FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA – RESTORASYON PROGRAMI

KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER: İSTANBUL'DAKİ 19. YY. HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS

ESRA SAĞLAM

İSTANBUL, 2022

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA – RESTORASYON PROGRAMI

KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER: İSTANBUL'DAKİ 19. YY. HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Esra Sağlam
(180211005)

Danışman
(Dr. Öğr. Üyesi Lana Kudumovıc)

İSTANBUL, 2022

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
TEZ ONAY FORMU

05/07/2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Koruma ve Restorasyon Tezli yüksek lisans programı 180211005 numaralı Esra SAĞLAM'ın hazırladığı "Koruma ve Restorasyon İlkeleri Bağlamında Çağdaş Müdahaleler: İstanbul'daki, 19. yy. Hacıosman Karakolu Örneği" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 05/07/2022 Salı günü saat 13:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Düzeltme verilmesi halinde:
Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı …/…/20… tarihinde, saat …:… da yapılacaktır.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının ……
……..
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

	Jüri Üyesi	Karar
1.	Dr. Öğr. Üyesi Lana KUDUMOVIC (Danışman)	KABUL
2.	Doç. Dr. Mine ESMER	KABUL
3.	Dr. Öğr. Üyesi Ammar IBRAHIMGİL	KABUL

**2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.*

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Esra Sağlam

KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER: İSTANBUL'DAKİ 19. YÜZYIL HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ

Esra Sağlam

ÖZET

Tarihi yapılar, bulundukları çevrenin ve toplumsal yaşamın önemli bir parçası olarak toplum belleğindeki yerleri korunması gereken değerlerdir. Tarihi çevre içeresinde yer alan tarihi yapıların korunması amacıyla kullanılan çağdaş müdahale yöntemlerinin dünyada ve ülkemizde yapılan örnekler üzerinden tasarım yaklaşımı, tasarım ölçüt ve yöntemleriyle irdelemeyi ve örnek yapı üzerinden öneri getirmeyi hedefleyen tez; üç bölümden oluşmaktadır.

Tezin birinci bölümünde tarihi çevre, koruma ve restorasyon kavramları irdelenmiştir. Bu doğrultuda koruma ve restorasyon kavramlarının tarihsel gelişiminden, tarihsel ve çağdaş koruma anlayışından bahsedilmiştir. Koruma ve restorasyonda kullanılan müdahale yöntemlerinin amaçları ve kapsamları incelenmiştir. İkinci bölümünde çağdaş müdahale kavramı, amacı ve çeşitlerinden bahsedilmiştir. Koruma ve restorasyon kapsamında yapılan çağdaş müdahale yöntemlerinden yeni yapı ve ek yapı tasarım yaklaşımları ile tasarım ölçütleri üzerinde durulmuştur ayrıca Türkiye'de ve dünyada son dönemde yapılan örnekler; belirlenen ölçüt ve yöntemler doğrultusunda irdelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Hacıosman karakol yapısının rölövesi alınarak mevcut durum tespitleri yapılmıştır. Sonrasında yapının inşa edildiği döneme ait çeşitli karakol yapılarının tarihsel gelişimi ve mimari özellikleri incelenmiş, edinilen bilgi ve belgeler doğrultusunda restitüsyon projesi hazırlanmıştır. Karakol yapısının çağdaş müdahaleler ile korunmasına ve yeniden işlevlendirilmesine yönelik restorasyon önerisi getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çağdaş Müdahale, Koruma ve Restorasyon, Karakol Yapıları

CONTEMPORARY INTERVENTIONS IN THE FRAME OF CONSERVATION AND RESTORATION PRINCIPLES: İSTANBUL, 19.th. c. HACIOSMAN POLICE STATION

Esra Sağlam

ABSTRACT

Historical buildings are the values that must be preserved as an important part of their environment and social life, in the collective memory. The thesis aims to examine the contemporary intervention methods used for the protection of historical buildings in the historical environment, through the examples both made in the world and in our country, in the context of design approach, design criteria and methods, and to bring a proposal.

The thesis consists of three parts.In the first part of the thesis, the concepts of historical environment, protection and restoration are examined. For this purpose, the historical development of the concepts of conservation and restoration, and the understanding of historical and contemporary conservation are mentioned. The aims and scopes of the intervention methods used in conservation and restoration are examined.

In the second part, the concept of contemporary intervention and its purpose and types are mentioned. Contemporary annex and annex building design approaches and criteria that have come to the fore within the scope of contemporary conservation are emphasized and the recent examples in Turkey and in the world are examined with the determined criteria and methods.

In the third part, the current situation of the Hacıosman police station structure is examined according to the carried out survey. Afterwards, the historical development and architectural features of various police stations belonging to the period when the building was built were examined, and a restitution project was prepared according to the information and the documents obtained. A restoration proposal has been made for the preservation and re-functioning of the police station structure with contemporary interventions.

Keywords; Contemporary Interventıons, Conservation And Restoration, Polıce Statıon

ÖNSÖZ

Tarihi çevreler geçmişten günümüze çok katmanlı olarak ulaşmış, insanlara toplumsal aidiyet sağlayan, yüklendikleri anlamalar ile hafızalarda yer ederek kentin kimliğini oluşturan ve gelecekte de oluşturmaya devam edecek mimari ve kültürel değerlerimizdir. Kentin kimliğinin bir parçası ve hafıza mekânlarımız olan tarihi yapılarımızın korunarak geleceğe aktarılması kültürel süreklilik açısından oldukça önemlidir. Yapıldıkları dönemin mimari anlayışını ve toplumsal yaşantısını yansıtan tarihi yapıların korunarak sürdürülebilirliğinin sağlanması için kullanılarak yaşatılması gerekmektedir. Yapıların yaşatılabilmesi için günümüz yaşam şartlarına göre toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yeni eklere veya bütünlüğünü kaybetmiş yapılarda tamamlama gibi müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır. Tarihi yapılar kendi dönem özelliklerini en iyi şekilde yansıtıyorlar ise yapılacak müdahaleler yapıldığı dönem özelliklerini yansıtarak tarihi doku ile bütünleşmeli ve bu bağlamda yeni değerler oluşturmalıdır. Tez kapsamında yapılan araştırmalar ile tarihi çevrelerde yapılacak müdahalelerin tasarım yaklaşımları ve yöntemleri üzerinde durulmuş, örnekler de bu kapsamda irdelenmiştir. Yapılacak olan müdahalelerin kendi dönemini yansıtması ve tarihi doku ile arasında oluşturduğu zıtlıklar ile tarihi yapının özgünlüğünü ve zamanın izlerini vurgulayarak değerini ortaya çıkardığı sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda Hacıosman karakol yapısını çağdaş müdahaleler ile koruma önerisi getirilmiştir. Yapılan araştırmaların koruma ve restorasyon kapsamında yapılacak olan çağdaş müdahale çalışmaları için bir temel oluşturması amaçlanmaktadır.

Tez çalışmalarında bilgi ve desteklerini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Lana KUDUMOVİC, çok kıymetli aileme ve bana inanan destekleyen tüm arkadaşlarım çok teşekkür ederim.

İstanbul, Haziran 2022 Esra Sağlam

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iv**
ABSTRACT ..... **v**
ÖNSÖZ ..... **vi**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **ix**
KISALTMALAR ..... **xiv**
GİRİŞ **1**
BİRİNCİ BÖLÜM **4**
1. TARİHİ ÇEVRE KORUMA VE RESTORASYON **4**
1.1. TARİHİ ÇEVRE 4
1.2. KORUMA VE RESTORASYON 7
1.2.1. Çağdaş Restorasyon Anlayışının Tarihsel Gelişimi **8**
1.2.2. Koruma ve Restorasyon Müdahale Türleri **13**
İKİNCİ BÖLÜM **21**
2. TARİHİ ÇEVREDE ÇAĞDAŞ MÜDAHALE **21**
2.1. TARİHİ ÇEVREDE MÜDAHALE TÜRLERİ 24
2.1.1. Tarihi Çevrede Yeni Yapı **25**
2.1.2. Tarihi Yapıda Ek Yapı **27**
2.1.3. Tarihi Yapıda Bütünlenme **31**
2.1.4. Tarihi Yapıda Yapı Ekleri **33**
2.2. TARİHİ ÇEVREDE ÇAĞDAŞ MÜDAHALE TASARIMI 36
2.2.1. Tarihi Dokuda Tasarım Yaklaşımı **37**
2.2.2. Tarihi Dokuda Tasarım Ölçütleri/ Kriterleri **43**
2.3. TARİHİ ÇEVREDE MÜDAHALE ÖRNEKLERİ 51
2.3.1. Türkiye'den Örnekler **51**
2.3.2. Dünyadan Örnekler **61**
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **74**
3. HACIOSMAN KARAKOLU KORUMA ÖNERİSİ **74**

3.1. HACIOSMAN KARAKOLUNUN MEVCUT DURUM TESPİTİ 74
3.1.1. Konum ve Ulaşım 74
3.1.2. Tarihçe 75
3.1.3. Mimari Özellikleri 79
3.1.3.1. Plan Özellikleri 79
3.1.3.2. Cephe Özellikleri 88
3.1.3.3. Yapım Tekniği ve Malzeme 91
3.1.3.4. Bozulmalar 95
3.2. RESTİTÜSYON 95
3.3. ÇAĞDAŞ MÜDAHALE ÖNERİSİ 110
SONUÇ 113
KAYNAKÇA 115
EKLER 121

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Anıtsal Yapıların Kente Kazandırmış Olduğu Kent Kimliği 5
Şekil 2. Rekonstrüksiyon Örneği, Mostar Köprüsü 18
Şekil 3. Temizleme Örneği: I. Abdülhamit Türbesi Kubbesi, ... 19
Şekil 4. Hasankeyf Zeynel Bey Türbe Taşıma Çalışmaları 20
Şekil 5. Dans Eden Ev Genel Görünüşleri 27
Şekil 6. Bitişik Mekân Ekleri Örneği: Şerefiye Sarnıcı 29
Şekil 7. Ayrık Yapı Ekleri Örneği: Berlin: Yahudi Müzesi 30
Şekil 8. İç Mekân Ekleri Örneği: Selexyz Dominicanen Kütüphanesi 31
Şekil 9. Bütünleme Örneği: Louvies Müzik Okulu 32
Şekil 10. Çatı Eki Örneği: Beyazıt Kütüphanesi 33
Şekil 11. Cephe Eki Örneği: Xintai Halı Deposu 34
Şekil 12. Geçiş-Sirkülasyon Elemanları Örneği: Fortezza Kalesi 35
Şekil 13. Saçak Eki Örneği: Albertina Müzesi 35
Şekil 14: Odunpazarı Modern Müzesi Genel Görünüşü 52
Şekil 15: Odunpazarı Modern Müzesi İç Mekân Görünüşü 53
Şekil 16. Şerefiye Sarnıcı Yerleşim Planı 53
Şekil 17. Şerefiye Sarnıcı Restorasyon Aşamaları 54
Şekil 18. Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı Cephesi 54
Şekil 19. Şerefiye Sarnıcı İç Mekân Görünümü 55
Şekil 20. Şerefiye Sarnıcı İç Mekân Görünümü 55
Şekil 21. Kazıklı Kervansarayı Restorasyon Çalışmaları 56
Şekil 22. Kazıklı Kervansarayı iç mekân görünüşü 57
Şekil 23. Kazıklı Kervansarayı Restorasyon Çalışmaları 57
Şekil 24: Kazıklı Kervansarayı İç Mekân Görünüşü 58
Şekil 25. Santral İstanbul Restorasyon Öncesi ve Sonrası Genel Görünüş 58

Şekil 26. Restorasyon Öncesi ve Sonrası Yerleşim Planı 59
Şekil 27. Çağdaş Sanat Müzesi Gece-Gündüz Görünüşleri 60
Şekil 28. Çağdaş Sanat Müzesi İç Mekân Görselleri 60
Şekil 29. Kütüphane Binası Dış ve İç Mekan Görselleri 61
Şekil 30. Gent Pazar Salonu Görünüş Görünüşleri 62
Şekil 31. Gent Pazar Salonu Görünüş Görünüşleri 62
Şekil 32. Gent Pazar Salonu Görünüş Çizimleri 63
Şekil 33. Dresden Askeri Tarih Müzesi Genel Görünüşü 64
Şekil 34. Dresden Askeri Tarih Müzesi Ön Görünüşü 64
Şekil 35. Dresden Askeri Tarih Müzesi Kesiti 65
Şekil 36. Dresden Askeri Tarih Müzesi Ek Yapı İç Mekân Görselleri 65
Şekil 37. Caxia Forum Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görünüşü 66
Şekil 38. Caxia Forum Tasarım Eskizi ve Giriş görseli 67
Şekil 39. Caxia Forum Genel görünüşleri 67
Şekil 40. Astley Kalesi Yerleşim Planı ve Genel Görünüşü 68
Şekil 41.Astley Kalesi'nin Yüzyıllar İçindeki Planı Gelişimi 68
Şekil 42.Astley Kalesi Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görünüşleri 69
Şekil 43. Astley Kalesi Restorasyon Projesi Kat Planları 69
Şekil 44. Astley Kalesi Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görselleri 70
Şekil 45. Astley Kalesi İç Mekân Görselleri 71
Şekil 46. Kolumba Sanat Müzesi Genel Görünüşleri 71
Şekil 47. Kolumba Sanat Müzesi Genel Görünüşleri 72
Şekil 48. Kolumba Sanat Müzesi İç Mekan Görünüşleri 72
Şekil 49. Kolumba Sanat Müzesi İç Mekan Görünüşleri 73
Şekil 50. Kolumba Sanat Müzesi İç Mekan Görünüşleri 73
Şekil 51. Karakol Binası Hava Fotoğrafı 74
Şekil 52.1930 Rumeli Ciheti Haritası'nda Derbend Karakolu 75
Şekil 53. Taksim Suyu İsale Planı 76
Şekil 54. Özgün Tuğla Markası 77
Şekil 55. 1959 Tarihli Hava Foto 78
Şekil 56. 2022 Tarihli Hava Fotoğrafı 78
Şekil 57. Zemin Kat Planı 79

Şekil 58. Z01 Giriş - Genel Görünüşleri 80
Şekil 59.Z02 Koridor Genel Görünüşleri 81
Şekil 60. Z03 Oda Genel Görünüşleri 82
Şekil 61. Z04 Oda Genel Görünüşü 83
Şekil 62. Z05 Oda Genel Görünüşleri 84
Şekil 63.Z06 Oda Genel Görünüşleri 85
Şekil 64. Z07 Genel Görünüşü 86
Şekil 65. Z08 Mutfak Genel Görünüşü 87
Şekil 66. Kuzeybatı Cephesi Genel Görünüşü 88
Şekil 67. Kuzeydoğu Cephesi Genel Görünüşü 89
Şekil 68. Güneydoğu Cephesi Genel Görünüşü 90
Şekil 69. Güneybatı Cephesi Görünüşü 91
Şekil 70. Demir kenet ve Ahşap Hatıl Boşluğu 92
Şekil 71. Almaşık Duvar Örgü 93
Şekil 72. Döşeme ve Eşik Görseli 93
Şekil 73. Z08 Mutfak ve Z02 koridor Ocak Görselleri 94
Şekil 74. Yapıda Görülen Bitkilenmeler 95
Şekil 75 Karakol Planları 100
Şekil 76. Karakol Yapıları Kapı Tipolojisi 102
Şekil 77. Karakol Yapıları Pencere Tipolojisi 102
Şekil 78. Fatih Karakolu 103
Şekil 79. Paşalimanı Karakolu Görünüşleri 103
Şekil 80. Paşalimanı Karakolu Planı 103
Şekil 81. Topkapı Sarayı Sarayburnu Karakolu 104
Şekil 82. Piri Paşa Karakolu 105
Şekil 83. Bostancıbaşı Karakolu 105
Şekil 84. 1821 İstanbul Şehir Haritası 107
Şekil 85. 1900 İstanbul Boğazı ve Bölge Haritası 107
Şekil 86. Hacıosman Karakolu Koruma Kurulu Arşiv Fotoğrafları 108
Şekil 87. Restitüsyon Plan Önerisi 109
Şekil 88. Restitüsyon Önerisi A-A Kesiti 109
Şekil 89. Restitüsyon Cephe Önerisi 110

Şekil 90. Çağdaş Müdahale Önerisi 112
Şekil 91. Rölöve Vaziyet Planı 122
Şekil 92. Rölöve Zemin Kat Planı 123
Şekil 93. Rölöve Çatı Kat Planı 124
Şekil 94. Rölöve A-A, B-B Kesiti 125
Şekil 95. Rölöve C-C, D-D Kesiti 126
Şekil 96. Rölöve Güneybatı, Kuzeybatı Görünüşleri 127
Şekil 97. Rölöve Kuzedoğu Güneydoğu Görünüşleri 128
Şekil 98. Malzeme Analizi Zemin Kat Planı 129
Şekil 99. Malzeme Analizi Çatı Plan 130
Şekil 100. Malzeme Analizi A-A, B-B Kesiti 131
Şekil 101. Malzeme Analizi C-C, D-D Kesiti 132
Şekil 102. Malzeme Analizi Güneybatı, Kuzeybatı Görünüşleri 133
Şekil 103. Malzeme Analizi Kuzedoğu Güneydoğu Görünüşleri 134
Şekil 104. Hasar Analizi Zemin Kat Planı 135
Şekil 105. Hasar Alizi Çatı Plan 136
Şekil 106. Hasar Analizi A-A, B-B Kesiti 137
Şekil 107. Malzeme Analizi C-C, D-D Kesiti 138
Şekil 108. Hasar Analizi Kuzebatı Güneybatı Görünüşleri 139
Şekil 109. Hasar Analizi Kuzedoğu Güneydoğu Görünüşleri 140
Şekil 110. Çağdaş Müdahale Önerisi Vaziyet Planı 141
Şekil 111. Çağdaş Müdahale Önerisi Zemin Kat Planı 142
Şekil 112. Çağdaş Müdahale Önerisi Çatı Kat Planı 143
Şekil 113. Çağdaş Müdahale Önerisi A-A , B-B Kesiti 144
Şekil 114. Çağdaş Müdahale Önerisi C-C , D-D Kesiti 145
Şekil 115. Çağdaş Müdahale Önerisi Güneydoğu, Kuzeybatı Görünüşü 146
Şekil 116. Çağdaş Müdahale Önerisi Güneybatı, Kuzeydoğu 147
Şekil 117. 3B Model Vaziyet Planı 148
Şekil 118. 3B Model Güneydoğu Cephesi 148
Şekil 119. 3B Model Batı, Güneybatı Görünüşleri 149
Şekil 120. 3B Model Kuzey, Güneybatı Görünüşleri 150
Şekil 121. 3B Model Güneydoğu, Kuzeybatı Görünüşleri 151

Şekil 122. 3B Model Ek Yapı İç Mekan Görselleri 152
Şekil 122. 3B Model Ek Yapı Genel Görünüşleri 153
Şekil 124. Odunpazarı Modern Müzesi Analiz Tablosu 154
Şekil 125. Kazıklı Kervansarayı Analiz Tablosu 155
Şekil 126. Şerefiye Sarnıcı Analiz Tablosu 156
Şekil 127. Santral İstanbul ve Çağdaş Sanatlar Müzesi Analiz Tablosu 157
Şekil 128. Genzt Pazar Salonu Analiz Tablosu 158
Şekil 129. Dresden Askeri Müzesi Analiz Tablosu 159
Şekil 130. Caxia Forum Analiz Tablosu 160
Şekil 131. Astley Kalesi Analiz Tablosu 161
Şekil 132. Kolumba Sanat Müzesi Analiz Tablosu 162

KISALTMALAR

akt.	Aktaran
b.a.	Eserin bütününe atıf
C.	Cilt
çev.	Çeviren
s.	Sayfa/sayfalar
t.y.	Basım tarihi yok
v.d.	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
y.y.	Basım yeri yok
cm	Santimetre
m	Metre
yy	Yüzyıl
ICOMOS	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi

GİRİŞ

Kültürel miras; insanoğlunun, toplumların ve toplumu oluşturan kültür gruplarının varlığının, kimliği ile sürekliliğinin simgesi ve kanıtıdır. Yenilenemez bir kaynak olan kültürel mirasın, toplumumuz için önemli değer olan "emanet" kavramıyla özdeşleştirilerek içerdiği tüm değerleriyle birlikte gelecek nesillere aktarılması toplumsal bir sorumluluktur(ICOMOS 2013). Bizleri geçmişimiz ile bağlayan ve geleceğin inşasının yapı taşlarını oluşturan kültürel mirasımız, her gün yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Hepimizin ortak emaneti olan mimari mirasımızın yok olmasını engellemek ve gelecek nesillere aktarımını sağlamak için korunması ve yaşatılması gerekmektedir. Zira yaşamayan ve yaşatılmayan her olgu zaman içerisinde yok olmaya mahkûmdur.

Koruma, kültür varlıklarımızın geleceğe aktarılması için yapılan sürekli bakım ve onarım çalışmalarının tümünü kapsamaktadır. Bu çalışmaların kapsamını belirlemek için neyi niye koruduğumuzun bilincinde olmamız gerekmektedir. Koruma; geçmişte yapıların ayakta tutulmasını hedeflerken, günümüzde ise mimari özgünlüğü ve kimliği bozmadan kültürel değerlerini ortaya çıkartarak mirasın çağdaş yaşam koşulları ile bütünleştirilmesini hedeflemektedir.

Doğal ve yapılı tarihi çevreler ile tarihi yapılar; doğal afetler, savaşlar, yangınlar, vandalizm gibi dış etkiler, malzeme ömrünün sınırlı olması, yapısal sorunlar, çağdaş kentleşme ile tarihi yapıların günümüz koşullarına uyum sağlayamadığı için terk edilerek bakımsız kalmaları sebebi ile bütünlüğünü kaybetme ve yok olma tehdidi ile karşı karşıyadır. Tarihi çevrenin ve yapıların bütünlüğünün korunarak gelecek nesillere aktarımını sağlamak için çeşitli müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır. Venedik Tüzüğü'nde "Anıtların korunması ve onarımı için, mimari mirasın incelenmesine ve korunmasına yardımcı olabilecek bütün bilim ve tekniklerden yararlanılmalıdır." (ICOMOS, 1964) maddesi ile yapılacak

müdahalelerin, çağın teknolojik gelişmelerine uygun olarak yapılması gerektiği vurgulanmıştır.

Sıkça görülen bir durum olarak yapılar zaman içinde mevcut işlevini yitirme, günümüz yaşam koşullarına uyum sağlayamama gibi sebeplerle zamanla terk edilen, yaşanmayan mekanlar haline gelirler. Yaşanmayan mekânlar bakımsız kalmaları sebebi ile zaman içinde malzemede ve strüktürde oluşan bozulmalardan ötürü yapısal bütünlüğünü kaybederler. Yok olmaya yüz tutmuş, bütünlüğünü kaybetmiş yapıların tekrar kullanılarak yaşatılabilmesi için öncelikle bütünlüğünün sağlanması ve yapıya yeniden işlevlendirilmesi gerekmektedir. Tarihi yapılar, günümüz koşullarına uyum sağlamaları ve yeni işlevleri gereği yeni eklere, ek yapılara ihtiyaç duyarlar. Yapılacak bütünleme ve yeni ekler yapının özgün niteliğini yansıtabileceği gibi günümüz çağda mimari anlayışını da yansıtabilmektedir. Çağdaş eklerden tarihi yapının özgünlüğünü bozmadan değerlerini ön plana çıkartırken kendi döneminin mimari anlayışı ile kendi karakterini oluşturması beklenmektedir. Çağdaş koruma anlayışına göre en az biçimde yapıya uyumlu olarak yapılacak müdahalelerin, yapının strüktürüne zarar vermeden kaldırılabilir ve özgün dokudan ayırt edilebilir olması beklenmektedir.

Tezin temel amacı, bütünlüğünü ve işlevini kaybetmiş tarihi yapıların kimliğine zarar vermeden çağdaş müdahale ile koruma yaklaşımı geliştirmektir. Tezde, işlevsiz kalması nedeniyle yapısal hasarlar alarak bütünlüğünü kaybeden yapıların, yeniden kullanımları yoluyla sürekliliklerini sağlayacak yeniden işlevlendirme ilkeleri ile çağdaş yöntemler ve malzemelerle müdahalelere ilişkin yaklaşım geliştirmek amaçlanmıştır. Tez için, amacını oluşturan koruma ve restorasyonda çağdaş müdahaleler ve yeniden işlevlendirme yolu ile koruma anlayışının irdelenebileceği, mevcut işlevini ve yapısal bütünlüğünü kaybetmiş Hacıosman karakol yapısı seçilmiştir. Tez, yapının mevcut durumu, çağdaş koruma anlayışı ve yapılan restorasyon çalışmaları doğrultusunda Hacıosman karakol yapısına koruma önerisi geliştirmektedir.

Tezin kapsamında kavramları ve tarihsel gelişimi, tarihi çevrede ve tarihi yapıda çağdaş müdahale yöntemleri olarak çağdaş ekler ve yeni yapı kavramları incelenmiştir. Literatür taramasında elde edilen veriler ile yeni yapı –yeni ek tasarım yaklaşımları, ilke ve kriterleri belirlenmiştir. Belirlenen tasarım kriterleri ve yöntemleri ile yapılmış çağdaş müdahale örnekleri incelenerek değerlendirilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde Hacıosman karakolunun mevcut durum tespiti yapılarak çağdaş müdahale yöntemleri kullanılarak koruma önerisi getirilmiştir.

Çalışma yöntemi olarak tarihi yapılarda yapılacak çağdaş müdahale tasarımlarında kullanılan ölçüt ve yöntemler litaratür taraması, gözlem ve analiz çalışmaları ile irdelenmiştir. Son dönem çağdaş koruma kapsamında yapılan proje çalışmaları seçilen örnekler üzerinde incelenmiştir. Yapılan araştırmalar sonucu belirlenen tasarım kriterleri ve yöntemleri için analiz tablosu oluşturulmuş ve seçilen örnek çalışmalar incelenerek değerlendirilmiştir. Oluşturulan tablonun tarihi dokuda çağdaş eklerde aranacak kriterlerin Hacıosman karakolu koruma önerisine ve yapılacak akademik çalışmalara altlık oluşturması olması hedeflenmiştir. Yapılan saha çalışmalarıyla yapının rölövesi alınmış ve mevcut durumu tespit edilerek korunma sorunları belirlenmiştir. Çalışma kapsamında belirlenen tasarım yaklaşım ve kriterlerinden yararlanılarak elde edilen veriler ile Hacıosman karakoluna çağdaş müdahale yöntemleri kullanılarak koruma önerisi getirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TARİHİ ÇEVRE KORUMA VE RESTORASYON

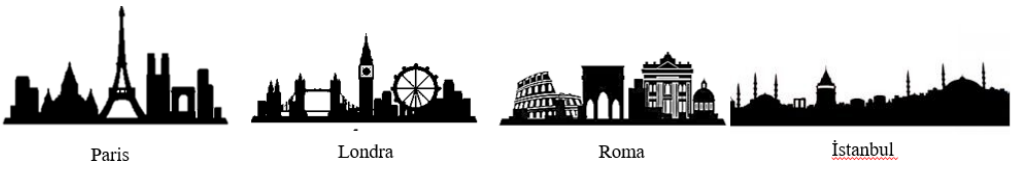
Tarihi çevreler çağlar boyunca birçok medeniyetin farklı inanç, kültür, gelenek, yaşam ve coğrafya ekseninde yarattığı, kültür varlıkları açısından zengin farklı katmanlardan oluşan, korunması gerekli doğal ve yapılı çevrelerdir. Sürekli değişen ve gelişen zaman içerisinde toplumsal yapı ve kent dokusunun korunması büyük önem taşımaktadır. Tarihi çevrede koruma ve restorasyon, kültür varlıklarının sonraki kuşaklara aktarılmasında etkin rol alan bilimsel çalışmalardır.

1.1. TARİHİ ÇEVRE

Tarihi çevre, geçmiş uygarlıklardan günümüze ulaşmış doğal ve yapılı çevreden meydana gelmektedir. Tarihi çevreler geçmiş uygarlıkların sosyal yapısı, estetik anlayışları, yaşam biçimleri hakkında bilgiler verirler. Günümüze ulaşmış yapılar, yapıldıkları dönemlerin mimari üslupları, yapım teknikleri, toplumsal davranış kalıpları, toplumsal statü ve yaşam biçimlerini yansıtan belge niteliğindedir (Büyükmıhçı, Kılıç, 2015, s. 125). Tarihi çevre her an değişmekte ve gelişmekte olan, yaşayan bir olgudur. Tarihi çevreyi oluşturan geçmiş uygarlıklardan kalan yerleşimler, kalıntılar, tarihi olaylara tanıklık eden veya günlük olayların yaşandığı mekânlar taşıdıkları değerler ile birlikte günümüze ulaşmış olup var oldukları sürece taşıdıkları değerleri geleceği aktarmaya devam edeceklerdir (Kanat Duralı, 2007, s. 3-4).

Toplumun sosyal, ekonomik, estetik değerleri ile kültürel biçimlenişlerini yansıtan somut olgulardır (Ahunbay, 1996, s. 119). Tarihi çevre; tarihi dokuyu oluşturan yapılar, hayranlık uyandıran çeşitli üslup ve biçimlenişe sahip çeşitli zenginlikte düzenlemeler, değişik perspektifler sunarlar. Tarihi çevrenin parçası olan yapılar; mimarlık üslupları, mekân tasarımları ve yapım teknikleri ile yörenin mimari kimliğini tanımlayan tarihi veriler olarak değerlendirilmektedirler (Tanaç Zeren, s. 17, Ahunbay, 1996, s.116).

Tarihi çevreler; bileşenleri ile birlikte kentin algılanmasını sağlayan kent özgünlüğünü sağlarlar (Büyükmıhçı & Kılıç, 2015, s. 125). Tarihi çevre bileşenleri, anıtsal yapılar ve çevresel değerli yapılar olmak üzere iki başlık altında sıralanabilir.

Şekil 1. Anıtsal Yapıların Kente Kazandırmış Olduğu Kent Kimliği (Url-1)

Kevin Lynch (1960); tarihsel sürecin toplum yaşamındaki rolü ile ilgili yaptığı çalışmalarda tarihi çevrelerin önemini; geçmiş yaşamın belgesi olması sebebi ile insanların geleceğe güvenle bakması ve yaşamın sürekliliğine inanması olarak nitelendirmiştir. Yani tarihi kentler insanların geçmişi ile bağ kurmasının yanı sıra gelecek için umut ederek çalışmalarını sağlar.

Tarihi kentler, içinde yer alan önemli anıtsal yapılar ile insanlar için birer ilgi odağıdır. Aynı zamanda kendi döneminin üstün tasarım ve teknolojisine sahip yapıları ile öğretici ve ilgi çekicidir. Özgün yapısı ile korunan tarihi yerleşimler, geçmiş zamandaki yaşamı bizlere gösteren birer açık hava müzeleri olarak ifade edilebilirler. Tarihi yapılar; mimari üslupları, mekân tasarımları, yapım teknikleri, ahşap oyma ve taş ustalığı gibi içerisinde barındırdığı kendine has detayları ile birer tarihi veri olarak değerlidirler. Tarihi kentleri incelemek, geçmiş sanatçıların mimari çözümleri ve yaratıcılığı hakkında fikir ve günümüz mimarisi için yaratıcılık kaynağı oluşturur (Ahunbay, 1996, s. 116) En önemli yaratıcılık kaynağı, taşıdıkları değerler ve üstün nitelikteki mimarileri ile anıtsal yapılardır.

Anıtlar; taşınmaz kültür varlıkları içesinde yer insan yaratıcılığının bir ürünü olan tek yapı veya yapı gruplarıdır. Anıtlar, önemli bir olayın simgesi olan veya tarihi ve sanat değeri taşıyan büyük yapılar tanımlanmaktadır. Eski tarihlerden günümüze ulaşan seçkin dini yapılar ya da işlevsel binalar zaman içerisinde kazandıkları değerler ile korunması gerekli anıtsal yapılar olarak nitelendirilirler. (Ahunbay, 1996, s. 22)

2. Dünya Savaşı'ndan sonra tarihi bir belge niteliği taşıyan anıtlar; insanların aidiyet hissini pekiştiren, toplumun sürekliliğini sağlayan öğeler olarak ele alınmıştır. Venedik Tüzüğü (1964) ile anıtın tanımı genişletilerek sadece bir mimari eseri değil; bir uygarlığın gelişiminin veya tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel yahut kırsal yerleşimleri de bu kavramın içeresine dâhil edilmiştir. Kentsel ve kırsal yerleşim ögeleri tarihi çevre olarak nitelendirilerek bütün olarak korunmaya alınmıştır.

Tarihi çevreler korunması gereken insan yapımı sit alanları olarak geçmektedir. Sit alanları özelliklerine göre doğal, tarihi, arkeolojik, kentsel, kırsal ve karmaşık olarak sınıflandırılmaktadırlar.

Doğal Sitler: Doğal oluşumlar veya insan yapısı düzenlemeler sonucu oluşan korunması gerekli doğa parçalarıdır. Tarihi kentsel peyzaj alanları insan yapımı doğal sit alanlarıdır. Doğal sitlere örnek olarak Göreme Vadisi verilebilir.

Tarihi Sitler: Tarihi bir olayın ya da olayların geçtiği yerler tarihi sit alanları olarak nitelendirilir. Çanakkale Savaşı'nın yapıldığı Çanakkale Boğazı ve çevresi tarihi site örnek olarak verilebilir.

Arkeolojik Sitler: Tarih öncesi devirlerden endüstri devrimi sonrasına kadarki döneme ait kalıntıların olduğu alanlardır. Tarihe dair bilgilerini değiştiren Göbeklitepe, arkeolojik site örnek olarak verilebilir.

Kentsel Sitler: Eski kent dokusunun mimari bütünlüğünü ve donatılarını koruyarak günümüze ulaşmış sokak ve mahalleler olarak nitelendirilebilir. Örneğin Gaziantep; özgün mimarisi, konut ve ticaret alanları, el sanatları ile ele alındığında sosyal ve kültürel yaşamın korunarak günümüze ulaştığı kentsel bir sit alanıdır.

Kırsal Sitler: Yerleşim düzeni ve boyutuna göre köy, bağ, yazlık alanları gibi yapıların türüne, yapım tekniği ve malzemesine göre korunması gereken nitelikli yerleşimleridir. Kırsal yerleşime örnek olarak kendine özgü yapım tekniği ve yaşam kültürünü yansıtan Antalya'daki Düğmeli Evler verilebilir.

Karmaşık Sitler ise en az iki sit özelliğini taşıyan alanlardır. İstanbul tarihi yarımadası; arkeolojik alanları, kentsel sit alanları ve tarihi kentsel peyzajı ile birçok katmanı bir arada bulundurması ile karmaşık site örnek olarak verilebilir. (Ahunbay, 2006 s. 23-27)

Yapılan tanımlara baktığımızda tarihi çevre; taşıdığı sosyal, kültürel, tarihi ve mimari değerleri içinde barındıran, geçmişimizden süregelip geleceğe geliştirerek aktaracağımız gerekli ve bütün insanlığa ait evrensel değerlerin bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmişin anlamlandırılması ve geleceğin inşası için korunması gereklidir. Bu nedenle tarihi çevre geçmişten bugüne nasıl katman katman gelişerek

ve korunarak ulaştıysa, günümüzde eklenen yeni katmanlar ile değişerek geliştirilmeli ve korunarak bir bütün olarak geleceğe aktarılmalıdır.

Tarihi çevrelerde birçok farklı dönem yapıları bir arada görülebilmektedir. Bugün tarihi yapılar olarak nitelendirdiğimiz yapılar; yapıldığı dönemin mimari, sosyal ve kültürel özelliklerini yansıtan, üstün insan zekâsı ile yapılmış, kendi dönemi içinde öncü çağdaş yapılardır. Ayasofya'yı değerli kılan, yaşanmış tarihsel ve estetik değerlerinin yanı sıra yapıldığı dönem için açıklıkları ve mimarisi ile çağının ilerisinde bir anlayış ile yapılmış olması ve gelecek yapılar için öncü olmasıdır. Aynı mantıkta bugün çağdaş olarak yaptığımız nitelikli yapılar aslında geleceğimizde bugünümüzü yansıtan birer tarihi yapı olarak yer alacaktır. Bu sebeple tarihi çevre ile bütünleşen yeni katmanlar olarak yapılacak olan yeni yapı ve yeni ekler, kendi döneminin mimari özelliklerini yansıtan öncü bir tasarım anlayışı ile yapılmalıdır. Çağdaş müdahaleler, tarihi çevrenin korunması ve yeni katmanlar ile zenginleştirilmesi açısından önemlidir.

1.2. KORUMA VE RESTORASYON

Koruma, çok eski çağlardan günümüze kadar gelen insanın kaybetme endişesine karşı verdiği tepki olarak ortaya çıkmıştır. Koruma anlayışı; kültürden kültüre farklılık göstermekle birlikte, zamanın içinde sosyal, ekonomik ve politik durumlara göre farklılık göstermektedir. Koruma kavramı, anıtların varlığı ile birlikte onların geleceğe aktarılması olarak ortaya çıkmışken zaman içinde gelişerek bir kuram halini almıştır.

Koruma kavramı; Türkiye Cumhuriyetinin 1983 yılında kabul edilerek yayınlanan 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda "Koruma" ve "Korunma"; taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleri olarak tanımlanmıştır. Doğan Hasol'un Mimarlık Sözlüğü'nde "Koruma; tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemleri almaktır." olarak tanımlanmıştır. (Hasol, 1975, s. 305)

Cengiz (1991), bizim için değerli olanın geleceğe aktarımını sağlamak ve bozulmasını önlemek amacı aldığımız önlemlerin tümünü koruma eylemi olarak

nitelendirmiştir (s. 72). Bu önlemlerin, her türlü sanat yapıtının niteliklerini yitirmesini önlemekten yıpranmasını durdurarak yaşamını uzatmaya dek varacağını belirtmiştir (s. 73).

Sanatsal değerleri olan bir yapının bir kültür ve tarihi belge olarak bütün özgün nitelikleriyle ömrünün uzatılmasını sağlayan teknik ve mimari müdahalelerin tümü restorasyon etkinliğini oluşturur (Kuban, 2000, s. 9).

Koruma kavramı, Dünya Mirası Anlaşması çerçevesinde, "anıtlar, yapı grupları ve sitler ile tanımlanan, kültürel mirası anlamak; malzemesinin korunmasını sağlamak ve gerekli olduğu halde tanıtımı, restorasyonu ve gelişimi için kullanılan yöntemlerin tümü" olarak tanımlanmaktadır (Omay Polat & Can, 2008, s. 178).

Koruma kavramı kapsamında yapılan restorasyon etkinlikleri zaman içinde gelişerek, yapının ilk halini inşa etme çabası olmaktan çıkarak; ilkelere, tüzüklere ve yasalara bağlı olarak gerçekleştirilen, bilimsel verilere dayandırılarak yapıya uygulanan kapsamlı onarım çalışmalarına dönüşmüştür.

Korumanın ana amacı fiziki ve kültürel mirasın sonraki nesillere aktarmaktır. Korumanın temel sebebi, fiziksel çevrenin mevcut öğelerimin, hızla değişen günümüz dünyasında kişilerin ve toplumun belleğinde yer eden düşünsel ve duygusal imgeleri koruyarak yabancılamaya karşı tutunacak değerler yaratmaktır. Koruma eyleminin nedeni; kültürel mirasın, yaşam kültürünün zenginliğinin ve geçmişte varılan teknik düzeyin belgesi olmasıdır. Kültürel miras, geçmiş yaşamla ilgili bilgileri bize aktaran en somut belgedir. Bu nedenle de geçmişi öğrenmek ve gelecek için örnek almak adına koruma eylemi gerekli bir davranış biçimidir (Tanaç Zeren, 2010, s. 20-23)

Korumanın amacı, geçmişimizden emanet aldığımız kültürel mirasımızın sahip olduğu süreklilik, tarihsellik, anı değeri, estetik, özgünlük, enderlik, teklik gibi değerlerin yitirilmeden geleceğe aktarılmasıdır. Geleneksel yöntemlerin yetersiz kaldığı zamanlarda çağdaş yöntemler ile korunma sağlanmalıdır.

1.2.1. Çağdaş Restorasyon Anlayışının Tarihsel Gelişimi

Mimari koruma, kültürel bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkmış tek boyutlu bir yaklaşım olmayıp, kentsel yaşamın sürekliliğini sağlayan, ekonomik ve toplumsal süreçleri de içinde barındıran bir bileşendir. Restorasyon ise koruma anlayışının en

temel ve geniş unsurudur. Bir varlığın formunu, detaylarını ve belli bir dönemde birlikte olduğu çevresini, sonradan yapılan eklerin kaldırılması ve önceki dönem durumuna göre var olan eksikliklerinin tamamlanması gibi unsurları içinde barındıran onarım, iyileştirme ve sürdürme pratiğidir.

Kültürel mirasın korunması ve restorasyonu, ilgili dönemlerin ekonomik, sosyal ve siyasal koşullarına göre biçimlenmiştir. Müdahalelerde ise yine dönemin sanatsal ve estetik anlayışı ile birlikte kullanılan teknik ve yöntemler etkili olmuştur. Bu nedenle koruma yaklaşımlarını ve uygulamalarını dönemlerine göre incelemek gerekmektedir.

Koruma kavramı ilk olarak anıtsal yapıların yapılması ile ortaya çıkmıştır. İlk zamanlar anıtsal yapıların eskiyen yerlerinin tamiratı olarak karşımıza çıkan koruma anlayışı zaman içinde gelişmiştir. Yeni sanat ve mimarlık üretilebilmesi için bir referans niteliği taşıyan tarihi yapıların önemi nedeniyle onarılması, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması yönünde bir yaklaşım oluşmaya başlamıştır. Yaşanan büyük kayıplar ve yıkımlar neticesinde yok olan tarihi yapılar sonucu tarihi yapıların korunmasının öneminin anlaşılması ile bu yararcı yaklaşım, 19.yy'da kuramsal bir çerçeveye kavuşabilmiştir (Özaslan & Özkut, 2010, s. 8).

Özellikle 19. yy. değerlerin yeniden tanımlandığı, yeni koruma düşüncesi ve yaklaşımlarının oluşmaya başladığı ve yüzyıllardan beri süregelen anlayışa karşı tutumların geliştirildiği bir dönem olmuştur. Restorasyonun bilimsel temellere dayanan onarım etkinliğine dönüşümü; yine bu yüzyılda Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere'de ortaya atılan koruma yaklaşımları ile başlamıştır. Kazılarda ortaya çıkan günümüze ulaşmış antik yapılar incelendiğinde farklı önemlere ait onarımlar ve kısmi yenilemeler ile bu yapıların korunduğu görülmekte olup restorasyon tarihinin ne kadar eskiye dayanan bir olgu olduğu anlaşılmaktadır (Ahunbay, 1996, s. 9).

1931 yılında Atina'da Uluslararası Modern Mimarlar Konferansı'nda ilk kez bir araya gelen mimarlar, bütün ülkelerde geçerli olduğunu düşündükleri restorasyonun ana ilkelerini belirleyip Charte d'Athénes (Atina Kartası) adı altında bir belgede topladılar (Kuban, 2000, s. 31).

Koruma kavramı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir disiplin haline gelmiştir. Savaş sırasında kaybedilen önemli tarihi yapılardan sonra anıtlar; tarihi bir belge, yaratıcılığının ürünü, insanların aidiyet hissini pekiştiren ve toplumun sürekliliğini sağlayan önemli unsurlar nitelendirildi ve güven altına alındı. Tarihi yapı, tekil koruma anlayışından çevresiyle bir bütün olarak değerlenirilen yapı grubu olarak anılmaya başlandı. Yapılacak çalışmalar için müdahale yöntemleri ve hukuki düzenlemeler oluşturulmaya başlandı (ÇEKÜL, 2010, s. 12).

1964 yılında Venedik'te toplanan Uluslararası Restorasyon Teknisyenleri Konferansı'nda, savaş esnasında kentleri yıkılmış olan Avrupalılar –bilhassa İtalyan, Fransız ve Almanların öncülüğünde- Venedik Tüzüğü'nü yayınlayarak Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS)'nin de temelini atmış oldular (Kuban, 2000, s. 35). Bu tüzük evrensel bir değer taşımaktadır. Tarihi yapıların çevreleriyle birlikte ele alınması gerektiği, korunacak yapının çevresiyle birlikte uygun işlevle yaşatılması gerekliliği tekrar ortaya konmuştur. Tüzüğün 13. Maddesinde yapının konumu ve önemine zarar verilmediği taktirde yeni eklerin yapılabileceği belirtilmiştir.

1970'lerden itibaren, kentlerin eskime bölgelerindeki tarihi dokuların yeniden kentin yaşayan, canlı bir parçası haline getirilmesi amaçlandı. Yeni ile eski arasında ilişki kurularak tarihi bölgenin yeniden değerli hale getirilmesi öngörüldü. Tarihi kent dokularının, dönemin yaşamını yansıtacak şekilde korunması ve günün ihtiyaçlarına uygun bir işlevle yaşatılması önem kazandı (ÇEKÜL, 2010, s. 26).

1972 yılında UNESCO tarafından Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesi kabul edildi. 1975 yılı ise Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Mimarlık Mirası Yılı olarak ilan edildi ve aynı yıl toplanan Avrupa Mimarlık Mirası Kongresi Amsterdam Bildirgesi'ni yayınladı. Bildirgenin temelinde, daha önceki tekil ve parçacıl yaklaşımın aksine 'bütüncül koruma' kavramı yer almıştır. Bildiride yer alan "Mimarlık mirasının korunması kentsel ve bölgesel planlamanın baş hedeflerinden biridir. Mimarlık mirasının korunması, yakın geçmişte sık sık olduğu gibi, ikincil bir kaygı, ya da anlık eylemler gerektiren bir çalışma gibi ele alınmak yerine, kentsel ve bölgesel planlamanın bütünleyici bir parçası haline gelmelidir. Yani korumacılarla planlama sorumluları arasında sürekli bir diyalog kaçınılmazdır." ifadesi bu anlayışı vurgulamaktadır.

1976 yılında UNESCO 19. toplantısı Nairobi'de gerçekleştirildi. Bu toplantıda alınan kararlar tarihi alanların korunması ve çağdaş rolleri konusunda tavsiyeler olarak yayınlanmış ve üye ülkeler tarafından kabul edilmiştir. Alınan kararların 4. maddesinde tarihi yapıda yapılacak onarımların bilimsel verilere dayandırılması, müdahalelerin ve eklerin yapıya uyumlu ve saygılı yapılası gerektiği, 5. maddesinde tarihi çevrenin özgünlüğünün bozulmadan yeni yaşam koşullarına uyum sağlaması, 28. maddesinde ise tarihi çevrede yeni yapıların nasıl yapılması, nelere dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir.

1987 yılında ICOMOS tarafından yayınlanan Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması (Washngton) Tüzüğü ile tarihi kentlerin koruma altına alınması, bakım-onarım çalışmaları ve çağdaş yaşama entegrasyonu için gerekli uyarlamaların yöntemleri ortaya koyulmuştur.

1994 yılında Japonya'nın Nara kentinde düzenlenen ICOMOS toplantısı neticesinde Nara Özgünlük Belgesi yayınlanmıştır. Nara Özgünlük Belgesi ile kültürel mirasın özgünlüğünün, çeşitliliğinin önemi belirtilmiştir. Kültür varlıklarına atfedilen değerler yapıldığı bölgenin kültürel ve toplumsal değerlerine göre değişmekte olup katı formüller ve standartlar ile saptanamazlar. Dünya Mirası Listesi'ne kabul edilme sürecinde, ya da kültür mirasıyla ilgili her türlü envanterde özgünlük çok önemli bir işlev yüklenir. Belgede kültürel mirasın çeşitliliğinin sadece korunmasının değil aynı zamanda geliştirilmesinin gerekliliği belirtilmiştir. Kültürel mirasın hepimizin ortak mirası olarak korunması gerekliliğinin yanı sıra esas olarak o mirası yaratan topluma ait olduğunu vurgulayarak koruma yöntemlerinin toplumun kültürel değerlerine ve ana tüzüklere ters düşmeden bulunduğu yere özgü olarak yapılması gerektiği belirtilmiştir.

1999 Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü ile Venedük Tüzüğü'ne ek olarak geleneksel mimarinin korunmasına ilişkin ek ilkeler belirlenerek yayınlanmıştır. Hem çağdaş yaşamın ilgi odağı hem de toplumun geçmişinin bir belgesi olan geleneksel yapılara, yapı guruplarına ve yerleşmelere yapılacak çağdaş müdahaleler onların kültürel değerlerine ve geleneksel karakterlerine saygı göstermelidir. Tarihi yapıların yeni yaşam koşullarına adapte olabilmesinin, yeni işlevlere uyarlanması, yaşantının devamlılığı için çağdaş yaşam koşularının zorunlu kıldığı ve kabul edilebilir

değişimlerin, yapının bütününe uyumlu, görünüş, doku ve biçim yönünden aykırı olmayan malzemelerle yapılabileceği belirtilmiştir.

2003 yılında yayınlanan Mimari Mirasın Analizi, Korunması Ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler ile restorasyon çalışmalarına yardımcı olması amacı ile müdahale yöntemleri ve nasıl olması gerektiği belirtilmiştir. Yapılacak müdahalelerde geleneksel ve yeni teknikler arasında tercih yapılmadan önce, her yapının durumu, güvenlik ve mukavemet talepleri göz önünde tutularak değerlendirilmesi, en az müdahale gerektiren ve kültürel değerlerle en uyumlu olanın seçilmesi gerekmektedir. Restorasyonda kullanılan malzemelerin özellikleri (öncelikle yeni malzemeler) ve mevcut olanlarla uyumu tam olarak araştırılmalı, bilinmelidir. İstenmeyen yan etkileri önlemek amacıyla, onarımda kullanılan malzemelerin uzun dönem etkileri araştırılmalıdır. Her müdahale mümkün olduğunca, strüktürün ilk tasarımına, yapım tekniğine ve tarihi değerine saygı göstermeli ve onun gelecekte de anlaşılmasını sağlayacak izleri korumaya özen göstermelidir.

2011 Valetta İlkeleri ile tarihi kentlerin ve kentsel alanların korunması, onarımı, konservasyonu, iyileştirilmesi ve yönetiminin yanında, tutarlı gelişmeleri ve çağdaş yaşama uyarlanmaları için gerekli yöntemlerin çerçevesi çizilmiştir. Yeni mimari, tarihi alanın mekânsal düzeni ile uyumlu ve geleneksel biçimlenmesine saygılı olması, kültürel sürekliliği saptayarak yeniden canlandırması, günün ve yerin mimari eğilimlerini yansıtması, tarihi dokuyu bölmeyen, mevcut mimariyi olumsuz etkilemeyen, yerin ruhunu kucaklayan ve ayırt edilebilen bir ifadesi olması gerekliliği vurgulanmıştır.

Türkiye'de korumanın tarihsel gelişiminde; Osmanlı döneminde 1869 yılında çıkarılan Nizamname, bu alandaki yapılan ilk yasal düzenleme olarak gösterilebilir. Yapılan üç yenileme çalışmaları ile son halini 1906 yılında alan Nizamname, 67 yıl boyunca yürürlükte kalmıştır. Cumhuriyet döneminin ilk 50 yılında çeşitli kurum ve kuruluşlarla bu Nizamname'nin geliştirilmesi ve uygulanması sağlanmak istenmiştir. Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum ve savaş sonrası kalkınma planları, kültürel mirasın korunmasını geri planda bırakmıştır. Türkiye'de 1951 yılında kurulan Gayrimenkul Eski Eserler Ve Anıtlar Yüksek Kurulu, bu alanda kendi belirlediği prensiplerle uygulama kararları alan ilk kurumdur. 1973 yılına gelindiğinde 1710

sayılı Eski Eserler Yasası ile Cumhuriyet döneminin ilk koruma yasası çıkarılmış ve bu yasada sit, eski eser, anıt ve arkeolojik sit gibi kavramlar tanımlanmıştır. Bunların yanında tek yapıların korunması haricinde tarihi ve doğal alanların korunması da bu yasada yer alarak tekil yapı ölçeğinden bütüncül koruma prensibine geçiş sağlanmıştır. Bu yasanın ardından Türkiye ICOMOS'a üye olmuş ve Türkiye Ulusal Komitesi kurulmuştur. 1983 yılında çıkarılan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası ile 1710 sayılı yasa yürürlükten kaldırılmıştır. 2004 yılında 5226 sayılı yasa ile önemli değişiklikler yapılmış ve bu yasa ile birlikte kültürel miras ve kültür varlığı kavramları ülkemizde yerleşmiştir.

2013 yılında yayınlanan ICOMOS Türkiye Mimari Miras Korunması Bildirgesi ile korumanın süreç ve araçları, müdahale türleri belirtilmiş, koruma ile ilişkili tanımlar yapılmış ve eğitimin ve bütünleşik korumanın önemi vurgulanmıştır. Yayınlanan bildirge ile koruma alanında mevcut yasal ve örgütsel düzenlerde var olan tehditlerin önüne geçmek amaçlanmıştır.

1.2.2. Koruma ve Restorasyon Müdahale Türleri

Müdahaleler, koruma amacı ile mevcut yapıya yapılan onarım çalışmalarıdır. Yapıda zamanla meydana gelen bozulmaların giderilmesi, bu bozulmaların yeniden oluşmalarının engellenmesi ve yapıların tahribatlara bağlı olarak kaybettiği dayanımın yeniden kazandırılması için çeşitli müdahalelere ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılacak olan müdahalenin kapsamının belirlenmesi için yapıların mevcut durumları, sorunları, yapım tekniği, malzemesi, taşıyıcı sistemi, zaman içinde geçirdiği değişimler ve taşıdığı değerler incelenmelidir. Bu tespit çalışmalarından sonra yapının sorunları, taşıdığı değer, dönemin koruma anlayışı, çağın teknolojik gelişmeleri bir bütün olarak değerlendirilerek yapılacak müdahaleler tasarlanmalıdır. Korumada, geleneksel yöntemlerin yanı sıra, günümüzün imkanları ve tasarım anlaşını yansıtarak modern yöntemler de kullanılabilir. Mimarlar, tasarımcılar mevcut çevreyi güzelleştirmeye çalışırken geçmiş ve geleceği bağlayan bir devamlılık içinde yaparlar. Tarihi çevrenin korunması için geçmişin iyi anlaşılması gerekmektedir (Görgülü, vd., 2013, s. 153).

Koruma çalışmalarında alınacak kararlarda toplum yararı ön planda tutulmalıdır. Koruma eylemi, anıt ve çevresini bütün olarak korumayı amaçlar. Bu amaç doğrultusunda yapılacak müdahalelerin ölçeğine göre yapı, tek yapı ve tarihi çevre olarak iki ana başlıkta ele alınır. Tek yapı ölçeğinde daha çok mimari bütünlüğü, tarihi çevrede koruma ise kentin değerlerini ve görsel bütünüğünü korumayı esas alır. Kentsel ölçekte görsel değer koruma; bir kent ya da kent parçasına ve dış mekâna müdahalenin önlenmesi ile dış mekânın kentsel mekân değerlerinin korunması için yapılan eylemlerin tümünü kapsamaktadır. Tek yapı ölçeğinde mimari koruma ise restorasyon yöntemleriyle yapıya yapılacak olan bütün müdahaleleri ifade eder.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 5.11.1999 tarih ve 660 sayılı ilke kararında koruma kapsamında yapılacak müdahale biçimlerini; bakım, onarım ve yeniden yapım olmak üzere üç başlık altında toplamıştır.

Kentsel Koruma: Tarihi çevrenin bir bütün olarak olarak ele alınarak korunması ve geliştirilmesidir. Tarihi çevre koruma geçmişten günümüze gelebilmiş yapıların; varlığını sürdürebilmesi için gerekli önlemlerin alınarak kentin dokusunun ve kimliğinin sürdürülebilmesi amacı ile yapılan müdahaleler ve alınan önlemlerdir. Tarihi çevrede kentsel koruma çalışmaları onarım, konservasyon, iyileştirmesi, yönetimi, geliştirilmesi ve çağdaş yasama entegrasyonu kapsamaktadır.

Kentsel koruma kapsamında öncelikli olarak koruma ve yönetim planı oluşturulmaktadır. Koruma planın oluşturulması amacı ile mevcut dokunun saptama ve belgeleme çalışmaları, çevre analizleri, tipoloji çalışmaları, cephe rölöve çalışmaları ile mevcut kent dokusununda yapılan analizler ile kentin koruma sorunları tespit edilir. Mevcut dokuda belirlenen sorunların giderilmesi, kent dokusunun korunması, geliştirilmesi ve çağdaş yaşama adaptasyonu amacıyla sağlıklaştırma çalışmaları yapılır. Tarihi dokuda yapılacak sağlıklaştırma çalışmaları koruma planına bağlı olarak gerçekleştirilir (Ahunbay 1996 s.127-131).

Tarihi dokuda yapılacak müdahaleler; sağlıklaştırma, onarım yenileme temizleme çalışmaları, yeni işlevler ile yeniden kullanım ve yeni yapı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentsel Sağlıklaştırma: Tarihi çevreyi oluşturan yapıların büyük bir bölümü mütevazı sivil mimarlık örneği yapılardır. Kentin genel görünümüne ve karakterine katkıda bulunan yapıların cumba, saçak, sokak kapısı, pencere, kapı vb. mimari ögelerinin olabildiğince korunmasını ve ihtiyaç duyulması halinde özgün malzemesiyle yenilenmesini içeren müdahale yaklaşımıdır. Kentin sokak dokularının ve silüetinin korunması amaçlanmaktadır fakat tarihi çevre koruma yalnız cephe, dış görünüm koruması olarak algılanmamalıdır.

Tarihi çevre koruması, günümüz konfor koşulları için gerekli donanımın temin edilerek ihtiyaçlara cevap veren kısmi yenileme ve onarım çalışmalarını da kapsar. Kentin dokusuna uymayan niteliksiz eklerin kaldırılması ve tarihi yapılarda yapılan yanlış müdahalelerin giderilmesi ile sağlıklı bir kent dokusu elde edilmesi amaçlanmaktadır. Bu sebeple sağlamlaştırma çalışmalarında yapı; sadece mimari yapıları ile değil, kentsel donatı elemanları ile bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Yapı; çevresi ile birlikte ele alınmalı, bütüncül bir koruma önerisi tasarlanmalıdır.

Tarihi Çevrede Yeni Yapı, tarihi dokunun içeresinde boşluklarda yapılacak yeni yapı tasarımlarını ifade etmektedir. Yapılacak yeni yapıların kentsel koruma kapsamında kentin gelişimine katkı sağlaması beklenir.

Yapısal Koruma:

Bakım: Sadece yapının yaşamını sürdürmeyi amaçlayan; tasarımda, malzemede, strüktürde, mimari ögelerde değişiklik gerektirmeyen müdahalelerdir.

Onarım: Yapının yaşamını sürdürmeyi amaçlayan, tasarımda, malzemede, strüktürde ve mimari ögelerde değişiklik gerektiren müdahalelerdir ve basit onarım ve esaslı onarım olmak üzere ikiye ayrılır. *Basit Onarım*; çürüyen ya da bozularak eskiyen mimari ögelerinin ve mimari yapı elemanlarının özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesi, yenilenmesini kapsamaktadır. *Esaslı Onarım* ise Restorasyon (Sağlamlaştırma, Temizleme, Bütünleme, Yenileme, Yeniden Yapma, Taşıma) olarak tanımlanmış olup yapının taşıyıcı sisteminin de ele alındığı büyük ölçekli müdahalelerdir. Yapılacak müdahalenin ölçekleri koruma kurullarınca belirlenir.

Restorasyon çalışmaları kapsamında yapılan müdahalelerin biçimleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.

Sağlamlaştırma: Tarihi yapılara müdahale sürecinde atılacak ilk adım, özgün yapının daha uzun süre ayakta durması sağlayarak konservasyon ve sağlamlaştırma işlemleridir. Yapı incelenir ve hasar nedenlerine bağlı olarak oturduğu zeminden, malzemelerinden veya taşıyıcı sistemlerinden kaynaklanan sorunların giderilmesi için gerekli sağlamlaştırma işlemleri yapılır (Ahunbay, 2019, s. 90).

"Her şeyden önce anıta, çökme ve aşınmalardan ötürü kaybettiği dayanıklılığı ve zamana karşı direnme gücünü yeniden kazandırmaya yönelik sürekli bakım ve sağlamlaştırma çabalarına önem verilmesi gerekir." (Carta Del Restauro, 1931).

Onarım; sağlamlaştırma, güçlendirme, yenileme ve bütünlemeyi ayrı ayrı veya bir arada gerektirebilmektedir. Sağlamlaştırma, bozulmuş bir bileşen, eleman veya sistemini ilk tasarlandığı hale getirmek amacıyla gerçekleştirilen, özgün yapım detayın kullanıldığı onarımdır. Bozulma sonucu özgün taşıyıcılık gücünü veya kompozisyonunu kaybetmiş bir yapı bileşeni elemanı veya sistemi sağlamlaştırma sonucunda ilk taşıyıcılık kapasitesine ve ilk tasarlandığı bütünlüğe ulaştırılır. Güçlendirme, sağlamlaştırmadan farklı olarak, bozulmuş bir yapı bileşeni, elemanı veya sisteminin, ilk tasarımından daha güçlü hale getirilmesi sonucunu doğuran, özgün yapım detayının değiştirildiği onarım türüdür. Güçlendirme sırasında; özgün bileşen, eleman veya sistem kompozisyonuna ek malzemeler veya elemanlar getirilerek, özgün taşıyıcılık gücünü artırıcı müdahaleler gerçekleştirilir (Zakar, 2013, s. 6-7). Güçlendirme, sağlamlaştırmadan farklı olarak çağımızın teknolojisinin sağladığı imkânlar doğrultusunda ankraj, enjeksiyon, gergi vb. uygulamaların yapıldığı çağdaş müdahale yöntemidir.

Bütünleme: Bir bölümü hasar görmüş ya da yok olmuş yapı ve ögeleri ilk tasarımındaki bütünlüğe kavuşturacak biçimde geleneksel ya da çağdaş malzemelerle tamamlama işlemi olarak tanımlanmıştır.

Yenileme: Özelliğini yitirmiş ve eskimiş yapı veya doku parçasının yeni malzeme veya sistemler aracılığı ile onarılması olarak ifade edilmektedir. Özgün yapı malzemesinin sağlamlaştırılarak kullanılamadığı durumlarda başvurulmaktadır.

Genellikle işlevini yerine getiremeyen ahşap veya kâgir duvarlarda bozulan kısımlar sökülerek, boşluklarının yeni malzeme ile tamamlanması işlemidir. Yeniden yapımdan farklı olarak özgün yapı malzemesi mevcutta yer almaktadır ve yenileme çalışmaları yapıda kısmi olarak uygulanmaktır (Zakar, 2013, s.10).

Yeniden Kullanım-İşlevlendirme: Özgün işlevini yitiren yapıların, terk edilmelerini önlemek amacıyla yeni işlevler verilerek zamanın değişen yaşam koşullarına uyarlanmasıdır. Yapıların için düzenli olarak bakım ve onarımlar ile korunması için yapıların yaşanır olması gerekmektedir ve yaşamın sürdürülebilirliğinin sağlanması amacı ile işlevlendirme en önemli müdahale biçimlerindendir.

Venedik Tüzüğü'nün (ICOMOS 1964) 5. Maddesinde "Anıtların korunması, her zaman, onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanım arzu edilir, fakat bu amaç uğruna yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir" denilerek yeniden işlevlendirmenin gerekliliği vurgulanmakla beraber sınırları da belirtilmiştir (Ahunbay, 1996, s. 97).

Birçok yapı zamanın gerekliliklerinden dolayı işlev değişimine uğrayacak ve bu değişimin neticesinde yapının dokusunda ve plan düzeninde değişiklikler gerçekleşecektir. Yeni işlevin ihtiyaçlarını karşılama üzere yapılan değişiklikler, tarihi yapının işe yararlılığını sürdürmesi içindir fakat verilecek olan yeni işlevin yapının dokusuna ve bütünlüğüne uygunluğu üzerinde durulması gereken bir konudur (Orbaşlı, 2008; akt. Zakar, 2013, s. 15). Genellikle, yeni işlevin özgün işlev ile bağıntılı olarak ona referans vermesi tarihi yapının belleğimizdeki yeri açısından da önemlidir.

Çağdaş Ek: Tarihi yapılara mekânsal ihtiyaçları karşılamak amacıyla getirilen ekleri ifade etmektedir. Çağdaş ekler, 2.1. bölümünde detaylı olarak incelenmiştir.

Yeniden Yapım (Rekonstrüksiyon): Çeşitli sebeplerden dolayı tümüyle yıkılmış ya da çok harap olmuş tarihi yapının ya da tarihi çevrenin elde bulunan belgelere dayanarak yeniden inşa edilmesidir. Yeniden yapım, tarihi yapının kütlesel olarak canlandırılarak yerine bir kopyasının yapılmasıdır, tarihi değer taşımaması

açısından genellikle karşı durulan bir müdahale çeşididir. Venedik Tüzüğü'nün (ICOMOS 1964) 15. maddesinde "Bütün yeniden inşa işlemlerinden peşinen (a priori) vazgeçilmelidir. Yalnız anastylosis'e, yani mevcut fakat birbirinden ayrılmış parçaların bir araya getirilmesine izin verilebilir." ifadesiyle yeniden yapımın koruma açısından tercih edilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Fakat vazgeçilemez olan anıtsal yapılar veya silüetin devamlılığı için gerekli olan yapının, özgün teknik ve malzeme ile anısının yaşatılması, tarihi dokunun bütünlük sağlaması gibi özel durumlarda yeniden yapıma gerek duyulabilir (Ahunbay, 1996, 2019, s. 99, s. 16-17).

Şekil 2. Rekonstrüksiyon Örneği, Mostar Köprüsü (Url-2)

1993 yılında Bosna-Hersek savaşında yıkılan, kentin simgesi Mostar Köprüsü'nün inşası yeniden yapım için önemli bir örnektir. Savaş öncesi belgelere dayandırılarak yapılan köprü, kent kimliğini oluşturan önemli anıtlardan biridir. Yeniden yapımı ile hem insanların belleğinde yer etmiş, imgeleşmiş yapı geleceğe taşınmış ve kent bütünlüğü sağlanmış, hem de savaş sonrası insanlara umut vermiştir. Bu sebeple yapının özgün değerinin yanında yeni simgesel değerler eklenmiştir.

Mimari korumada yeniden yapım istenmeyen bir yöntem olsa da toplumsal bellek açısından gerekliliği olan, zedelenmiş bir bütünün geri kazanılması; arkeolojik alanlarda özgün duruma ait bilgi verme konusunda anlaşılabilirliğini artırmak, bir model oluşturma ve benzeri özel nedenlerle ile yapılacak bir yöntem olarak kabul edilir (Zakar, 2013, s. 13).

Temizleme (Ayıklama): Anıtsal yapılarda tarihsel ve estetik değeri olmayan, yapının özgünlüğünü bozan niteliksiz eklerin kaldırılması işlemi olarak tanımlanmıştır. Tarihi yapılarda zaman içinde oluşan hasarların giderilmesi, işlev ve yönetim değişikliklerinden kaynaklı yapılan yenileme ve ekler ile tarihi yapılar çok

katmanlı kimlik kazanır. Tarihi yapı ile bütünleşen ve tarihi belge niteliği kazanan, korunması gereken ekler; üslup birliğine ulaşma kaygısına benzer bir anlayışla kaldırılmamalıdır. Venedik Tüzüğü'nün (ICOMOS 1964) 11. maddesinde yapının geçirdiği dönemlere saygı duyularak dönemsel eklerin korunması gerekliliği vurgulanmıştır. Birçok malzeme katmanından oluşan yapılarda, uzman görüşlerine bağlı olarak tarihsel ve estetik açıdan daha değerli olan malzeme katmanı seçilerek korunması gerektiği belirtilmiştir. Bu seçim özel kararlar ile değil, ancak uzmanların nesnel görüşleri ile alınmalıdır (Ahunbay, 1996, 2019, s. 100, s. 33).

Şekil 3. Temizleme Örneği: I. Abdülhamit Türbesi Kubbesi, (Url-3)

I. Abdülhamit Türbesi'nde, kubbesinin onarımı sırasında yapılan temizlik çalışmalarında farklı dönemlerde yapılan bezemeler ortaya çıkartılmıştır Tarihi yapılarda temizleme niteliksiz eklerin kaldırılmasının yanı sıra mevcut bitki, taşlarda kararma vb. temizlik işlemlerimde yapılarak korunmamaktadır.

Taşıma: Tarihi yapının bulunduğu yerde korunmasının mümkün olmadığı durumlarda yapının korunması amacıyla güvenli bir alana taşınmasını ifade etmektedir. Tarihi yapıları mevcut çevresi ile bir bütün olarak anlam taşımalarından dolayı çok istenmeyen bir yöntem olsa da yol, baraj yapımı, jeolojik yapı, ya da doğal afetlerden kaynaklı sorunlar sebebi ile zorunlu durumlarda başvurulmaktadır. Yapı ya da yerleşim belirlenen uygun koşulları sağlayan konuma taşınarak orada yaşamını sürdürmektedir (Ahunbay, 1996, s. 104-106).

Taşıma yönteminde yapının elemanları numaralandırılarak sökülür ve aslına uygun olarak birleştirilerek yeniden inşa edilir veya bir bütün olarak özel yöntemler ile zeminden kopartılarak yeni konumuna taşınır. Her iki durumda da çok iyi bir

belgeleme çalışması yapılması gerekmektedir. Taşıma işlemi titizlik ile yürütülmeli, tarihi yapıya zarar verilmemelidir.

Şekil 4. Hasankeyf Zeynel Bey Türbe Taşıma Çalışmaları (Sevgi, Çetin, Yılmaz, 2017)

Hasankeyf'te bulunan kültürel miras yapılarının bölgede yapılacak olan Ilısu Barajı altında kalacak olmasından kaynaklı olarak Zeynel Bey Türbesi'ni taşıma kararı alınmıştır. Yapının belgeleme çalışmaları ve taşınması için analizleri yapılmış ve yapı çağdaş yöntemler ile bir bütün olarak taşınmıştır. Yapı çevresiyle bir bütün olarak yeni konumunda koruma altına alınmıştır (Sevgi, v.d, 2017, b.a.).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TARİHİ ÇEVREDE ÇAĞDAŞ MÜDAHALE

Tarihi çevre, kendine özgü yapısı ile kentin kimliğini oluşturan geçmiş uygarlıkların meydana getirdiği fiziki, sosyal, kültürel katkılar ile oluşmuş, doğal ve yapılı çevrelerdir. Tarihi çevreler geçmiş uygarlıkların gündelik davranışlarının, sosyal yaşantılarının yanında dönemin estetik anlayışları, mimari üslubu, yapı malzemeleri, yapım teknikleri ve teknolojisi hakkında bilgiler veren tarihi belgeler olarak nitelendirilebilir. Kendi dönemlerinin mimarisini ve yaşam anlayışını yansıtan tarihi çevreler geçmişten gelen ve geleceğe aktarmamız gereken emanetlerimizdir. Tarihi çevrenin korunması ve yeni yaşam şartlarına adapte edilmesi kapsamında onarım ve restorasyon çalışmalarında geleneksel yöntemlerin yetersiz kaldığı yerlerde çağdaş müdahale yaklaşımları geliştirmemiz gerekmektedir. Koruma anlayışı, gelişmenin önünde bir engel olarak görülmemelidir. Her dönem kendinden önceki dönemlerin özelliklerinin geliştirilmesi ile kendine özgü çok katmanlı yeni bir kimlik oluşturmaktadır.

Küreselleşme nüfus artışı, teknolojik gelişmeler ile değişen yaşam kültürü sonucunda yeni mekânsal gereksinimler, eylemlere bağlı olarak doğan ihtiyaçlar kentte yeni işlevleri ortaya çıkmakta, yeni eylemler ve gereksinimleri karşılamak için eski yapıların yeniden düzenlenerek yeniden kullanımı ya da bu yapılara ek yeni yapılar yapılmasını zorunlu hale getirebilmektedir (Büyükmıhçı & Kılıç, 2015, s. 125-126).

Yeni yaşam eylemlerine ve ihtiyaçlarına karşılık veremeyen tarihi yapılar zaman içinde terk edilmesi ve bakımsız kalmalarının sonucunda yok olmaktadır. Kentlerimizdeki tarihi dokular yok edilerek oluşturulan yeni yaşam alanları, geçmişin yapı-doğa ve insan-yapı ilişkilerinden yoksun, çevreye duyarsız kentsel gelişmenin meydana getirdiği alanlara dönüşmektedir. Sağlıksız ve estetikten yoksun yapısal çevreler, anlam ve kimliklerini kaybeden tarihi yapı ve çevreler bunun bir sonucudur. Tarihi yapılarımızı eskimiş ve yok olması gereken yapılar olarak değil; tarihimizi, kültürümüzü ve sosyal değerlerimizi yansıtan, kentin simgeleri olarak geleceğe doğru

bir biçimde ulaştırılması gereken bir miras olarak görmek ve yeni işlevler, anlamlar yükleyerek korumak gerekmektedir (Arabacıoğlu & Aydemir, 2007, s. 205).

Tarihi kent dokularında koruma çalışmaları kapsamında çeşitli müdahaleler yapılır ve tarihsel süreç içerisinde yapılan müdahaleler birbiri üzerine eklemlenerek mimari katmanlar oluştururlar. Her mimari katman kendi yapıldığı dönemin kültürünü, sosyal yapısını, estetik kaygıların, yapım teknolojilerini yansıtır; kendinden önceki ve sonraki katmanları etkileyip dönüştürerek yeni bütünün bir parçası olurlar (Öktem Erkartal & Özüer, 2015, s. 145).

Tarihi yapıya yapılacak her müdahale yapının geçmiş izlerini ve geleceğe yansımasını etkilemektedir. Farklı boyutlardaki müdahale ile gerçekleştirilen koruma eylemi, tarihi yapılara yeni anlamlar getirir. Mevcut yapılara koruma amaçlı yapılacak her müdahale aslında birçok parametreye bağlı bir tasarım sorunudur ve çözümler, her yapı için özel olarak geliştirilmedir (Bilgin Altınöz, 2010, s. 25)Bu sebeple her tarihi yapıya getirilecek olan yeni ek ve yeni yapının niteliğinin belirleyicisi tarihi yapı ve doku olmalıdır. Yapılacak olan müdahalelerin boyutu ve tasarımı her yapının kendine özgüdür, yapının karakteri ve mevcut durumuna göre şekillenmektedir.

Tarihi yapılarda müdahale yöntemi olarak geleneksel teknikler kullanılabileceği gibi kendi yapıldığı dönem yansıtan çağdaş teknik ve malzemeler kullanılabilir. Tarihi yapıların korunmasında yeni malzeme ve tekniklerin kullanılması çağdaş restorasyon kuramı bağlamında desteklenmektedir. Büyük ölçüde harap olmuş, bütünlüğünü kaybetmiş yapılar özgün biçimine döndürülmek yerine çağdaş yöntemler ile tamamlanabilir ve dönem farklılığı vurgulanır (Tanaç Zeren, 2010, s. 21).

Çağdaş müdahaleler fiziki değişimlere yol açarak tarihi dokunun mekânsal bütünlüğüne etki etmektedir. Bu sebeple tarihi dokuda ya da yapıda yapılacak çağdaş müdahalelerde kimliksel değerin ve bütünlüğün korunması, gelecek nesillere aktarılması amaçlanmaktadır. Valletta İlkelerinde (ICOMOS, 2011) mimari müdahalelerin tarihi çevre değerlerine ve katmanlarına saygılı olması, yeni mimarinin mekânsal düzenle ve geleneksel biçimlenmeyle uyumlu olması gerekliliği belirtilmiştir.

Yeni tasarımlar yapılırken kentse dokunun, mekânın parçalanmasından kaçınılmasına; yeni mimarinin mevcut dokuyu olumsuz etkilemeyen, yerin ruhunu kavrayan ve ayırt edilebilen bir yaratıcılığa olanak tanıyan bir kompozisyon bütünlüğüne öncelik verilmesine vurgu yapılmıştır. Tarihi çevrede tasarlanacak çağdaş müdahalelerin kentin canlılığına ve sürekliliğine katkıda bulunacağı savunulmuştur (Tan & Arabacıoğlu, 2020, s. 206).

Tarihi dokuda yapılacak müdahaleler için tek bir doğru yoktur; farklı zamanlarda çok farklı ölçeklerde, farklı yöntemler ile çeşitli müdahaleler yapılabilir. Dinçer, yapılacak olan çağdaş müdahalenin yapılabilmesi için amacın açık bir şekilde ortaya koyması gerektiği, bir hedefinin olması gerektiği belirtmiştir. Müdahalenin yapılıp yapılmayacağı kararı, müdahalenin gereğinin kültürel önemi, dokuya uyumluluk, çevresel değerler; fiziki, sosyal ve ekonomik kaynak kullanımı gibi faktörlere bağlı olarak belirlenir. Bu süreçte müdahale çok iyi tasarlanmalı, çeşitli uzmanlık dalları bir arada detaylı olarak çalışmalıdır (Dinçer, 2013, s. 46).

Koruma çalışmalarında yapılacak müdahalelerin belirlenmesi ve gerekli özelliklerin sağlanabilmesi için mevcut dokunun çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Tarihi çevre karmaşık bir yapıya sahiptir ve üzerinde yapılacak çalışmalar için şematize edilmesi gerekmektedir. Kentin sorunlarının ve olanakların belirlenmesi ile mevcut dokuda yapılacak koruma çalışmaları kolaylaşacaktır.

Yapılacak analizler sonrasında tarihi kent dokusunun sorunları ve fırsatlarının tespit edilerek koruma planları ve müdahale yöntemleri belirlenir. Yapılacak her müdahalede yapı tek başına değil, kentsel entegrasyonu sağlamak amacıyla çevresi ile beraber bütüncül koruma anlayışı ile değerlendirilmelidir.

Yapılan araştırmalara bakıldığında tarihi çevrenin veya tarihi yapının yaşamının devamlılığının sağlamak için değişen yaşam ihtiyaçlarına cevap verebilmesi adına günümüz koşullarına adapte edilmesi gerekliliği görülmektedir. Tarihi yapıların korunması ve günümüze adaptasyonun sağlanması için çağdaş müdahaleler gerekliliği yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılacak olan müdahalenin boyutu ve niteliği mevcut dokunun tarihselliği, estetik değeri, ihtiyaçları ve bozulma durumu gibi özelliklerine göre değişmektedir.

Yapılacak her müdahalenin geri alınabilir, tarihi dokuya zarar vermeyen, ayırt edilebilir, kendi kimliğini ortaya koyan nitelikte tasarlanması beklenmektedir.

2.1. TARİHİ ÇEVREDE MÜDAHALE TÜRLERİ

Tarihi çevre veya tarihi koruma çalışmaları kapsamında farklı ölçek ve türde müdahaleler karşımıza çıkmaktadır. Çağdaş müdahaleler; yapıldığı dönemin mimari tasarım anlayışını, yapım tekniğini ve teknolojik gelişmelerini yansıtırlar.

Kuban (2000), tarihi çevrede yapılacak çağdaş müdahalelerin tasarımında eski-yeni arasında dengenin sağlanmasının önemin vurgulamış, tasarımdaki temel sorunun eski ile yeni yapının birlikte nasıl bir cephe bütünlüğüne sahip olacağı olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda yapılacak olan müdahaleleri üç başlık altında toplamıştır.

-İşlev değiştiren tarihi yapı tasarımı

-Restitüsyon verisi olmayan tarihi parsellerde yapılacak yeni yapılar (infill)

-Eski tarihi doku içinde inşa edilmiş yapıların cephelerinin çevre ile uyumu sağlayacak tasarım değişiklikleri (Kuban, 2000, s. 160).

Zeren, tarihi çevrede yapılacak olan çağdaş müdahaleleri tarihi yapıda yeni ek ve tarihi çevrede yeni yapı olmak üzere iki başlıkta ele almıştır. Bütünlüğünü kaybetmiş ve harap olmuş tarihi yapılarda yapılacak bütünleme çalışmalarını çağdaş ek olarak nitelendirmiştir. Tarihi yapıda yapılacak olan çağdaş ekleri de, çatı ve cephe tamamlamaları, iki yapı arasında geçiş elemanları, yapıya eklemlenen sirkülasyon elemanları ve saçak elemanları olarak ayırmıştır (Tanaç Zeren, 2010, b.a.). Kencer ise çağdaş ekleri; çatı eki, yapı ekleri, arkeolojik alan üst örtüleri, yapısal ek ve mekânsal ekler olmak üzere beş başlık altında incelemiştir (Çetinkaya Kencer, 2018 s. 62-71).

Tezin kapsamında tarihi çevrede yapılan çağdaş müdahaleler boyutlarına ve niteliklerine göre dört başlık altında sınıflandırılarak incelenmiştir. Bunlar,

- Tarihi Çevrede Yeni Yapı
- Tarihi Yapıda Ek Yapı (Çağdaş Ek)
- Tarihi Yapıda Bütünlenmesi/ Tamamlama
- Tarihi Yapıda Yapı Ekleri (Detayları)

2.1.1. Tarihi Çevrede Yeni Yapı

Yeni Yapı, tarihi çevrede yeni ihtiyaçlar doğrultusunda mevcut kentsel boşluklarda veya sokak dokusunda yıkılma, bozulma, terk edilme ya da soylulaştırma gibi çeşitli nedenlerle kentsel bütünlüğün parçalanması sonucunda meydana gelmiş boşluklarda gereksinimleri karşılamak amacı ile yeni konutlar veya yönetim binası, kültür merkezi, kreş, sağlık ocağı vb. kamusal binaların yapılmasıdır. Yeni yapıların; zaman içinde katmanlaşarak oluşan kent kimliğini bozmadan, artı değer katarak yapılması beklenir. Yeni yapıların ihtiyaç programlarından kaynaklı dahi olsa tarihi dokunun ölçeğini bozmaması beklenmektedir.(Ahunbay, 1996, s.132)

Washington Tüzüğü'nün (1987) "Yeni binalar yapılması gerektiğinde veya eski yapılar uyarlanırken, mevcut mekânsal oluşum saygı görmeli, özellikle ölçek ve parsel boyutuna dikkat edilmelidir. Çevreye uyumlu çağdaş ögeler yöreyi zenginleştirebileceğinden, yeni tasarımlar engellenmemelidir." şeklindeki 10. Maddesi, müdahale yaklaşımının çerçevesini belirtmiştir. Yeni yapılacak tasarımların çevreye uyum sağlamak amacıyla bir yapay bir taklitten daha ziyade, mevcut dokuyu ön plana çıkartan çağdaş yaklaşımlar olması amaçlanmalıdır. Yeni yapının tarihine saygı duymakla birlikte günümüzün mimari anlayışını yansıtmalıdır.

Tarihi çevrede yeni yapı, yeni bir yapıdan ziyade tarihi kent dokusuna gelen bir ek olarak nitelendirilebilir. Bu yaklaşımla yeni yapı ile tarihi çevre bir bütün olarak ele alınmalıdır. Yeni tasarımın kararlarının alınmasından önce yapının çevresinin yaygın arsa kullanım oranları, kütle boyutları ve mimari karakteri iyi irdelenmelidir. Alandaki analiz çalışmaları sırasında belirlenen tipolojiden hareket edilmesi başarılı bir çözüme götürebilir. Cephelerdeki doluluk/boşluk oranları, kullanılan renk ve malzemeler, çatı biçimi gibi nitelikler yeni tasarımın çevreyle bütünleşmesi açısından önemlidir. Tarihi çevrede oluşturulan yeni yapı sadece bütünleşme çerçevesinde kalmamalı ve tarihi dokunun sürekliliğini sağlamalıdır.

Tarihi doku içeresinde yapılacak yeni yapıların, tarihi yapılar ile ilişkisi düşünülmeden, dışlayıcı ve karmaşık tasarlanması tarihi kent bütünlüğünü bozmaktadır ve tarihi dokunun sürdürülebilirliğini tehlikeye atmaktadır (Kılıç, 2015; Velioğlu, 1992). Bu sebep ile tarihi çevrede inşa edilecek yeni yapının tasarım kriterlerinin ana prensibi, yeni yapının; tarihi çevrenin karakteristiklerine ölçek ve

oranları bağlamında saygılı olmasıdır. Tasarımcılardan beklenen; tasarlayacakları yapının, çevresi ile bağ kurmasını sağlamalarıdır (Tanaç Zeren, 2010, s. 69-70). Kentsel süreklilik sağlamak için gerekli olan bu bağda önemli nokta, ek yapı ve mevcut karakter arasında kurulan ilişkinin türü ve derecesidir.

Viyana'da düzenlenen "Heritage and Contemporary Architecture-Managing the Historic Environment" sempozyumu kapsamında hazırlanan memorandumda Dünya Kültür Mirası Alanları'nda yeni yapılaşmanın aşağıdaki özelliklere sahip olması gerektiği belirtilmiştir:

- Çağdaş, kaliteli tasarım ve uygulama,
- Kültürel ve tarihi bağlama duyarlılık,
- Mevcut tarihi doku ve mimariye uygunluk,
- Tarihi kent peyzajının değerine katkıda bulunmak,
- Mevcut çevre ölçeğini dikkate almak,
- Mevcut tarihi doku içinde kabul edilebilir limitlerde kalmak,
- Tarihi kent peyzajını oluşturan tüm elemanlara duyarlılık(Türkyılmaz 2006,s.43)

Genel tasarım yaklaşımları incelendiğinde kurulan ilişki türleri; ek yapının mevcut dokuyu devam ettirmesi, sürekliliğini kırması ya da farklı yöne evirmesi olarak tespit edilmiştir. Tarihi miras-çağdaş yapı arasındaki ilişki, tarihi taklit etme-tarihi yok sayma, uyumlu-zıddını yapma gibi uç noktaların arasında yer alır (Öktem Erkartal & Özüer, 2015, s. 145). Yapının çevresi ile uyumu tasarımcının koruma anlayışına göre şekillenecek olup, çok önemli ve kapsamlı bir disiplinler arası çalışma gerektirmektedir.

Tarihi çevrede yeni tasarımlar, niteliğine göre kentsel boşluklarda ve sokak dokusunda dolgu olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Mevcut kentsel peyzaj alanları için yeni yapı tasarımlarında, yeni yapının tarihi dokuya referanslar vererek bağ kurması beklenmektedir ancak tarihi yapılar ile doğrudan bir teması yoktur. Lakin dolgu (infill) yapılarda mevcut tarihi dokuya temas etmesi açısından kurduğu ilişki daha önemli hale gelmektedir.

Şekil 5. Dans Eden Ev Genel Görünüşleri (Url- 4)

Dolgu yapı (infill) örnek olarak mimar Frank Gehry & Vlado Milunić'in Çek Cumhuriyeti'nin Prag şehrinde tarihi doku içeresinde yapmış olduğu yeni yapı tasarımı verilebilir. Yapı, eğimli sütunlar ile desteklenen cam kütle ve nehre paralel hareket eden dalgalı cephe kütlesinden oluşmaktadır. Pencere boyutları ile tarihi dokuya referans verilerek uyum yakalanırken, pencerelerin konumlarında oluşturulan düzensizlik ile zıtlık yaratılmıştır. Mimar, tarihi yapılarda görülen köşe kulelerinden esinlenerek yaptığı şeffaf kulede de form ve malzeme olarak zıtlık yaratarak mevcut dokuya referans vermiştir.

2.1.2. Tarihi Yapıda Ek Yapı

Ek yapı, tarihi yapıların günümüz koşullarında kullanımının devamlılığını sağlamak ve yeni işlevleri doğrultusunda artan mekânsal ihtiyaca karşılık verebilmek amacıyla yapılan eklerdir. Çağdaş ekler tarihi çevrede tek yapı ölçeğinde gerçekleşen müdahale türü olup, tarihi yapılara eklenen yeni yapılar olduğu için tasarım kararları mevcut çevre ile ilgili sorumluluk taşımaktadır. Tarihi yapıya getirilen eklerin çağdaş olarak nitelendirilmesinin sebebi, eklerin, yapıldığı devrin mimari anlayışını yansıtarak hangi dönemde yapıldığının belli olmasıdır.

Tarihi yapılar mevcut kentlerin kimliğini oluşturur. Bu sebeple özgünlüklerinin, kimliklerinin olduğu gibi korunması beklenir. Koruma çalışmalarında tarihi yapıların, değişen yaşam koşullarına adapte edilerek yaşamlarını sürdürebilmeleri sağlanmalıdır. Tarihi yapılar; zamanın değişen koşullarına uyum

sağlayarak varlıklarını sürdürebilmeleri için yeni işlevlere, yeni işlevleri doğrultusunda da yeni mekânlara ihtiyaç duyarlar. İnsanlarda olduğu gibi yapılarda da yaşam sürdükçe dönüşüm ve değişim kaçınılmaz olmaktadır. Bu dönüşümün getirisi olan çağdaş eklerin, tarihi dokuya ya da yapıya en az biçimde müdahale eden, en az oranda zarar veren, dönüştürülebilir ve yapılacak eklentilerin dışarıdan okunabilir biçimde döneminin karakterini yansıtması, koruma kavramı açısından beklenmektedir. Çünkü çağdaş kavramı, "bulunulan çağın anlayışına, şartlarına uygun olan" şeklinde tanımlanır ve çağdaş eklerin de bulundukları çağın anlayışını gerek üslup bağlamında gerekse kullanılan yapım sistemi ve malzemesi bakımdan yansıtması beklenmektedir. Ekler çağın mimarisini yansıtırken ölçü, oran, yükseklik, malzeme ve renk bakımından tarihi yapının önüne geçmeyen, tarihi yapının vurgusunu artıran uyumlu bir kompozisyonda olmalıdır (Tanaç Zeren, 2010, s. 31-35; Çelebi Karakök & Gökarslan, 2017, s. 57-58).

Venedik Tüzüğü'nün (ICOMOS 1964) 13. maddesinde "Eklemelere ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağlantısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir" denilmektedir. Tarihi yapıya getirilen eklerde dikkat edilmesi gereken en önemli unsur; yeni eklerin eski verilerle uyum içinde ve abartılmadan yapılması gerekliliğidir. Eklerin tasarımında tarihi çevrede yeni yapılar ile aynı tasarım yaklaşımları ve kriterleri geçerlidir.

Tarihi yapıya getirilen ek yapılar; yeni mekânsal ihtiyaçlara karşı hacimsel eklemeler ve büyümeleri ifade etmektedir. Mevcut yapıda ek kat uygulamaları, bitişik veya ayrık olarak yapılan yeni yapılardır.

Çağdaş ekler, tarihi yapılar ile olan bağlantısına göre üç başlıkta irdelenebilir. Tarihi yapıda dışarıdan bakıldığında algılanmayan, yapının sınırları içinde yapılan iç mekân eki; tarihi yapının cephesine eklenen bitişik ek ve tarihi yapıyla fiziksel olarak bağlantısı olmayan ayrık eklerdir.

• Bitişik Yapı Ekleri: Tarihi yapıların yeni işlevleri veya günümüz değişen yaşam koşullarına ve fonksiyonlarına bağlı olarak mekânsal ihtiyaçları karşılamak amacıyla yapılara bütün olarak tasarlanan eklerdir. Tarihi yapının cephesine yatayda eklenebildiği gibi düşeyde de kat olarak eklenebilir. Tarih yapı ile doğrudan bağlantı

kurduğu ve direk algılandığı için tasarımında çok dikkat edilmesi gerekir. Tarihi yapı ile hem görsel algılanma açısından hem de fiziki olarak bağlantı kuracağı için her detayı ile bütün olarak tasarlanması gerekmektedir.

Şekil 6. Bitişik Mekân Ekleri Örneği: Şerefiye Sarnıcı (Url-7)

Bitişik eklere verilecek çarpıcı örneklerden biri Şerefiye Sarnıcı giriş yapısıdır. Çağdaş ek yapısı görünmeyeni görünür kılmayı hedeflemiştir. İşlevi doğrultusunda yer altı yapıları bulunan ve cephe olarak dışardan çok az algılanan yapı, restorasyon sırasında yapılan ek yapı ile yeni işlevine giriş mekânı ihtiyacını karşılarken aynı zamanda yapıyı daha görünür hale gelmiştir. Tarihi yapının kısmî olarak cephesine ve çatısına eklemlenen yapı, tarihi yapı ve çevresi ile bir bütün olarak ele alınmıştır. Kullanılan malzeme ve teknikler ile çağın tasarım anlayışı; şeffaflık ve yansımaları ile de tarihi doku ön plana çıkartılmıştır ve yapıya yeni anlamlar kazandırılmıştır.

• Ayrık Yapı Ekleri: Tarihi yapıların yeni işlevleri veya günümüz değişen yaşam koşullarına ve fonksiyonlarına bağlı olarak mekânsal ihtiyaçları karşılamak amacıyla tarihi yapılara ayrık olarak tasarlanan eklerdir. Tarihi yapılarda yapı ile eklerin somut olarak bağlantısı bulunmasa da soyut olarak bağlantılar mevcuttur. Ek yapıda kullanılan malzeme ve renkler tarihi yapıya referans vermektedir. Tarihi yapıda ek yapı ile aynı tasarım yaklaşımına sahip olmakla, tarihi yapı ile soyut bağlantı kurulmaktadır. Tarihi yapı ile ek yapı arasındaki soyut bağı yansıtmak oldukça zordur. Bu sebeple tasarımda tarihi yapı ile yeni yapı arasındaki aidiyet duygusunun yansıtılabilmesi için mevcut veriler çok iyi irdelenmelidir. Bu sebep ile çağdaş ek tasarım yöntemi olarak belki de uygulaması en karmaşık olan tekniktir (Kayan, 2020, s. 75). Ayrık yapı ekleri verdikleri referanslarla mevcut yapı ile olan bağlarını yansıtırlar.

Şekil 7. Ayrık Yapı Ekleri Örneği: Berlin: Yahudi Müzesi (Url-26)

Ayrık yapı eklerine örnek olarak Berlin Yahudi müzesine getirilen çağdaş ek verilebilir. Çağdaş ek, 1933 yılında Berlin'de inşa edilen yapıya Almanya'nın birleşmesinden yeni bir anlam yüklenerek yapının devamlılığını sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Özgün tarihi yapıdan ayrı olarak tasarlanan çağdaş ek yapı, aykırı tasarımı ile kendini ve tarihi yapıyı ön plana çıkartmıştır. Tarihi yapı ile çağdaş ek arasında zemin kotunun altında yapılan bağlantı ile geçiş sağlanmıştır.

• İç Mekân Ekleri: Tarihi yapılarda mekânsal ihtiyacın karşılanması amacıyla iç mekânlarda veya zemin altında yapılan eklerdir. Yapılan ekler dışarıdan algılanmadığı için tarihi yapının özgün dokuna zarar vermemektedir ve tasarımcılar tarafından tarihi yapıyla yarışmadan tarihi yapıyı ön plana çıkarmak amacıyla tercih edilir. Bazı durumlarda ekin veya ek yapının tamamen yer altında gizli bir ek olarak tasarlanması; yer üstünde mevcut tarihi dokunun görsel ve biçimsel olarak korunmasını sağlarken, işlevsel olarak çağının ihtiyaçlarını karşılar. Yer altına yapılan ek yapı veya ek yapının bölümleri ile mevcut tarihi yapı arasında doğrudan veya bir geçit ile bağlantı sağlanır (Şahin, 1997, s. 127). İç mekân eklerinde doğal ışık ve ekin hava alabilmesiyle alakalı sorunlar görülmektedir (Kayan, 2020, s. 66).

Şekil 8. İç Mekân Ekleri Örneği: Selexyz Dominicanen Kütüphanesi (Url-6)

Yeni işlevden kaynaklı mekânsal ihtiyacı karşılamak amacıyla yapılan iç mekân eklerine örnek olarak Selexyz Dominicanen Kütüphanesi verilebilir. 1294 yılında Hollanda'da inşa edilen tarihi kilise 2007 yılında kitap satış mağazasına dönüştürülmüştür. Yeni işlevi nedeniyle ihtiyaç duyulan depolama alanları için kilisenin kat yüksekliğinden yararlanılarak üç katlı, siyah çelikten kitaplık bölümü eklenmiştir. Eklerin yapıya minimum müdahale ile yapılması ve geri alınabilir olması, renk ve formu itibariyle mevcut dokuyla kontrast oluşturarak kiliseyi ön plana çıkarması, mevcut yapıya artı değer katması ve yapıldığı dönemin özelliklerini yansıtması ile çağdaş restorasyon anlayışında müdahale yaklaşımları açısından iyi bir örnek oluşturmaktadır.

2.1.3. Tarihi Yapıda Bütünlenme

Bir bölümü hasar görmüş ya da yok olmuş yapı ve ögeleri ilk tasarımındaki bütünlüğe kavuşturacak biçimde geleneksel ya da çağdaş malzemelerle tamamlama işlemi olarak tanımlanmıştır. Kısmen yıkılmış, bir parçası yok olmuş eserlerde estetik, işlevsel, yapısal vb. nedenler ile bütünleme yapılma ihtiyacı duyulmaktadır. Bu ihtiyaç doğrultusunda yapılacak bütünleme çalışmaları yapısal verilere ve güvenilir belgelere dayandırılmalı, varsayımlar ile hareket edilmemelidir.

Venedik Tüzüğü'nün (ICOMOS, 1964) 12. Maddesi: "Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden

ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir.” ifadesi ile bütünleme yaklaşımının nasıl olması gerektiği açıklanmıştır.

Bütünleme çalışmaları; yapı elemanı, yapı sisteminde veya yapının bir bölümünde gerçekleştirilir. Özgün parçalar kullanılabilir durumda ise bütünleme özgün parçalar ile yapılmalıdır. Yapı, özgün parçaların kayıp olduğu veya kullanılamadığı durumlarda çağdaş bir malzeme ile bütünlenir. Malzeme bozulmalarının yüzey erozyonu ve parça kopmaları aşamasından öteye giderek strüktürü etkilemesi veya kısmî çökmeler durumunda strüktürün onarımındaki özgün form, malzeme ve tekniklerin korunması veya bunların yetersiz kalmaları durumunda modern malzeme ve tekniklerden yararlanılarak yapılan bütünleme, koruma kuramında kabul görmüş bir çağdaş müdahale türüdür (Ersen, 2009, s. 9).

Yapılan yeni imalatların eski dokudan ayırt edilebilir olması gerekmektedir; bu ayrım aynı malzemede doku, renk, hiza, biçimde farklılıklar ile sağlanabilir. Bütünlemede yeni ile eskinin ilişkisinin nasıl kurulacağı, bu ilişkinin ifade biçimi gibi nitelikler birçok veriyle bağlı olarak geliştirilecek restorasyon tasarımında yer bulur. Yapılan ayırt edilebilir uygulamalar, yapıldığı döneme referans vermektedir. Bu durumu Kuban (2000), bütünlemenin farklı bir malzeme ile gerçekleştirilmesinin yapılan uygulamaya bir tarihi belge niteliği kazandırması olarak nitelemiştir.

Bütünleme çalışmalarında tarihi doku ile yeni dokunun ayırt edilebilmesi için çağdaş malzemenin yanı sıra özgün malzeme de farklı biçimlerde kullanılabilir. Tamamlamanın özgün duvar örgüsünden daha içeri çekilmesi, süslü profilli elemanların soyutlanarak sadeleştirilmesi, renk ve doku farklılığı verilmesi vb. yöntemler ile farklılaşma sağlanabilir.

Şekil 9. Bütünleme Örneği: Louvies Müzik Okulu (Url-22)

Louvies Müzik Okulu 1659 yılında Fransa'da inşa edilen tarihi bir manastır yapısıdır. Tarihi yapının bir kısmı yok olmuş ve yapı, bütünlüğünü kaybetmiştir. 2012 yılında yapılan restorasyon çalışmaları sırasında yapının yok olan kısımları, rekonstitüsyon yerine çağdaş malzemeler ile tamamlanmış ve eski ile yeni yapı arasında uyumlu zıtlık oluşturulmuştur. Bütünleme çalışmalarında kullanılan şeffaf ve masif malzemeler ile tarihi doku ön plana çıkartılarak vurgulanmış ve tarihi yapıya saygılı bir tutum izlenmiştir

2.1.4. Tarihi Yapıda Yapı Ekler

Yapı ekleri; tarihi yapılara getirilen, oluşan hasarları gidermek veya yeni ihtiyaçları karşılamak üzere yapılan yapı eklerini ifade etmektedir. Yapıya ihtiyacı neticesinde getirilen ekleri; çatı ekleri, cephe ekleri, geçiş-sirkülasyon ekleri, saçak-sundurma ekleri ve güçlendirme amacıyla yapılan yapı ekler olmak üzere beş başlık altında toplayabiliriz.

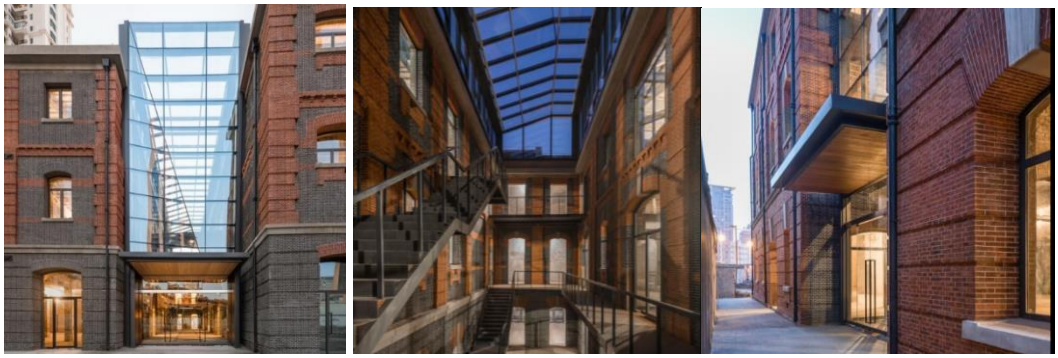
• Çatı Ekleri: Tarihi yapıların çatılarının aldığı hasarlar sonucu ile kısmen ya da tamamen yok olması veya mekân ihtiyacını karşılamak amacıyla yapılan çatı ekleridir. Çatı eklerinde yeni kat ekleyerek hacimsel büyüme söz konusu değildir. Arkeolojik alanlardaki kültürel miras ögelerinin korunması amacıyla yapılan koruma örtüleri ve çatıları da bu kapsamda ele alınabilir. Tarihi yapıda çağdaş müdahalelerin tasarım yaklaşımlarına bağlı olarak biçimlenecek çatı eklerinin, fazladan yük oluşturarak yapıya zarar vermemesi beklenmektedir. Bu sebeple genellikle tarihi yapıya az yük vermesi ve çağımızın teknolojisini, mimari anlayışını yansıtacak esnek tasarım imkânları sunmasından dolayı hafif çelik taşıyıcı sistemler tercih edilmektedir.

Şekil 10. Çatı Eki Örneği: Beyazıt Kütüphanesi (Url-8)

Beyazıt Kütüphanesi'nde 2016 yılında yapılan restorasyon çalışmaları sırasında, avlunun her mevsim kullanılabilmesi ve arkeolojik kalıntıların korunması amacıyla çatı ekleri yapılmıştır. Renk, malzeme, doku ve biçimsel özellikleri ile içinde bulunduğu dokuya saygılı olup, malzeme seçimi ile sağlanan hafifliği sayesinde yapısal yükü en az oranda tutulmuş bir çatı eki elde edilmiştir. Çağının mimari anlayışını ve gelişen teknolojik imkânlarını yansıtmaktadır.

• Cephe Ekleri: Tarihi yapıların cephelerinde aldığı hasarlar sonucu ile kısmen ya da tamamen yok olması veya yeni mekân ihtiyacından kaynaklanan, iki tarihi yapının cephelerini birleştirerek yapılan çağdaş müdahalelerdir. Yeni işlevlerden kaynaklı olarak özgün işlevinden farklı kullanım amacıyla da yapılabilir.

Şekil 11. Cephe Eki Örneği: Xintai Halı Deposu (Url-9)

Cephe tamamlamaları mevcut tarihi dokunun ayrı kütlelerini birbirine bağlamak amacıyla da yapılabilir. Xintai Halı Deposu'nun yenileme çalışmaları sırasında yapının blokları arasına getirilen hem cephe hem de çatı tamamlaması uygulaması, iç sirkülasyon alanını korumaya almıştır. Şeffaf biçimlenişle, tarihi dokuya saygılı bir tasarım anlayışı benimsenmiştir.

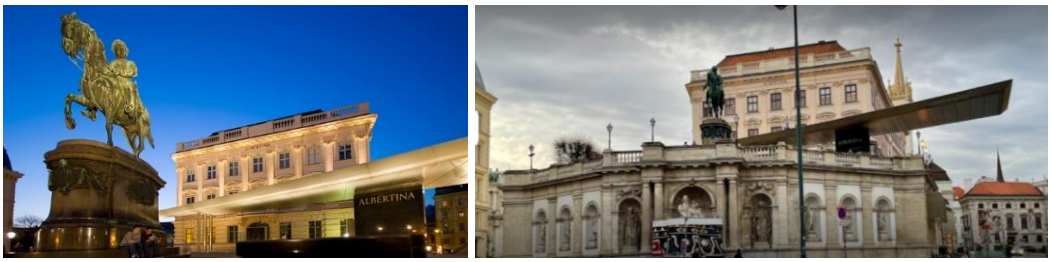
•Geçiş-Sirkülasyon Elemanları: Tarihi yapı içinde gerekli merdiven, asansör gibi ögelerle sirkülasyonu sağlamak amacıyla yapılan eklerdir. Geçiş elemanları ise tarihi yapıyla yeni veya bir başka tarihi yapıyı bağlamak veya yapının mevcut iki hacmi arasında geçiş sağlamak amacıyla yapılan eklerdir. Geçiş ve sirkülasyon elemanları, yeni mekânsal hacimler oluşturularak ek yapı olarak da tasarlanabilirler.

Şekil 12. Geçiş-Sirkülasyon Elemanları Örneği: Fortezza Kalesi (Url- 10)

İşlev değişimi ve günümüz yaşam koşularına uyum sağlamak için yapılan sirkülasyon eklerinin mekâna dönüşümüne örnek olarak 1838 yılında İtalya'da yapılan Fortezza Kalesinin yeni merdiven kulesi verilebilir. Farklı kotlardaki yapıların bir arada bulunduğu kalenin müzeye dönüştürülmesi için başlatılan restorasyon çalışmaları sırasında yapıları birbirine bağlamak ve ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla tarih alanın içine sirkülasyon elemanları eklenmiştir. Tarihi yapılardan bağımsız, ayrık olarak inşa edilen merdiven-asansör kulesi, tarihi yapıların taş dokusuna ve rengine uyum sağlaması amacı ile ince kum tabakalı beton bloklardan inşa edilmiş, yapılar çelik geçiş rampalarıyla birbirine bağlanmıştır. Çağdaş ekler mevcut dokuya uyumlu ve yapıldığı dönemin malzeme ve teknolojisini yansıtacak şekilde tasarlanmıştır. Yapılan çalışmada tarihi yapıya referans verilerek tarihi yapı ön plana çıkartılmaktadır.

• Saçak-Sundurma Ekleri: Yapıların yeni işlevlerinden kaynaklı olarak, yeni sembolik anlamlar yüklemek, girişi vurgulamak ve iklimsel nedenlerden ötürü bir koruma alanı oluşturmak amacıyla yapılan yapı eklerdir. Albertina Müzesi'nde yapılan saçak, ek yapının yeni çağdaş kimliğini vurgulamak ile birlikte mevcut iki kot arasında bağlayıcı görevini üstlenmiştir.

Şekil 13. Saçak Eki Örneği: Albertina Müzesi (Url- 23)

• Yapısal Ekler: Yapılara güçlendirme amacıyla getirilen çağdaş eklerdir. Yapının sağlamlaştırması amacıyla yapılan ek strüktür elemanlarını ifade eder. Getirilecek ekte temel amaç yapının bütünlüğünün sağlanması iken yapıdan ayırt edilebilir olması çağdaş restorasyon açısından önemlidir.

2.2. TARİHİ ÇEVREDE ÇAĞDAŞ MÜDAHALE TASARIMI

Tarihi çevre veya tarihi koruma çalışmaları farklı ölçeklerde ve farklı tekniklerde müdahaleleri içerir. Yapılacak her müdahale mevcut tarihi dokuya etki eder ve yeni eklenecek malzeme, yapı elemanı, ek ya da yapı ile birlikte tarihi yapı değişerek dönüşür. Tarihi yapıdaki/dokudaki değişim; mekânın mimari karakterine, belleğine, zamanın ruhuna ve kent kimliğine etki eder. Bu değişimden dolayı tarihi dokuya yapılacak her çağdaş müdahalenin nasıl tasarlanacağı önemli bir konudur.

Yapılacak yeni müdahalelerin tasarımlarından; mevcut dokunun karakterinin doğru olarak irdelenmesi, mevcut karakter ile yeni tasarım arasında ilişki kurulması, bir yandan mevcut sürekliliğin devam ettirilirken diğer yandan da yeni eklenen mimari katmanların kendi karakterlerini ve zamanın ruhunu doğru yansıtmaları beklenmektedir (Öktem Erkartal & Özüer, 2015, s. 147).

Tarihi çevrelerin korunması kapsamında yapılacak olan çağdaş müdahalenin; soyut ve somut ögelerin birlikte ele alınarak bulunduğu yere özgü verileri iyi analiz etmiş olması, kentsel bütünlüğü bozmaması, çağdaş olması, döneminin ayırt edilebilmesi ve tasarımcı mimarın özgün yorumuna bağlı olması görüşü evrensel olarak ağırlık kazanmaktadır.

Tarihi çevrede yapılacak müdahalelerin tüzükler, tavsiye kararları ve uluslararası ilkeler çerçevesinde mimari tasarım kavramları üç ana başlık altında toplanabilir:

• Dönemsel okunabilirlik: Tarihi yapı ile yeni ekin ayırt edilebilir olması, kendi döneminin özelliklerini yansıtması, çağdaş ve yaratıcı olmasıdır.

• Bağlam: Tarihi doku içerisindeki yapının çevresi ile bütünleşmesi, mevcut yapılar ile bağ kurması, bulunduğu yerin ruhuna uymasıdır.

• Süreklilik: Tarihi doku içerisinde yapılacak müdahalelerin yapının biçimselliğini (kütle, hacim), kentsel dokusunu ve mekânsal bütünlüğünü bozmadan süreklilik sağlamasıdır.(Tan & Arabacıoğlu, 2020, s. 210).

Çağdaş müdahalenin tarihi yapı/doku ile nasıl bir ilişki kuracağı, mimari koruma ve tasarım anlayışı ve mevcut fiziki verilere bağlıdır. Çağdaş müdahale hangi ölçekte olursa olsun verilen kararlar mevcut tasarım kriterlerine ve tarihi dokuda tasarım yaklaşımına göre şekillenir.

2.2.1. Tarihi Dokuda Tasarım Yaklaşımı

Tarihi dokuda tasarım yaklaşımını, yapılacak müdahalelerin mevcut dokuyla ve çevresindeki peyzaj unsurları ile nasıl bir bağ kurmak istediği belirler. Yapılacak olan müdahalenin (yeni yapı/yeni ek/ tamamlama) mevcut dokunun ve döneminin bir taklidi mi yoksa çağın mimari anlayışına göre şekillenen, dönemin özelliklerini yansıtan yenilikler mi olacağı tasarım yaklaşımının temel belirleyici unsurlarıdır. Bu bağlamda yapılan literatür taramalarında tasarım yaklaşımlarının genel itibari ile tarihi dokunun taklidi ile yok sayarak zıttının tasarlanması arasında yorumlandığı görülmektedir.

Dibner (1958) tarihi çevrede tasarlanacak olan yeni yapının mevcut doku ile kuracağı bağ için bazı tasarım yaklaşımları belirlemiştir (Dibner, 1985, akt. Kayan, 2020, s.29-30).

• Kopyalama: Orijinal dokudaki karakterin korunarak sürdürülebilir olması amacıyla bir benzerini yapma yöntemidir. Kopyalama yaklaşımında geçmiş yapım teknikleri ve malzemelerinin, günümüz teknolojisi ile malzemeleri ile yapılması neticesinde çoğunlukla niteliksiz ürünler elde edilmektedir.

• Zıtlık Oluşturma (Kontrast): Yeni yapı ile mevcut dokuda kullanılan malzeme, form, biçimlerin renk doku ve oranların farklılaşması ile oluşturulan zıtlıklardır.

• Anımsatma (Çağrışım): Mevcut dokudaki malzeme ve motifler yeni tasarımlarda eskiyi anımsatacak şekilde çağdaş biçimde kullanılırlar. Yeni tasarımın orijinali taklidi değil sadece çağrışımlar ile anımsatılmasıdır.

• Bağlam: Tarihi yapıların baskın mimari detayları ile günümüz tasarım anlayışının çatışabilme olasılığı, tasarımcıları birtakım çağdaş mimari ifade arayışlarına itmektedir. Ayrıca tarihi bir çevrede yeni bir tasarım amaçlandığında ortaya çıkan estetik ifadelerin uyuşmazlığı gibi nedenler de bağlamcı yaklaşımı ortaya çıkarmaktadır.

• Geçiş: Tarihi yapıların yakınında yapılacak olan yeni tasarımların mevcut yapıda yer alan kavramların birleştirilerek kullanılmasıdır. Zıt bir yaklaşım benimsenmekte olup geçiş formları içermektedir.

• Yapıların Oranlarını Koruma: Mevcut dokuda yer alan oranların korunması kütlesel olarak uyum sağlanması açısından önemlidir.

• Cepheciler: Özgün cephenin korunarak yapılan değişimleri ifade etmektedir. Bütün bir alanda yapılan çalışmalarda özgün cepheler korunurken yerleşimin geliştirilmesi amaçlanıyor. Böylece alanda ekonomik açıdan gelişim elde ediliyor.

Meitinger (1981), tarihi çevrede yeni yapı tasarımlarının, sanatsal çalışmalar olarak ölçülemeyen öznel kriterlere bağlı olması sebebi ile yapılacak müdahalelerde tek bir doğrunun olamayacağını, birden fazla farklı yolunun olabileceğini belirtmiştir. Yapılacak tasarımlarda izlenebilecek yolları; tarihi yapı ile yeni yapı arasında uyum, kopyalama ve zıtlık oluşturmak olarak sıralamıştır (akt. Kayan, 2020, s.28).

- Büyükmıhçı, Kılıç (2015); tarihi çevrede yasarım yaklaşımlarını iki başlıkta sıralamıştır:

1. Tarihi Çevrede Uyum/Benzer Yaklaşım:
    - Tarihsel Biçimlerin Taklidi/Tekrar
    - Tarihsel Biçimlerin Yorumu
2. Tarihi Çevrede Zıt/Karşıt Yaklaşım

- Velioğlu (1992); tarihi çevrede yasarım yaklaşımlarını üç ana başlıkta sıralamıştır:

  1. Tarihi Çevrede Uyum(Anamoli)/Benzer Yaklaşım:

     - Tarihsel Biçimlerin Taklit Edilmesi
     - Tarihsel Biçimlerin Yorumu

  2. Tarihi Çevrede Karşıt(Kontrast) / Zıt Yaklaşım

  3. Tarihi Çevrede Serbest Yaklaşım

- Zeren (2010) tarihi çevrede tasarım yaklaşımlarını dört başlıkta sıralamıştır:

  1.Üslup taklidi

  2.Geleneksele Öykünme

  3. Saygılı Yaklaşım

  4. Aykırı Yaklaşım

- Erkartal, Özüer (2015) ise tarihi çevrede tasarım yaklaşımlarının yeni-eski dokunun arasındaki uyuşma veya farklılaşma yaklaşımları arasında kademeli olarak beş başlık altında sıralamıştır:

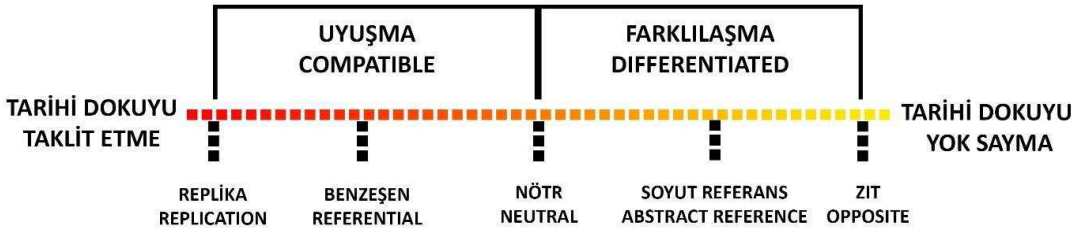
  1. Replika

  2. Benzeşen

  3. Nötr

  4. Soyut referans

  5. Zıt yaklaşım

Şekil 13. Tasarım Yaklaşımları (Erkartal, Özüer ,2015)

Tasarım yaklaşımlarına bakıldığında uyum ile zıtlık arasında bir tasarım kararı verildiği görülmektedir. Ek yapının mevcut dokuyu devam ettirmesi, sürekliliğini kırması ya da farklı yöne evirmesi gibi kritik eşikler, yaklaşımların temelini oluşturmaktadır. Tarihi yapı ile uyumlu veya aykırı olmak bir tasarım kararı olmakla birlikte birçok farklı tasarım kri Mevcut tarihi dokunun açıklık,eri de uygulanabilir. Tez kapsamında tasarım yaklaşımlarını üç başlık altında irdeleyeceğiz:

- Benzeşen: Tarihi dokunun mimari özelliklerinin yorumlanarak günümüze uyarlanması olarak tanımlanır. Benzeşen tasarımlarda; mevcut tarihi dokunun açıklık, kütle hareketleri, kat silmeleri, mimari süslemeleri, cephe kullanımı vb. özelliklerine referans verilir ancak asla birebir taklit edilmez. Geçmişte var olan izleri ayağa kaldıran, yorumlayan ve onlara öykünen yapılar üretilir. Tarihi dokuda egemen olan elemanların biçim, form, düzen olarak analiz edilerek günümüz malzeme ve teknolojisi ile yeniden tasarlanmasıdır. Tarihi doku ile yeni yapı arasında bütünlük kurmayı amaçlar (Velioğlu, 1992, s. 27). Yeni yapının/ekin tarihi taklit etmeden öykünmesi ve mevcut izlerden yararlanarak tarihi dokuya referans vermesiyle tarih dokunun mimari özellikleri vurgulanır ve ön plana çıkartılabilir.

Tarihi çevre ile uyumlu olması açısından tarihi dokudaki bütünlüğü sağlar ve kent kimliğinin korunması açısından önemli bir yaklaşımdır. Yaklaşım, tarihi dokuya saygılı davranması ve kent kimliğinin koruması açısından birçok koruma kuramcıları tarafından kabul görmektedir. Geleneksele öykünme/yorumlama tasarım yaklaşımında fiziksel benzerlikler barındırmasına rağmen malzeme ve teknoloji bakımından çağın anlayışını da yansıtırlar. Fakat yorumlamanın tarihi yapının biçim ve üslup olarak taklidine dönmesi, yeni yapıların sanatsal ve mimari açıdan niteliksiz ve değersiz olmasına sebep olabilir (Tanaç Zeren, 2010, s. 66; Öktem Erkartal & Özüer, 2015, s. 148; Büyükmıhçı & Kılıç, 2015, s. 128-129).

Tarihi yapıda yapılacak olan benzerlik yerine mevcut dokuyu korumak amacıyla mevcut dokunun tipolojisinin incelenerek; kütle, cephe, mimari ögelerin ve gabarisinin hiçbir yorumlama ya da farklılaşmaya uğratılmadan birebir kopyalanması da bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Bu yaklaşım mevcut dokuyu olduğu gibi korumayı amaçlasa da pek tercih edilmemesi gerekir. Taklit olarak yapılan yeni yapıların kesin belgelere dayandırıl(a)maması, tarihi yapının yapım tekniği ve

malzemesinin kullanılmaması, kötü işçilik vb. sebeplerden dolayı tarihi dokunun niteliğini düşürüp, tarihi dokunun özgünlüğünü bozabilir (Tanaç Zeren, 2010, s. 66; Öktem Erkartal & Özüer, 2015, s. 148; Büyükmıhçı & Kılıç, 2015, s. 127-128). Bektaş (1991), çağın ürünü olan bir yapının yanına kendi gibi kendi çağını yansıtan yeni bir yapısının yakışacağını vurgulamış ve yüzyıl öncesinde kalan bir malzemenin taklidinin yapılmasının ancak geri kalmışlığın bir göstergesi olabileceğini belirterek taklit yaklaşımına karşı çıkmıştır (Bektaş, 1991, s.72-73). Tarihi dokunun dönemsel bir bütün olarak korunduğu Safranbolu evleri gibi yerleşimlerde, taklit ya da benzeşen yaklaşım tipolojinin korunması açısından kullanılsa da genel olarak yeni yapıların tarihi açıdan yanıltıcı olmaması için çağın ürünü olduğunun belli olması önemlidir

Uyumlu Yaklaşım: Tarihi doku içinde var olan ölçü, oran, renk, doku, biçim gibi tasarım ögeleri yeni yapıda kullanılarak tarihi dokuyla uyumlu bir tasarım yaklaşımı elde edilir. Uyumlu tasarımda tarihi yapıdan alınan referanslardan yararlanılarak tarihi doku ile bağ kurulur ve tarihi dokuya referanslar verilir.

Uyumlu tasarım yaklaşımı, çağın mimari anlayışına uygun olarak yapılan yeni yapı/ekin; mevcut tarihi dokunun önüne geçmeden, hatta tarihi dokuyu vurgulayarak ön plana çıkartacak şekilde tasarlanmasını amaçlar.

Uyumlu tasarımlarda tarihi dokuyu ön plana çıkarmak için kendi mimari karakterini zayıflatarak tarihi dokuya bir fon oluşturmak amacıyla nötr bir tavır uygulanır veya tarihi dokudan alınan referansların yeniden yorumlanması ile tarihi dokuya atıfta bulunulur.

Nötr tasarım üslubunda önemli olan tarihi dokudur ve yeni yapının tarihi dokunun önüne geçmeden kendi modern yalın karakterini oluşturması beklenmektedir (Öktem Erkartal & Özüer, 2015, s. 149; Tanaç Zeren, 2010, s. 66-67). Bu doğrultuda genellikle yeni yapının cephesinde tamamen şeffaf ya da yansıtıcı malzemeler tercih edilmektedir, ya da metal veya ahşap gibi tek malzemeli paneller kullanılarak sade bir tasarım oluşturulmaktadır. Tarihi doku ile zıtlık yada benzeme amacı olmadan bütünlük oluşturmaya çalışan nötr eklerin tarihi dokunun önüne geçmemesi ve tarihi dokuyu ön plana çıkarması olumlu bir özellikken, kendi kimliğini oluşturamayan

yapının tarihi doku ile net bir bağ kurmaması olumsuz özellik olarak nitelendirilmektedir (Öktem Erkartal & Özüer, 2015, s. 149).

Biçimlerin ve mevcut yapıdaki dokudan elde edilen verilerin soyutlanarak yeniden yorumlanması ile yeni yapı/ek için karakter oluşturulur. Yeni yapının, mevcut doku içinde ayrışmasını sağlarken aynı zamanda verdiği referanslar ile bağ kurması sağlanır (Velioğlu, 1992, s. 27; Öktem Erkartal & Özüer, 2015, s. 149).

Bu tasarım yaklaşımı için tarihi çevre ve bileşenlerinin çok iyi analiz edilmesi, hangi özelliklere referans verileceğinin belirlenmesi açısından önemlidir. Tarihi çevre ve yeni yapı arasında nasıl (uyum/zıtlık) ve hangi ölçüde bağ kurulacağı yapılan analizler sonucunda belirlenebilir (Velioğlu, 1992, s. 23). Yeni yapı, çağının mimari anlayışını çok iyi yansıtmakla birlikte içinde bulunduğu tarihi dokuya gönderme yapması ile özgün ve cesur bir yaklaşım olarak nitelendirilebilir (Öktem Erkartal & Özüer, 2015, s. 149). Çevre verilerin göz ardı edildiği veya iyi analiz edilmeyen tasarım; tarihi çevre ile nitelikli bir bağ kuramayıp, yapılı çevre içeresinde belirsizliğe sebep olacaktır. Yeni tasarım kararları, üzerinde titizlikle düşünülerek çevre ile bir bütün olarak irdelenmelidir.

-Zıt Yaklaşım: Tarihi doku içinde var olan ölçü, oran, renk, doku, biçim gibi tasarım ögeleriyle yeni yapıda bilinçli olarak sağlanan zıtlık/aykırılık ile yeni yapının mevcut bağlamdan farklılaşması olarak tanımlanır. Zıtlık/aykırılık yaklaşımında amaç; çağdaş malzeme, teknoloji ve mimari tasarım anlayışını yansıtan yeni yapının, tarihi dokunun kendine özgü niteliklerini daha belirgin hale getirerek tarihi dokuyu ön plana çıkarmaktır. Tarihi doku ve yeni yapı arasında zıtlık ile uyum sağlanır (Velioğlu, 1992, s. 38; Öktem Erkartal & Özüer, 2015, s. 150; Büyükmıhçı & Kılıç, 2015, s. 130; Tanaç Zeren, 2010, s. 64).

Yapılacak zıtlığın tasarımı için tarihi çevrenin çok iyi analiz edilmesini gerektiren hassas bir çalışma yapılması elzemdir. Mevcut dokuyu yok sayarken aynı zamanda onunla bağlamsal anlamda bütünleşmeyi sağlayan tasarım; kendi döneminin mimari özelliklerini, malzeme tercihlerini ve teknolojik gelişmelerini de üst düzeyde yansıtmaktadır. Tarihi doku içinde kendi dönemini yansıtması ile kolay ayırt edilen böyle bir tasarımın başarısı, bulunduğu dokunun cephe-kütle oranlarını ve

kompozisyonunu reddetmeyen tavrı ile orantılıdır (Öktem Erkartal & Özüer, 2015, s. 150; Büyükmıhçı & Kılıç, 2015, s. 130).

Zıt/aykırı yaklaşım, tarihi dokuyu ön plana çıkartmak için en etkili yöntem olmasının yanı sıra dengenin sağlanamadığı durumlarda tam tersi etki yaratabilir. Tarihi çevreden bağlamı kopan tasarım yaklaşımında tarihi dokunun ve yapının tamamen yok sayılarak ölçek ve oranlarının abartılması ile mevcut dokuyu ezmesi ve değerlerini zedelemesi söz konusu olabilir. Bunun yanı sıra bir başka risk de zıtlık ilkesi ile yapılan yeni yapının zamanla ikonlaşarak tarihi dokunun önüne geçerek bölgenin odak noktası haline gelmesidir (Büyükmıhçı & Kılıç, 2015, s. 130).

Tarihi dokuda tasarımlar için tek bir doğru olmamakla birlikte tasarımlar birçok kritere bağlı olarak şekillenir. Önemli olan tarihi dokuyu ön plana çıkartma ve onunla birlikte bir bütün olarak var olabilmektir. Bütünleşmenin sağlanabilmesi için tarihi doku iyi analiz edilmeli, kendi özel koşullarında değerlendirilmeli ve verilen referanslar ile bir bağlam oluşturulmalıdır.

Yapılan literatür taraması sonucunda yapı tasarımının, tarihi doku ile zıtlık ve taklidi arasında çeşitli tasarım yaklaşımlarını barındırdığı görülmektedir. Yapılan ekin tarihi doku ile kurduğu ilişki, uyuşma veya farklılaşma olarak karşımıza çıkmaktadır. Ek yapının mevcut dokuyu devam ettirmesi, sürekliliğini kırması ya da farklı yöne evirmesi gibi kritik eşikler, ortaya konan alternatif yaklaşımların temelini oluşturmaktadır. Tasarım yaklaşımları beş başlık altında incelense de yapılan tasarımlar birden fazla tasarım yaklaşımı benimseyebilmektedir.

2.2.2. Tarihi Dokuda Tasarım Ölçütleri/ Kriterleri

Tarihi çevrede yapılan yeni yapı ve çağdaş eklerin, mevcut doku ile bağlantı kurması ve bütünleşmesi beklenmektir. Tasarımın nasıl yapılması gerektiği günümüzde hala devam eden bir tartışma konusu olmakla birlikte tarihi dokudan alınan referanslar tasarımı şekillendiren önemli unsurlardır. Yapılacak olan tasarımlarda tarihi çevrenin taşıdığı kimlik, mana, ruh ve imgenin yansıtılması amacıyla yeni yapılaşmanın nasıl tasarlanacağı mevcut dokunun biçimlerinin, fiziki yapısının, sosyokültürel ve ekonomik durumunun irdelenmesini ve analiz edilmesini gerektirmektedir. (Velioğlu, 1992, s. 106).

Çağdaş müdahalelerin tasarımının niteliğini belirlemede ana unsur, tarihi yapının kendisi olmalıdır. Yeni yapılacak her müdahalenin tasarımında, tarihi çevre ile tasarım ögelerinin birbiri ile bağlantısını sağlamak için temel tasarım ilkelerinden faydalanılmalıdır. Yapıların bu ilkeler yardımıyla yapılması, yapıların eleştirilmesi konusunda değerlendirme yapılmasına da yardımcı olur (Güngör, 2005, s: 97, Düzgün, 2010, s.36).

- Zeren (2010, s.31-32) yeni yapı/ yeni ek tasarımında gözetilmesi gereken ve estetik algısını etkileyen kriterleri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- Zıtlık Etkisi; Tarihi yapının mevcut malzeme renk, doku ölçek orantı bakımından zıtlık oluşturulmasıdır. Yeni ekin tarihi yapı ile olan tasarım ilişkisini yansıtmaktadır.

-Formun Etkisi; Ek yapıda form seçimi de kütle algısının tarihi yapı ile uyumunu veya zıtlığını oluşturabilecek bir unsurdur.

-Ritim Etkisi; Genellikle tarihi çevrelerdeki yapılar incelendiğinde kullanılan bir öge veya motifin tekrarı ile ritmin yakalandığı görülmektedir. Tarihi yapıya atıfta bulunarak oluşturulacak yeni yapıda bu öge veya motiflerin farklı malzeme ve yorum ile biçimlenmesi tarihi yapıya yaklaşımı belirleyebilmektedir.

-Ölçeğin Etkisi; Yeni yapının yatayda ve düşeyde oluşturacağı hacmin insan ölçeğine ve çevre yapılara etkisi, oran ve estetik kaygının oluşmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda doğru ölçekle tasarlanan yeni ek yapı tarihi yapıyı yok saymayacak, tam tersine onun görünürlüğünü artıracaktır.

-Çevrenin Etkisi: Mevcut yapının yer aldığı tarihi doku ve arazideki konumlanışı yapılacak ek yapının nasıl konumlanacağına dair ipuçları verir ve yapının malzemesini, üslubunu, biçimini etkileyebilecek unsurlar barındırır.

-Malzeme Etkisi: Yeni ek yapıda seçilecek malzeme de tarihi çevrede yapılacak yapının niteliğini belirlemede önemli bir etkendir. Tarihi yapıya uyum ya da zıtlık; malzemenin cinsi, rengi, dokusu ve kullanışı ile kolay bir şekilde sağlanmaktadır. Tarihi yapılarda oluşturulan yeni yapılarda genellikle cam, çelik gibi çağdaş malzemeler kullanılmaktadır. Zeren, genellikle çağdaş malzemelerin tercih edilme nedenlerini:

* Özgün malzeme ve teknikte uygulamayı yapan ustaların günümüzde zor bulunmaları,

* Çağdaş malzemenin hafif ve kolay sökülür olması,

* Tarihi yapıya müdahaleyi minimuma indirmeleri, ve az yük getirmeleri,

* Dönemin özgün kimliğini en etkili şekilde yansıtmaları,

* Tarihi yapıyla oluşturdukları kontrast sayesinde tarihi yapının kimliğini yok saymamaları, olarak ifade etmiştir.

- Brolin tarih dokuda yeni tasarıma yön verecek ölçütleri şu şekilde sıralamıştır;

-Yoldan ileride ya da geride inşa etme,

-Bitişik nizamdan farklı olarak yapıların arasında boşluk oluşturma ya da aynı düzenin uygulanması,

- Kütle ve yapı elemanlarının dizilmesi,

-Yaklaşık yükseklik,

- Cephe oranları ve cephe yönü,

-Biçim ve silüet,

-Doluluk-boşluk oranları,

-Renk,

-Malzeme ve doku (akt. Velioğlu, 1992, s. 25-26).

Yeni yapı/ek tasarımında hangi çevresel verilerden yararlanarak tasarıma yön verileceğinin belirlenmesi için mevcut dokunun iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Yapılan analizler neticesinde tasarım kararları alınarak yeni ile eski arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı belirlenir. Farklı kaynaklarda benzer kriterler oluşturulmuş olup yeni ile eskinin bir araya getirilmesinde dikkat edilmesi gereken ve uyumu sağlayan faktörler; boyut, ölçek, renk, oran, malzeme, karakter, doluluk-boşluk ilişkisi, çevre ile ilişkisi olarak belirlenmiştir (Sağlam, 2019, s. 60).

Tarihi çevrede yapılacak müdahaleler için farklı tasarım kriterleri farklı şekillerde ifade edilse de aynı önemli ölçütlere değinildiği görülmüştür (Kayan 2020, Velioğlu 1992, Sağlam 2019). Tez kapsamında tarihi dokuda yeni tasarıma yön verecek ölçütler, çevre-konum ilişkisi ve biçimsel kriterler olmak üzere iki başlık altında irdelenecektir.

Çevre-Konum İlişkisi: Tarihi çevrede yeni yapılaşma tasarımında, yeni yapının mevcut çevre ile olan ilişkisi önemli bir ölçüttür. Tarihi çevrede yeni yapı/ ekin çevresel bütün içindeki yerinin görsel ve algısal niteliklerini belirleyen mekân kurgusu, odak noktası olma durumu, bunu vurgulayan giriş aksları, peyzaj değerleri, odak noktası olma potansiyeli, yaya geçirgenliği, silüet, yol, geri çekilmeler ve ileri çıkma şekilleri ve benzerinin çevre ile kurduğu ilişkilerin hepsi bu başlık altında değerlendirilebilir (Kılıç, 2015, s. 97).

-Kentsel Entegrasyon: Türk Dil Kurumu sözlüğünde entegrasyon "bütünleşme, uyum" olarak tanımlanırken tasarım kavramında; içinde yer alan elemanlar ve görsel unsurların bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirilmesi olarak ifade edilebilir. Yeni yapı ve eklerin tasarımını etkileyecek olan entegrasyon kavramı, kütlesel ve sosyal açıdan şehrin uzak ve yakın çevresiyle her türlü ilişkisini sağlayan ve şehrin gelişmesini etkileyen etkenlerin tümü olarak tanımlanabilir. Kentsel entegrasyon ile kent kimliğini korurken, mevcut binaların yanına çağdaş yeni yapı ve ekler ile zengin bir çevre yaratılmaktadır. Bu sebeple yeni yapı tasarımında ve değerlendirilmesinde kentsel entegrasyon kavramı önemli bir ölçüttür (Kılıç, 2015, s. 97).

- Silüet: Kentin kültürünün en önemli sembollerinden birini oluşturur ve kentsel kimliğin önemli bir parçasıdır. Kentin dokusunu akılda kalıcı biçimde temsil ederler. Kentin silüeti içeresinde birçok farklı döneme ait yapı katmanını bir arada görmek mümkündür ve bu katmanlar kentte çeşitlilik ve zenginlik sağlamaktadır. Yapılacak olan yeni tasarımın mevcut silüete etkisi kaçınılmazdır. Çeşitliliğin az olması silüette monotonluğa sebep olabileceği gibi birbiri içinde ilişkisiz yapılar da karmaşaya sebep olabilir. Mevcut dokudaki çeşitliliği etkileyen uyumlu/uyumsuz ilişkiler analiz edilerek tasarım kriterleri belirlenmeli ve tasarımın siluete etkisinde dengeli davranılmalıdır (Bostancı, 2008, s. 28-29; Kayan, 2020, s. 52).

-Yol; Mevcut dokunun meydana getirdiği yol ile yapı arasındaki ilişkinin göz önünde bulundurularak yeni tasarımda kullanılmasıdır. Kentsel doku içerisinde yapılacak olan yeni yapılar sadece eklemleneceği tarihi bina ile değil, içinde bulunduğu dokuyla bir bütün olarak algılanırlar (Parsons, 2010, s. 32; Kayan, 2020, s. 52).

-Yaya Geçirgenliği; modern mimarlığın en önemli kavramlarından biridir. Venturi, geçirgenliği iç ve dış mekân arasında sağlanan süreklilik olarak ifade etmiştir. Yaya geçirgenliği şeffaflıklar ile görsel geçirgenliği ifade etmenin yanı sıra halkın yapıya olan erişebilirliğini sağlamakla da ilgilidir. Çağdaş müdahalenin odak noktası haline gelebilmesi için yapının insanlar ile entegrasyonunun sağlanması, geçirgen ve ulaşılabilir tasarımlar ile mümkün olmaktadır.

-Ekonomik Değer; yeni tasarımın çevresi ile kurduğu bağının yanı sıra mevcut doku içerisinde yeni bir katma değer yaratması, çevresinde yeni potansiyeller oluşturması beklenmektedir. Mevcut dokunun iyi analiz edilerek verilecek yeni işlevler ile yeni yapının tarihi çevredeki potansiyeli ortaya çıkarması, ekonomik ve toplumsal açıdan canlandırmasıdır. Çevre analiz edilerek potansiyeller saptanmalıdır.

-Peyzaj; kent kimliğinin belirlenmesine ve kentin algılanmasına katkı sağlayan fiziksel düzen, kentsel peyzaj olarak tanımlanmaktadır (Açıksöz, 2007). Peyzaj sadece bir bölgenin doğal özelliklerini ve yeşil alanlarını değil, alanında bulunan mevcut veya gömülü olan, insanlığın ürünü arkeolojik kalıntıları da kapsar. Yeni tasarım alanında eğer varsa bu kalıntıların yer tespitlerinin yapılarak korunması, tasarımın parçası olarak ele alınması ve korunması sağlanmalıdır. Yapılacak olan yeni tasarımların mevcut dokuya uyum sağlaması için kentsel kimliğe etki eden peyzaj elemanları (ağaçlar, aydınlatma elemanları, bilgilendirme panoları, sokağın yapı malzemesi) tespit edilmeli ve bu veriler tasarımın şekillenmesinde yol göstermelidir. Tasarım; yeni yapının, çevresindeki kentsel donatı elemanları ile bir bütün olarak ele alınarak bütüncül bir anlayışla geliştirilmelidir (Kayan, 2020, s. 50).

Biçimsel Kriterler; Yapılacak tasarımı şekillendiren ve tasarımın tarihi doku ile bütünlüğüne etki ana unsurlardan biridir. Biçimsel kriterler, kütlenin biçimlenişi ve boyutu ile çevresel bütünlüğe etki eden önemli bir faktördür. Biçimsel kriterler; gabari,

yükseklik, biçimler/çeşitlilik, çatı çizgisi, düşey çıkmalar, ölçü/oran, ritim/tekrar, denge, siluet, zıtlık, doku, malzeme, renk, dolu-boş gibi yapının biçimlenişini etkileyen faktörlerin tamamını kapsamaktadır. Yapının biçimlenmesinde etki eden bu kriterler ile yeni yapının tarihi çevre değerleriyle bir bütünlük oluşturması beklenir.

Yapı elemanlarının süslemeleri, pencere ve kapılarının boyutları ve biçimleri, malzemesi, renk ve doku özellikleri, cephe düzeninde kullanılan ritim/tekrar, doluluk/boşluk oranları ve çıkmaların boyutsal ilişkileri yapının oranlarını oluşturmaktadır.

Yeni yapı ile tarihi yapıların arasında kuracağı bağ için yapılacak analiz sonucu elde edilen olan oran, malzeme ve renk kullanımı vb. biçimsel özellik verileri tasarım için önemli referanslar sağlamaktadır. Tarihi yapıların cephe düzenlerinden elde edilen oranlar farklı malzeme ve yapım tekniği ile aynen kullanılabileceği gibi, yapı biçimleri yorumlanarak ya da mevcut dokuya aykırı yaklaşım benimsenerek elde edilen oranlara zıt oran ve doku da kullanılabilir. Yeni yapı tasarımında farklılaşmayı sağlayan biçimsel özelliklerin, eklendiği tarihi dokuyu zedelemeyecek bir tavır sergilemesi beklenmektedir.

Yeni tasarıma yön verecek biçimsel ölçütler; oran-orantı, form, gabari, doku, malzeme, renk, doluluk-boşluk oranları ve ritim olarak belirlenmiştir.

-Oran/Ölçek: Bir yapının çeşitli parçalarının birbiri ve yapının bütünü ile meydana getirdiği uygun ilişkidir (Hasol, 2005, s. 58). Kuban, ölçüyü, *insana göre ölçülü* (yapının içinde yaşayacak insanlarla ölçülü olması), *çevreye göre ölçülü* (yapının fiziksel çevresi ile olan ilişkisi) ve *kendi içinde ölçülü* olmak üzere üç ayrı boyutta ifade etmiştir (Kılıç, 2015, s. 102).

Ölçek göreceli bir kavram olup çevre verilere ve insanın algısına göre değişmektedir. Yeni yapının ölçeği çevresindeki yapılar ve anıt eserlere göre şekillenmelidir. Yeni yapı ile mevcut tarihi yapının ölçeği aynı ya da farklı olabilir, önemli olan oransal veya boyutsal olarak nasıl bir ilişki kurduğudur. Ölçeği ve yüksekliği aynı olan yeni yapı; tasarım yaklaşımına göre yanındaki binayı gölgeleyeceği gibi, ona tamamen saygılı bir tutum da sergileyebilir. Aynı şekilde, ölçeği tamamen farklı olan yeni yapı, yanındaki tarihi binayı ezebilir ya da çok başarılı

görsel ilişki kurabilir (Duralı, 2007, Kayan, 2020, s.55). Bu durum ölçeğin nitel değil tarihi yapı ile yeni yapının kurduğu bağın nicel olarak algılanmasından kaynaklıdır.

-Form; bir nesnenin dış çizgileri bakımından niteliği, dıştan görünüşü, bir şeyin ifade eden biçimi; genel manasıyla bir mekânın şekli, bir binanın kitlesi, bir bütünün yapısı olarak tanımlanmaktır. Tasarımın belirli çizgilerle oluşturulan kalıbı veya bir nesneyi oluşturan dış kenarlarının biçimi, formu meydana getirmektedir.

Cordan (2002) biçimi, tasarlama ve yaratma etkinliğinin sonuç ürünü olarak tanımlamış ve mimariyi var eden üç boyutlu soyut ve somut referansların biçim ile ifade edildiğini belirtmiştir. Biçim, somut ve soyut ögelerin kurgulanması ile yeni yapılara ayırt edici özelliklerini verir (akt. Kılıç, 2015, s. 150). Yapının formu, çağın tasarım anlayışına göre şekillenmesi sebebi ile bizlere yapıldığı dönem hakkında bilgi verir.

-Gabari; Mimaride belirlenen imar durumuna göre yapılabilecek azami yapı yüksekliği olarak ifade edilir. Genel anlamıyla yapının uzunluk, genişlik ve yüksekliğini belirtir. Gabari, tarihi çevrelerde yapılacak yeni yapı tasarımını etkileyen önemli bir ölçüttür. Tarihi çevrelerde yeni yapının genel anlamıyla tarihi yapının gabarisiyle uyumlu olması beklenirken, sembolik tasarımlar için aykırı yaklaşım benimsenebilir.

- Doku: Bir yüzeyin üç boyutlu yapısı sebebiyle sahip olduğu niteliği (Ching, 2007, s. 32), mimari biçimi ve mekânları oluşturan malzemelerin fiziki yapısı (Aytuğ, 1987, s.23) olarak tanımlanmış olup mimaride çeşitliliği sağlayan bir araç olarak nitelendirilmiştir (Roth, 2002, s.106). Dokuların fonksiyonel gereksinimleri doğrultusunda düzenlenmesi, mimaride yeni yüzey tasarımlarının geliştirilmesini sağlamakta ve mimariye farklılık ve özgünlük kazandırmaktır.

Yüzey dokuları mekânın algılanan büyüklüğünü ve mekânın anlamını etkilemekte olup mekânların algılanmasında önemli bir yer tutarlar (Kılıç, 2015, s. 105). Yapı ile ilk kurduğumuz iletişimimizin yüzeyleri ile olması ve dokuların algımızdaki etkisi sebebiyle mimari doku elemanları cephelerin vurgusunu güçlendiren önemli bir etken olarak görülmektedir (Düzgün, 2010, s. 41-42). Tarihi çevrede yeninin inşasında doku seçimi ve özellikleri tasarımda belirleyici unsurlardır.

-Malzeme: Yapının ana taşı olup kendine özgü bir karakteri vardır. Malzemenin karakterine ilişkin renk, doku gibi görsel özelliklerin yanı sıra kimyasal, fiziksel özellikleri, taşıyıcılık özelliği, dayanıklılığı, elde edilebilirliği, maliyeti, işleme kolaylığı gibi özellikleri de kapsamaktadır (Soygeniş, 2006, s. 98).

Tarihi çevrede yeni tasarımlarında kullanılacak malzemelerin seçimi, malzemelerin yapının algılanmasını ve mevcut dokunun bütünlüğünü etkileyecek olmasından ötürü oldukça önemli bir aşamadır. Tarihi çevrede inşa edilecek yeni yapılarda aynı veya benzer malzeme kullanılabileceği gibi, mevcut dokuya aykırı malzemeler de kullanılabilir. Yeni yapıların tasarımlarında aynı malzemenin doku ve renginde değişiklik yapılarak farklılaşması, çağdaş malzemenin renk ve dokusunun benzerliği ile tarihi dokuya uyumu sağlanabilir. Tarihi doku ile sağlanacak uyumda aynı malzemenin kullanılmasından bağımsız olarak malzemenin renk, boyut, doku, yüzey ve diğer tanımlayıcı özellikleri oldukça önemlidir ve uyum sağlamanın tek yolunun aynı malzemenin kullanılması olduğu gibi bir değerlendirilme doğru değildir.

Her dönemin tasarımlarında öne çıkan, dönemin kendisine özgü bir malzemesi vardır ve bu malzemeler bizlere yapıldığı dönem hakkında ipuçları vermektedir. Yapılacak tasarımlarda çağdaş malzeme kullanımı yeni yapı ile tarihi yapının yapıldıkları dönemlerin algılanmasını sağlarken, kendilerine özgü mimari anlayışların vurgusunu artırabilir.

Çağdaş müdahalelerin, yapıya zarar vermeden kaldırılabilir ve özgün dokudan ayırt edilebilir olması gerekmektedir. Bu sebep ile 21. yy. mimarisinde çelik ve cam malzeme; tarihi yapılarda geri alınabilir ve hafif olması, yapıya zarar vermeden uygulanması, tarihi dokudan ayırt edilmesi sebebi ile çağdaş müdahalelerde sıkça tercih edilmektedir.

-Renk: Bir yapının renkleri konusunda yapıda kullanılan malzemelerden türetilen renkler cephede ilk gözümüze çarpan tasarım ölçütlerindendir. Renk unsuru sayesinde yeni yapı tasarımında mevcut doku ile arasında karşıtlık veya uyumluluk elde edilebilir.

- Doluluk/Boşluk Oranı: Yapıyı oluşturan yapı elemanlarının, pencere ve kapıların oranlarıyla cephede oluşturdukları doluluk-boşluk ilişkisini ifade etmektedir.

Yapının ana karakterine etki eden cephe oranlarının tasarımında, tarihi dokudan referanslar alınarak uyum sağlanabilir. Yapıyı oluşturan elemanların boyutlarının birbirleri ile olan orantısı da oldukça önemlidir.

- Ritim: Bir biçimsel düzende, şekillerin, biçimlerin, benzer ögelerin veya öge gruplarının birbirini izlemesi ve armonik bir şekilde kendini düzenli olarak tekrar etmesi olarak tanımlanmaktadır. Cephe elemanlarının, oranların, kütlesel hareketlerin tekrarı mimaride kullanılan ritim ögeleridir.

Ritim; kütleler arası devamlılığı sağlamada önemli bir etkendir ve bu sebeple tarihi dokuda yeni yapının eski binalarla benzer genişlikte olması ile cephe oranlarının tekrarı sağlanabilir. Eğer yeni bina tarihi binalardan daha geniş ise birimlere ayrılarak diğer binalara benzer bir genişlik ile ritim yaratılabilir (Düzgün, 2010, s. 47).

Her yapının kendi özel koşulları ve çevresi ile birlikte de kurduğu farklı bağ vardır. Eski ile yani arasında kurulacak bağın tasarımın tek bir yolu yoktur. Bu bağın nasıl kurulacağı her yapının kendi iç dinamiklerine ve tasarımcının vermek istediği anlama göre değişir. Tarihi çevrede yapılacak çağdaş müdahaleler adına yeni yapılar için belirlenen ölçüt ve yöntemler, mevcut yapıların değerlendirilmesinde kullanılır ve yapılacak tasarımlara yön verir.

2.3. TARİHİ ÇEVREDE MÜDAHALE ÖRNEKLERİ

Tarihi çevre veya tarihi koruma çalışmaları kapsamında farklı ölçek ve türde müdahale örnekleri belirlenen kriterlere ve tasarım yaklaşımlarına göre incelenmiştir. Örnekler, müdahale türlerine göre ve tasarım yaklaşımlarına göre seçilmiştir.

2.3.1. Türkiye'den Örnekler

Koruma, çok eski çağlardan günümüze kadar gelen insanın kaybetme endişesine karşı verdiği tepki olarak ortaya çıkmıştır. Koruma anlayışı kültürden kültüre farklılık göstermekle birlikte; sosyal, ekonomik ve politik durumlara göre de farklılık göstermektedir. Koruma kavramı, anıtların varlığı ile birlikte onların geleceğe aktarılması olarak ortaya çıkmışken zaman içinde gelişerek bir kuram halini almıştır.

- **Odunpazarı Modern Müzesi**

Yapı 2019 yılında Eskişehir'in tarihi kent dokusu içeresinde yer alan kamusal boşlukta inşa edilen bir müzedir. Yapı Kengo Kumo ve Associates tarafından 4.500m^2 çağdaş sanat müzesi olarak tasarlanmıştır. Yapının tasarımında geleneksel Osmanlı ve Japon mimarisinden referanslar alınarak tarihi doku ile bağ kurulması amaçlanmış ve çevresi ile uyumlu bir çağdaş bir tasarım yapılmıştır. Tarihi dokuda kullanılan ahşap malzeme yeni yapıda çağdaş bir yöntem ile kullanılarak tarihi dokuya gönderme yapılmıştır.

Tarihi doku içeresinde dokuyu bozacak büyük bir yapı kütlesi yapmak yerine, tarihi dokudaki organik parçalı ve yerleşiminden referans alınarak tarihi yapıların gabarilerine yakın parçalı farklı kotlarda ve açılarda yer alan cephe düzeni tasarlanmıştır.

Şekil 14: Odunpazarı Modern Müzesi Genel Görünüşü (Url-25)

Yapı, kentte mimarisi ve fonksiyonları ile odak noktası oluşturmuştur. Yapı; içinde yer alan sergi mekânları, kafeterya, satış birimleri ve atölye alanları ile herkes tarafından ulaşılabilir olması açısından, yaya geçirgenliği ile de kent entegrasyonu açısından önemlidir. Etkileyici bir mimariye sahip müze yapısı, tarihi alanda hem gündüz hem gece kullanımı ile bulunduğu semte hayat vermiştir. Tarihi dokunun turizm potansiyelini artırarak ekonomik katkı sağlamaktadır. Üç kata yayılan ve doğal ışık alan sergi ve ortak etkinlik mekânları ile ziyaretçilerine tarihten ilham alan çağdaş bir müze deneyimi yaşatmaktadır.

Şekil 15: Odunpazarı Modern Müzesi İç Mekân Görünüşü (Url- 25)

- **Şerefiye Sarnıcı ve Giriş Yapısı**

Şerefiye Sarnıcı (Theodosius Sarnıcı) İstanbul Fatih ilçesinde Binbirdirek Mahallesi'nde yer alan bir kadastral boşlukta yer almaktadır. Bizans su yapısı olan Şerefiye Sarnıcı'nın II. Theodosius Dönemi'ne ait olduğu tahmin edilmektedir. Yapıya ulaşım Tarihi Yarımada'daki en önemli kentsel akslardan biri olan Divan Yolu'ndan sağlanmaktadır. Şerefiye Sarnıcı, 41,30 m. X 23,75 m düzgün dikdörtgen plana sahiptir.

Şekil 16. Şerefiye Sarnıcı Yerleşim Planı (Url-7)

Yapının üzerinde yapılan muhdes yapıların kaldırılması ile restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. Yoğun yapı dokusu arasında bulunan yapı alanındaki muhdes eklerin kaldırılmasıyla oluşan küçük kentsel boşluk, park olarak çevreye kazandırılmıştır.

Şekil 17. Şerefiye Sarnıcı Restorasyon Aşamaları (Url-7)

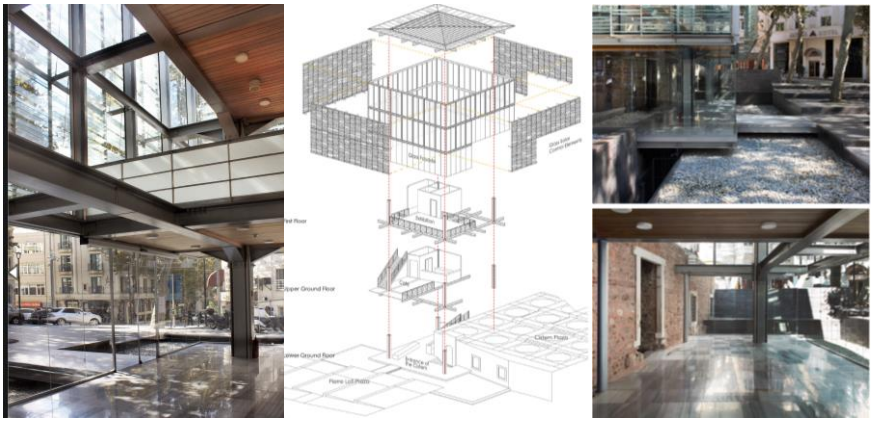
Mevcut işlevini kaybeden sarnıç, yeniden işlevlendirilerek bir kültür yapısı olarak tekrar toplumun kullanımına açılmıştır. Restorasyon projesinde çevresi ile bir bütün olarak ele alınmış ve çevrenin odak noktalarından biri haline gelmiştir.

Yeni işlevi sonucu ihtiyaç duyulan mekânları karşılamak üzere yapının cephesine eklemlenen bir giriş yapısı tasarlanmıştır. Çağdaş ekin tasarımındaki ana fikir, özgün işlevi nedeni ile görünmeyen sarnıç yapısının ortaya çıkarılması ve görünür hale getirilmesi olmuştur. Sarnıç Meydanı düzenlemesinde de aynı yaklaşım benimsenmiş olup çevresi ile bir bütün olarak ele alınmış ve yansıtma havuzu ile sarnıç vurgulanmıştır.

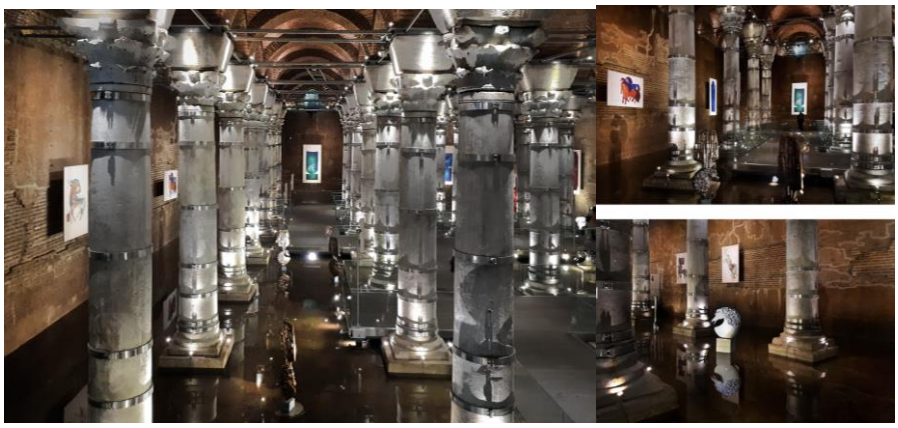
Şekil 18. Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı Cephesi (Url-7)

Giriş yapısı, en az müdahale prensibi doğrultusunda; çelik strüktür, ahşap döşeme, metal çatı ve cam dış kabuk elemanları ile geri alınabilir ve özgünden ayırt edilen, şeffaf ve çağdaş bir yapı olarak tasarlanmıştır. Aynı prensip tarihi yapının içerisinde yapılan restorasyon çalışmalarında da sürdürülmüştür. Ek yapı, çevresi ile orantılı, cephe yansımaları ile tarihi dokuya atıfta bulunan ve geçirgen bir tasarım anlayışı ile yapılmıştır.

Şekil 19. Şerefiye Sarnıcı İç Mekân Görünümü(Url-7)

Çevresindeki farklı kotlarda bulunan meydanlara açılan yapı, kamusal alanlarla kurduğu bağla çevresi ile bütünleşmektedir. Giriş yapısının içerisinde sarnıca girişin hazırlanması, bilet satış, danışma, ziyaretçi hareketlerinin organizasyonu, broşür-kitap satışı, kafe, depo alanı, tuvaletler ve sergi, toplantı vb. kültürel faaliyetler için çok amaçlı salon mekânları yer almaktadır.

Şekil 20. Şerefiye Sarnıcı İç Mekân Görünümü (Url-7)

Restorasyon çalışmaları kapsamında tarihi sarnıcın betonarmeye çevrilmiş olan giriş merdivenleri özgün mermer haline getirilmiştir. Yapıda giriş yapısının yanı sıra sütunlarda paslanmaz çelik çemberlemeler, taşıyıcı sistemde paslanmaz çelik gergileri ile güçlendirme, çelik konstrüksiyonlu ahşap yürüme platformu ve sütunların çevresine cam korkuluklar ile çağdaş müdahaleler yapılmıştır.

- **Kazıklı Kervansarayı**

Kazıklı Kervansarayı Kocaeli İli, Gölcük İlçesinde İpek Yolu üzerinde 16.yy.da inşa edilmiştir. Dere taşından yığma olarak inşa edilen yapı, 75m x 20m ölçülerinde dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Yapı ahşap direkli tek bir salon hacminden ve güvenliği sağlamak amacıyla yapılan iki giriş mekânından oluşmaktadır.

İnşa edildiği ilk yüzyıl içinde tahrip olmuş ve 21. yüzyıla dek özgün işlevi dışında meyve-sebze ekim yeri olarak kullanılmıştır. Günümüze yapının beden duvarlarının bir kısmı ulaşmıştır. 17 Ağustos 1999 depremi sonrası inşa edilen konutlar ile çevresinde yerleşim oluşan yapının, restore edilerek tekrar kullanımı gündeme gelmiştir. Özgün işlevini günümüzde sürdüremeyecek bu Osmanlı Dönemi kervansarayının, arkeolojik kalıntılar için çok amaçlı salon işleviyle yeniden yaşama döndürülmesine karar verilmiştir.

Şekil 21. Kazıklı Kervansarayı Restorasyon Çalışmaları (Url-14)

Proje kapsamında kervansaray hakkında geniş bir arşiv çalışması yapılmış, yapının belgeleme, analoji ve araştırma ile dönem ve koruma projeleri hazırlanmıştır. Yapının sağlamlaştırılarak korunmuş beden duvarlarının içine, yeni işleve hizmet

edecek özgün hacim gabarisinde bir çağdaş iç mekân ek yapısı tasarlanmış ve kullanım mekânı oluşturulmuştur Tasarımda özgün ahşap yapının boyutları referans alınarak çağdaş malzeme ile tamamlanmış ve eski-yeni arasında uyumlu zıtlık yaratılmıştır. Beden duvarlarının olduğu gibi, patinası ile korunması ve tamamlanması ile tarihi yapının yaşanmışlığı ve özgün değeri vurgulanmıştır.

Şekil 22. Kazıklı Kervansarayı iç mekân görünüşü (Url-14)

Çağdaş yöntemler ile ahşap-çelik konstrüksiyon sisteme sahip yeni yapı, beden duvarlarının gerisine çekilerek tarihi dokuya saygılı bir tutum sergilemiş ve tarihi yapıyı ön plana çıkarmıştır. Hafif ve geri alınabilir sistem ile mevcut yapıya zarar vermeden oluşturulan ek yapı ile tarihi dokunun yaşatılması, düzenli bakım ve onarımlarla korunması ve geleceğe ulaşması sağlanmıştır.

Şekil 23. Kazıklı Kervansarayı Restorasyon Çalışmaları (Url-14)

Dış mekânda ana unsur olarak ön planda sergilenen özgün arkeolojik beden duvarlarının, zemin kot hizasında yaratılan şeffaflıklar ile iç mekânda da algılanması sağlanmıştır. Ek yapının içerisinde yer alan çok amaçlı gösteri salonu; tiyatro, etkinlik alanı ve fuayesi ile çevresinde yer alan konut ve okul yapılarına hizmet veren bir kültür odağı haline gelmiştir.

Şekil 24: Kazıklı Kervansarayı İç Mekân Görünüşü (Kayan, 2020)

- **Santral İstanbul ve Çağdaş Sanat Müzesi**

Santral İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin Silahtarağa Elektrik Santrali'ni restore etmesi ile müze, eğlence ve eğitim merkezi haline dönüştürülen tarihi yapı grubudur. Silahtarağa Elektrik Santrali, 118.000 m²'lik bir alanda 1910'lar ve 1950'ler arasında kademeli olarak Macar Ganz Elektrik Anonim Şirketi tarafından Haliç'te kurulmuş modern bir sanayi yapısıdır. Alibeyköy ve Kağıthane nehirleri arasında 107.000 m²'lik bir alanı kurulan endüstri yapısı, kurulduğu 1914'den 1983'e dek kente elektrik sağlamıştır.

Zamanla dönemin teknolojisinin gerisinde kalması ve çevre kirliliğine sebep olması nedeniyle işlevini yitirmiş ve kapatılmıştır. Tarihi yapı uzun bir süre atıl halde kalmış olup Bilgi Üniversitesi, kamu ve özel sivil toplum kuruluşları iş birliği ile yenilenerek müze, rekreasyon ve eğitim tesislerine dönüştürülmüştür.

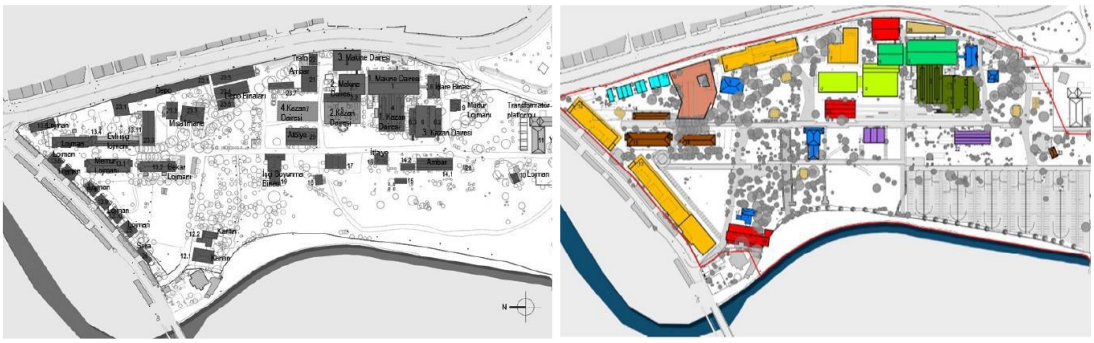
Şekil 25. Santral İstanbul Restorasyon Öncesi ve Sonrası Genel Görünüş (Url-11)

Proje kapsamında yapılar grubunun, toplumun her kesimine hizmet etmesini, bir çatı altında toplanmasını amaçlamıştır. Bölgenin 1980'lerdeki sanayisizleşme

sürecinin ardından ortaya çıkan çevre konut alanlarında ekonomik, sosyal ve fiziksel bir çöküntü yaşanmaya başlamıştır. Proje tarihi yapıların korunmasını, çevresi ile bir bütün olarak kalkınma ve gelişme sağlanmıştır (Zeybekoğlu Sadri, 2008 s. 117).

Dönüşüm projesi kapsamında tarihi yapılar işlevlendirilerek korunmuş ve yeni işlevinin gerektirdiği mekânsal ihtiyaçları karşılamak amacıyla tarihi alanda ek yapılar tasarlanmıştır. Santral İstanbul'daki tarihi yapılar; çağdaş sanat müzesi, sergi alanları, enerji müzesi kütüphane, eğitim yapıları, derslik, ofis binaları, konferans salonu, kafe ve restoran gibi çeşitli yeni ihtiyaçları karşılayan mekanlara dönüştürülmüştür.

Restorasyon projesi, ülkemizin önemli mimarları tarafından tasarlanmıştır. Master plan; Nevzat Sayın, Emre Arolat ve İhsan Bilgin tarafından tasalanmıştır daha sonra Enerji Müzesi tasarımında ekibe Han Tümertekin katılmıştır. Eski fabrika yapıları, çağdaş sanat müzesi, enerji müzesi, eğitim binaları ve kütüphane olarak yeniden işlevlendirilmiştir. 2006-2007 yolları arasında Silahtarağa Elektrik Santrali'ni oluşturan mevcut tarihi yapıların bir kısmı dönüştürülerek yeniden kullanımı sağlanırken bir kısmı ise yıkılarak yeniden inşa edilmiştir.

Şekil 26. Restorasyon Öncesi ve Sonrası Yerleşim Planı (Url-11)

Çağdaş Sanat Müzesi: Günümüze sadece temel izleri kalan 2-4 numaralı kazan daireleri yerine özgün boyutları referans alınarak Emre Arolat ve Nevzat Sayın tarafından tasarlanmıştır. 5000 m^2 olarak inşa edilen yapı iki kütleden oluşmaktadır. Yapıya ulaşım Enerji Müzesi ile girişleri aynı mekândan sağlanmaktadır. Yapının dış cephesi sergi mekânlarının gün ışığını alması amacıyla şeffaf olarak tasarlanmıştır. Tarihi yapılar arasında adeta görünmez olması amacıyla cephe; yarı geçirgen ve gri renkli, küçük delikli hafif metal malzeme ile zemin kat hizasında yer alan betonarme

ayak üzerine oturtularak kaplanmıştır. Gündüz bütünün içinde gizlenmesi hedeflenen yapı, geceleri ortamı aydınlatan bir fenere dönüşmektedir.

Şekil 27. Çağdaş Sanat Müzesi Gece-Gündüz Görünüşleri (Kayan, 2020)

Tarihi doku içerisinde yeni tasarlanan yapının; boyutları ile özgün yapıya, cephesinin kendine özgü ve zamansız çağdaş tasarımıyla da yeni işlevine referans vermiştir. Nevzat Sayın tasarım kararı olarak tarihi dokunun içeresinde yepyeni veya eski taklidini yapmak yerine, mevcut tarihi yapıları önüne geçmeyecek nötr bir yapı istediklerini belirtmiştir ve yapının cephesi dolu-boş kurgusu, malzemesi ile tarihi dokuya aykırı bir yaklaşım sergilerken masif sade yüzeyi ile saygılı bir tavır sergilemektedir. (Yıldız, 2019, s. 81-82).

Şekil 28. Çağdaş Sanat Müzesi İç Mekân Görselleri (Yıldız 2019, Url-11)

Enerji Müzesi: Mimar Han Tümertekin tarafından Silahtarağa Elektrik Güç Santralinin içinde, türbinleri barındıran 1-2 numaralı makine dairelerinin dönüştürülmesidir. Yapı, mevcut türbinler korunarak, elektrik enerjisi üretim süreci sergilemek amacıyla kullanılmış; kazan dairelerinde modern ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı sanat alanlarıyla dönüştürülmüştür. Restorasyon çalışmalarında en az müdahale ile koruma anlayışı benimsenmiş ve müzeleştirilerek yaşatılan tarihi yapının özgün işlevinin, tarihsel süreçteki önemi belleklerdeki yeri korumuştur. Çağdaş iç

mekân ekleri; yürüyen merdivenler, podyumlar ve basamaklar ile, türbinlerin farklı açılardan izlemesini ve algılanmasını sağlamıştır. Özgün malzeme ile yeni yapılan müdahaleler dönem farklılıkları anlaşılacak şekilde aslına uygun tamamlanmıştır.

Kütüphane Binası: : Mimar Nevzat Sayın tarafından 1-3 numaralı kazan dairelerinin restore edilerek yeniden işlevlendirilmesidir. Restorasyon projesi, Almanya'daki eski sanayi alanlarının bulunduğu Ruhr bölgesi Emscher Park dönüşüm projesi uzmanlarına danışılarak alınan kararlar neticesinde tasarlanmıştır. Yapıda kazan daireleri yeni işlevler verilerek yenilenirken özgün işlevin ve dokunun algılanması amacıyla biri mevcut haliyle cam paneller içeresinde korunarak sergilenmektedir. Mevcut taşıyıcı sistem güçlendirilmiştir (Yıldız, 2019, s.79).

Şekil 29. Kütüphane Binası Dış ve İç Mekan Görselleri (Url- 12)

Eğitim Binaları: Eski depo, lojman, lokanta ve atölye binalarının var olan sınırları kullanılarak Nevzat Sayın ve Emre Arolat tarafından iki ya da üç katlı yeni eğitim binaları tasarlanmıştır. Yapılar günümüz mimari anlayışına uygun olarak çağdaş malzeme olan çelik ve betonarme sistemler ile tasarlanmış olup tarihi dokuda kendine özgü bir yer edinmiştir. Çevreyi vurgulamak ve iç mekan ile bağlantısını kurmak amacıyla geçirgen cam yüzeyler oluşturulmuştur

2.3.2. Dünyadan Örnekler

- **Gent Pazar Salonu**

Belçika'nın Gent şehrindeki tarihi doku içeresinde yer alan kentsel boşlukta inşa edilmiştir. Yapı 2012 yılında yarışma projesi kapsamında mimar Marie-José Van Hee tarafından tarihi kent meydanında 1913 yılında yıkılan iki yapının yerine tasarlanmıştır. Tarihi alanda yıkılan yapıların yerinde meydana gelen ve zaman içinde işlevsiz kalan kent boşluğu ıssız bir otoparka dönüşmüştür. Mimarla bu alan için

yarışmanın konseptinden çıkarak kent için daha iyi olacağını düşündükleri bir donatı alanı önermişlerdir.

Yapının tasarımında, kamusal ihtiyaçları karşılamak üzere kentsel meydanla birlikte bütüncül olarak ele alınmıştır. Zemin altında inşa edilen bisiklet parkı ve umumi tuvaletlere alt kotta yer alan yeşil alan ile bağlanmıştır. Yapı, kentin önemli noktalarından olan St. Nicholas Kilisesi, Çan Kulesi ve Katedral ile arasında 24.000 m^2''lik bir alanda yer almaktadır. Yeni yapı gabari ve ölçek olarak tarihi konut dokusu ve belediye binasını referans alarak çevresi ile uyum sağlamıştır.

Şekil 30. Gent Pazar Salonu Görünüş Görünüşleri (Url-5)

Yapıda, benzer tarihi yapıların formları referans alınarak tarihi dokuya atıfta bulunulmuştur. Çağdaş malzeme ve teknikler ile yapılan yapının sade net cephesi ile tarihi dokulara saygılı bir yaklaşım izlenmiştir. Kamusal alan ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılan yapı, herkes tarafından ulaşılabilen geniş açıklıkları ile yaya geçirgenliği ve kent entegrasyonu açısından önemlidir.

Şekil 31. Gent Pazar Salonu Görünüş Görünüşleri (Url-5)

Şekil 32. Gent Pazar Salonu Görünüş Çizimleri (Url-5)

Yeni yapı beton kolonların üzerine farklı yüksekliğe sahip iki beşik çatı olarak inşa edilmiştir. Geleneksel malzeme olan ahşabın yapının çatısında çağdaş bir yorumla kullanılması ile tarihi dokuya referans verilirken aynı zamanda, günümüzün teknolojisini ve mimari tasarım anlayışını yansıtmıştır. Yapılan küçük pencereler ile içeri ışık alınması sağlanırken aynı zamanda bir ritim oluşturularak cepheye hareket katılmıştır. Çatıda ahşap üzerine yapılan cam kaplama ile yapı korunurken cephede bir parlaklık sağlanmıştır. Yapı çağdaş mimarisi, sosyal yaşama katkısı, tarihi doku ile kurduğu bağla çevresine yeni anlamlar katmış ve bir kentsel odak noktası olmuştur.

- **Dresden Askeri Tarih Müzesi:** Almanya'nın Dresden şehrinde 1873-1876 yıllarında cephanelik olarak inşa edilen yapı, 1897 yılında müzeye çevrilmiştir. Almanya'nın birleşmesinden sonra, 1989 yılında, tarihe nasıl uyacağı bilinmediği için kapatılmıştır. Değişen koşullar neticesinde müzenin tekrar açılmasına karar verildi ve 2001 yılında insanların savaşa olan bakış açılarını değiştirme temasıyla düzenlenen, müzenin restorasyonu için gerçekleştirilen yarışmayı Daniel Libeskind'in tasarımı kazandı. Restorasyon çalışmaları tamamlanan yapı, 2011 yılında açılarak kullanılmaya başlandı.

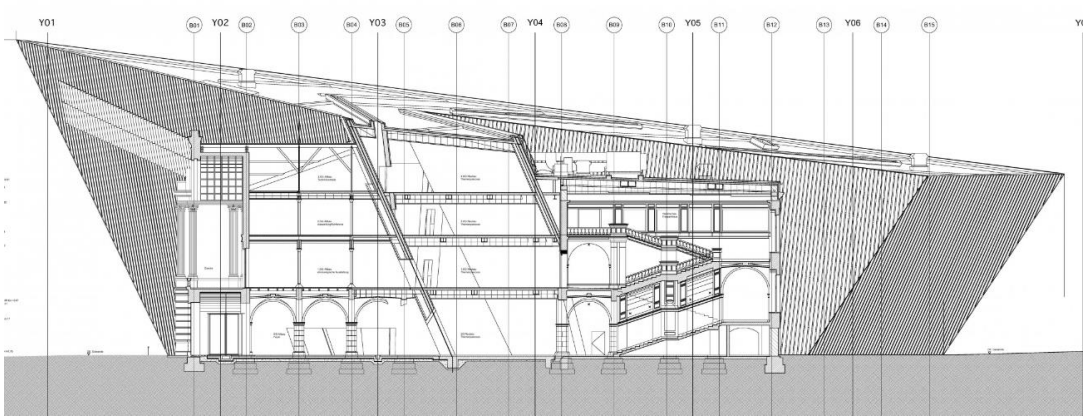
Şekil 33. Dresden Askeri Tarih Müzesi Genel Görünüşü (Url- 15)

Mimar Libeskind yaptığı tasarımın form ve üslubuyla bir anlam ve mesaj vermeyi, insanların bakış açısını değiştirmeyi ve tarihi yapıya yeni anlamlar yüklemeyi hedeflemiştir. Tasarımında tarihi cepheyi korumayı ve saklı bir ek yapmayı düşünmediğini; tam tersine dışardan görünür, yeniliği vurgulayan bir yapı yapmayı amaçladığını belirtmiştir.

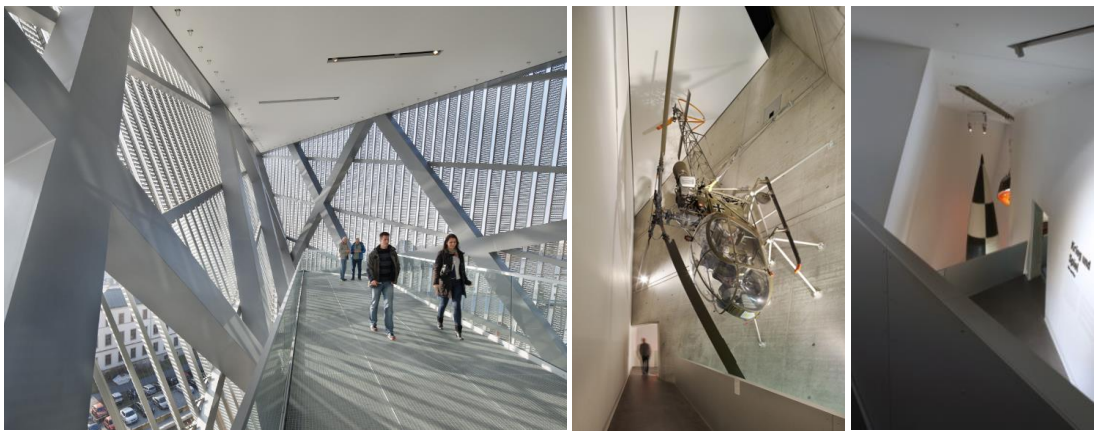
Şekil 34. Dresden Askeri Tarih Müzesi Ön Görünüşü (Url- 15)

Çağdaş ek; Neo-Klasik üslupta simetrik tarihi yapının cephesinden çıkan bir ok başı gibi tasarlanarak dışardan algılanan bir yenilik oluşturmuştur. Ek yapı şehrin ilk bombalanmaya başladığı yeri işaret ederken, tarihi doku ile oluşturduğu yeni-eski çatışması ile şehrin savaştan sonra küllerinden doğuşuna atıfta bulunulmuştur. Aykırı tasarımı ile mimari tartışma ortamı yaratmanın yanı sıra ziyaret eden insanları müze, mimarlık, tarih ve kent kavramları üzerine düşünmeye sevk etmiştir.

Şekil 35. Dresden Askeri Tarih Müzesi Kesiti (Url-15)

Müzenin ihtiyacını karşılamak üzere ek birimlerin yapıldığı çağdaş ek yapısı cephede Dresden'in nefes kesen manzarasını izleme imkânı sunan bir seyir terasına dönüşmektedir. İzleme platformu beş katlı, 99 metre yüksekte; 200 tonluk bir cam, beton ve çelik kama cephe uzantısı olarak inşa edilmiştir. Yapı formu, gabarisi, tasarımı ve göze çarpan mimarisi; yüklendiği görev ile odak noktası olmuş ve eklendiği tarihi yapıya yeni anlamlar yükleyerek önemini vurgulamış, kente turizm açısında katkı sağlamıştır.

Şekil 36. Dresden Askeri Tarih Müzesi Ek Yapı İç Mekân Görselleri (Url- 15)

- **Caxia Forum:** İspanya'nın Madrid şehrinde 1899 yılında inşa edilen Central Del Mediodía adlı tarihi bir elektrik santralidir. Yapı, bölgenin elektrik gücünün kurulmasındaki rolü nedeniyle endüstri mirası olarak öneme sahip bir tarihi yapı olarak kabul edilmiştir. Zamanla üretim sistemlerinin değişmesi ile özgün işlevini yitiren yapı, müze ve kültür merkezi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. İsviçreli mimarlar

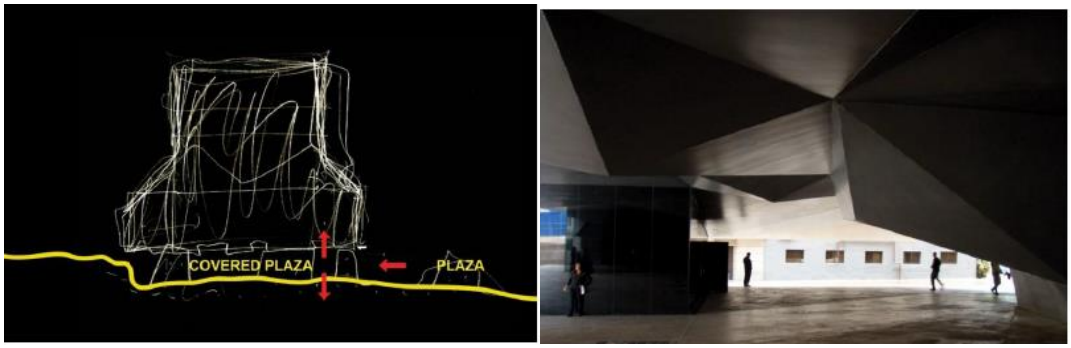
Herzog & de Meuron tarafından tasarlanan çağdaş ekler ile birlikte 2001-2007 yılları arasında Ferrovial tarafından inşa edilmiştir.

Şekil 37. Caxia Forum Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görünüşü (Bloszies 2012)

Mevcut tarihi yapının yeniden işlevlendirme sürecinde mevcut yapının beden duvarları bir kabuk olarak ele alınıp değerlendirildi. Mevcut bina kabuğunun yere temas eden alanları "cerrahi bir operasyon" diye nitelendirilen özel bir teknikle ayrıldı ve zemin, düzleminden kopartılmış oldu. Çağdaş yapı, özgün yapının kotuna uymak yerine kendi sirkülasyon düzlemine uyum sağlamıştır. Yapıya giriş, yapının zeminden kopartılmasıyla oluşturulan yeni alandan sağlanmakta ve bu alan aynı zamanda buluşma noktası olarak kullanılmaktadır. Yapıda oluşturulan yeni zemin, kotunda mevcut cepheden geri çekilmesi ve şeffaf yapısı ile tarihi yapıya verdiği havada asılı izlenimi bir görsel meydan okuma sunmuştur.

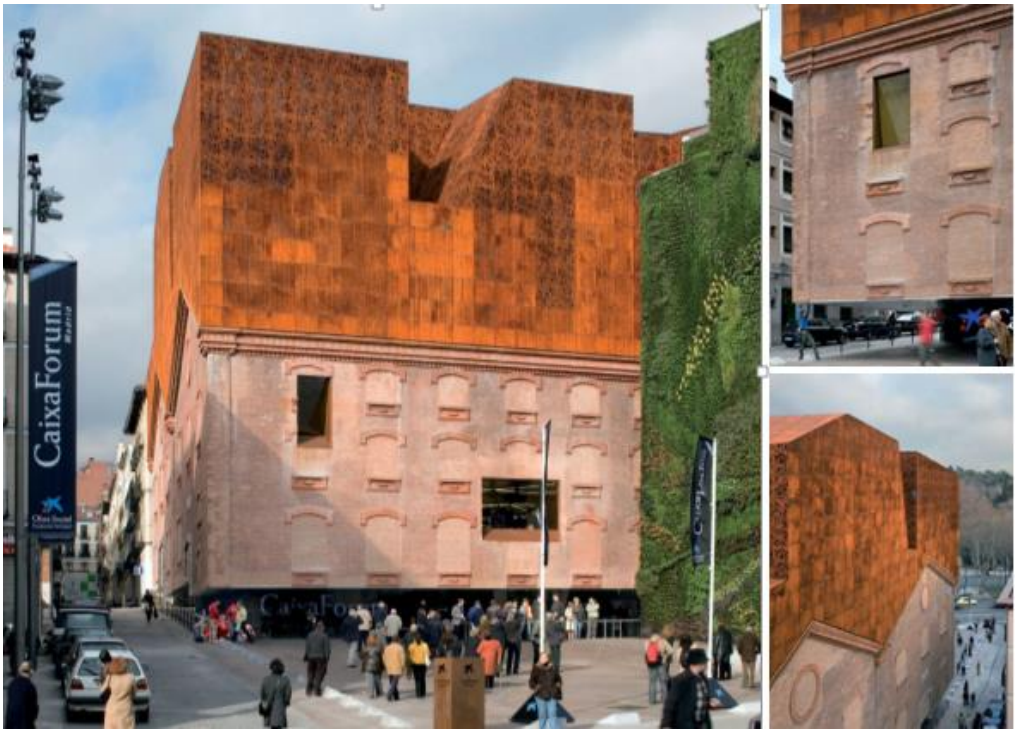
Orijinal tuğla kabuğun üzerinden iki kat ve zemin altında iki kat ilave edilerek yapının boyutları büyük ölçüde artırılmıştır. Yapının zemin altında tiyatro, servis odaları ve park bulunurken zemin üstünde lobi, galeri, yönetim ofisi ve restoran mekânları konumlandırılmıştır. Yeni işlev doğrultusunda cephenin özgün açıklıklarına kontrast katan yeni pencere boşlukları açılmıştır.

Şekil 38. Caxia Forum Tasarım Eskizi ve Giriş görseli (Bloszies, 2012)

Ek yapı özgün çatıya tam oturmuştur ve cephesinde paslanmış çelik plakalar kullanılarak tuğla yüzeylere atıfta bulunulmuştur. Tarihi yapının dönem mimarisine uygun cephesine rağmen çatı kornişi, tarihi yapı ile yeni yapının ayrımını ve birleşimini vurgulamıştır. Müze, botanikçi Patrik Blanc ile ortaklaşa hazırlanan 24 metre yüksekliğindeki dikey yeşil bahçe ile zıtlık içerisindedir.

Koruma açısından tarihi yapının sadece cephesinin korunması uygun görülmüş olmakla birlikte toplum yararı gözetilmesi ve yapının atıl kalmaması açısından önemlidir. Aykırı tasarımı ve yer çekimine meydan okuyan duruşu ile tarihi doku içinde bir odak noktası olmuştur.

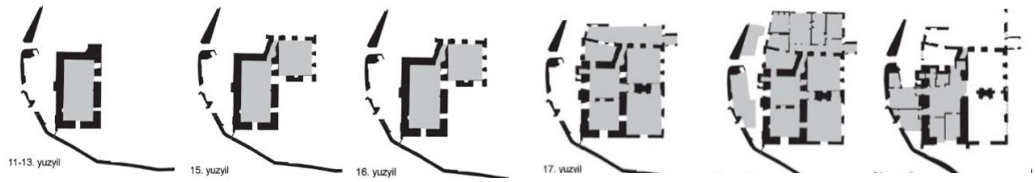
Şekil 39. Caxia Forum Genel görünüşleri (Bloszies 2012)

• **Astley Kalesi:** İngiltere'nin Kuzey Warwickshire bölgesinde yer alan, hendeklerle güçlendirilmiş, 16. yüzyıldan kalma bir malikânedir. Yapı, kesme taştan yığma sistemde inşa edilmiştir. Yapı, 1952'den beri II. Derece Anıt olarak ve 1994'ten beri Planlanmış Antik Anıt olarak listelenmiştir. Birçok döneme ait mimari elemanları katmanlı olarak içinde barındıran yapıda Rönesans etkisi görülmektedir. Harabe halde olan yapı için 2006 yılında güçlendirme ve yapının yeniden kullanımı projesi yarışması düzenlenmiş ve yapılan çağdaş restorasyon sonrası 2013 yılında otel olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Şekil 40. Astley Kalesi Yerleşim Planı ve Genel Görünüşü (Coşkun 2018)

12. yy.da inşa edilmiş olan yapı, yüzyıllar içinde artan gereksinimleri karşılamak için eklenen mekânlar ile gelişerek günümüzdeki halini almıştır. Yapı İngiltere'nin önde gelen ailelerine ev sahipliği yapmış, değişen yaşam koşullarından sonra 19 yy.da kiracıların yaşadığı bir yerleşime dönüşmüştür. 1950'de otel olarak kullanılmaya başlanmış ve 1978'de çıkan bir yangın ile kullanılamaz hale gelmiştir. Yıllar süren terk edilmişlik hali, vandalizm ve atmosferik etkiler nedeniyle yapının durumu kötüleşmiş ve peyzajın içinde nerdeyse kaybolan bir harabeye dönmüştür.

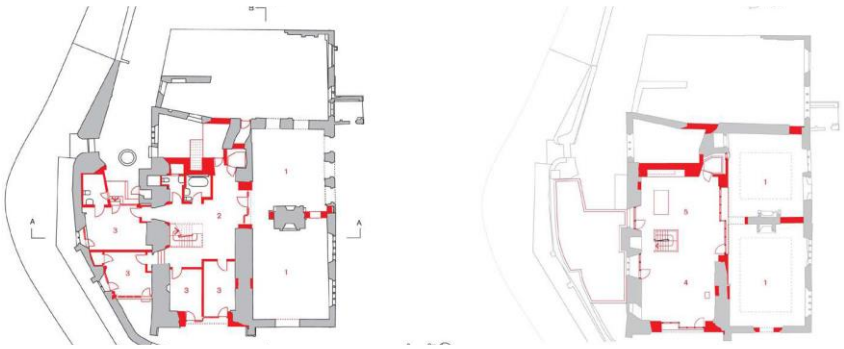
Şekil 41. Astley Kalesi'nin Yüzyıllar İçindeki Planı Gelişimi (Coşkun 2018)

Yangın sonrası harabeye dönen yapının beden duvarlarında ciddi kayıplar meydana gelmiş, çatı tamamen yok olmuş ve yapı bütünlüğü kaybolmuştur. Restorasyonu için öncelikli olarak mevcut dokunun minimum müdahale ile korunması amaçlanmıştır. Yapının beden duvarlarının arasında yeni mekânlar, çağdaş müdahale yöntemi olarak eklenmiştir. Yeni eklenen beton-tuğla duvarlar eski duvarlarla birleşerek onları bir arada tutma görevi kazanmıştır.

Şekil 42. Astley Kalesi Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görünüşleri (Coşkun, 2018)

Yeni mekânlar 12. yy'den bu yana tarihi yapının en az hasar alan kısımda tasarlanmıştır. Mevcut moloz taş duvarlar ile tuğla, beton ve ahşap malzemenin bir arada kullanıldığı çağdaş konstrüksiyonun birleşmesi oluşturulan yeni mekânlar ile tarihi yapı yaşanır kılınmıştır. Yeni işlevin gerektirdiği mekanlar, yapının içine entegre edilmiştir.

Şekil 43. Astley Kalesi Restorasyon Projesi Kat Planları (Coşkun, 2018)

Yangından büyük hasar alan yapının 17. yüzyıldan kalma odalarının aldığı hasarlar silinmeden harabe görüntüsü muhafaza edilmiş, ahşap bir çatı ile kısmen örtülerek iki kat yüksekliğinde yarı açık galeri boşluklu bir mekâna çevrilmiştir. Bu alanlar avlu olarak yeniden işlevlendirilmiştir. Kuzey bölümünde yer alan ve en büyük hasarı alan kısım ise harabe halinde olduğu gibi korunmuş ve yapının tarihi ve estetik değeri yansıtılarak ön planda tutulmuştur.

Şekil 44. Astley Kalesi Restorasyon Öncesi ve Sonrası Görselleri (Coşkun 2018)

Mimarlar, yapının ana tasarım fikrini salt bir restorasyon yapmak veya tarihi yapıya müdahale etmeden peyzajın içinde kaybolmaya bırakmadan yapının özgün elemanlarının ayakta durmasını sağlayacak şekilde birbirine tutturarak bir bütünü yeniden inşa etme şeklinde belirlemişlerdir. Yapıda oluşturulan tamamlanmamışlık hissi ile bir geçirgenliğe izin vermeye çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Tasarımında yapı, yapının özgün ve derin strüktüründen ilham alınarak ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır. Geleneksel özgü sistemiyle uygunluk yaratması için kontrast amacıyla mat grimsi bir tonda tuğladan örülmüştür. Yeni ve özgün duvarlar sıvanmadan bırakılmış ve dönem farkı vurgulanmıştır. Özgün pencere boşlukları korunmuştur. Yeni üretilen pencere boşluklarında özgün kireç sövelere referans veren prekast beton malzeme kullanılmıştır.

Yapının tamamlanmasında çağdaş malzeme ve teknikler kullanılarak tarihi yapı ile yeni yapı arasında kontrast yaratılmıştır. Gabari ve ölçek olarak yapıya saygılı davranılmış, alınan referanslar ile tarihi yapı ile bağlam ve uyum yakalanmıştır.

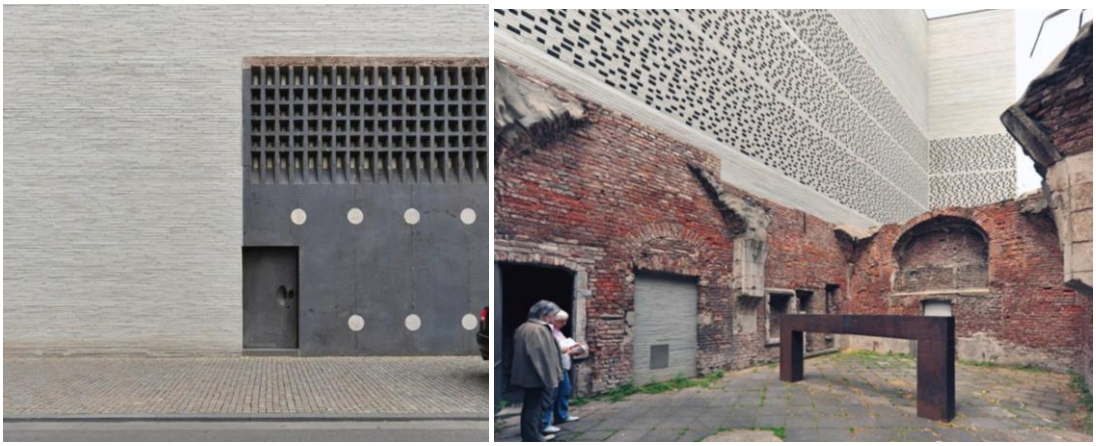
Şekil 45. Astley Kalesi İç Mekân Görselleri(Coşkun 2018)

- **Kolumba Sanat Müzesi:** Almanya'nın Köln şehrinde yer alan tarihi St. Kolumba kilisesine ait müze yapısının kalıntıları restore edilerek antik ve modern sanat müzesine dönüştürülmüştür. 1853 yılında inşa edilen tarihi yapı 2. Dünya Savaşı sırasında büyük bir tahribata uğramış ve neredeyse yok olmuştur. Tarihi yapı korunması ve yaşatılması amacıyla mimar Peter Zumthor tarafından günümüze ulaşan kalıntıları bütünleyen yeni bir yapı tasarlanmış ve 2007 yılında inşası tamamlanmıştır.

Şekil 46. Kolumba Sanat Müzesi Genel Görünüşleri (Url-24)

Yeni yapı gotik mimariye sahip tarihi kiliseyi ve müze yapısının birbirine bağlayarak bir koruma çatısı gibi sarmaktadır. Yeni yapının günümüze ulaşan tahrip olmuş parçalarının özgün dokusunu vurgulayarak ön plana çıkartmak amacıyla sadece bir cephe tasarımı yapılmıştır. Cephe malzemesi olarak özgün taş dokuya uyum sağlamak için özel el yapımı gri tuğla kullanılmıştır. Özgün dokusu ve patinası korunmuş tarihi kalıntılar ile modern ek yapı bütünleşmiş ve aralarında kurdukları bağ ile ziyaretçiler için yeni bir odak noktası haline gelmiştir.

Şekil 47. Kolumba Sanat Müzesi Genel Görünüşleri (Url-24)

Tarihi yapı kalıntıları olduğu gibi korunmuş ve yeni yapının içinde mimari bir öğe olarak sergilenmiştir. Tarihi yapını büyük bir kısmı boşluksuz masif bir yüzey olarak tasarlanan cephesinde yer yer boşluklu örgü düzeni ile hareketlendirlmiştir.

Müze on altı adet farklı nitelikte, boyutla ve konseptte sergi mekanlarına sahiptir. Yapı kalıntıları müze içersinde yüksek sütünlar galeri mekanı oluşturularak korumaya alınmış ve müzenin bir parçası olarak sergilenmiştir. Yapının şapel kısmı özgün hali ve işlevi ile korunmuştur.

Şekil 48. Kolumba Sanat Müzesi İç Mekan Görünüşleri (Url-24)

Cephe düzeni sayesinde iç mekanda ışık-gölge hareketleri sağlanmıştır. Yapını içersinde kalıntıların daha iyi sergilenebilmesi amacıyla yapılan yürüme platformu ve eski ile yeni arasında bir köprü görevi görmektedir. Yeni yapı günümüz yaşam koşullarına adapte edilmiş, güvenlik amaçlı yangın merdiveni eklenmiştir.

Şekil 49. Kolumba Sanat Müzesi İç Mekan Görünüşleri (Url-24)

Yapının tasarımında tarihi yapıyı ortaya çıkartacak malzeme renk dokusu ile tarihi doku içinde uyumlu bir tasarım yapılmıştır. Yeni yapının tarihi doku ile uyum sağlaması amacıyla geleneksel malzemeler (kil, kireç taşı) modern teknikler ile döşeme ve duvarlarda uygulanmıştır. Geleneksel malzeme ile farklı boyut ve dokuda üretilen tuğla ile tamamlanan duvarlarda özgün doku ile uyum yakalanırken aynı zamanda dönem farkı belli edilmesi çağdaş restorasyon açısından olumlu bir tutumdur.

Şekil 50. Kolumba Sanat Müzesi İç Mekan Görünüşleri (Url-24)

Yeni ek yapı ile işlev gereği ihtiyaç duyulan mekânları sağlarken tarihi yapının gabarisi aşılmıştır. Tarihi yapının formuna aykırı bir tasarım oluşturularak yeni ile eski arasında zıtlık oluşturulmuştur. Yeni yapının geniş dörtgen kapı ve pencere açıklıkları, tarihi yapının kemerli ve süslemeli pencere açıklıklarına kontrast bir duruş oluşturmuş ve özgün yapının gotik mimarisini vurgulamıştır. Özgün yapı ile çağdaş ek arasında gabari form, ölçek ile yaratılan zıtlıklar ile modern ve dikkat çeken bir tasarım oluşturulmuştur. Kentsel odak haline gelen yapının herkes tarafında ulaşılabilir olması, kültürel etkinler ile sosyal entegrasyon açısından önemlidir. Yapı, yarattığı turizm potansiyeli ile çevresindeki ekonomik kalkınmaya katkı sağlamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

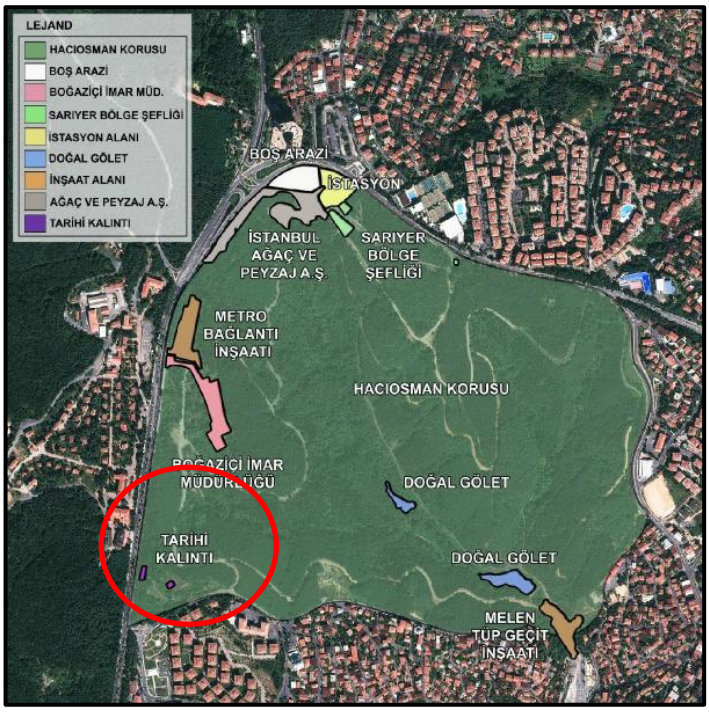
3. HACIOSMAN KARAKOLU KORUMA ÖNERİSİ

3.1. HACIOSMAN KARAKOLUNUN MEVCUT DURUM TESPİTİ

İstanbul'un, Sarıyer ilçesi, Çamlıtepe mahallesi Atatürk Kent Ormanı içersinde yer alan Hacıosman Karakolu tek katlı ve kagir olarak inşa edilmiştir. Günümüzde özgünlük durumu kısmen korunmuş olan dış beden duvarları taş-tuğla almaşık, iç duvarlar ise tuğladır. Bina 19. yüzyıl karakol yapısı olup, kapı ve pencere söveleri ile dönem mimarisini yansıtmaktadır.

3.1.1. Konum ve Ulaşım

Hacıosman Karakolu, İstanbul ili, Sarıyer ilçesi Çamlıtepe Mahallesi, Büyükdere Caddesi üzerinde, Fatih Orman Müdürlüğü karşısında, Boğaziçi İmar Müdürlüğü'nün içinde yer aldığı Atatürk Kent Ormanı (Hacıosman Korusu) içinde 62 pafta, 386 ada ve 3 parselde yer almaktadır. Yakın çevreside yapılaşma olmayan yapı, Atatürk Kent Ormanı'nın güneybatısında yeşil bir alan içerisinde konumlanmaktadır.

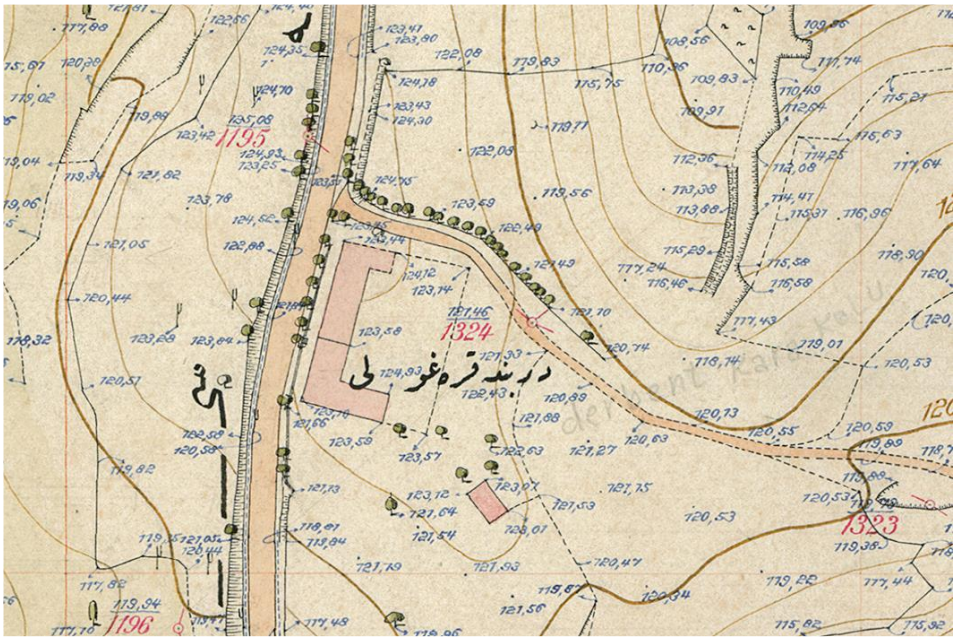

Şekil 51. Karakol Binası Hava Fotoğrafı (Url-16)

3.1.2. Tarihçe

Hacıosman Karakolu binasına ait kalıntlar III Numaralı Koruma Bölge Kurulu tarafından alınan bir kararla 2008 yılında 19. yüzyıl dönemine ait karakol yapısı olarak tanımlanmış ve I. Grup korunması gerekli kültür varlığı olarak tescillenmiştir.

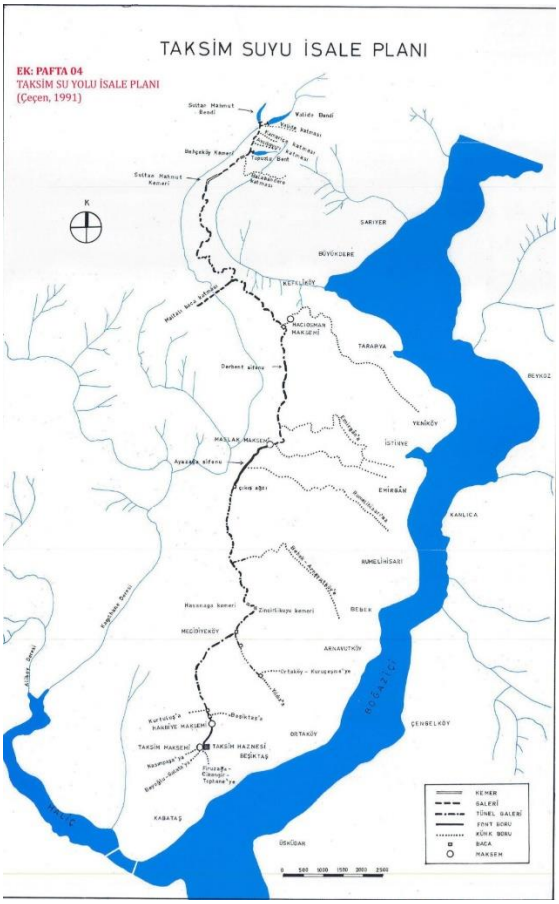
Hacıosman Karakolu'nun 1930 yılıyla tarihlenen Rumeli Ciheti Haritası'nda yerleşimi görülmektedir. Haritada karakol yapısının Osmanlı geç dönemine ait 'Derbend Karakolu' olarak isimlendirilen karakol olduğu anlaşılmaktadır. Derbendler Osmanlı Devleti'nde ulaşım bakımından önemli olan dağ geçitlerinde, boğazlarda, yol kavşaklarında kurulan; asayiş ve huzurun sağlanmasında, yolların imarında büyük rol oynayan karakollara verilen isimdir. Osmanlının son döneminde faaliyet göstermiş olan bu yapı, 1930'lu yıllara ait haritalarda dahi karakol yapısı olarak belgelenmiştir.

Şekil 52.1930 Rumeli Ciheti Haritası'nda Derbend Karakolu (İBB Arşivi)

Karakol yapıları genel olarak; su yapıları, dinî, resmî, ticarî nitelikteki binaların yakınında, günlük yaşantının odaklaştığı sosyal merkez merkezlerde konumlanmıştır. Daha sonra cami, kilise gibi dinî yapılarla beraber görülen karakol yapıları; önemli resmî binalar, saraylar, askerî yapılar, okul, iskele, gümrük binaları, hastane, fabrika, postane, telgrafhane gibi binaların yakınına güvenliğin sağlanması için inşa edilmiştir. Çarşı, han gibi ticarî yapıların, halkın rağbet ettiği mesirelerin yakınlarında sosyal ilişkilerdeki huzuru sağlamamak amacıyla da yapılmışlardır. 1831'de Yedikule Hisarı

ve Zindankapı'daki Baba Câfer Zindanı gibi iki büyük kâgir yapının karakola çevrilmesinin ardından yeni nizamnâmelere göre kâgir karakol yapımına önem verilmiştir. II. Mahmud devrinde Fatih ve Eyüp'te, Sultan Abdülmecid döneminde ise Üsküdar'da kâgir karakol yapımı artmıştır. Sultan Abdülmecid Üsküdar'da beşi 1842 tarihli sekiz karakol inşa ettirmiştir. Bu bölgelerin merkezlerinde dönemin mimari üslûbunu yansıtan âbidevî karakollar, yerleşimin seyrek olduğu yerlerde ise küçük ve basit binalar yapılmıştır. Boğaz'ın ve Haliç'in her iki yakasında, genellikle iskele odaklı olan karakollar birbiriyle görsel olarak bağlantılıdır. Boğaz'ın tepelerinde, hâkim noktalarında inşa edilen askerî nitelikteki birkaç karakol da bu önemli suyolunu denetim altına almıştır (Çiftçi, 1996). Bu bilgiler ışığında mevcut konumu itibari ile Hacıosman Korusu Karakol binasının, Taksim suyollarının ve çevresinin güvenliğini sağlamak amacı ile yapıldığı düşünülmektedir.

Şekil 53. Taksim Suyu İsale Planı (BİMTAŞ Arşivi)

Rumeli Ciheti Haritası'nda (Şekil 57) 'U' biçimli plana sahip olduğu görülen karakol binasının zaman içerisinde bir kısmını kaybederek 'L' biçimini aldığı görülmektedir. Yapının beden duvarlarının büyük çoğunluğu günümüze gelebilmiştir. Fakat üst örtüsü bugün mevcut değildir. Yapı, tuğla örgü sistemine sahip olmakla birlikte bazı tuğlalarda görülen 'P.S' damgası yapının tarihlendirilmesinde yardımcı olmaktadır. Buna göre 'P.S' damgalı tuğlalar 19. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'un tuğla ihtiyacının üçte birini karşılayan, yüksek kalite tuğla imalatı yapan Büyükdere Kalafatyeri'nde bulunan İtalyan "Pierre Salomone" markasına aittir. Dolayısı ile karakol binasında kullanılan bu malzemeden, binanın 19.yy'ın ikinci yarısına tarihlendirilebileceğini akla getirmektedir (İBB Arşiv).

Şekil 54. Özgün Tuğla Markası

Şekil 55. 1959 Tarihli Hava Foto (İBB Arşiv)

Şekil 56. 2022 Tarihli Hava Fotoğrafı (Url-17)

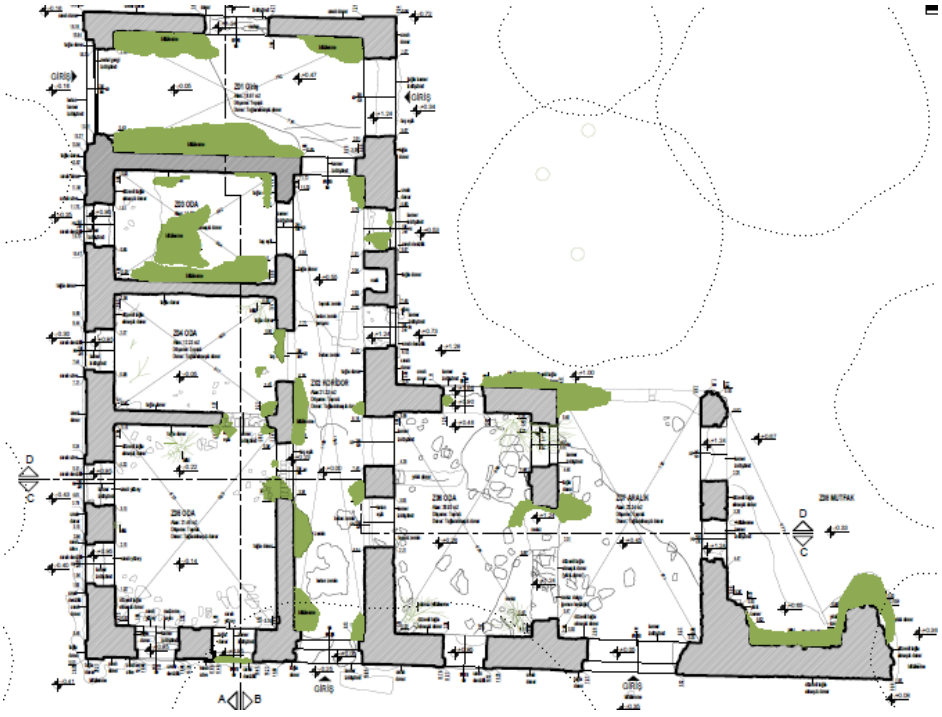
Yapının beden duvarlarının büyük çoğunluğu günümüze gelebilmiştir. Fakat çatı örtüsü bugün mevcut değildir. Sonuç itibariyle yapı, zaman içerisinde kullanılmaması sebebiyle metruk bir hal alarak günümüze ulaşmıştır. 2022 tarihli fotoğraflardan yapının mevcut duvarlar üzerinden doluluk/boşluk oranları ve cephe düzeni anlaşılabilmektedir. Yapının beden duvarlarının büyük bir kısmı günümüze gelebilmiştir.

3.1.3. Mimari Özellikleri

3.1.3.1. Plan Özellikleri

Yapı, parselin güneybatısında konumlanmış olup ‘L’ plana sahiptir. Yapının cephe batı cephesi 16.77 metre, güney cephesi 20.11 metre uzunluğundadır. Tek katlı yığma yapının beden duvarları düzgün tuğla taş almaşık duvar örgüsüdür. Yapının dış beden duvar kalınlığı 70-80 cm, iç bölücü tuğla duvar kalınlığı 40 cm, iç kısmında, kâgir duvar üst hizası, döşeme kotundan yaklaşık 4.56 metre yukarıda olarak ölçülmüştür. 1957 hava fotoğrafında yapının beşik çatılı olduğu görülmekte olup günümüzde özgün çatı bulunmamaktadır. Yapı Z01 Giriş, Z02 Hol, hole açılan dört oda (Z03,Z04,Z05,Z06), Z07 Aralık ve Z08 Mutfak olmak üzere 8 mekândan oluşmaktadır.

Yapının birçok girişi olup, ana ulaşım Büyükdere Caddesi’ne paralel uzanan kuzeybatı cephesinden sağlanmaktadır.

Şekil 57. Zemin Kat Planı

Z01 GİRİŞ

Dikdörtgen planlı (3.07*6.41m) giriş mekânı 19,67 m^2dir. Büyükdere Caddesi, günümüzde mevcut olmayan bitişik ek yapı ve bahçeden ulaşım sağlayan üç kapı girişi bulunmaktadır. Mekânın, güneybatı duvarında 1.40 m. genişliğinde bir kapı boşluğu ile Z02 koridora açılmaktadır. Özgün durumda sıvalı olan mekân duvarlarındaki sıvalar günümüzde kısmi olarak mevcuttur. Tuğla bölücü duvarlarda aşınmalar ve malzeme kayıpları bulunmaktadır. Mekân tavanı günümüzde mevcut değildir. Duvarlardaki malzeme kayıplarından dolayı, mekân duvar yüksekliklerinde farklılıklar görülmektedir. Bu nedenle mekânın özgün duvar yüksekliği tespit edilememektedir. Mekân zemininde ise moloz yığınları olup özgün döşeme tespit edilememiştir.

Şekil 58. Z01 Giriş - Genel Görünüşleri

Z02 KORİDOR

Dikdörtgen planlı (1.82 x 11.75 m) Z02 Koridor 19,67 m^2dir. Koridora, güneybatı cephesindeki 1.40 m genişliğindeki kapı boşluğundan girilmektedir. Ayrıca koridordan, diğer 5 mekândan (Z01, Z03, Z04, Z05, Z06) da ulaşılmaktadır. Koridorun güneydoğu cephe duvarında dış ortama açılan 2 adet kemerli pencere boşluğu ve özgün olduğu düşünülen bir ocak kısmı yer almaktadır. Özgün durumda sıvalı olduğu düşünülen mekân duvarlarındaki sıvalar günümüzde mevcut değildir. Tuğla bölücü duvarlarda aşınmalar ve malzeme kayıpları bulunmaktadır. Mekân tavanı ve çatısı günümüzde mevcut değildir. Mekânın beton döşemesi kısmi olarak korunmuştur. Duvarlardaki malzeme kayıplarından dolayı, mekân duvar yüksekliklerinde farklılıklar görülüp, duvar yüksekliği tespit edilememektedir.

Şekil 59.Z02 Koridor Genel Görünüşleri

Z03 ODA

Dikdörtgen planlı Z03 Oda 11.58 (2.83 x 4.20 m) m^2dir. Odaya koridordan 1.35 m genişliğindeki kemerli, taş eşikli kapı boşluğundan girilmektedir. Mekânın kuzeybatı cephe duvarında 1 adet 110 cm genişliğindeki kemerli pencere boşluğu bulunmaktadır. Özgünde sıvalı olan duvarlarda kısmi sıva parçaları görülmektedir. Tuğla bölücü duvarlarda aşınmalar, malzeme kayıpları ve bitkilenmeler mevcuttur. Mekân tavanı günümüzde mevcut değildir. Duvarlardaki malzeme kayıplarından dolayı, mekân duvar yüksekliklerinde farklılıklar görülmektedir. Bu nedenle mekânın özgün duvar yüksekliği tespit edilememektedir. Mekân zemininde ise moloz yığını ve toprak birikintisi mevcuttur.

Şekil 60. Z03 Oda Genel Görünüşleri

Z04 ODA

Dikdörtgen planlı (3.00 x 4.20 m) Z04 Oda 12.38 m^2dir. Z03 numaralı odaya koridordan 1.30 m genişliğindeki kapı boşluğundan girilmektedir. Mekânın güneybatı duvarında, Z05 numaralı odaya açılan, 1.10 m genişliğindeki kemerli, tuğla eşikli kapı boşluğu bulunmaktadır. Mekânın kuzeybatı cephe duvarında 1 adet 110 cm genişliğindeki kemerli pencere boşluğu mevcuttur. Tuğla duvarlarda, özgün sıvalar dökülmüş olup kısmı alanlarda kalmıştır. Tuğla bölücü duvarlarda aşınmalar, malzeme kayıpları ve bitkilenmeler mevcuttur. Mekân tavanı günümüzde mevcut değildir. Duvarlardaki malzeme kayıplarından dolayı, mekân duvar yüksekliklerinde farklılıklar görülmektedir. Mekân zemininde ise moloz yığını, toprak birikintisi ve bitkilenme mevcuttur.

Şekil 61. Z04 Oda Genel Görünüşü

Z05 ODA

Dikdörtgen planlı (4.16 x 5.20 m) Z04 Oda 21.46 m^2dir. Z05 Oda'ya, Z02 Koridordan 1.40 m genişliğindeki kapı boşluğundan girilmektedir. Mekânın kuzeybatı cephe duvarında 2, güneybatı cephe duvarında ise 2 adet olmak üzere toplam 4 adet 1.00 m genişliğinde kemerli penceresi bulunmaktadır. Mekânın kuzeydoğu duvarından 1.10 m. genişliğindeki kapı boşluğu ile Z04 numaralı odaya geçilebilmektedir. Tuğla duvarlarda, özgün sıvalar dökülmüş olup kısmi alanlarda kalmıştır. Tuğla bölücü duvarlarda aşınmalar, malzeme kayıpları ve bitkilenmeler mevcuttur. Mekân tavanı günümüzde mevcut değildir. Duvarlardaki malzeme kayıplarından dolayı, mekân duvar yüksekliklerinde farklılıklar görülmektedir. Mekân zemininde ise moloz yığını, toprak birikintisi ve bitkilenme mevcuttur.

Şekil 62. Z05 Oda Genel Görünüşleri

Z06 ODA

Z02 koridorunun güneydoğu kısmında 3 adet mekân bulunmaktadır. Bu mekânlar günümüzde oldukça harap durumda olup ve beden ve ara duvarlarında da ciddi yıkılmalar görülmektedir. Ayrıca Z06 numaralı odanın kuzeybatı kısmında şu an var olmayan bir geçiş koridoru olduğu da mevcut duvar kalıntılarından anlaşılmaktadır.

Dikdörtgen planlı (3.51 x 5.68 m) Z06 Oda 21.46 m^2dir. Mevcut durumda özgün geçiş koridoru ile oda arasındaki duvar yıkıldığı için iki mekân tek mekân gibi algılanmaktadır. Bu sebep ile kuzeybatı duvarında Z02 koridoruna açılan iki ve güneydoğu duvarındaki Z07 Eyvana açılan kemerli bir olmak üzere üç kapı boşluğu ile geçiş sağlanmaktadır. Odanın her duvarında kuzeydoğu ve güneybatı duvarlarında birer adet kemerli pencere bulunmaktadır. Yıkılarak bütünlüğünü kaybetmiş güneydoğu duvarında ise iki adet pencere izi bulunmaktadır. Tuğla duvarlarda, özgün sıvalar dökülmüş olup kısmı alanlarda kalmıştır. Tuğla bölücü duvarlarda aşınmalar, malzeme kayıpları ve bitkilenmeler mevcuttur. Mekân tavanı günümüzde mevcut değildir. Duvarlardaki malzeme kayıplarından dolayı, mekân duvar yüksekliklerinde farklılıklar görülmektedir. Mekân zemininde ise moloz yığını, toprak birikintisi ve bitkilenme mevcuttur.

Şekil 63.Z06 Oda Genel Görünüşleri

Z07 GİRİŞ ARALIĞI

Dikdörtgen planlı Z07 Giriş Aralığı 21.46 m^2 (3.66 x 6.40 m) dir. Güneybatı duvarında 2.20 m genişliğinde giriş kapı boşluğu bulunmaktadır. Mekândan Z06 oda, Z08 Mutfak ve bahçeye ulaşım sağlanmaktadır. Mekânda Z06 odadan açılan iki adet pencere ve bir adet kapı, Z08 Mutfak'tan açılan bir adet pencere ve bir adet kapı boşluğu bulunmaktadır. Kuzeybatı (Z06 Oda) duvarı parapet hizasına yıkılarak bütünlüğünü kaybetmiştir. Tuğla bölücü duvarlarda aşınmalar, malzeme kayıpları ve bitkilenmeler mevcuttur. Mekân tavanı günümüzde mevcut değildir. Duvarlardaki malzeme kayıplarından dolayı, mekân duvar yüksekliklerinde farklılıklar görülmektedir. Mekân zemininde ise moloz yığını, toprak birikintisi ve bitkilenme mevcuttur.

Şekil 64. Z07 Genel Görünüşü

Z08 MUTFAK

Güneybatı duvarında 2.20 m genişliğinde giriş kapı boşluğu bulunmaktadır. Mekândan Z06 oda, Z08 Mutfak ve bahçeye ulaşım sağlanmaktadır. Mekâna Z06 odanın iki adet pencere bir adet kapı, Z08 Mutfak'tan açılan bir adet pencere ve bir adet kapı boşluğu bulunmaktadır. Kuzeybatı (Z06 Oda) duvarı parapet hizasına yıkılarak bütünlüğünü kaybetmiştir. Tuğla bölücü duvarlarda aşınmalar, malzeme kayıpları ve bitkilenmeler mevcuttur. Mekân tavanı günümüzde mevcut değildir. Duvarlardaki malzeme kayıplarından dolayı, mekân duvar yüksekliklerinde farklılıklar görülmektedir. Mekân zemininde ise moloz yığını, toprak birikintisi ve bitkilenme mevcuttur.

Şekil 65. Z08 Mutfak Genel Görünüşü

3.1.3.2. Cephe Özellikleri

Kuzeybatı Cephesi

Şekil 66. Kuzeybatı Cephesi Genel Görünüşü

Kuzeybatı Cephesi, yapının Büyükdere Caddesi'ne paralel olan ana giriş cephesidir. Basık kemerli giriş kapısı cephenin solunda konumlanmıştır. (Z01 Giriş). Giriş kapısı sağında 4 adet basık kemerli pencere boşluğu mevcuttur. (Z03, Z04, Z05 Oda) Pencere mesafelerinde belli bir oran bulunmamaktadır.

Kaba yonu taş ve iki sıra tuğladan (yaklaşık 21 x 7 cm) oluşan almaşık duvar örgü sistemli duvarın bir kısmı sıvalı durumdadır. Cephe köşelerinde sıvalı tuğla söve bulunmaktadır. Duvar yüzeylerinde aşınmalar, malzeme kaybı, özgün olmayan müdahaleler gözlenmektedir.

Giriş kapısı kilit taşlı basık kemerlidir. Kapı yanlarındaki taş söveleri ve eşiği günümüze ulaşmamıştır. Kapı açıklığı yaklaşık 220 x 300 cm'dir. Pencereler söveleri ve denizlikleri sıvalı tuğladır. Kapı ve pencere doğramaları mevcut değildir. Pencere açıklıları ortalama 125 x 220 cm'dir.

Duvarlardaki malzeme kayıplarından dolayı, mekân duvar yüksekliklerinde farklılıklar görülmektedir. Bu nedenle mekânın özgün duvar yüksekliği tespit edilememektedir. Cephe çimento sıvalı olup sıvalarda dökülmeler ve çatlaklar oluşmuştur. Taş sövelerde kırılma ve kopmalar mevcuttur. Yüzeyde çatlak aralarında bitkilenmeler görülmektedir. Almaşık duvarlarda derz dolgularında boşalmalar mevcuttur.

Kuzeydoğu Cephesi

Şekil 67. Kuzeydoğu Cephesi Genel Görünüşü

Kuzeydoğu cephesi, yapının "L" plan şemasından kaynaklı iki kademelidir. Yapıya, kuzeydoğu cephesinin sağında konumlanan kemerli kapı boşluğundan ulaşılmaktadır. Yaklaşık 1.60 m genişlikte olan giriş açıklığı(Z05'e giriş) zaman içerisindeki bozulmalardan dolayı değişmiş olup, net bir yükseklik ve genişlik tespit edilememiştir. Z06 numaralı odanın kemerli pencere boşluğu da bu cepheye açılmaktadır.

Cephe mevcut durumda sıvalıdır. Yapının çatısı günümüze ulaşamamıştır. Duvar üst kısımlarında hava şartları ve bakımsızlıktan dolayı yıkılmalar ve bozulmalar mevcuttur. Almaşık duvar örgü sistemli duvarın bir kısmı sıvalı durumdadır. Cephede mevcut olmayan eski yapı ile birleşim noktalarında iki adet demir kenet görülmektedir. Duvarın üst kısımlarında bozulmalar ve bitkilenmeler mevcuttur. Cephenin doğusunda yer alan Z08 Mutfak mekânlarının duvarları günümüzde tamamen yıkılmış durumdadır.

Zemindeki moloz ve toprak yığınlarından olayı yapının özgün kot seviyesi tam olarak tespit edilememiştir.

Güneydoğu Cephesi

Şekil 68. Güneydoğu Cephesi Genel Görünüşü

Güneydoğu cephesinden de yapıya giriş sağlanmaktadır. Yaklaşık 2 m genişlik ve 2.90 m yükseklikteki kemerli kapı açıklığı ile Z01 numaralı giriş mekanına ulaşılmaktadır. Cephede Z02 koridorundan açılan 2 adet basık kemerli sövesiz pencere boşluğu bulunmaktadır. Pencerelerin denizlikleri sıvalı tuğladır.

Kaba yonu taş ve iki sıra tuğladan (yaklaşık 21 x 7 cm) oluşan almaşık duvar örgü sistemli duvarın bir kısmı sıvalı durumdadır. Duvar yüzeylerinde aşınmalar, malzeme kaybı, özgün olmayan müdahaleler gözlenmektedir. Duvarlardaki malzeme kayıplarından dolayı, mekân duvar yüksekliklerinde farklılıklar görülmektedir. Bu nedenle mekânın özgün duvar yüksekliği tespit edilememektedir. Cephenin doğusunda yer alan Z08 Mutfak mekânlarının duvarları günümüzde tamamen yıkılmış durumdadır.

Zemindeki moloz ve toprak yığınlarından olayı yapı özgün kot seviyesi tam olarak tespit edilememiştir.

Güneybatı Cephesi

Şekil 69. Güneybatı Cephesi Görünüşü

Güneybatı Cephesi, yapıya 2 adet girişin bulunduğu cephedir. Yaklaşık 1.10 m genişliğinde ve 2.22 m yüksekliğe basık kemerli kapı boşluğu ile Z02 Koridoruna ve 230 cm genişliğinde 3.20 m yüksekliğinde düz atkılı kapı boşluğu ile Z07 giriş aralığına ulaşılmaktadır. Basık kemerli kapı boşluğunun solunda bir sağında iki adet olmak üzere üç adet basık kemerli pencere açıklığı bulunmaktadır. Cephenin kapı ve pencere boşluklarında belli bir düzen bulunmamaktadır.

Kabayonu taş ve iki sıra tuğladan (yaklaşık 21 x 7 cm) oluşan almaşık duvar örgü sistemli duvarın bir kısmı sıvalı durumdadır. Duvar yüzeylerinde aşınmalar, malzeme kaybı, özgün olmayan müdahaleler gözlenmektedir. Duvarlardaki malzeme kayıplarından dolayı, mekân duvar yüksekliklerinde farklılıklar görülmektedir. Bu nedenle mekânın özgün duvar yüksekliği tespit edilememektedir. Cephenin doğusunda yer alan Z08 Mutfak mekânlarının duvarları günümüzde tamamen yıkılmış durumdadır.

Zemindeki moloz ve toprak yığınlarından olayı yapı özgün kot seviyesi tam olarak tespit edilememiştir.

3.1.3.3. Yapım Tekniği ve Malzeme

Temel

Yapı düz bir araziye oturtulmuştur. Yapının temelinde herhangi bir sondaj veya kazı çalışması yapılmamıştır. Yapının çevresi zamanla toprak ve moloz yığınları dolduğu

için su basman görülmemektedir. Ancak kuzeybatı cephesinde, kısmi olarak beden duvarlarından yaklaşık 0.12 m daha geniş olarak yapılmış temelin yığma moloz taş örgüye sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Taşıyıcı Sistem

Yapı "L" plan şemasına sahip ana kütleden ibarettir. Kuzeybatı ve kuzeydoğu cephe duvarları yaklaşık 0.70 m, güneydoğu ve güneybatı 0.80 m kalınlıkta kâgir duvarlardan oluşmaktadır. Bölücü iç mekân duvarları yaklaşık 0.50-0.35 cm kalınlıktadır. Taşıyıcı sistemin parçalı eleman olarak demir kenet ve kılıç ve ahşap hatıllar kullanılmıştır. Ahşap hatıllar günümüzde mevcut değildir.

Şekil 70. Demir kenet ve Ahşap Hatıl Boşluğu

Duvar

Yapının ana beden duvarları 0.20 m su basman üzeri yaklaşık 0,7-0,8 m moloz taş üzeri 0.15 m iki sıra harman tuğla sıra düzeni ile almaşık olarak örülmüştür. Bölücü duvarlar ise harman tuğla olarak inşa edilmiştir. Duvarların üzerinin, dönemin özelliğine uygun olarak Portland çimento esaslı sıva ile sıvandığı düşünülmektedir.

Şekil 71. Almaşık Duvar Örgü

Döşemeler

Yapının zemin döşemesi Z02 koridor yıkılan yapı elemanlarıyla taş ve tuğla ve toprakla kaplanmıştır. Z02 koridorda sağlam kalan kısımlardan döşemenin şap kaplama olduğu anlaşılmaktadır. Kapı eşikleri, Z04-Z05 oda arasındaki tuğla eşik harici taştır.

Şekil 72. Döşeme ve Eşik Görseli

Çatı ve Tavan

Yapının çatısı ve tavanları yıkılmış ve yok olmuştur. Yapının yakın çevresinde çatı ve tavanın malzemelerine rastlanmamıştır. Eski haritalardan ve bina yapısından yola çıkarak çatının kırma çatı olduğu düşünülmektedir.

Mimari Ögeler

Yapının kapı ve pencere doğramaları günümüze ulaşmamıştır. Kapı ve pencere açıklıkları özgünlüğünü korumuştur. Yapının ana giriş kapılarının boyutları 2.20 m x 3.20 m'dir. Basık kemerli iç kapıların ise yaklaşık boyutları 1.20 m x 3.10 m'dir. Basık kemerli pencerelerin özgün açıklıkları 1.00 m x 2.30 m'dir.

Dış cephelerde bulunan pencerelerde sıvalı tuğla söve bulunurken iç bahçeye bakan pencerelerde söve bulunmamaktadır. Ana giriş kapısının söveleri taş olup kemer ve sövenin profili günümüze ulaşmıştır.

Ocak

Geleneksel yapıların önemli unsurlarından biri de ocaklardır. Yapıda iki adet ocak bulunmaktadır. Ateş yakılarak ısınma ve yemek pişirme ihtiyacını karşılayan bu ocakların bir tanesi zemin katta Z08 Mutfak mekanının güney batı duvarında yer alır. Ocak beden duvarının önüne ayrı olarak zemin kotunda 1.20 m x 2.30 m açıklığında tuğladan inşa edilmiştir. Bozulmalar bağlı olarak ocağın kemerinin bir kısmı yıkılmıştır. Yapıdaki diğer ocak ise Z02 koridorda güneydoğu beden duvarının içinde, koridordaki iki pencerenin ortasında bulunmaktadır. Isınma amaçlı yapılan ocak zeminden 0.55 m yüksekte, 0.60 m x 0.60 m boyutlarında yapılmıştır. Ocağın kemer yüksekliği 1.10 m olup kemerin bir kısmı yıkılmıştır.

Şekil 73. Z08 Mutfak ve Z02 koridor Ocak Görselleri

3.1.3.4. Bozulmalar

Yapı, özgün mimarisini korumakla birlikte yapısal kayıplara bağlı olarak bütünlüğünü kaybetmiştir. Yapının yığma duvarlarının bir kısmı ve çatı örtüsün tamamı zaman içerisinde yıkılarak yok olmuştur. Duvarlarda aşınma ve kısmi malzeme kayıpları görülmektedir. Kapı boşluklarında taşıyıcı sistemin bir parçası olan ahşap hatıl elemanlarının izlerine rastlanmaktadır. Dış cephede sıva yer yer korunmuşken, iç mekânda küçük alanlar dışında sıva tamamen yok olmuştur. Z02 Koridor döşemesi kısmi olarak korunmuş olup diğer mekânlarda özgün zemin döşemesine rastlamamıştır. Kapı ve pencere gibi mimari yapı elemanlarının tamamı yok olmuştur. Taş söve ve lentolarda büyük parça kayıpları vardır. Pencerelerin sıvalı tuğla söve ve denizliklerinde parça kopmaları ve aşınmalar mevuttur.

Yapıda genel olarak yapısal bütünlüğünü bozan büyük parça kayıpları mevcuttur. Bunun yanı sıra tuğla ve taş yüzeylerde aşınma, parça kopması ve derz boşalmaları görülmektedir. Derzlerin boşaldığı duvar yüzeylerinde otsu ve zeminde odunsu bitki oluşumları vardır. Duvarlarda neme bağlı olarak yosunlanma, tuzlanma, (hava şartlarına ve insan vandalizmine bağlı) yüzey kirliliği ve ocak alanlarında islenme görülmektedir. Metal elemanlarda suya/neme bağlı korozyon oluşmuştur.

Şekil 74. Yapıda Görülen Bitkilenmeler

3.2. RESTİTÜSYON

Yapı, ilk yapıldığı dönemde karakol yapısı olarak kulanılmış olup günümüzde işlevinini yitirmesi ve aldığı hasarlar sebebi ile kullanılmamaktadır.1930 yılıyla tarihlenen Rumeli Ciheti Haritası'nda görüldüğü üzere "U" şeklinde bitişik iki yapı

kütlesinden oluşmakta iken günümüze sadece “L” formunda tek yapı kütlesi ulaşmıştır. Günümüze ulaşan “L” formu, karakol yapısının ağır hasarlar almasından kaynaklanmıştır. Kısmi kayıplar ile bütünlüğünü kaybetmiş yapının güneydoğu kanadında beden duvarlarının bir kısmı tamamen yok olmuştur. Yapının korunan kısımlarında plan şemasına ilişkin müdahalelere rastlanmamış olup, mevcut izlerinden ve 19. yüzyıl karakol yapılarının özelliklerinden yararlanarak restitüsyon çalışması yapılmıştır. Yapının yıkılarak yok olan, mevcutta bulunmayan kısımlarına ilişkin restitüsyon projesi, alanda yapılacak kazı çalışmalarından sonra temin edilen verilere göre düzenlenebileceği için yapılmamıştır.

Yapının en önemli restitüsyon sorunları, yapının büyük bir kısımın yok olmasının yanı sıra mevcut yapı elmanlarına ilişkin verilere rastlanmamış olması ve bu verilerin eski fotoğraflar ile tespit edilememesidir. Yapıya ait eski fotoğraf, çizim ve yazılı kaynak bulunmamaktadır. Restitüsyon kararları alınırken mevcut yapı izleri ve dönem karakol yapılarının mimari özellikleri birincil kaynak olarak kabul edilmiştir.

- **19. Yy. Karakol Yapıları ve Mimari Özellikleri**

Karakollar; II. Mahmud döneminden itibaren belirli bir program çerçevesinde güvenliği sağlamak amacıyla yaşam alanlarına ya da önemli noktalara inşa edilmiş olup, batılılaşma sürecinin sosyal yaşam ve mimariye etkisini en iyi yansıtan resmi yapılardır.

18-19.yy. başta Avrupa ülkelerinde olmak üzere Osmanlı İmparatorluğu’nun bir çok alanda meydana gelen değişikliklerin yaşandığı bir zaman dilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Alınan yenilgiler ve ekonomik olarak avrupanın gerisinde kalınması sebebi ile devlerin zihni ve idarisinde değişmelere bağlı olarak 19. Yüzyılda teknik ve idari reformlara başvurulmuştur. (Ertuğrul, 2009 s.294)

II. Mahmud dönemi Osmanlı İmparatorluk tarihinde değişen dünya düzenine ayak uydurmak üzere yapılan reformlar ile önemli dönüm noktası olmuştur. Osmanlı modernleşme batılılaşma hareketleri ile birlikte idari, iktisadi, askeri ve sosyal reformlar gerçekleştirilmiştirilmiş olup, bu gelişmeler sosyal yaşam ile birlikte kent dokusuna ve mimarisine yansımıştır.(Özlü, 2021 s. 200-201). Tazminat fermani sonrası devlet yönetiminin idari birimlere ayrılması ile yeni mekansal ihtiyaçlar ortaya çıkmış, modernleşme ve merkezileşme sürecinin neticesinde eğitim,sağlık vb. var olan yapıların

yenilenmesinin yanı sıra hükümet konağı, cezaevi karakol vb. yeni yapı türleri ortaya çıkmıştır. (Çopur 2021,s. 122).

İmparotluğun geri kalmışlığının en önemli sebebi olarak askeri açıdan güç kaybetmesi olarak görülmüş olup en büyük reformlar bu alanda gerçeleştirilmiş ve teşkilat yapısınında başta olmak üzere kulanılan silah imalathaneleri, kışla, hastane binaları günümüz koşullarına adapte edilmiştir.(Ertuğrul, 2009 s. 295-296) Dönemim askeri teşkilatı yeniçeri ocağı devleti çıkmaza sokmaları, yapılan reformları önünde engel olmaları sebebi ile Vaka-I Hayriye olarak geçen olay ile kaldırılmış ve reformların hızlanması sağlanmıştır. Yeniçeri ocağının kaldırılması reforları için yeni bir başlangıç oluşturmuş ve devletin idari, sosya-ekonomik, hukuki, eğitim vb. yapılarında köklü değişikliklere gidilmiştir. (Agras, 2010, s.44-45) Bu dönemden sonra askeri teşkilata hizmet etmesi amacıyla ordunun merkezi İstanbul'da geleneksel mimari farklı özelikte batılılaşma etkisinde yeni modern yapılar inşa edilmiştir. (Çifçi, Seçkin 2005 s.51)

19. yüzyıl yapılan reformlardan öncesi asayişi sağlamakla yükümlü yeniçeri ocağına bağlı görevliler, teşkilata ait yapılarda veya kışlalarda kalıyorlardır. Yeniçerilerin İstanbul'da büyük kışlaları ya da kulluk veya karavulhâne denilen yerleri vardır. Yeniçeri ve Bostancı ocaklarının 1826'da kaldırılmasından Mansure ordusu oluşturulmuştur. Güvenlik görevlileri başta mevcut kışla ve kulluk yapılarından ikamet etmişler ve zamanla karakolhane adı verilen yeni binaların yapımına başlanmıştır. (Çiftçi, 2001, s. 431-434).

Kent içi güveniliği sağlamak için yapılan karakol yapıları ve güvenliğin bütün kente önemli semtlerde inşa edilmiştir. Yeni kurulacak semtlerde karakol yapılarını inşası için Ebniye Nizamnamelerinde arazi ayrılması notu düşülmüştür.(Ertuğrul, 2009 s.294)

Kolluk kuvvetleri kısa sürede gelişmesi ile modern karakol yapıları ortaya çıkmıştır. Kent güvenliği 1846 yılında Zaptiye Müşbirliği kurulana kadar ordunun yedek kuvveti olan Redif Birliği tarafından sağlanmıştır. İstanbulda güveniliği sağlmaka amacı ile Haliç kıyıları bahriye askerlerinin; Boğazlar ve Anadolu kıyıları hassa askerlerinin; Galata, Beyoğlu ve Rumeli kıyıları topçu askerlerinin sorumluluğuna bırakılmıştır. (Özcan, 1999, s. 1760). İç güvenlikte çok başlılığın giderilmesi amacıyla Galata ve Beyoğlu bölgesinde 1845 yılında ilk polis teşkilatı kurulmuş fakat beklenen verim alınamadığı için kaldırılmış ve tanzimatin merkezi yönetim prensibine uyum sağlamak

amacıyla asayişi sağlama görevi Zaptiye Müşbirliği verilmiştir. (Yılmaz, 2019 s. 50) Karakol yapıların idari reformlar ile merkezileşmenin bir sonucunda semtlerde gerekli iç güveniliğin ve denetimin sağlanması amacıyla ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

Karakol yapıları III. Selim devrinden itibaren yine kâgir malzemeyle tek veya iki katlı olarak yapılmaya başlanmış ve zamanla İstanbul'un en uzak semtlerine kadar inşa edilmiştir. Karakolların sayısı, mimarisi, görevlileri; yerleşim niteliğine, sosyal yapısına ve nüfusuna göre değişmiştir. 1863 tarihli Devlet Salnâmesi'nde 600.000 nufusa sahip İstanbul'da o tarihte 232 adet karakolun mevcut olduğu görülmektedir.

Karakollar, görevlerine göre mahallî ve askerî nitelikte olmak üzere ikiye ayrılabilir. Mahallî olanlarda zaptiye neferleri semtin güvenliğini sağlarken, askerî olanlar Asâkir-i Mansûre ordusu gibi askerî birimler emniyetten sorumlu tutulmuştur. Mahallî karakollar nokta karakol ve süvari karakollarından oluşmaktadır. Nokta karakollar, halkın güvenlik birimlerine kolaylıkla ulaşabilmesi için uygun yerlerde ahşaptan, kulübe niteliğinde küçük yapılarken; Süvari karakolları şehir içinde kol gezerek denetimi sağlayan atlı polisler için inşa edilmiş daha büyük yapılardır.

II. Mahmud devrinde Fatih ve Eyüp'te, Sultan Abdülmecid döneminde ise Üsküdar'da kâgir karakol yapımı artmıştır. Karakol yapıları; önemli yerleşim merkezlerinde dönemin mimari uslubunu yansıtan anıtsal yapıya sahipken, yerleşimin seyrek olduğu yerlerde daha küçük ve sade bir mimariye sahiptirler. Karakol yapıları genellikle şehrin odak noktalarında yer alırken; cami, kilise gibi dinî, resmi ve ticari vb. önemli yapılar ile ilişkilidir. Karakol yapıları önemli askerî yapılar, okul, iskele, gümrük binaları, hastane, fabrika, postane, telgrafhane gibi binaların yakınına güvenliğini; çarşı, han gibi ticarî yapıların, halkın rağbet ettiği mesire alanlarında, çeşme yakınlarında ve konut merkezlerinde sosyal ilişkilerin huzurunu; Boğaz'ın tepelerinde, hâkim noktalarında inşa edilen askerî nitelikteki birkaç karakol ise suyolunun denetimini sağlamak amacı ile yapılmıştır.

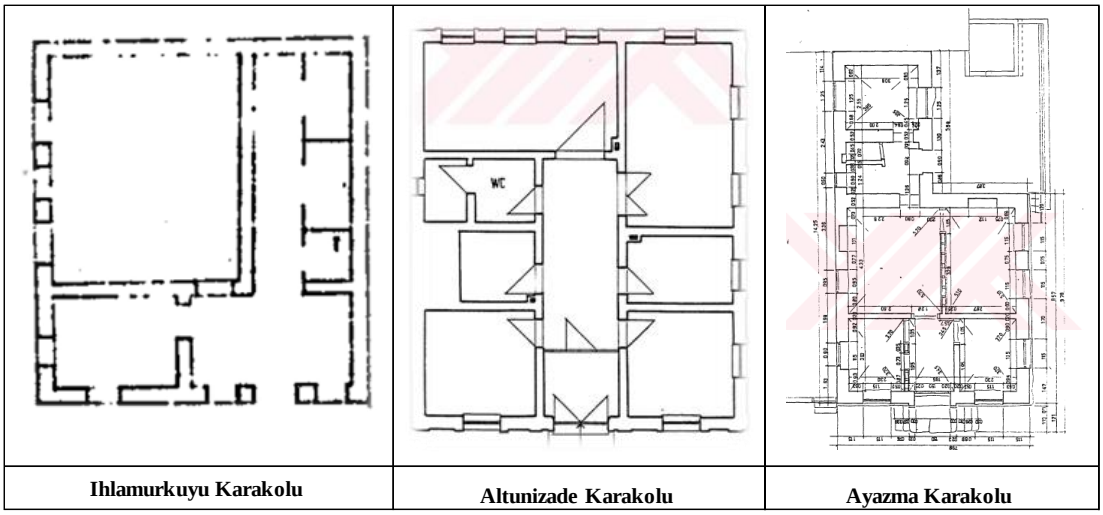
II. Mahmud döneminin karakol binaları başta Eyüp, Fatih, Topkapı gibi İstanbul'un eski yerleşimleri olmak üzere başkentin belli başlı merkezlerinde inşa edilmiştir. Bu dönemde inşa edilen ilk karakollar genellikle ahşap konut geleneğinden gelen, belli bir plan şeması olmayan, basit, bir ya da iki katlı küçük yapılardır ve ihtiyacı karşılamak amacı ile bazı mevcut ahşap konutlar da karakola çevrilmiştir. Başlangıçta sade ahşap ve tek katlı yangına dayanıksız inşa edilen karakol yapıları zamanla kâgire

dönüşmüştür. Karakol yapıları II. Mahmud zamanında önemli büyük kâgir yapılar olarak inşa edilmeye başlanmış olup bazı ilk dönem ahşap yapıları da yıkılarak kâgir yapılara çevrilmiştir. Dönemin karakolları küçük boyutlu olmasına rağmen, devlet gücünü temsil eden kışla ve saray yapıları gibi, ampir üslûp özellikleri göstermektedir. Birçok karakol, imar çalışmaları ve diğer sebeplerle tamamen yıkılarak yok edilmiş, günümüze ulaşanlar ise yanlış uygulamalar sonucu özgünlüklerini yitirmiştir (Çiftçi, 2001, s. 431-434).

Plan Özellikleri; Karakol yapılarının planlarının şekillenmesinde bulunduklarıarazinin fiziki verilerine, topografik özellikleri, mevcut yollar ulaşım ve çevresindeki yapıların ile oluşan ilişkilerin etkili olmuştur. Karakollar genellikle kare veya dikdörtgen planlı olarak ve ayrık nizamda yapılmış olmakla birlikte bitişik nizanlı karakol yapılarına da rastlanmaktadır. II. Mahmut döneminin başta ahşap ve tek katlı olan karakollar binaları Abdülmecit döneminde daha geşliştrilerek ihtiyaca görebir bodrum üzerine tek ya da iki katlı kâgir olarak inşa edilmişlerdir.

Karakol yapıları genelikle sade ve işlevsel plan şemasına sahip, ana giriş holüne açılan odalardan oluşmaktadır. İdari çalışmalar için ayrılmış odaların yanı sıra bazı karakollarda görevlilerin konakladıkları ve koğuş niteliğinde odalann olduğu anlaşılmıştır. 8 Mayıs 1913 tarihli Polis Nizamnamesi'nde bir polis karakolunda, günlük olarak ikisi daire nöbetinde, dördü devriyede, biri izinli olmak üzere en az yedi nefer ve bir komutanın olması gerektiği hesaplanmış; polis memuru veya komiserlerinin geceleri karakolda yatmak zorunda oldukları belirtilmiştir. Buradan konaklama alanlarına ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Polis merkez memurlarının ise böyle bir mecburiyeleri olmamasına karşın karakola yakın oturmalan gerektiği yazılmıştır (Alyot 1947: 526). Karakollarda tuvalet mekânı ve mutfak(ocak) alanları yapılarak nöbete kalınan zamanlar da dahil, uzun süre görev yapılacak ve yaşanacak nitelikte binalar olmaları sağlanmıştır.

Karakollarda nitelik olarak en farklı olan mekân; göz altına alınan suçluların belli bir süre tutulması için yapılan nezarethanelerdir. Nezarethaneler dışardan sağır duvarlar ile çevrili penceresiz denetim altında tutulan mekânlardır. Güvenlik açısından demir olan kapının üzerinden kontrol amaçlı gözetleme pencelereleri bulunur. Nezarethane mekânı genelikle zemin kat veya varsa bodrum katlarda yer alırlar (Çiftçi, 2001, s. 431-434).

Ihlamurkuyu Karakolu	Altunizade Karakolu	Ayazma Karakolu

Şekil 75 Karakol Planları (Çifçi 1996 s. 135-137)

Karakollar sokak kotundan bir-iki basamakla ulaşılabildiği gibi yüksek girişli olarak da yapılmıştır. Her yüksek girişli yapının altında bodrum kat yapılmamıştır. Giriş merdivenleri sokak kotundan birkaç basamakla ulaşılan sade tarzda veya daha yüksekte bir sahanlığa varılan tek ya da çift kollu gösterişli olarak da tasarlanmıştır ve merdivenler ile yapının girişi vurgulanmak istenmiştir. İki katlı veya bodrum katı olan karakolların merdiven kovaları genellikle giriş aksında yer almaktadır. Genellikle ahşap konstrüksüyon olarak yapılmış olan merdivenlerin çoğu günümüze çoğu ulaşamamıştır.

Kâgir karakolların döşemeleri genellikle ahşap taşıyıcılıdır ancak son dönem yapılarının bazılarından volta döşeme kullanılmıştır. Tavanlar ise genelikle sade bir şekilde yapılıp çıtalı ahşap tavan kaplaması kullanımıştır; mevcut Karaköy Karakolu'nun ahşap tavanlarının ise altın varaklı bitkisel süslemelerle kaplandığı görülmektedir. Karakol yapıları döşemeleri de dönemin mimarisine uygun olarak ahşap kaplama, karosiman ya da mermer kaplama olarak yapılmıştır. Günümüzde çoğu yapı betonarme olarak yenilenmiş olup özgün malzemlerini yitirmiştir (Çiftçi, 1996, s. 135-137).

-Cephe Özellikleri; Karakol yapıları, yapıldığı dönemin mimari üslubunu yansıtan önemli anıtsal yapılardır. Dönemin mimari üslûp farklılıklarının yansımaları, yapıların planlarında ve kütlesel hacimlerinde çok etkili olmasa da cephelerde ve süsleme elemanlarının biçimlenişinde görülmektedir. 19. yüzyıl batılılaşma etkisi sonrası İstanbul'un mimari yapısında neo-klasik üslup etkili olmuştur. Dönem yapılarında neo-klasik üslup dışında neo-gotik, art nouveau ve yeni İslami üslup özellikleri de görülmektedir.Neo-klasik yapılar sağlam ve doğrusal yapılar olması sebebi ile bu üslupta

yapılmış olup bazı yapılarda ampirik üslupdan izler bulunur. Merkezi yerlerdeki önemli karakol yapılarının cephelerinde neo-klasik üslubun özelliklerinin daha çok vurgulandığı görülmektedir (Çiftçi, 1996, 2001, s. 122-123, s. 431-434).

Karakol cepheleri genelikle klasik ve simetrik olarak yapılmıştır. En önemli cephe özellikilerinden biri cephede girişi vurgulamak amacı ile genellikle Toskana düzeninde yapılan ikili ya da dörtlü mermer giriş sütunlardır. Tek katlı karakollarda bu sütunlu girişler antik dönemdeki gibi üçgen alınlıkla veya kırma çatı ile vurgulanmıştır. İki katlı olanlarda sütunların üstü kapalı çıkma, açık balkon, kırma veya düz çatı olarak yapılmıştır. Erken dönem ahşap ya da kâgir bazı karakolların girişleri de ahşap sütunludur. Karakolların girişi yol kotundan yüksektedir ve merdivenleri de âbidevî bir görünüm sağlamak için çift kollu inşa edilmiştir. Kâgir olarak inşa edilen karakol yapılarının cepheleri sıvanmış, bazıları ise taşla(küfeki) kaplanmıştır.

Karakol yapıları genelikle tek yada iki katlı olarak inşa edilmiş olup az sayıda olsa da üç katlı olan örnekler de vardır. Karakol yapılarının bir kısmında bodrum kat bulunmaktadır.

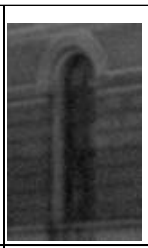
Cephe süslemesi olarak genelikle girişte sütünlar, hareket katmak için pilasterler, kat silmesi; pencere ve kapılarda söveler, tuğralar, kitabeler ve armalar kullanılmıştır. Kapı ve pencere söveleri taşdan yada sıvadan yapılmıştır. Silmeler ise çeşitli profillerdedir; katlar arasında, pencere altı veya üstü ve saçak altında taştan veya sıvadan yapılarak cephelere hareket katmışlarıdır. Sultan Abdülaziz dönemi karakollarının cephelerinde bitki ağırlıklı süslemeler de kulanılmıştır. II. Abdülhamid ve Sultan Mehmed Reşad devirlerinde ise şehrin önemli yerlerinde neo-klasik ve eklektik üslûpta karakollar inşa edilmiştir. Cephelerdee karakolun hangi sultan tarafından yaptırıldığını gösteren, giriş kapısının üstüne veya alınlığına mermerden yapılmış tuğra, kitâbe ve arma gibi mimari elemanlara yer verilmiştir (Çiftçi, 2001, s. 433).

Giriş Kapıları, düz atkılı yada kemerli olmak üzere iki tiptir. Genelikle çift kanatlı ve ahşap olarak yapılmış olan giriş kapılarının çevresi taş söve ile süslenmiştir. Bazı giriş kapıları iç mekânın ışık alması için tepe pencereli olarak yapılmıştır. Giriş kapılarının üstünde ya da yanında arma, tuğra veya kitabe gibi mimari elemanlar ile giriş hem vurgulanmış hem de zenginleştirilmiştir.

				
Kapı Tipi	**Düz Atkılı**	**Basık Kemerli**	**Yarım Daire K.**	**Tepe Pencereli Düz Atkılı**
Yapı Adı	**Ağahamamı Karakolu**	**Aziziye Karakolu**	**Maçka Karakolu**	**Pazarbaşı Karakolu**

Şekil 76. Karakol Yapıları Kapı Tipolojisi (Url-18)

Pencereler, genellikle düz atkılı yada kemerli olarak yapılmıştır. Katlı olan karakol yapılarında zeminde düzatkılı üst katlarda kemerli veya tam tersi düzende yapılarak cephede zenginlik katılmıştır. Kemerli pencerelerde çeşitli kemer tipleri (basık, yarım daire, sivri vb.) kullanılmıştır. Bazı yapılarda cepheyi zenginleştirmek için yuvarlak pencerelere yer verilmiştir. Pencere açıklıklarında genelikle 1 / 2 oran uygulanmaya çalışılmıştır. Bodrum katlarda kare, dikdörtgen veya kemerli daha küçük pencerelere yer verilmiştir. Pencerelerin kenarlarında süsleme elemanı olarak sıva, taş veya ahşaptan düz ya da profilli söveler yapılmıştır. Pencerelerin genelikle ahşaptan; çift kanatlı veya giyotin olarak yapıldığı gözlenmektedir. Güvenlik gereği zemin katta ve bazı yapılarda üst katlarda da demir parmaklıklar kullanılmıştır.

						
Pencre Tipi	**Düz Atkılı**	**Siviri Kemerli**	**Basık Kemerli**	**Oval**	**Yarım Daire K.**	**Kare**
Yapı Adı	**Eyüpsultan Karakolu**		**Aziziye Karakolu**		**Maçka Karakolu**	

Şekil 77. Karakol Yapıları Pencere Tipolojisi (Url-18)

-Dönem Karakol Yapıları Örnekleri;

Karakol yapıları dönemin genel mimari özelliklerini taşımakla birlikte; yapının önemi ve konumuna bağlı olarak cephe süsleme nitelikleri ile yapının boyutları değişiklik göstermektedir.

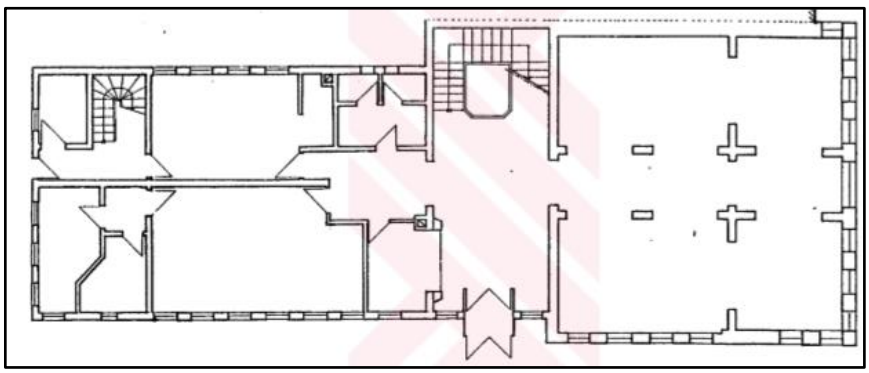

Şekil 78. Fatih Karakolu (Url-19)

Fatih Karakolu yapısında dönemin mimari özelliklerini yansıtan sütunlu giriş alanı, cepheye zenginlik katan köşe pilasterleri, pencere taş söveleri, kat ve saçak silmeleri görülmektedir. Karakolun giriş kapısının iki yanında nöbetçiler için ahşaptan bekleme kulübeleri yer almaktadır. Güvenlik açısından zemin kat ve 1. kat pencerelerinde demir parmaklıklara yer verilmiştir.

Şekil 79. Paşalimanı Karakolu Görünüşleri (Url-20)

Şekil 80. Paşalimanı Karakolu Planı (Çifçi 1996)

Üsküdar'da Paşalimanı Caddesi'nde bulunan Paşalimanı Karakolu, 1798-1799 yıllarında Sultan III. Selim tarafından hububat depoları ile birlikte inşa edilmiştir. Dönem özelliklerini yansıtan simetrik cephe düzenine sahip yapı, kesme taştan yapılmıştır. Cephede süsleme elemanı oalrak sekiz adet gömme sütun ve taştan profilli kat silmesi yer almaktadır. Pencereler düz atkılı ve parmaklıklı olarak inşa edilmiştir ancak günümüze özgün ahşap doğrama ve parmaklıklar ulaşmamıştır. Bir çok tadilata uğrayan yapının giriş bölümünde yer alan dört kesme taş sütunun taşıdığı bir revak ve bunun iki yanında ise taş merdivenler günümüze ulaşamamıştır. Giriş kapısının üstünde Şair Lebib'in hazırladığı dört satır halindeki sekiz mısralı kitabenin orta yerinde, günümüze ulaşmayan Sultan Abdülmecid'in bir tuğrası yer alıyormuş.

Şekil 81. Topkapı Sarayı Sarayburnu Karakolu (Bimtaş Arşivi)

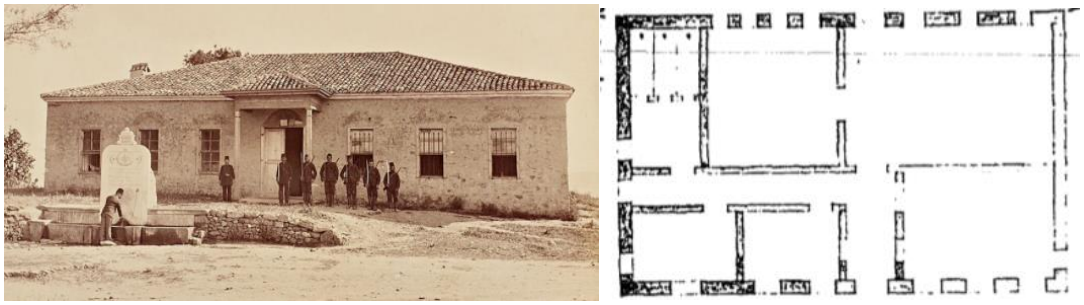
İki ayrı dikdörgen yapıdan oluşan karakol, simetrik bir plana sahip olup Abdülhamit döneminde Topkapı Sarayı'nın içersinde inşa edilmiştir. Dönem üslubunu yansıtan askeri referanslar ile bezenen kemerli giriş açıklığı ile yapılar birbirine bağlanmaktadır. Giriş açıklığı aynı zamanda deniz ile kara kotunu birbirine bağlayan bir merdiven işlevindedir. Yapının giriş açıklığı, sade ve sıvalı bir cepheye sahiptir. Tek katlı yapının giriş kapıları düz atkılı, pencereler basık kemerli ve sövelidir. Yapıda alaturka kiremitten yapılan kırma çatı parapet duvar ile gizlenmiştir. Cephede süsleme elemanı

olarak saçak silmesi ve pencere kapı söveleri yapılmıştır. Yapının önünde, girişin yanında simerik olarak konumlanan nöbetçi kulübelerine yer verilmiştir. Yapı günümüze ulaşamamıştır (Özlü, 2017, s. 775-777).

Şekil 82. Piri Paşa Karakolu (Bimtaş Arşiv)

Dönemin bir diğer yapısı da Piri Paşa karakoludur. Beyoğlu ilçesinde iki katlı olarak inşa edilen karakol yapısının cephesi sade ve simetrik olarak inşa edilmiştir. Zemin kat yığma, 1. kat ise ahşaptır. Giriş kapısı düz atkılı olup üzerinde kemerli tepe penceresi bulunmaktadır. Pencereler düzatkılı giyotin olup ahşap doğramalıdır. Zemin kat pencerelerinde güvenlik amacıyla lokma parmaklık yapılmıştır. Yapıda süsleme elemanı olarak pencerede düz ve kapıda profilli taş söve, çatı bitiminde profilli silme kullanılmıştır.

Şekil 83. Bostancıbaşı Karakolu (Bimtaş Arşiv)

Bostancıbaşı Karakolu, Kadıköy ilçesinde tek katlı kaba yonu taştan kâgir olarak inşa edilmiştir. Simetrik cephe düzeninine sahip yapının merkezde konumlanan ana girişi iki ahşap sütunlu çıkma ile vurgulanmıştır. Giriş kapısı düz atkılı olup kemer izleri cephede görülmektedir. Pencereler düz atkılı ve sövelidir. Ana giriş cephesinin solunda kalan pencerelerde parmaklık bulunmaktadır. Yapının hemen önünde Bostancıbaşı Çeşmesi görülmektedir. Yapı Bostancıbaşı Köprüsü'nün yakınında olup, kervansarayların ve bölgenin güvenliğini sağlamak amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Karakol yapısı günümüze ulaşamamış olsa da çeşmesi ve namazgâhı korunmuştur.

- **Harita Araştırmaları**

1930 Rumeli Ciheti Haritası'nda (Şekil 59) görülen Hacıosman Karakolu'nun özgün biçimi ve mevcut yollar ile olan ilişkisi görülmektedir. Haritada, yapının yakın çevresinde yapılaşma olmadığı görülmektedir. Yapının bulunduğu alanda 1821 tarihli şehir haritasında (Şekil 83) dört yol belirtilmesi, önemli odak noktaların işaretlendiği 1900 İstanbul bölge haritasında (Şekil 84) karakol yazılarak vurgulanmasından yola çıkarak, karakol yapısının bölge için çok önemli bir merkez olduğu anlaşılmaktadır. Karakol yapılarının su yollarını ve kaynaklarını korumak, önemli yolların ve bu yollar üzerindeki kervansarayların güvenliğini sağlamak amacıyla yapıldığı bilinmektedir. Hacıosman karakolunun da konumu itibari ile, yakın çevresinde bulunan yolların, ve çevresindeki önemli su kaynaklarının (Taksim su yolu) korunması ve güvenliğinin sağlanması amacı ile inşa edilen özellikli bir yapı olduğu düşünülmektedir.

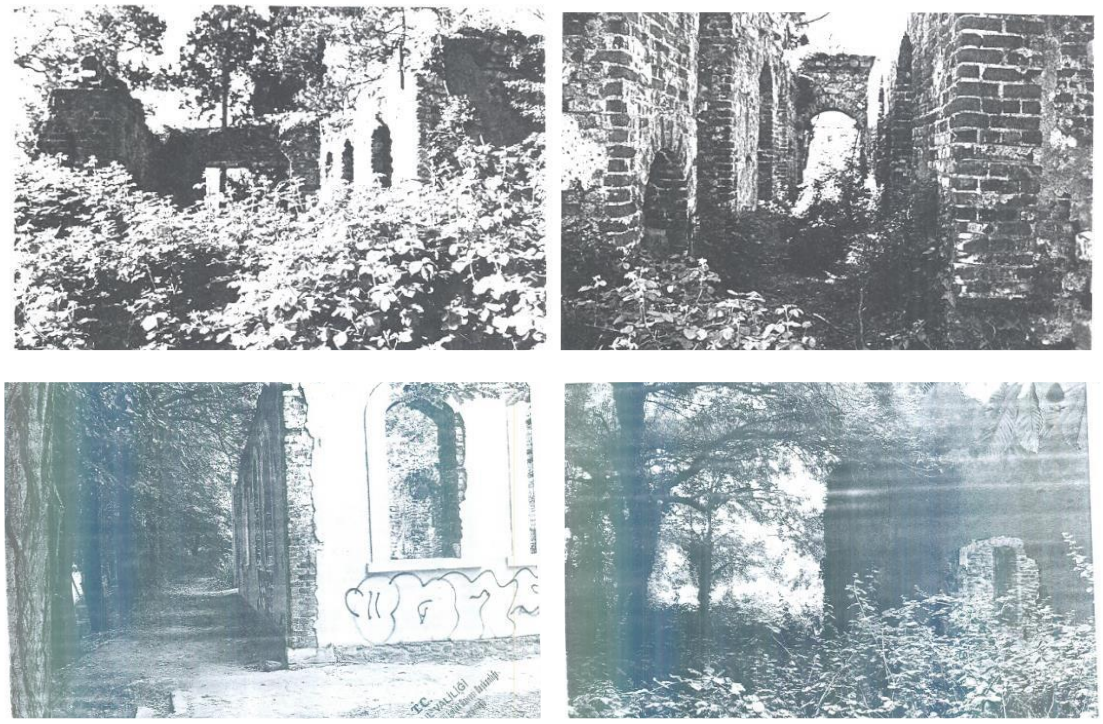

Şekil 84. 1821 İstanbul Şehir Haritası (Url-21)

Şekil 85. 1900 İstanbul Boğazı ve Bölge Haritası (Url-21)

- **Eski Fotoğraf Araştırmaları**

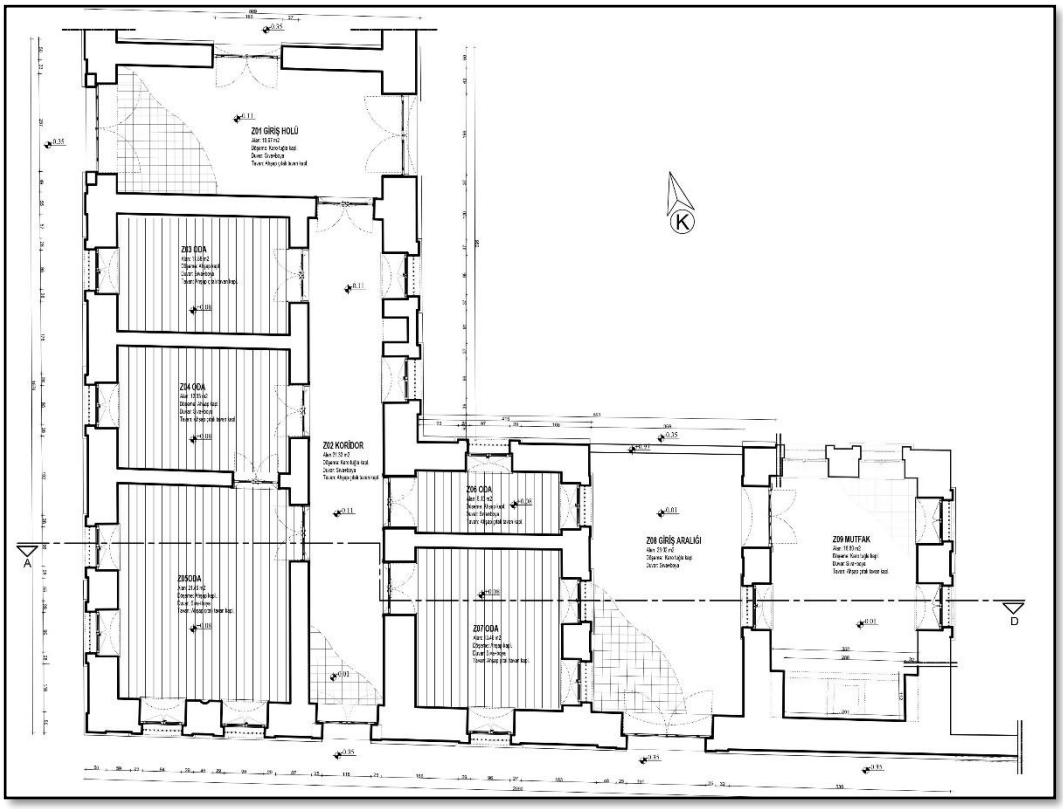

Şekil 86. Hacıosman Karakolu Koruma Kurulu Arşiv Fotoğrafları (İBB Arşiv)

Yapınının koruma kurulu arşivinde yer alan dosyasında 2007 yılına ait fotoğrafları bulunmaktadır. Ancak fotoğraflardan yapı günümüzdeki gibi harap halde olup restütüsyona ilişkin bir veri edilemektedir.

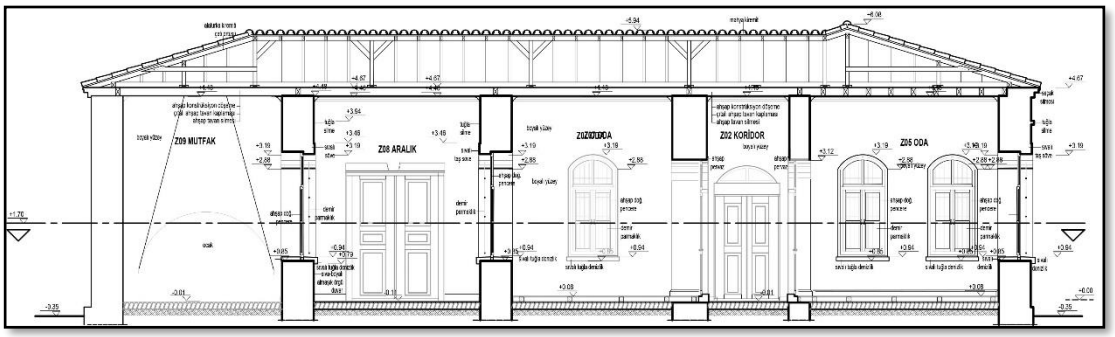
Restitüsyon Önerisi

Yapılan araştırmalar sonu tarihi yapının özgü durumu tespit edilememiş olup, haritalar, bilgi ve belgeler toplanmış; karakol yapılarının mimari özellikleri incelenmiş, eski fotoğraflar ve yapıdaki izlerden yola çıkılarak restitüsyon önerisi getirilmiştir. Plan şeması özünde 'U' biçiminde olan yapının yıkılarak günümüze ulaşmayan kısımları arkeolojik kazılardan sonra tamamlanabileceği için çizilememiştir. Yapının mevcut verilerden yola çıkılarak yapının tek katlı, kırma çatılı olduğu tespit edilmiştir.

Şekil 87. Restitüsyon Plan Önerisi

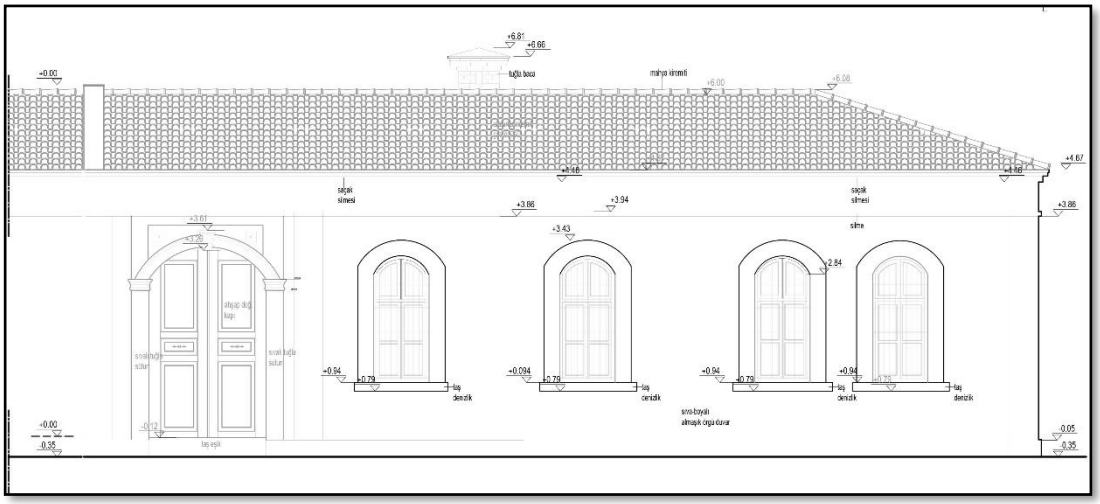
Özgün döşeme tespit edilememiş ama dönem yapılarından ve izlerinden yola çıkılarak ahşap ve tuğla olabileceği varsayılmıştır. Yapının çatısının dönem karakol yapılarından yola çıkarak alaturka kiremit kaplı, ahşap taşıyıcılı olabileceği ön görülmüş olup kesin veriler elde edilememiştir.

Şekil 88. Restitüsyon Önerisi A-A Kesiti

Yapının mevcut durumundan yola çıkılarak tuğla ve kabayonu taş malzemeleriyle, düzgün almaşık yığma olarak inşa edilmiş olup özgünde sıvalı olduğu

tespit edilmiştir. Cephe düzeninde kemerli ve sıvalı tuğla söveli pencereler kullanılmıştır. Giriş kapıları açıklıklarından anlaşıldığı üzere niteliğine göre değişmekte olup taş söveli, düz hatıllı ya da dairesel kemerli olarak inşa edilmişlerdir. Mevcut kapı ve pencere doğramalarına rastlanmadığı için kesin bir veri elde edilememiştir. Dönem yapılarından yola çıkılarak yapının çatısının yıkılması ile birlikte kat silmeleri ve tavan süslemelerinin de yok olduğu düşünülmektedir ancak süslemelere dair bir ize rastlanmadığı için süslemelerin varlığına ilişkin bir kesinlik bulunmamaktadır.

Şekil 89. Restitüsyon Cephe Önerisi

3.3. ÇAĞDAŞ MÜDAHALE ÖNERİSİ

Çağdaş koruma kuramı çerçevesinde bütünlüğünü kaybetmiş tarihi yapının özgün dokusunu bozmadan yeniden işlevlendirilmesiyle sürdürebilirliğini sağlamak amacıyla çağdaş müdahale önerisinde bulunulmuştur. Yapı; mevcut konumu itibariyle kentin merkezinde, insanların sosyalleşmek ve dinlenmek amacıyla ziyaret ettikleri Atatürk Kent Ormanı içinde yer almaktadır. Tarihi yapının, değişen çevre ve yaşam koşulları sebebi ile özgün işlevine ihtiyaç kalmamış olup; bulunduğu rekreasyon alanına hizmet edecek, kentsel doku içeresinde odak noktası oluşturacak yeni bir işlev ile kullanılması önerilmiştir.

Tarihi yapıda öncelikli olarak mevcut dokunun korunması ve sürdürülebilirliği amaçlanmıştır. Bu kapsamda yapılan hasar tespit çalışmalarında belirlenen sorunların

giderilmesine yönelik müdahale önerilerinde bulunulmuştur. Hasar analizi tespit çalışmalarında belirlenen sorunlar kapsamında; yapıya zarar veren bitki ve yosunların temizlenmesi, duvar yüzeylerinde kısmi taş ve tuğla kayıplarının özgün malzeme ile tamamlanması, kısmen kalmış sıvalı yüzeylerin açılması ve boşalan derzlerin doldurulması, cephelerde oluşan kirlenmelerin temizlenmesi ve duvarlara yapılacak analiz sonucuna göre dolgu yapılması önerilmektedir. Yapının kısmi duvar kayıpları göz önüne alınarak yapılacak sondaj çalışmalarının verilerine göre zemin sağlamlaştırma önerisi getirilmesi gerekmektedir.

Yapılacak tarihi yapının korunmasından sonra sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla yapıda bütünleme ve yeni işlev gereği çağdaş ek önerilmiştir. Bütünleme ve yeni ek yaklaşımında mevcut dokudan farklılaşarak tarihi dokunun öne çıkartılması amaçlanmıştır. Mevcut dokuya zarar vermeden minimum müdahale anlayışı benimsenmiştir. Yapılan müdahalelerin mevcut doku içinde okunması ve dönem farkının anlaşılması amacıyla çağdaş malzeme kullanımı tercih edilmiştir. Yapı tasarımında çağdaş malzeme ile oluşturulan farklılaşma ile doku içeresinde uyumlu bir tasarım anlayışı benimsenmiştir.

Yapıya yeni işlev olarak kentsel peyzaj içeresindeki sosyal yaşamı destekleyecek atölye ve kafeterya önerilmiştir. Atölyenin içinde çalışma ve sergi mekânı, çevreye ve atölye çalışmalarına hizmet etmesi amacıyla kafeterya ve lavabo önerilmiştir. Yapının beden duvarlarının korunduğu odalar atölye mekânı; kafeterya içinse bütünlüğünü kaybetmiş, yeşil ile bütünleşen mutfak mekânı tercih edilmiştir. Kafeterya bölümünün mekânsal ihtiyacını karşılamak amacıyla ek yapı yapılmıştır.

Tarihi yapıya getirilen ekler özgün dokudan bağımsız bir strüktür ile çözülmüş olup yapıya artı yük getirilerek zarar vermkten kaçınılmıştır. Müdahalelerin yapıya zarar vermeden geri alınabilir olması açısından çelik strüktür tercih edilmiştir.

Hacıosman Karakol yapısında yapılacak çağdaş müdahalenin tasarımında tarhi doku ve çevresi uyumlu bir tasarım anlayışı benimsenmiştir. Yapılan bütünleme ve yeni ek yapı tasarımında çağdaş çelik ve cam malzemeler kullanılarak yaratılan zıtlık ile tarihi yapının özgün dokusu, niteliği, tarihselliği vurgulanırken renk olarak uyum sağlanmaya çalışılmıştır.

Bütünleme çalışmalarında gabarisi, formu ve oranları bakımından tarihi yapıya atıfta bulunularak bağ kurulmuş, ek yapı ise daha alt kotta ve farklı bir formda yapılarak geri plana alınarak saygılı bir tutum izlenmiş ve tarihi yapı vurgulanmaya çalışılmıştır. Ek yapının tasarımında taşıyıcıları ile cephede ritim oluşturulmaya çalışılmıştır. Tasarlanan ek yapının şeffaf yüzeyleri ile tarihi yapının cephelerinin kapanmadan korunması, dışarıdan algılanması, yaya geçirgenliğinin sağlanması ve yapının çevresinde mevcut olan doğal doku ile bütünleşmesi hedeflenmiştir.

Yapının herkes için ulaşılabilir olması ve konumu itibariyle kamusal kullanım önerilmiş, yeni işleviyle kent ile entegrasyonunun sağlaması amaçlanmıştır. Yapının, kendi çevresinde bir odak merkezi haline gelmesi ve çevresine ekonomik ve sosyokültürel olarak artı değer katması, çevresi ile bir bütün olarak kullanımının ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

Şekil 90. Çağdaş Müdahale Önerisi

SONUÇ

Bu çalışma geçmişimizin ve bugünümüzün bir parçası olan tarihi yapılarımızın; yapıldıkları dönemin sosyokültürel yaşantısını, mimari özellikleri ve yapım tekniklerini yansıtan, geçirdikleri değişimler ile içerisinde birçok dönem katmanını yansıtan birer belge ve toplumun hafızasının bir parçası olarak korunarak geleceğe aktarılması gereken değerler olduğu ifade edilmeye çalışılmıştır. Tarihi çevrenin ve tarihi çevreyi oluşturan yapıların korunarak sürekliliğinin sağlanması, yaşamın bir parçası haline gelmesi ile mümkün olacaktır. Yapıların çağdaş yaşamın değişen koşullarına adapte olabilmeleri ile bu adaptasyon sürecinde ihtiyaç duyulan mekânsal gereksinimleri karşılamak amacıyla çeşitli müdahaleler gerekmektedir. Tez kapsamında tarihi yapıların sürekliliğini sağlamak amacıyla yapılan çağdaş müdahale türleri ölçeğine göre:

- Tarihi Çevrede Yeni Yapı
- Tarihi Yapıda Ek Yapı
- Tarihi Yapıda Bütünleme
- Tarihi Yapı Yapı Ekleri olarak belirlenmiştir.

Tarihi yapıda yapılacak olan çağdaş müdahalelerin asıl konusu tarihi doku ile arasında kuracağı bağın nasıl tasarlanacağıdır. Çağdaş müdahaleler, tarihi dokudan aldığı referanslara uyuma ve ya bu referansların inkârı ile zıtlığa giden geniş bir tasarım aralığına sahiptir. Yapı ile ek arasında malzeme, doku, işlev, biçimsel özellikler, strüktürel sistem, yapım teknikleri vb. özellikleri ile kurulacak olan ilişkilerde tasarım yaklaşımlarından yararlanılır. Tarihi yapıda yapılacak tasarımlar benzer, uygun ve zıt olmak üzere üç kademede ele alınmıştır.

Tarihi dokuda yapılacak tasarımda zıtlık artıkça mevcut dokunun vurgusu artmaktadır. Zıtlık tarihi yapının vurgusunu artırabileceği gibi abartılı durumlarda yapılan ekin tarihi dokunun önüne geçerek odak noktası olması, çağdaş koruma yaklaşımı açısından olumsuz bir durum oluşturmaktadır. Bu sebeple tarihi doku ile yeni yapı arasında kurulacak bağ, bütün değerleriyle irdelenmeli ve bütüncül bir anlayış benimsenmelidir.

Yapılacak müdahalelerin tarihi doku veya yapı ile arasında kuracağı ilişkide biçimsel ve çevresel tasarım kriterlerinden yararlanıldığı saptanmıştır. Tez kapsamında yapılacak tasarıma yön veren gabari, form, ölçü/oran, ritim/tekrar, siluet, doku, malzeme, renk biçimsel kriterler; yaya geçirgenliği, siluet, ekonomik katkı, kentsel entegrasyon çevresel kriterler olarak belirlenmiştir. Yapılacak tasarımların niteliğini artırmak, tarihi doku ile bütünleşmesini sağlamak için, seçilen örnek çalışmalar belirlenen kriterlere göre irdelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda yapısal bütünlüğünü kaybetmiş ve restitüsyon verisi bulunmayan tarihi yapıların restorasyon çalışmalarında çağdaş malzeme ve tekniklerin kullanılması, tarihi yapının dönemini vurgulamakla birlikte oluşabilecek yanılmaları da engellemek açısından önemli bir yaklaşımdır.

Günümüzde bütünlüğünü kaybetmiş ve işlevsiz kalmış 19. yüzyıl yapısı olan Hacıosman karakolu, günümüz şartlarında korunup sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından çağdaş müdahalelere ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple projesinde mevcut dokunun sağlamlaştırılarak korunması ve bütünlüğünün sağlanması amacıyla çağdaş malzeme ile tamamlanması önerilmiştir.

Yapının, kamuya hizmet etmesi ile toplumsal yaşama katkı sağlaması amacıyla yeniden atölye olarak yeniden işlevlendirilmesi önerilmiştir. Çağdaş müdahaleler ile yeni anlamalar yüklenen yapının korunarak gelecek nesillere aktarılması hedeflenmiştir. Tarihi yapı ile çağdaş müdahaleler arasında mevcut veriler ile tasarım kriterlerinden yararlanılarak zıt ve uyumlar yakalanarak bağ kurulmaya çalışılmıştır. Yapılan müdahallerde tarihi yapıya saygılı bir tutum benimsenerek tarihi yapının korunması, vurgulanması ve ön plana çıkartılarak bir odak merkezi haline gelmesi amaçlanmıştır.

Bu çalışma tarihi yapılarda çağdaş müdahale yaklaşımları, tasarım kriterleri ve yapılan çalışmalarla ilgili değerlendirmeleriyle, yapılacak olan yeni mimari koruma çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Agras, N, (2010). *II. Mahmud Dönemi Islahat Hareketleri ve II. Mahmud'un Eğitim Öğretim Faaliyetleri,* Konya, Yüksek Lisans Tezi Selçuk Üniversitesi

Ahunbay, Z. (1996). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon.* İstanbul: YEM Yayınları.

Ahunbay, Z. (2019). *Kültür Mirasını Koruma İlke Ve Teknikleri.* İstanbul: YEM Yayınları.

Akay, H. (2019). *Kitap.* İstanbul: FSMVÜ.

Arabacıoğlu, F. P., & Aydemir, I. (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. *Magaron YTÜ Mimarlık Fakültesi E-Dergisi, 2*(4).

Arslan Sevin, N. (2020, Ocak 15). *XIX. Yüzyıl Osmanlı Başkentinde Polis Teşkilatı Ve Karakol Binaları.* Türkler, C. 15 S. 395-399

Asatekin, N. G. (2004). *Kültür ve Doğa Varlıklarımız: Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız?* Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları

Bektaş, C. (1991). *Korumak*. Mimarlık Dergisi, s.72-73.

Bilgin Altınöz, A. G. (2010). *Tarihi Dokuda 'Yeni'nin İnşası*. Ege Mimarlık, 4/75 s.18-26.

Bostancı, S. H. (2008). *Kent Siluetlerinin Entropi Yaklaşımı ile Değerlendirilmesi.* İstanbul, Doktora Tezi,

Büyükmıhçı, G., & Kılıç, A. (2015). Tarihi Dokuda Yeni Yapı Uygulamaları; Yasal ve Eylemsel Sınırlar. *9. Uluslararası Sinan Sempozyumu*, (s. 125-132). Edirne.

ÇEKÜL. (2010). *Yerelden Ulusala Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci.* İstanbul: ÇEKÜL Vakfı.

Çelebi Karakök, M. E., & Gökarslan, A. B. (2017). Tarihi Dokuda "Çağdaş Ek" Kavramının Atölye Ortamında Deneyimlenmesi: Mass' Workshop 2015. Tasarım + Kuram Dergisi(13/24).s.54-28

Çetinkaya Kencer, T, *Tarihi Çevrede Çağdaş Ek Bağlamında Germir Surp Stephanos Kilisesi Restorasyon Çalışması* .Kayseri :Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Çiftçi, A. (1996). *Son dönem İstanbul karakolları Anadolu yakası ve Büyükdere Topçu Karakolu.* İstanbul:Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Çiftçi, A. (2001). Karakol. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C.24, s. 431-434).

Çiftçi, A. Seçkin, N. (2005) *19. Yüzyılda İstanbul'da İnşa Edilen Askeri Yapıların Koruma Sorunları* Megaron Dergisi Cilt 1, Sayı 1, s.51-66

Çopur, H. (2021). *"İnebolu Kent Merkezindeki Tarihî Kamu Yapıları (1850-1920)"*. Karadeniz Araştırmaları. XVIII/69: 121-142.

Dinçer, İ. (2013). *Kentleri Dönüştürürken Korumayı ve Yenilemeyi Birlikte Düşünmek: "Tarihi Kentsel Peyzaj" Kavramının Sunduğu Olanaklar*. International Journal of Architecture and Planning s-22-40

Düzgün, H. (2010). *Tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımında kabuk - bağlam ilişkisinin temel ve güncel tasarım kavramları açısından incelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.

Earl, J. (2003). *Building Conservation Philosophy.* Routledge. Donhead Publishing, UK.

Ersen, A. (2009). *Mimarî Korumada Otantiklik Ve Bütünleme Sorunu.* Konservasyon ve Restorasyon Çalışmaları Dergisi, 1(1), 9.

Ersen, A. (2015). *E. E. Viollet-Le-Duc Stilistik Rekompozisyon "Üslup Birliği" Anlayışı ve Rekonstrüksiyon Düşüncesinin Kökenleri*. Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi(14), 4.

Ertuğrul, A, (2009) XIX. Yüzyılda Osmanlı'da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri, değiştirTürkiye Araştırmları Literatür Dergisi, Cilt 7, Sayı 13, 293-312

Görgülü, Z., Dinçer, Y., Alioğlu, F., Seçkin, N., Tuncer, F., Görgülü, T., & Aydın, E. Ö. (2013). *Restorasyon ve Koruma İlkeleri.* T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını

Hasol D. (1975) *Ansiklopedil Mimarlık Sözülüğü* Yem Yayınları

ICOMOS. (1931). Carta Del Restauro. (A. Ağır, Çev.) Haziran 12, 2022 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0660878001536681682.pdf adresinden alındı

ICOMOS. (2013) Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, 2022 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0784192001542192602.pdf adresinden alındı.

ICOMOS (1964), *Venedik Tüzüğü*, (A. Prof. Dr. Cevat Erder Çev.) 2022 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0243603001536681730.pdf adresinden alındı.

ICOMOS (2011), *Tarihi Kentlerin Ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri* (Z. Ahunbay Çev.) 2022 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0592931001536912260.pdf adresinden alındı.

ICOMOS (1987), *Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü Washington Tüzüğü* 2022 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0627604001536681570.pdf adresinden alındı.

ICOMOS (1994), *Nara Özgünlük Belgesi* (Deniz Mazlum Çev.) 2022 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0756646001536913861.pdf adresinden alındı.

ICOMOS (1999), *Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü* 2022 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0464062001536913566.pdf

ICOMOS (2003) *Mimari Mirasın Analizi, Korunması Ve Strüktürel Restorasyonu İçin İlkeler* (Z. Ahunbay Çev.) 2022 tarihinde http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_tr0033791001536913477.pdf adresinden alındı.

BİMTAŞ -Arşivi.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi-Arşivi.

Kanat Duralı, İ. (2007). *Tarihi çevrede yeni yapılaşma uygulamalarının irdelenmesi.* İstanbul:Yüksek Lisans Tezi,

Kayan, L. E. (2020). *Tarihi Yapılardaki Çağdaş Eklerin Koruma Ve Tasarım Bağlamı Üzerine Bir Araştırma.* İstanbul:Yüksek Lisans Tezi,

Kılıç, A. (2015). *Tarihi Çevrede Yeni Yapı - Yeni Ek Bağlamında Norman Foster Yapıları.* Kaysreri Yüksek Lisans Tezi,

Kuban, D. (2000). *Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu - Kuram ve Uygulama* Yem yayınları.

Lynch, K, (1960), The Image of the City, MIT Press, Cambridge MA. çev. Başaran,İ

Öktem Erkartal, P., & Özüer, M. O. (2015). Tarihi Dokuyu Taklit Etme/Yok Sayma? *Balat Workshop 2015.*

Özaslan, N., & Özkut, D. (2010). Mimari Korumada Güncel Konular. *Anadolu Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Yayınları*(11).

Özcan A. (1999) Osmanlı İstanbul'unda Kolluk Hizmetleri Ve Modern Anlamda İlk Karakol Teşkilatının Kurulması, *XIII. Türk Tarihi Kongresi, Ankara (s1753-1760)*

Özlü, N. (2017). II. Abdülhamid Dönemi Topkapı Sarayı Karakolhaneleri: Bilinenler ve Bilinmeyenler. F. M. Emecen, A. Akyıldız, & E. S. Gürkan (Dü.), *"Osmanlı İstanbulu" Uluslararası Sempozyum V* (s. 775-777).

Özlü, N. (2021). *II. Mahmud Döneminde İstanbul: Kent, İdeoloji ve Mimari* Mimarlık ve Yaşam Dergisi Cilt: 6, No: 1, (1991-222)

Parsons, R. (2010). New Design in Historic Settings. İskoçya.

Sağlam, K. (2019). *Tarihi Çevrede Çağdaş Eklerin Biçimsel Ve Kavramsal Kriterlere Bağlı Değerlendirilmesi.* Trabzon: Yüksek Lisans Tezi

Tan, B., & Arabacıoğlu, F. P. (2020). *Tarihi Çevrede Mimari Tasarım: İstanbul Yenileme Alanları*. Megaron Dergisi, 15(2).

Tanaç Zeren, M. (2010). *Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu: Çağdaş Yaklaşım örnekleri.* Yalın Yayıncılık

UNECO (1976) *Tarihî Kentsel Peyzaja İlişkin Tavsiye Kararı* 2022 tarihinde

https://www.**u**nesco.org.tr/Pages/590/176 adresinden alındı.

Velioğlu, A. (1992). *Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma.* Trabzon: Doktora Tezi,

Yaldız, E., & Asatekin, N. G. (2016). *Anıtsal Yapıların Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Öneris*i. Odtü Mimarlık Fakültesi Dergisi(2), 161-182.

Yıldız, C. (2019). *Endüstriyel yapıların yeniden işlevlendirilmesinin Museum der Arbeit (Almanya) ve Santral İstanbul (Türkiye) örneği üzerinden değerlendirilmesi.* İstanbul :Yüksek Lisasn Tezi

Yılmaz, İ., (2019) *Osmanlı Dönemi Bursa Polis Karakolları Ve Asayiş ,*

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi / Cilt: 21, Sayı: 1, 49-65

Zakar, L. (2013). *Restorasyon Uygulamalarında Kullanılan Çağdaş Teknikler.* İstanbul Yüksek Lisans Tezi,.

Zeybekoğlu Sadri, S. (2008). *Kentsel Dönüşüm ve Kent Hakkı: Fener-Balat Rehabilitasyon Programı ve Santral İstanbul Projesi Örnekleri.* İstanbul Doktora Tezi,

Url-1: https://adamsutler.tumblr.com/post/43142473627/kent-sil%C3%BCetleri-city-silhouettes Erişim: Mayıs 2022

Url-2: https://twitter.com/mecra/status/1060941906182660103 Erişim: Mayıs 2022

Url-3: http://www.semerkanddanbosnaya.com/portfolio/i-abdulhamid-turbesi/ Erişim: Mayıs 2022

Url-4: https://www.arkitektuel.com/dans-eden-ev/ Erişim: Mayıs 2022

Url-5:https://www.archdaily.com/365260/market-hall-in-ghent-marie-jose-van-hee-robbrecht-and-daem Erişim: Mayıs 2022

Url-6: https://yapidergisi.com/eski-kabuk-yeni-islev-yeniden-kullanima-adaptasyon/?fbclid=IwAR1HHh4asLmmHiCC9mspzK6Npxn--y_fkNRJZTHqDhlD4T5l0Ptm44oPOQw Erişim: Mayıs 2022

Url-7: http://www.arkiv.com.tr/proje/serefiye-sarnici-giris-yapisi/9351?lang=en Erişim: Mayıs 2022

Url-8: http://www.tabanlioglu.com/project/beyazit-state-library/ Erişim: Mayıs 2022

Url-9: https://www.archdaily.com/789639/xintai-warehouse-architectural-renovation-kokaistudios Erişim: Mayıs 2022

Url-10:https://www.archilovers.com/projects/127934/the-fortress-of-franzensfeste.html#images Erişim: Mayıs 2022

Url-11: https://www.arkitektuel.com/santralistanbul/ Erişim: Mayıs 2022

Url-12: https://www.arkitera.com/proje/santral-4-ve-6-nolu-kazan-daireleri-mimarlik-fakultesi-ve-kutuphane-donusumu/ Erişim: Mayıs 2022

Url-13: http://www.arkiv.com.tr/proje/bilgi-universitesi-santralistanbul-kampusu-egitim-yapilari/1824 Erişim: Mayıs 2022

Url-14: http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=367&RecID=2377 Erişim: Mayıs 2022

Url-15: https://libeskind.com/work/military-history-museum/ Erişim: Mayıs 2022

Url-16:https://www.emlakhaberajansi.com/ Erişim: Mayıs 2022

Url-17: https://earth.google.com/web/ Erişim: Mayıs 2022

Url-18:https://www.restorasyonforum.com/istanbul/istanbul-eski-karakol-binalari-fotograf-galeri/ Erişim: Mayıs 2022

Url-19:https://islamansiklopedisi.org.tr/karakol Erişim: Mayıs 2022

Url-20: https://www.tarihi.ist/pasalimani-karakolu/ Erişim: Mayıs 2022

Url-21: http://www.istanbulurbandatabase.com/ Erişim: Mayıs 2022

Url-22:http://mimdap.org/2013/04/louviers-muzik-okulu-rehabilitasyonu-ve-genithletilmesi// Erişim: Mayıs 2022

Url-23 :https://tr.wikipedia.org/wiki/Albertina_M%C3%BCzesi Erişim: Mayıs 2022

Url-24 https://www.archdaily.com/72192/kolumba-musuem-peter-zumthor Erişim: Mayıs 2022

Url-25:http://www.arkiv.com.tr/proje/omm-%E2%80%93-odunpazari-modern-muze/11729 Erişim: Mayıs 2022

Url-26: https://www.arkitektuel.com/berlin-yahudi-muzesi/

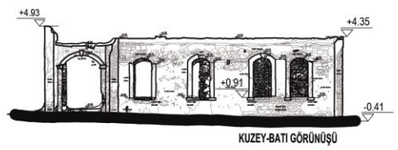
EKLER

EK A:Rölöve Çizimleri
EK B: Çağdaş Müdahale Çizimler
EK C: Çağdaş Müdahale 3B Görselleri
EK D: Önrek Yapı Analiz Tabloları

FSMVÜ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİ DALI
MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER VE HACIOSMAN KARAKOL ÖRNEĞİ

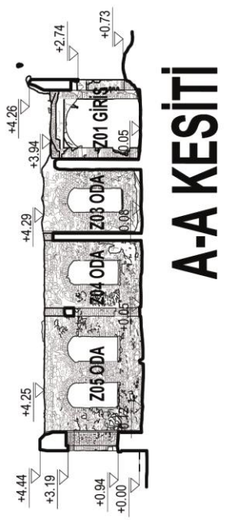
VAZİYET PLANI

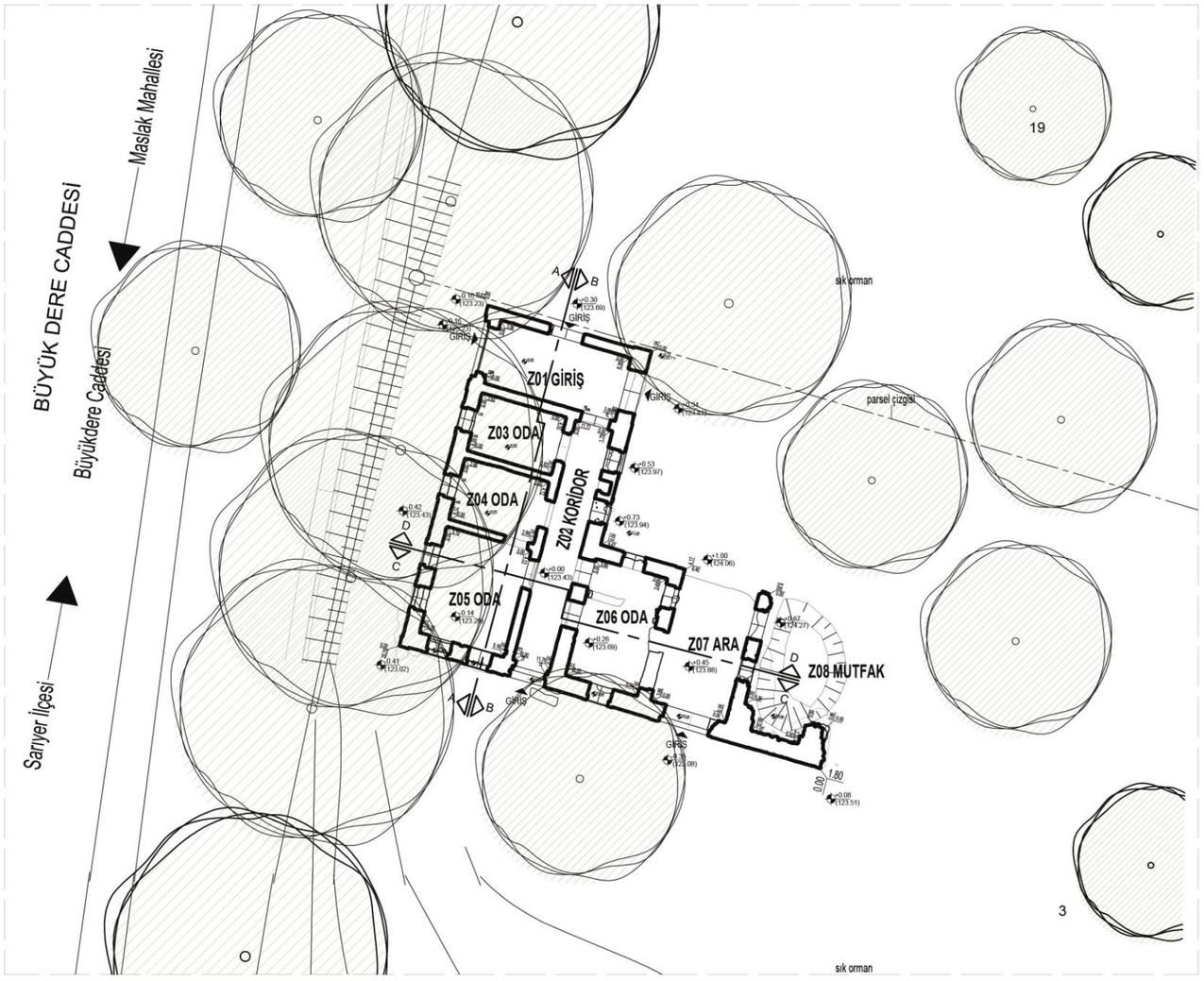

KUZEY-BATI GÖRÜNÜŞÜ

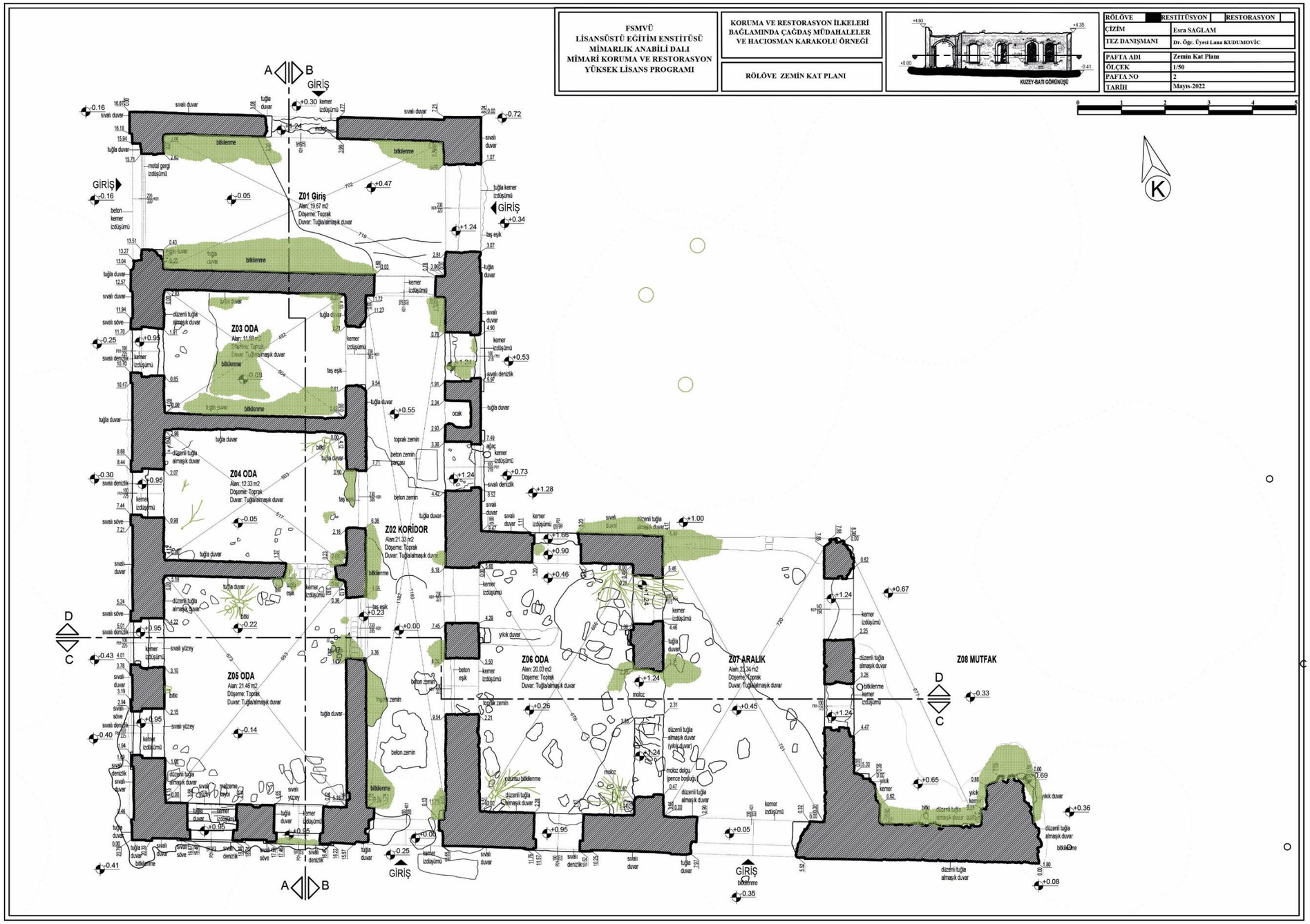
RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
ÇİZİM	Esra SAĞLAM	
TEZ DANIŞMANI	Dr. Öğr. Üyesi Lana KUDUMOVİC	
PAFTA ADI	Vaziyet Planı	
ÖLÇEK	1/200	
PAFTA NO	1	
TARİH	Mayıs-2022	

1 2 3 4 5

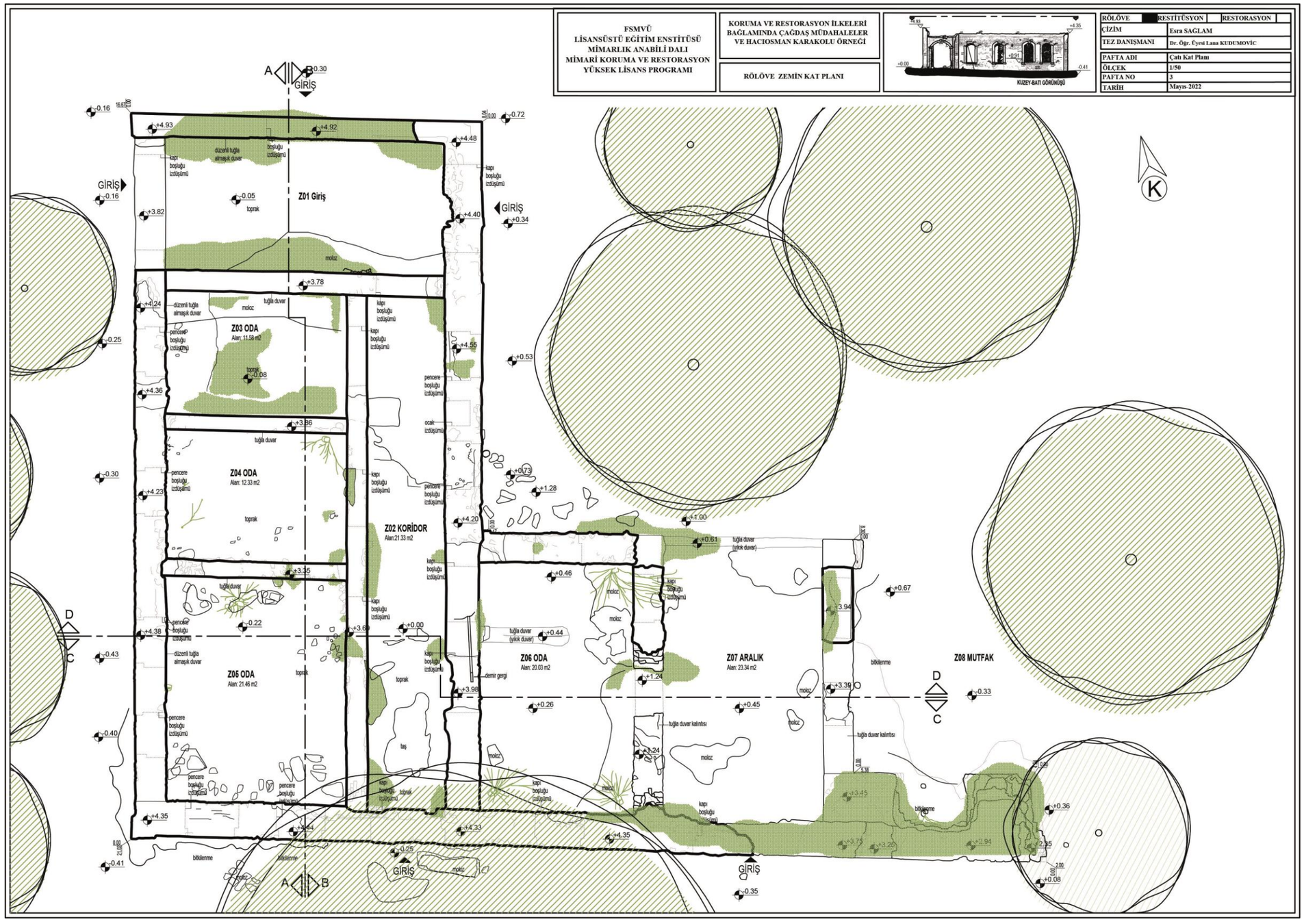

Şekil 91. Rölöve Vaziyet Planı

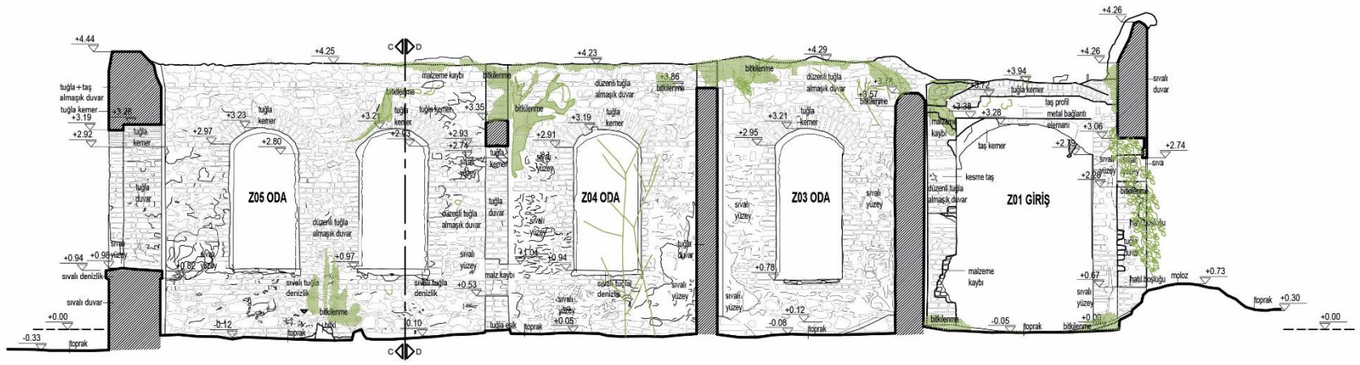
Şekil 92. Rölöve Zemin Kat Planı

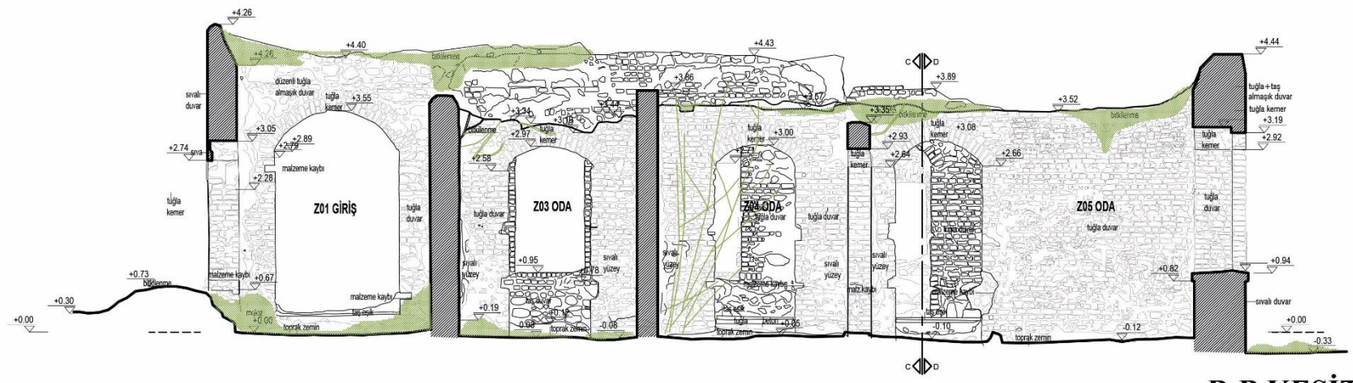
Şekil 93. Rölöve Çatı Kat Planı

FSMVÜ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİ DALI MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI	KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER VE HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ A-A, B-B KESİTİ

RÖLÖVE ■ RESTİTÜSYON RESTORASYON	
ÇİZİM	Esra SAĞLAM
TEZ DANIŞMANI	Dr. Öğr. Üyesi Lana KUDUMOVİC
PAFTA ADI	A-A, B-B KESİTİ
ÖLÇEK	1/50
PAFTA NO	4
TARİH	Mayıs-2022

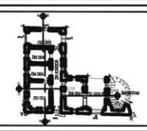

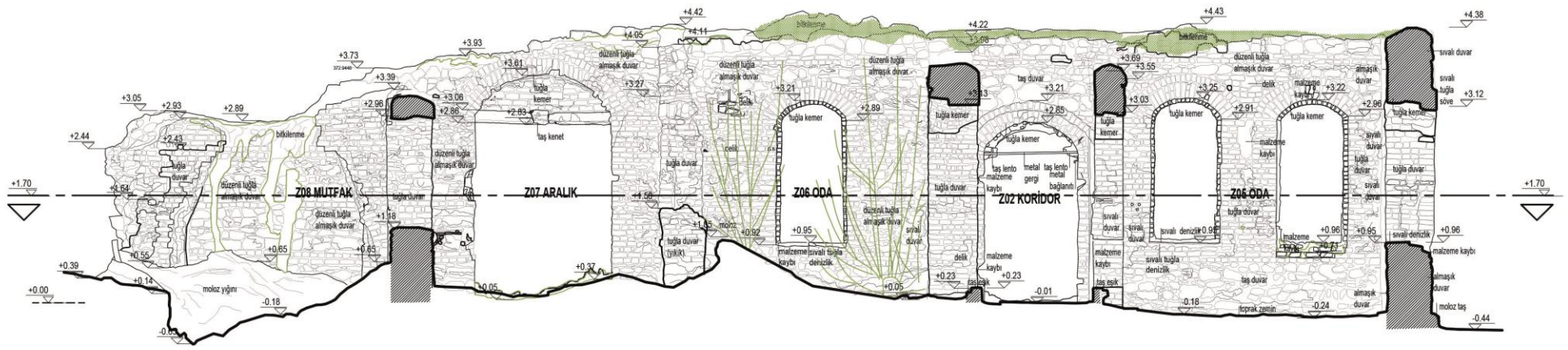
A-A KESİTİ

B-B KESİTİ

Şekil 94. Rölöve A-A, B-B Kesiti

FSMVÜ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİ DALI MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI	KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER VE HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ C-C, D-D KESİTİ		RÖLÖVE ☐ RESTİTÜSYON ☐ RESTORASYON ☐ ÇİZİM: Esra SAĞLAM TEZ DANIŞMANI: Dr. Öğr. Üyesi Lana KUDUMOVİC PAFTA ADI: C-C, D-D KESİTİ ÖLÇEK: 1/50 PAFTA NO: 5 TARİH: Mayıs-2022

C-C KESİTİ

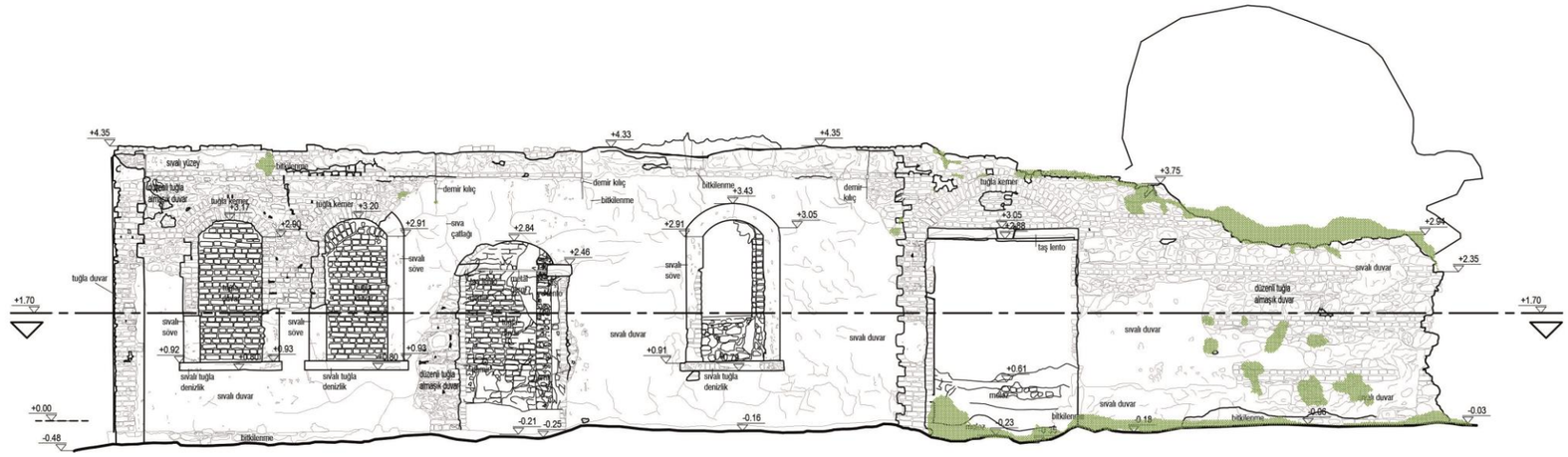

D-D KESİTİ

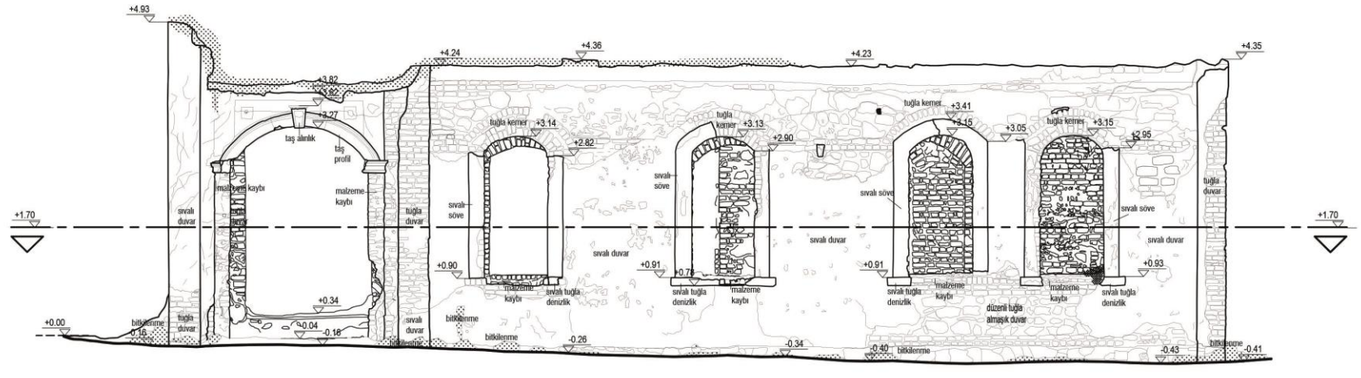
Şekil 95. Rölöve C-C, D-D Kesiti

FSMVÜ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MİMARLIK ANABİLİ DALI MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI	KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER VE HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ KUZEY-BATI,GÜNEY-BATI GÖRÜNÜŞÜ

RÖLÖVE ■ RESTİTÜSYON RESTORASYON	
ÇİZİM	Esra SAĞLAM
TEZ DANIŞMANI	Dr. Öğr. Üyesi Lana KUDUMOVİC
PAFTA ADI	KUZEY-BATI,GÜNEY-BATI GÖRÜNÜŞÜ
ÖLÇEK	1/50
PAFTA NO	6
TARİH	Mayıs 2022

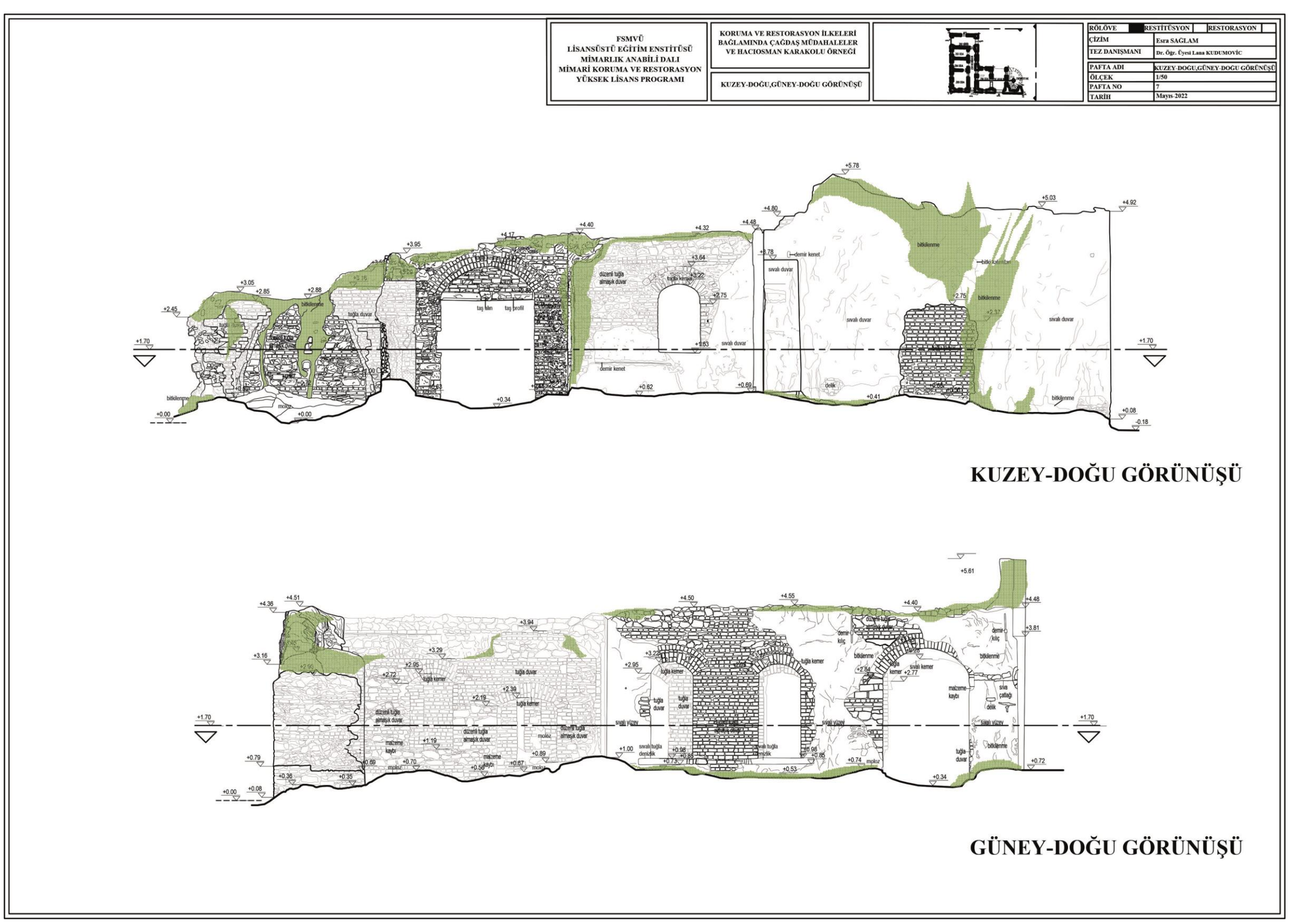

GÜNEY-BATI GÖRÜNÜŞÜ

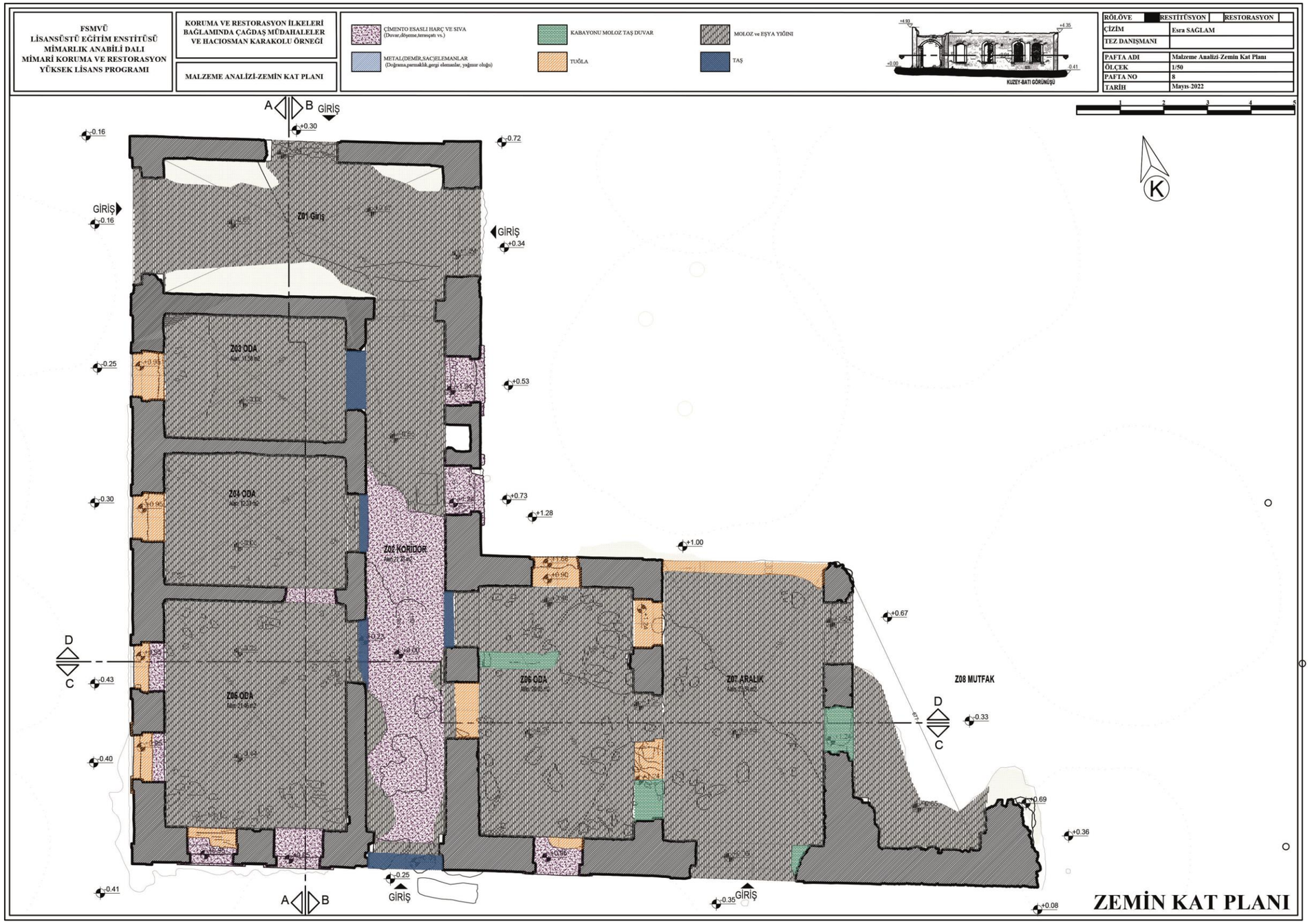

KUZEY-BATI GÖRÜNÜŞÜ

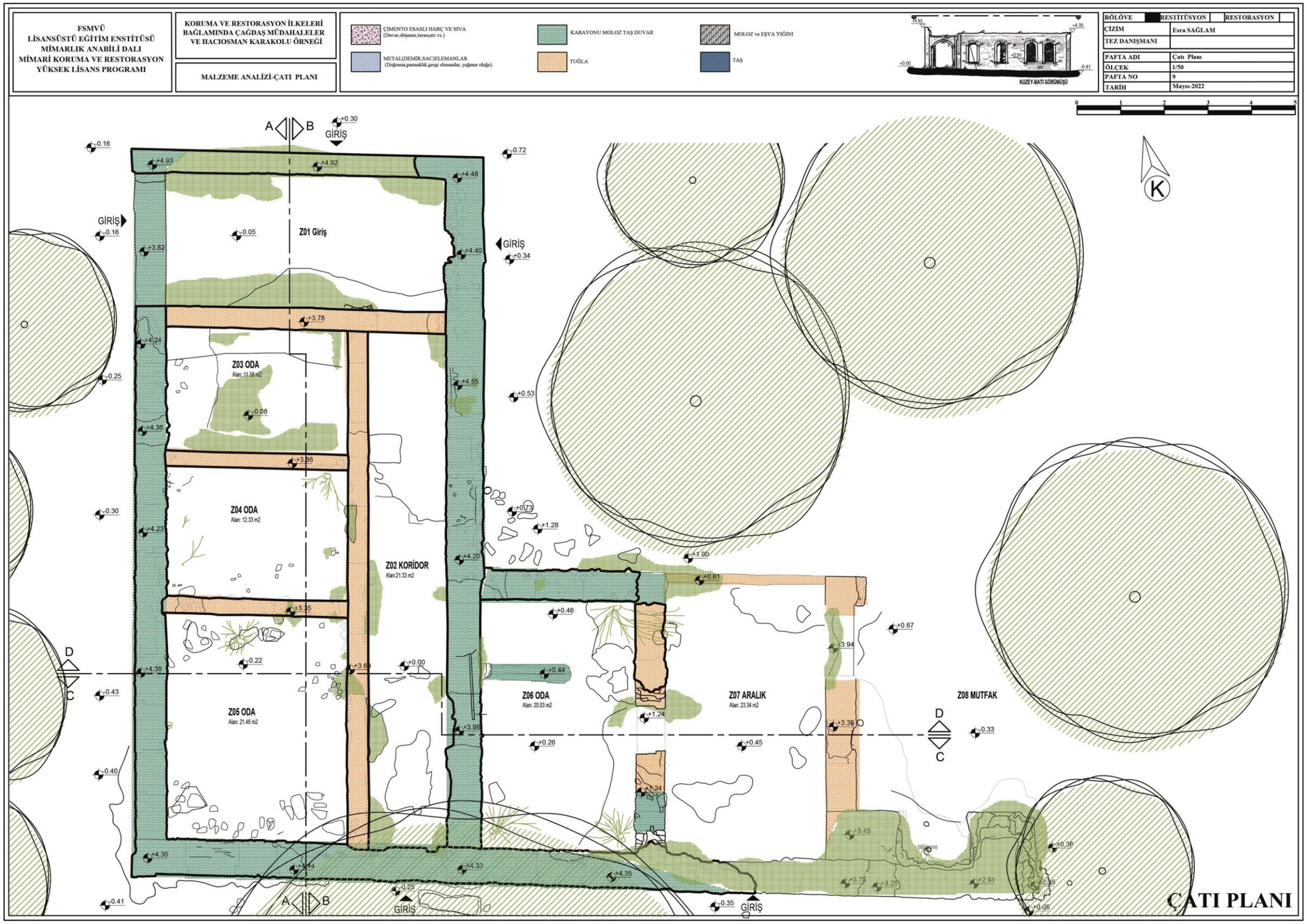
Şekil 96. Rölöve Güneybatı, Kuzeybatı Görünüşleri

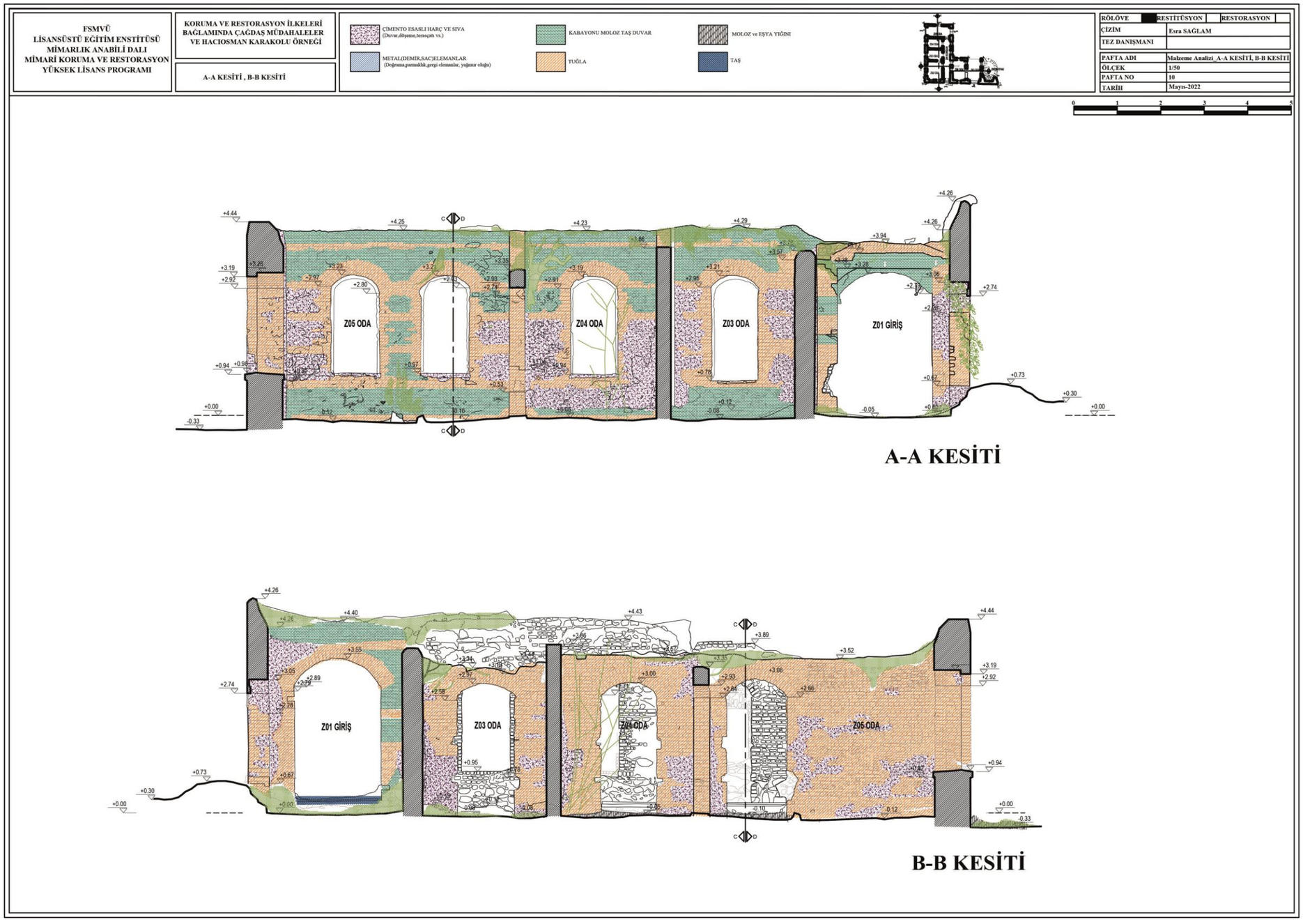
Şekil 97. Rölöve Kuzedoğu Güneydoğu Görünüşleri

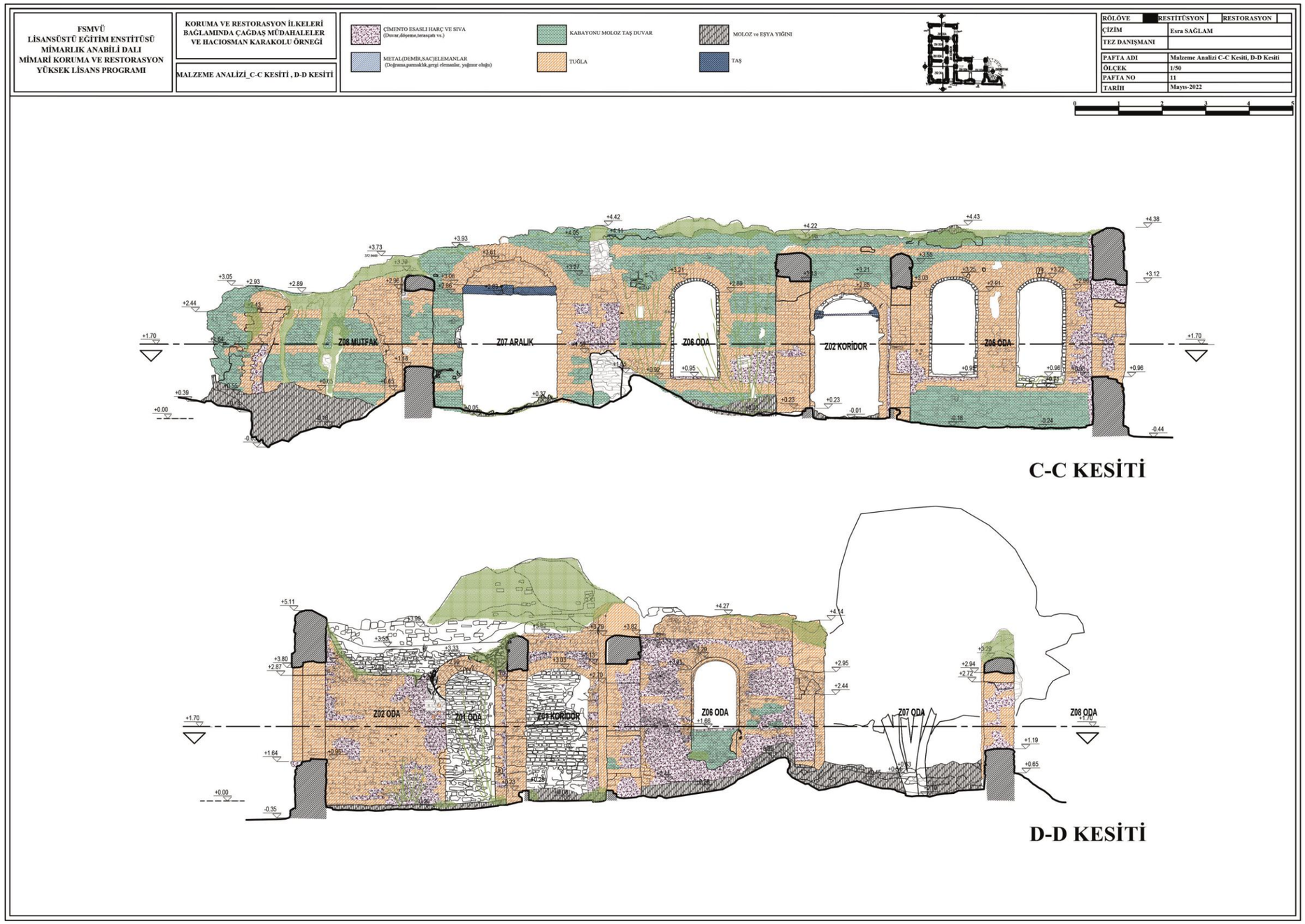
Şekil 98. Malzeme Analizi Zemin Kat Planı

Şekil 99. Malzeme Analizi Çatı Plan

Şekil 100. Malzeme Analizi A-A, B-B Kesiti

Şekil 101. Malzeme Analizi C-C, D-D Kesiti

FSMVÜ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİ DALI
MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

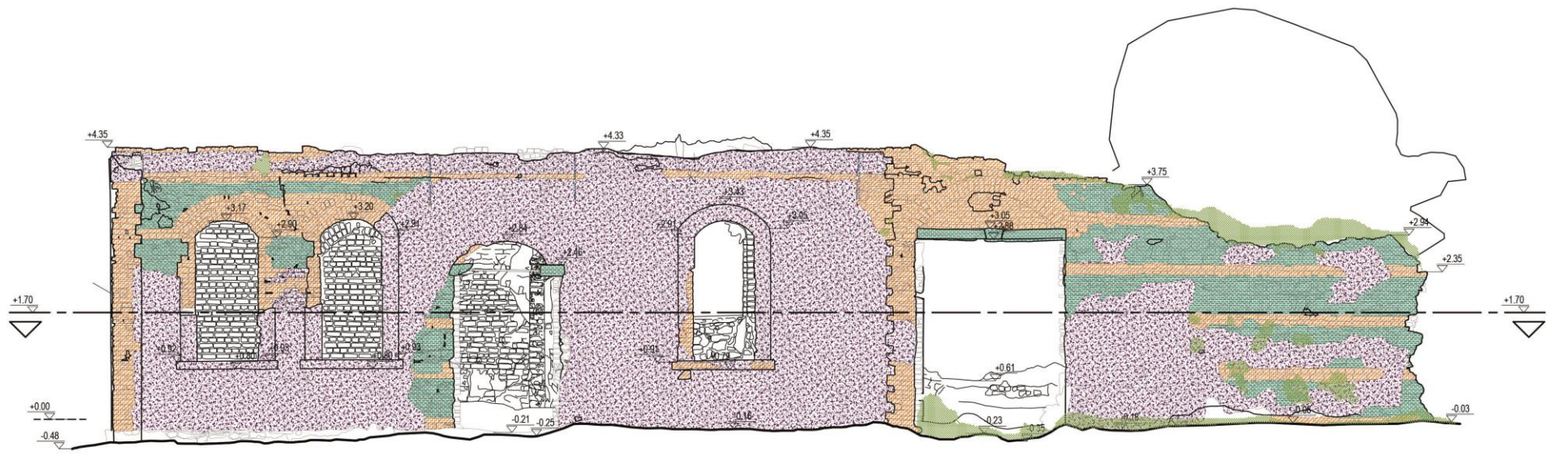
KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER VE HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ

MALZEME ANALİZİ
GÜNEY-BATI GÖRÜNÜŞÜ
KUZEY-BATI GÖRÜNÜŞÜ

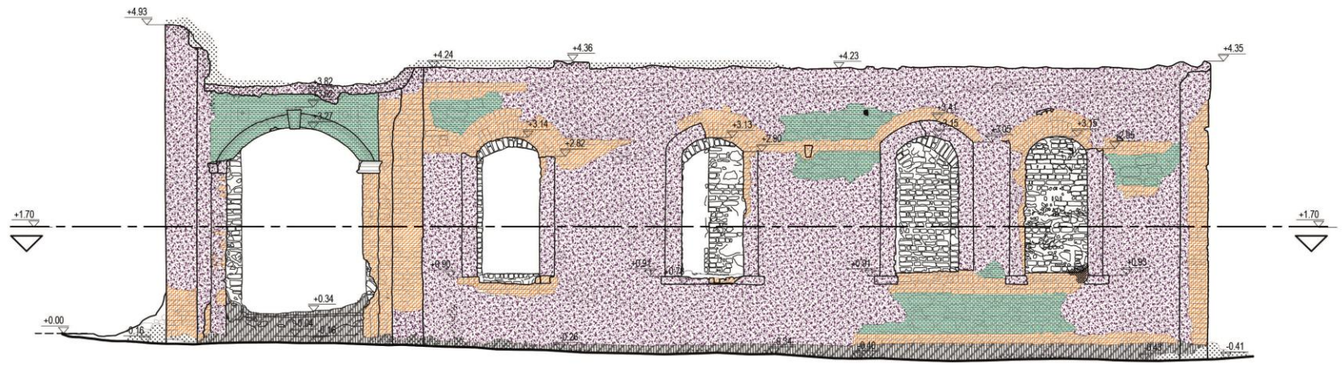
CİMENTO ESASLI HARÇ VE SIVA (Duvar,döşeme,teraşçatı vs.)
KABAYONU MOLOZ TAŞ DUVAR
MOLOZ ve EŞYA YIĞINI
METAL(DEMİR,SAC)ELEMANLAR (Doğrama,gurunluklı,gergi elemanlar, yağmur oluğu)
TUĞLA
TAŞ

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON / RESTORASYON
ÇİZİM	Esra SAĞLAM
TEZ DANIŞMANI	
PAFTA ADI	Malzeme Analizi_Güney-Batı, Kuzey-Batı Görünüşü
ÖLÇEK	1/50
PAFTA NO	12
TARİH	Mayıs-2022

0 1 2 3 4 5

GÜNEY-BATI GÖRÜNÜŞÜ

KUZEY-BATI GÖRÜNÜŞÜ

Şekil 102. Malzeme Analizi Güneybatı, Kuzeybatı Görünüşleri

FSMVÜ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİ DALI
MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

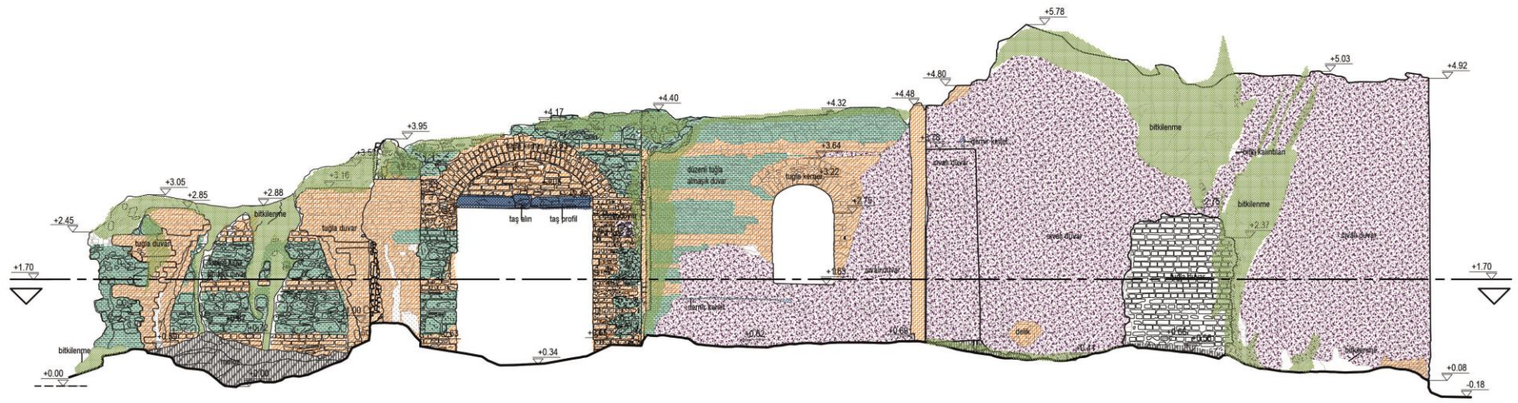
KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ
BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER
VE HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ

MALZEME ANALİZİ
GÜNEY-DOĞU GÖRÜNÜŞÜ
KUZEY-DOĞU GÖRÜNÜŞÜ

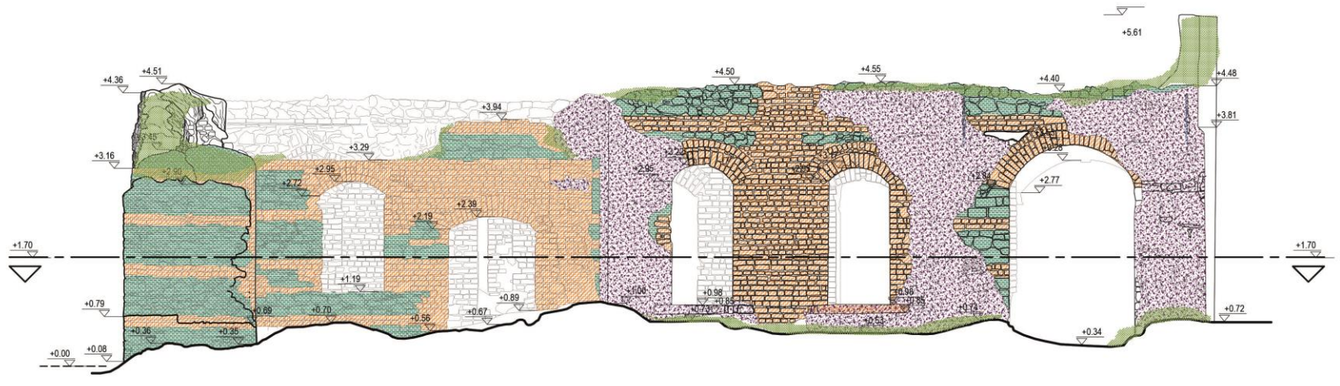
ÇİMENTO ESASLI HARÇ VE SIVA (Duvar,döşeme,teraşatı vs.)
KABAYONU MOLOZ TAŞ DUVAR
MOLOZ ve EŞYA YIĞINI
METAL(DEMİR,SAC)ELEMANLAR (Doğrama,pamuklük,gergi elemanlar, yağmur oluğu)
TUĞLA
TAŞ

RÖLÖVE		RESTİTÜSYON	RESTORASYON
ÇİZİM	Esra SAĞLAM		
TEZ DANIŞMANI			
PAFTA ADI	Malzeme Analizi Güney-Doğu, Kuzey-Doğu Görünüşü		
ÖLÇEK	1/50		
PAFTA NO	13		
TARİH	Mayıs-2022		

0 1 2 3 4 5

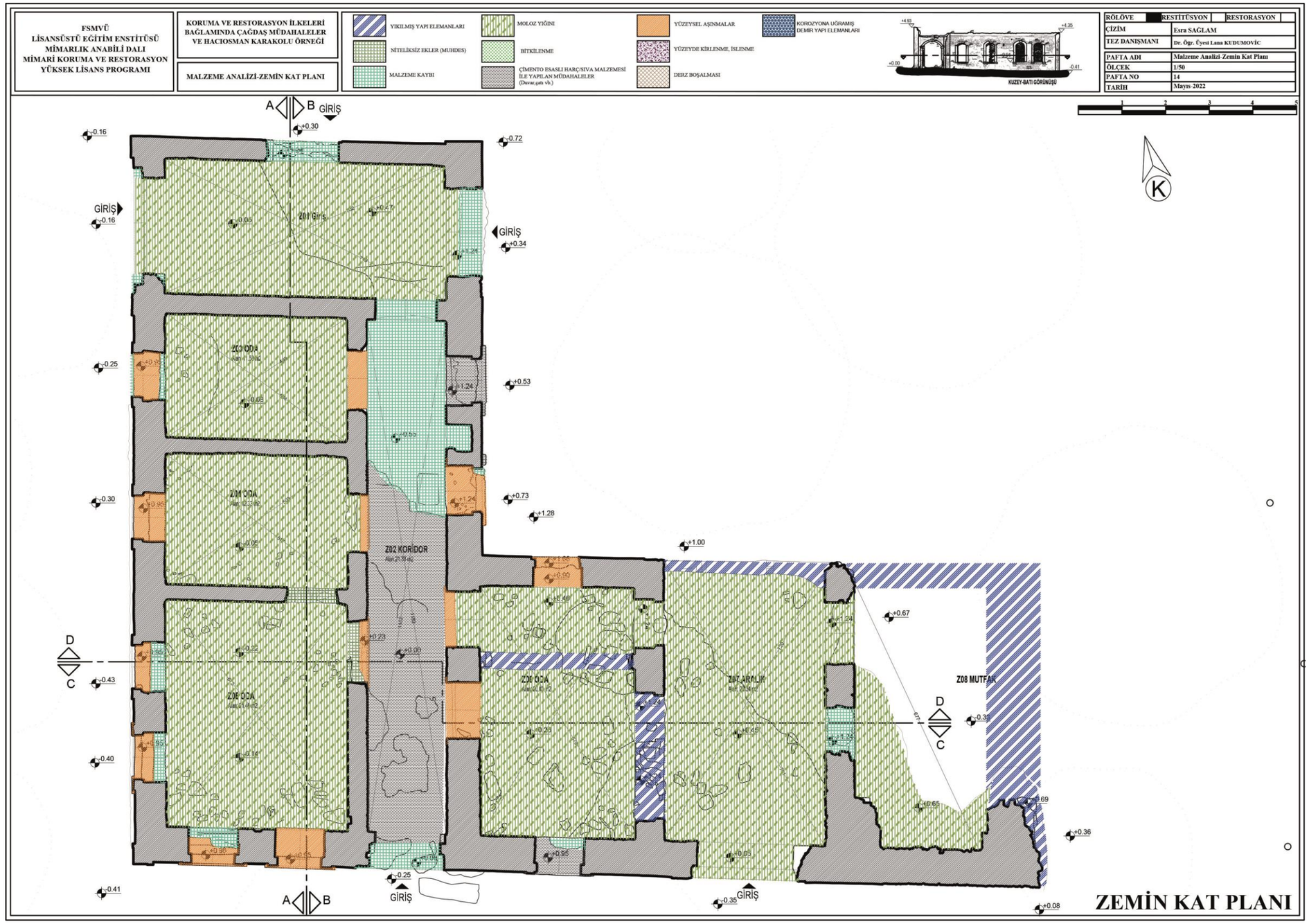

KUZEY-DOĞU GÖRÜNÜŞÜ

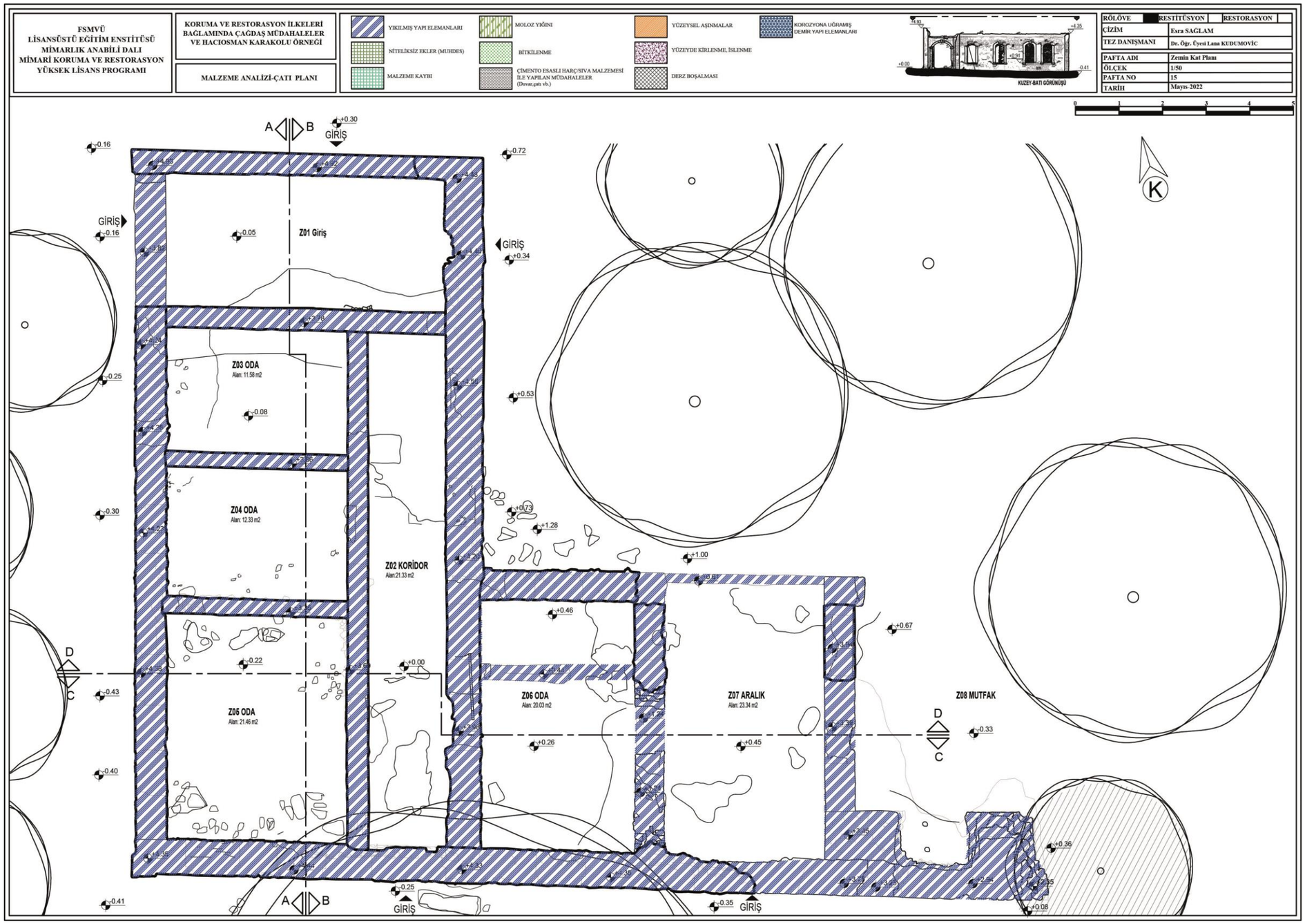

GÜNEY-DOĞU GÖRÜNÜŞÜ

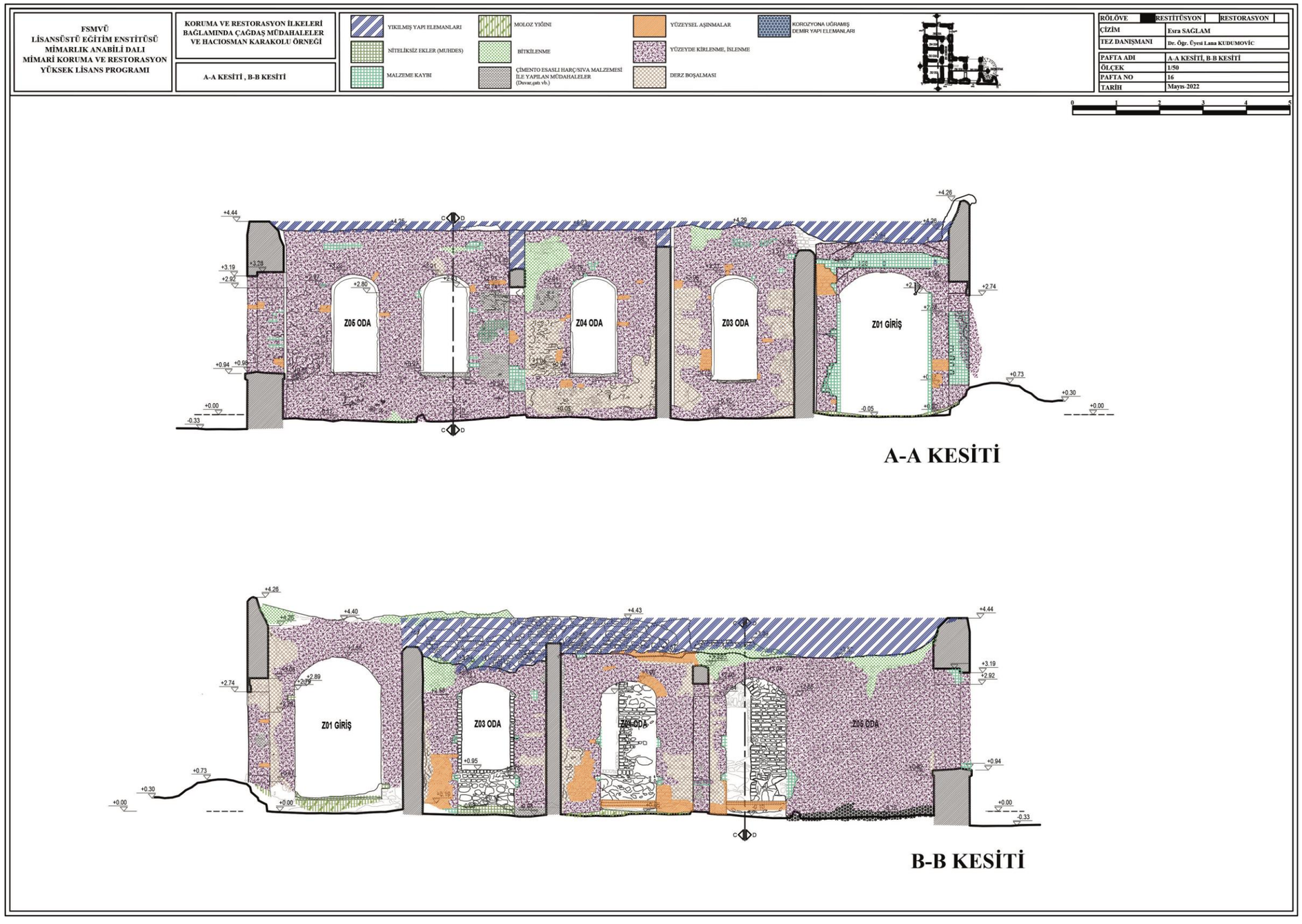
Şekil 103. Malzeme Analizi Kuzedoğu Güneydoğu Görünüşleri

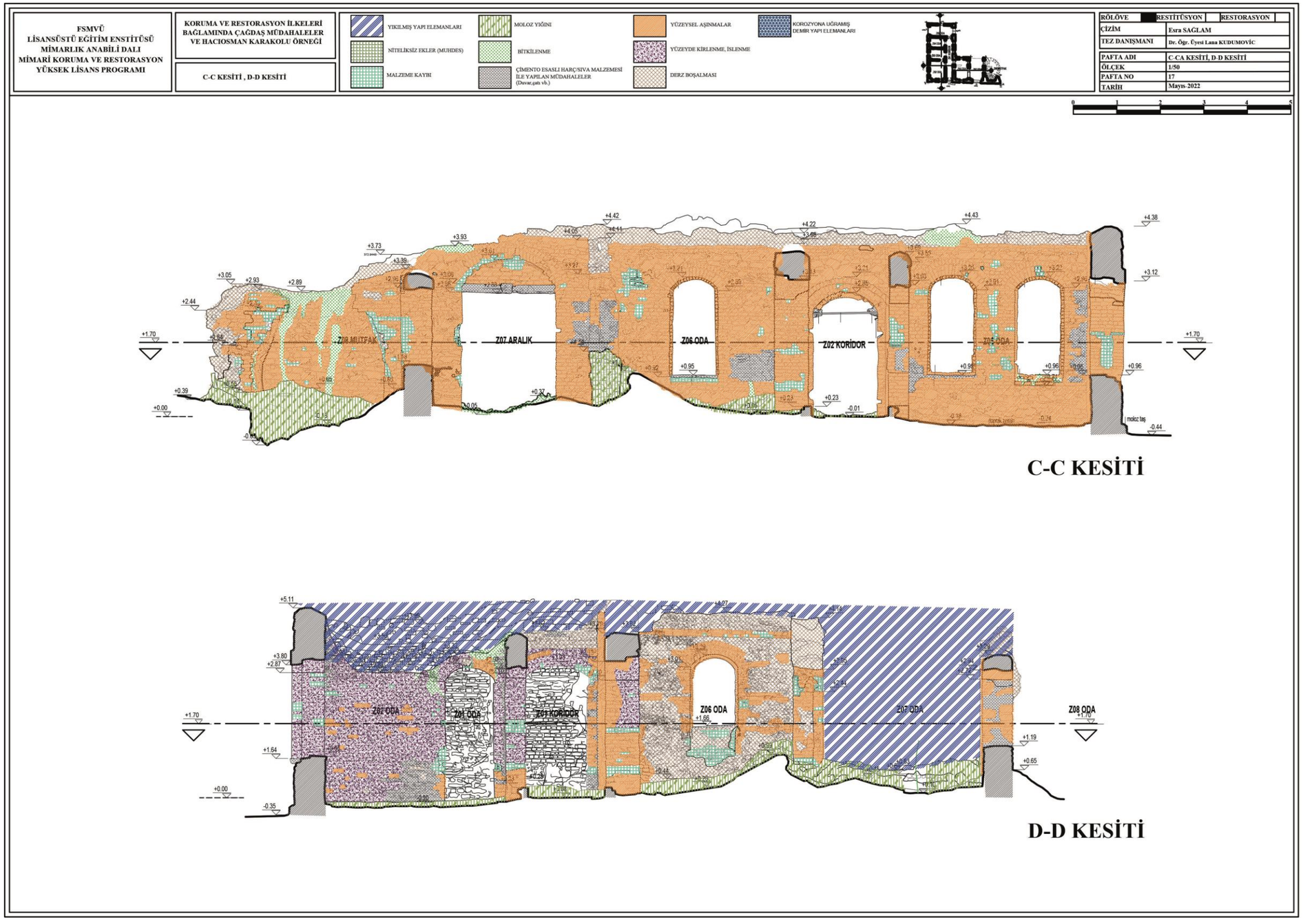
Şekil 104. Hasar Analizi Zemin Kat Planı

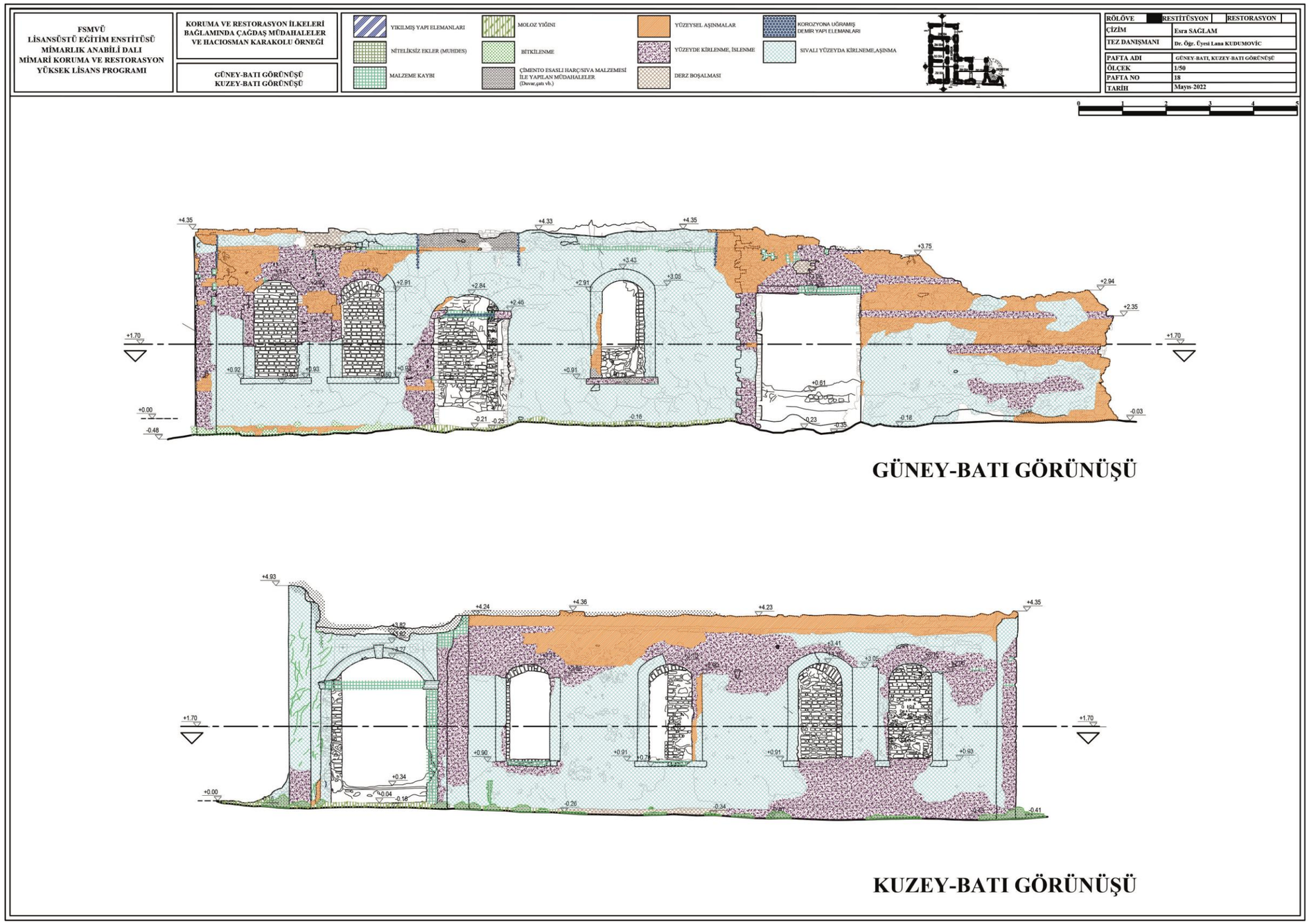
Şekil 105. Hasar Alizi Çatı Plan

Şekil 106. Hasar Analizi A-A, B-B Kesiti

Şekil 107. Malzeme Analizi C-C, D-D Kesiti

Şekil 108. Hasar Analizi Kuzebatı Güneybatı Görünüşleri

FSMVÜ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİ DALI
MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

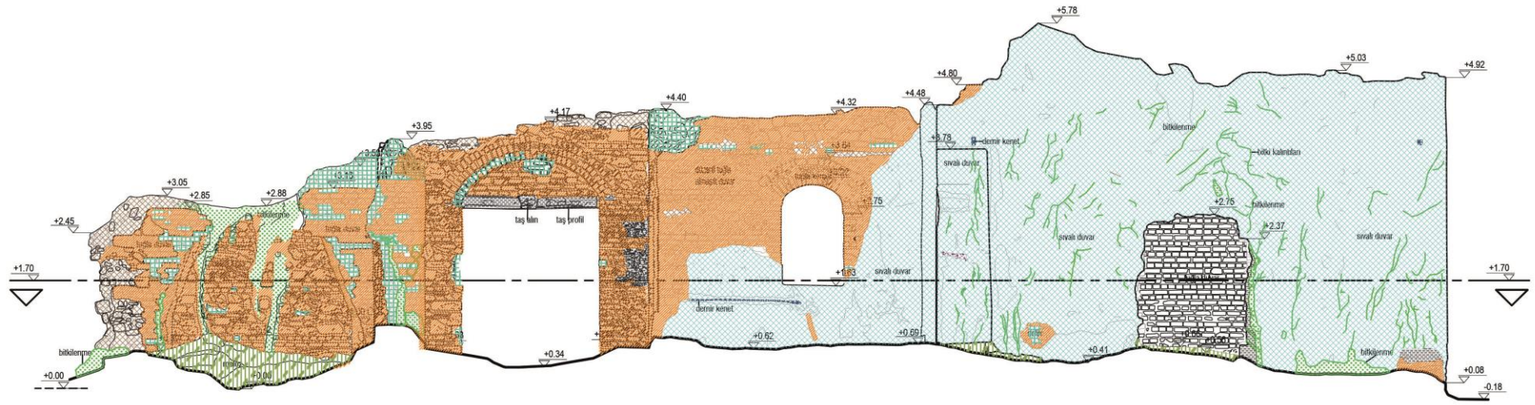
KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER VE HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ

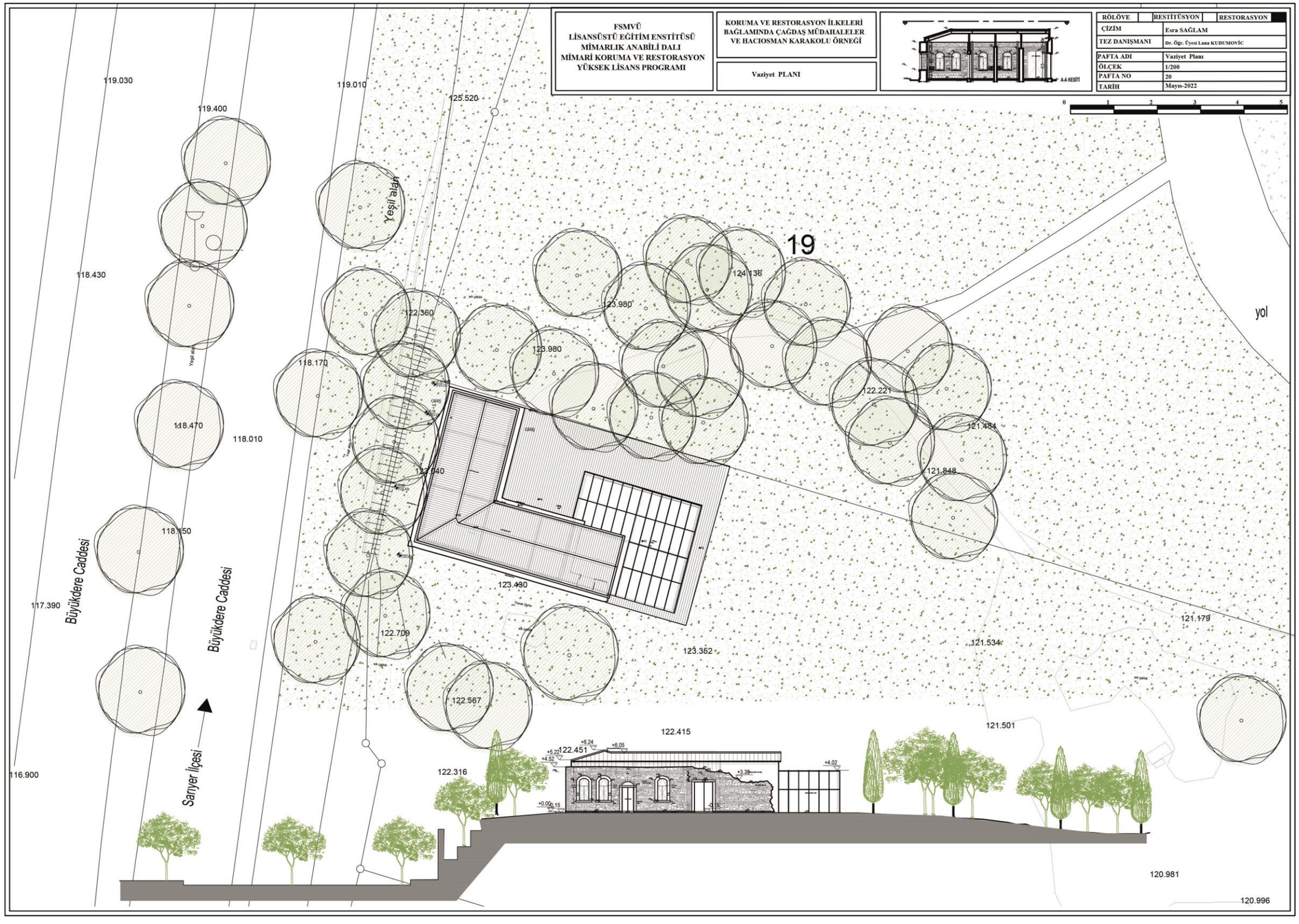
GÜNEY-DOĞU GÖRÜNÜŞÜ
KUZEY-DOĞU GÖRÜNÜŞÜ

YIKILMIŞ YAPI ELEMANLARI
NİTELİKSİZ EKLER (MUHDES)
MALZEME KAYBI
MOLOZ YIĞINI
BİTKİLENME
ÇİMENTO ESASLI HARÇ/SIVA MALZEMESİ İLE YAPILAN MÜDAHALELER (Duvar,şap vb.)
YÜZEYSEL AŞINMALAR
YÜZEYDE KİRLENME, İSLENME
DERZ BOŞALMASI
KOROZYONA UĞRAMIŞ DEMİR YAPI ELEMANLARI
SIVALI YÜZEYDA KİRLNEME,AŞINMA

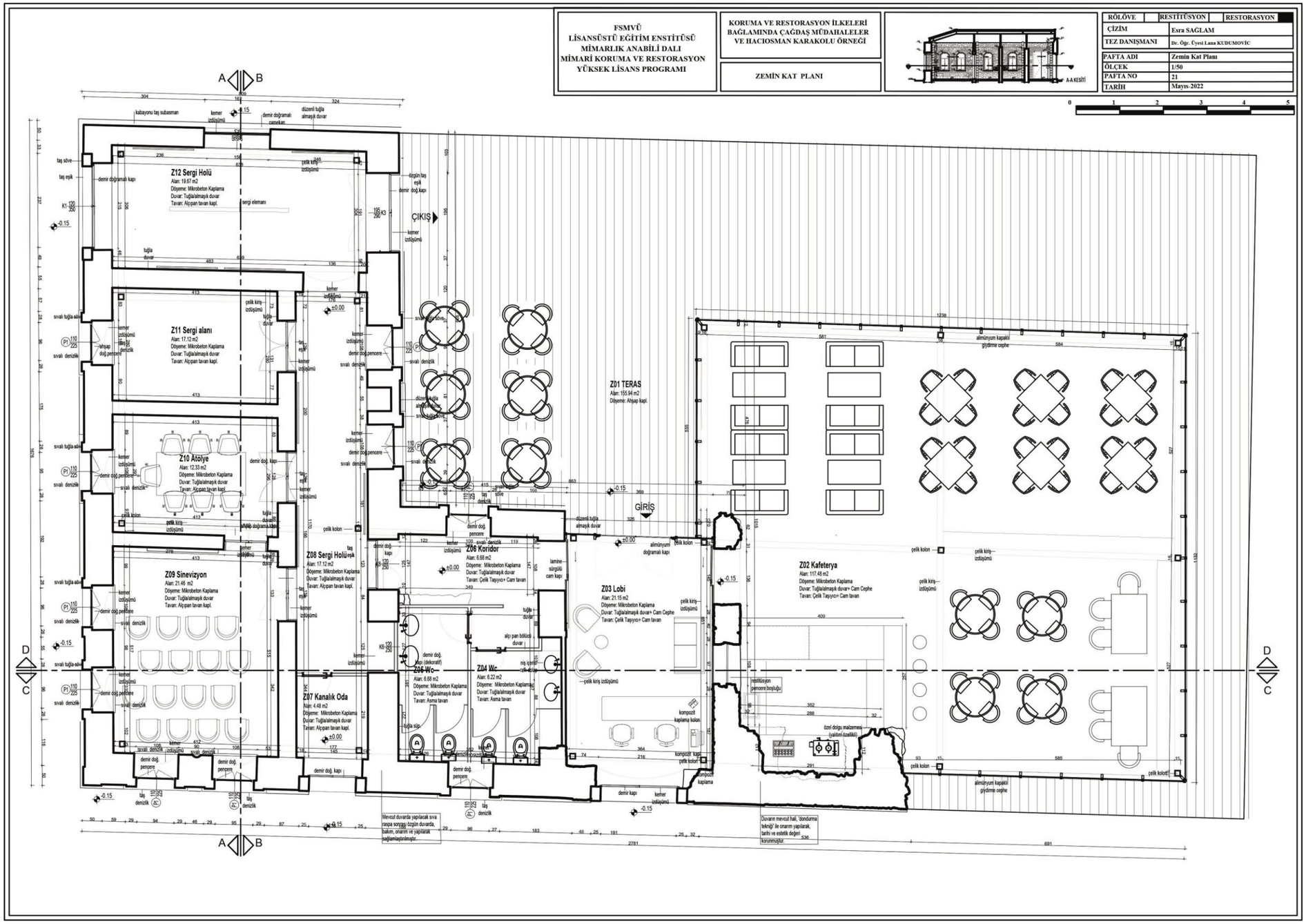
RÖLÖVE / RESTİTÜSYON / RESTORASYON	
ÇİZİM	Esra SAĞLAM
TEZ DANIŞMANI	Dr. Öğr. Üyesi Lana KUDUMOVİC
PAFTA ADI	GÜNEY-DOĞU, KUZEY-DOĞU GÖRÜNÜŞÜ
ÖLÇEK	1/50
PAFTA NO	19
TARİH	Mayıs-2022

0 1 2 3 4 5

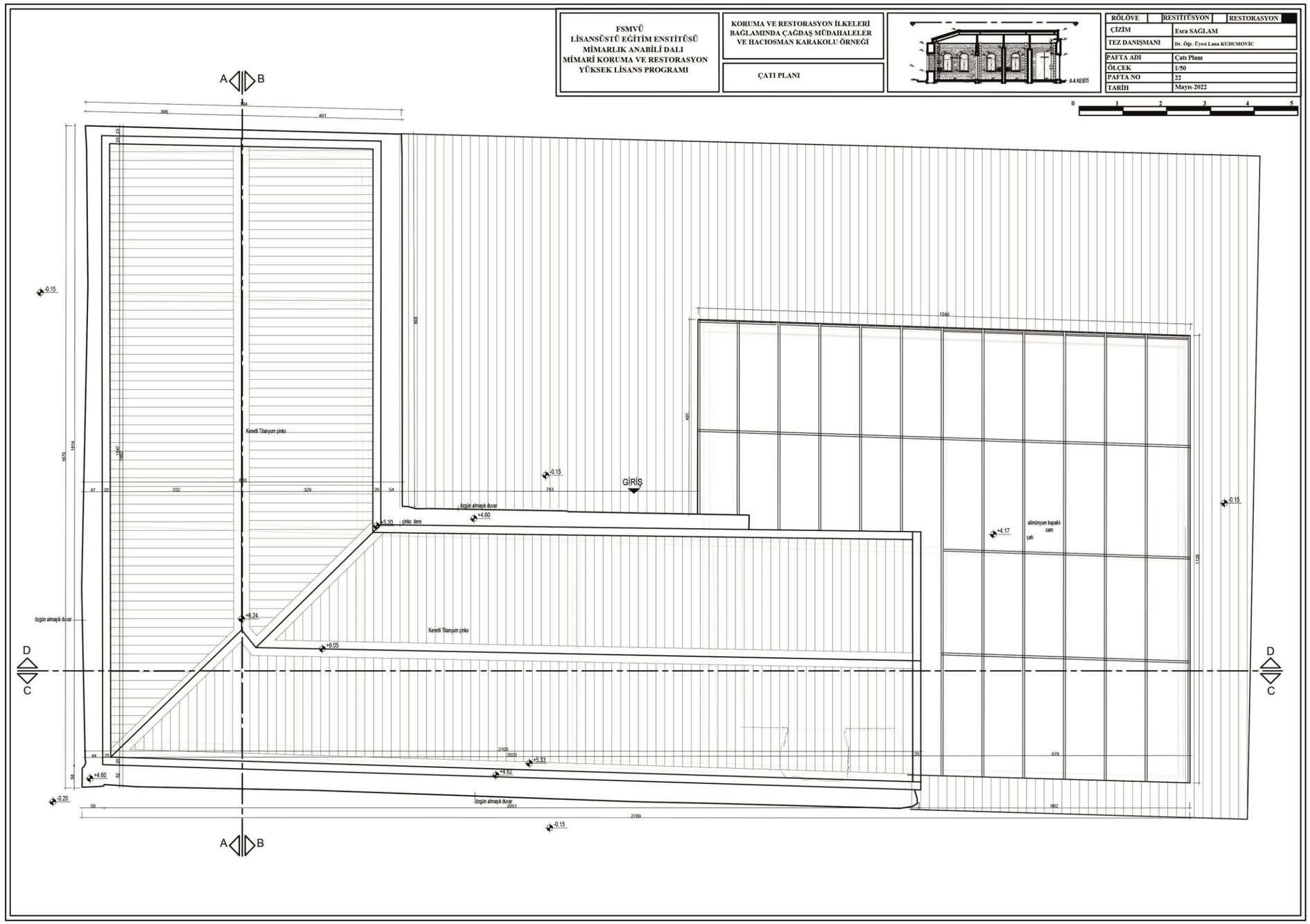

+5.78
+5.03
+4.92
+4.80
+4.48
+4.40
+4.32
+4.17
+3.95
+3.05
+2.85
+2.88
+2.45
+1.70
+0.34
+0.00
+0.62
+0.69
+0.41
+0.08
-0.18
+2.75
+2.37
+1.83
+3.78
taş lıkın
taş profil
demir korkuluk
sıvalı duvar
bitkilenme
kötü kalıntıları
sıvalı duvar
demir korkuluk
sıvalı duvar
sıvalı duvar
bitkilenme
bitkilenme
bitkilenme
sıvalı duvar
sıvalı duvar
sıvalı duvar

Şekil 110. Çağdaş Müdahale Önerisi Vaziyet Planı

Şekil 111. Çağdaş Müdahale Önerisi Zemin Kat Planı

Şekil 112. Çağdaş Müdahale Önerisi Çatı Kat Planı

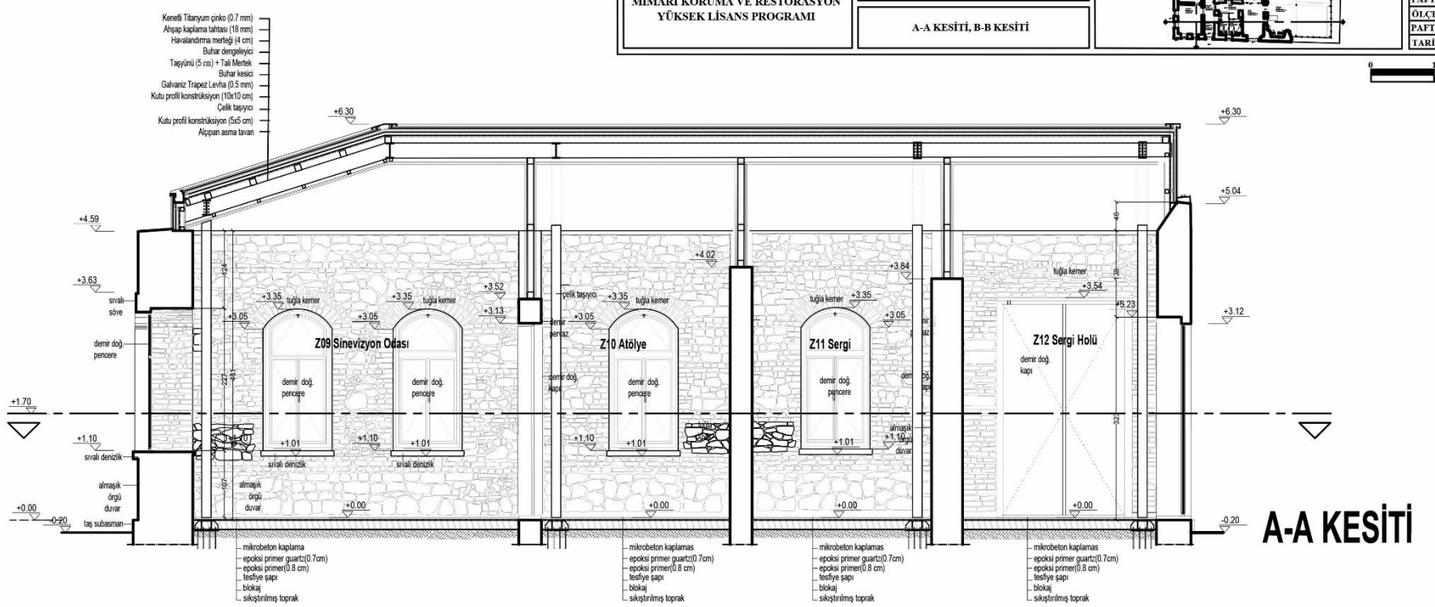
FSMVÜ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİ DALI
MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER VE HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ

A-A KESİTİ, B-B KESİTİ

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
ÇİZİM	Esra SAĞLAM	
TEZ DANIŞMANI	Dr. Öğr. Üyesi Lana KUDUMOVİC	
PAFTA ADI	A-A Kesiti, B-B Kesiti	
ÖLÇEK	1/50	
PAFTA NO	23	
TARİH	Mayıs-2022	

0 1 2 3 4 5

Şekil 113. Çağdaş Müdahale Önerisi A-A , B-B Kesiti

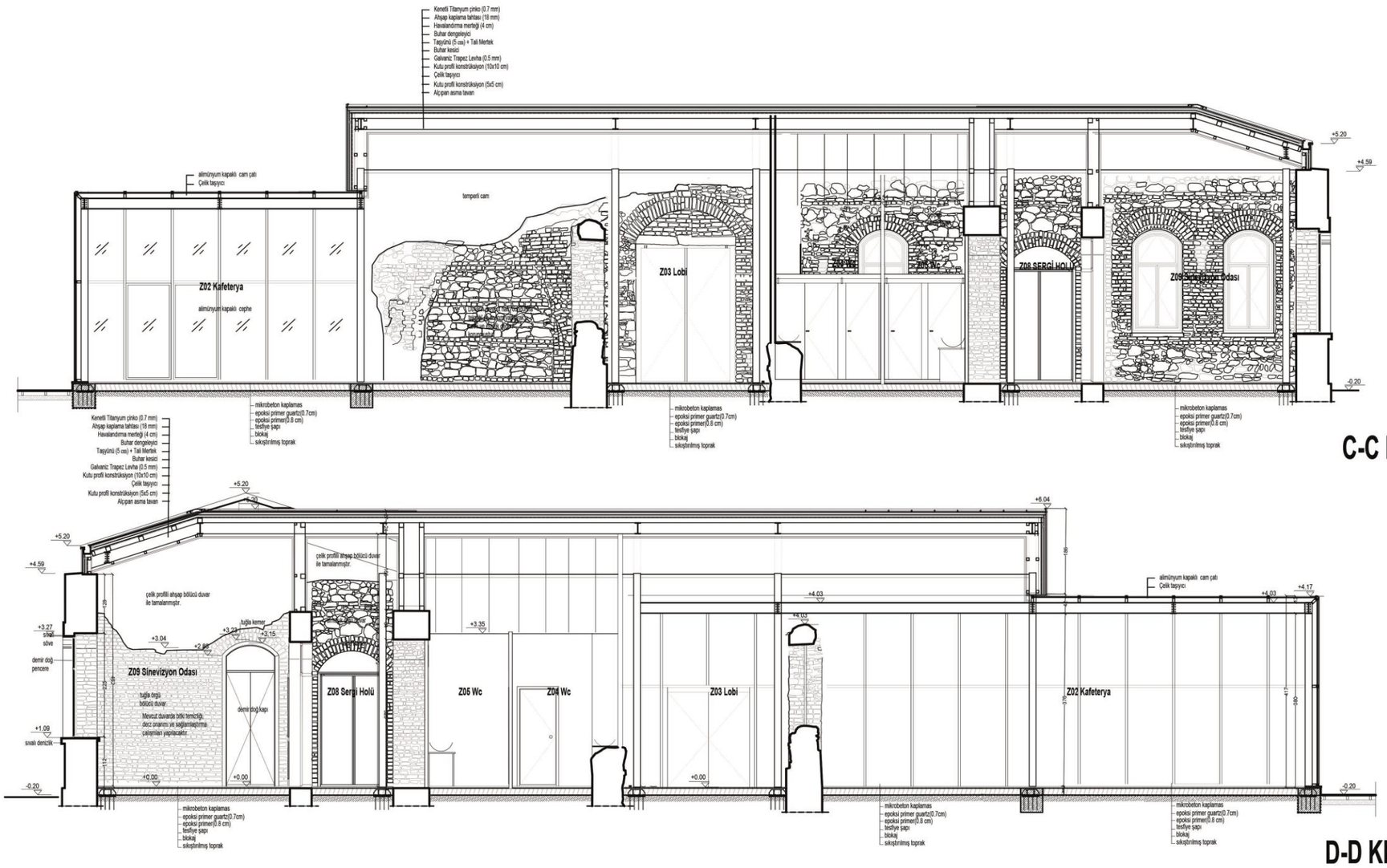
FSMVÜ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİ DALI
MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER VE HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ

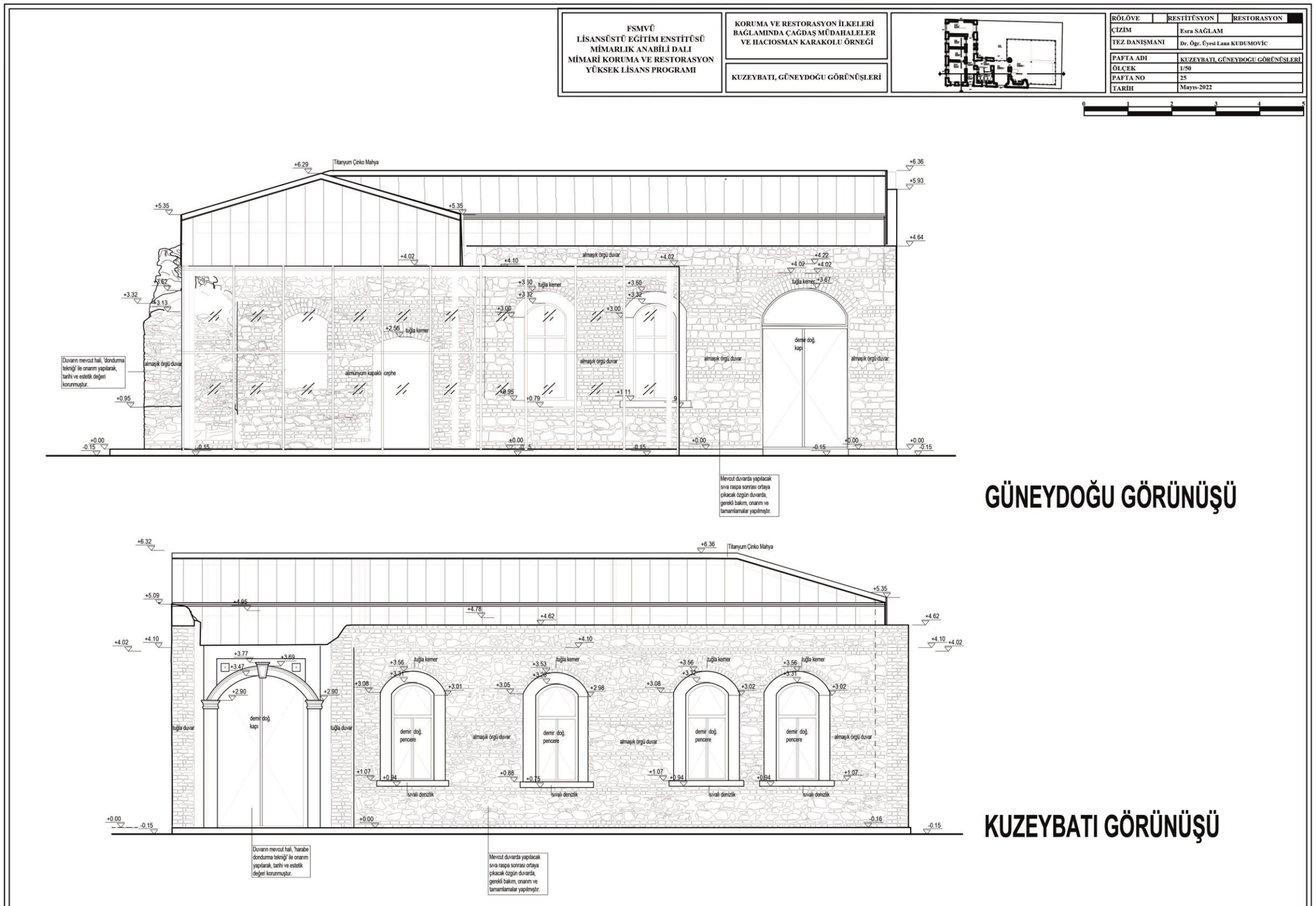
C-C KESİTİ,D-D KESİTİ

RÖLÖVE		RESTİTÜSYON		RESTORASYON
ÇİZİM	Esra SAĞLAM			
TEZ DANIŞMANI	Dr. Öğr. Üyesi Lana KUDUMOVİC			
PAFTA ADI	C-C KESİTİ,D-D KESİTİ			
ÖLÇEK	1/50			
PAFTA NO	24			
TARİH	Mayıs-2022			

0 1 2 3 4 5

Şekil 114. Çağdaş Müdahale Önerisi C-C , D-D Kesiti

Şekil 115. Çağdaş Müdahale Önerisi Güneydoğu, Kuzeybatı Görünüşü

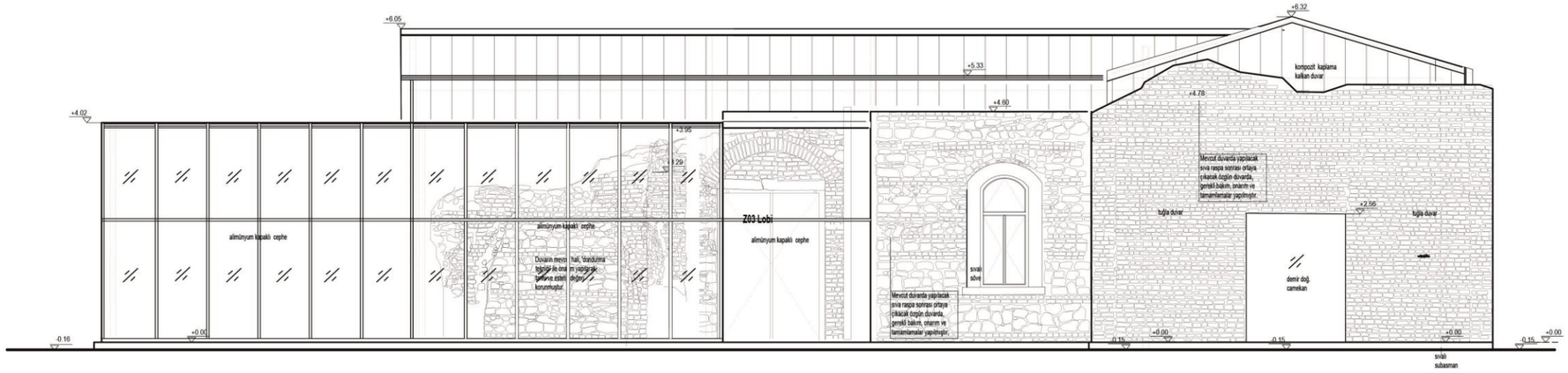
FSMVÜ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİ DALI
MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KORUMA VE RESTORASYON İLKELERİ BAĞLAMINDA ÇAĞDAŞ MÜDAHALELER VE HACIOSMAN KARAKOLU ÖRNEĞİ

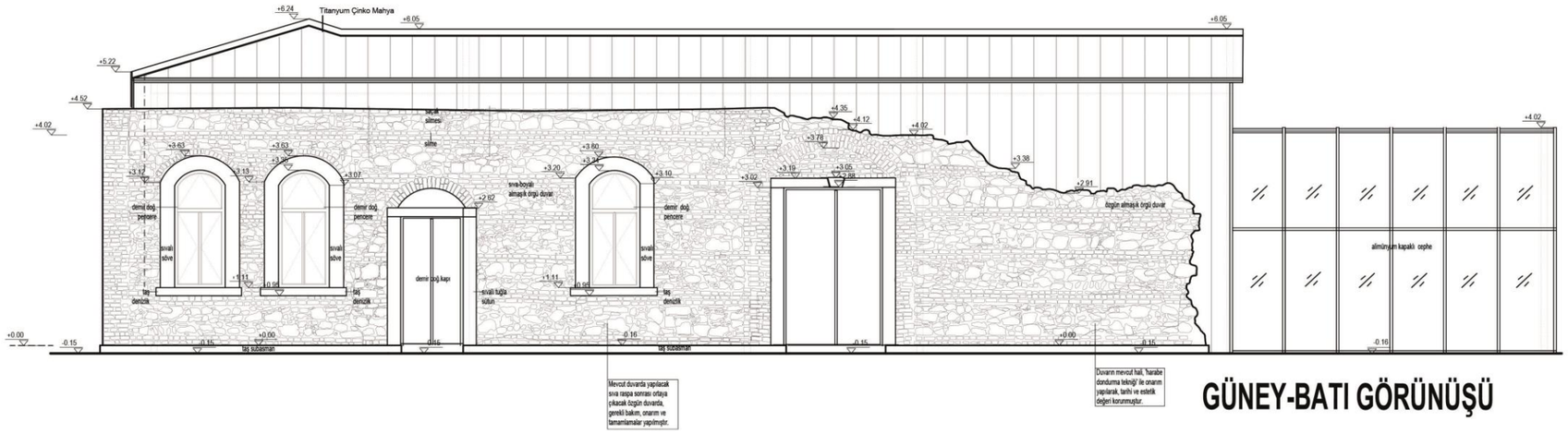
KUZEYDOĞU, GÜNEYBATI GÖRÜNÜŞLERİ

RÖLÖVE	RESTİTÜSYON	RESTORASYON
ÇİZİM	Esra SAĞLAM	
TEZ DANIŞMANI	Dr. Öğr. Üyesi Lana KUDUMOVİC	
PAFTA ADI	KUZEYDOĞU, GÜNEYBATI GÖRÜNÜŞLERİ	
ÖLÇEK	1/50	
PAFTA NO	26	
TARİH	Mayıs-2022	

0 1 2 3 4 5

KUZEY-DOĞU GÖRÜNÜŞÜ

GÜNEY-BATI GÖRÜNÜŞÜ

Şekil 116. Çağdaş Müdahale Önerisi Güneybatı, Kuzeydoğu

Şekil 117. 3B Model Vaziyet Planı

Şekil 118. 3B Model Güneydoğu Cephesi

Şekil 119. 3B Model Batı, Güneybatı Görünüşleri

Şekil 120. 3B Model Kuzey, Güneybatı Görünüşleri

Şekil 121. 3B Model Güneydoğu, Kuzeybatı Görünüşleri

Şekil 122. 3B Model Ek Yapı İç Mekan Görselleri

Şekil 123. 3B Model Ek Yapı Genel Görünüşleri

Odunpazarı Modern Müzesi Analiz Tablosu

Adı	Odunpazar Modern Müzesi
Konum	Türkiye/Eskişehir
Yapım Yılı	2019
Müdahale Yılı	-
Özgün İşlev	Konut Dokusu
Yeni İşlev	Müze
Tasarım	Kengo Kuma, Associates

Analiz

Tasarım Yaklaşımı		Müdahale Türü	
Benzeşen		bakım/onarım	
Uyumlu	●	sağlamlaştırma	
Zıt		yeni işlev	
Tasarım Kriterleri		Yeni Yapı	●
kentsel entegrasyon	●	Ek yapı	
ekonomik katkı	●	• iç mekan eki	
süliet		• bitişik ek	
yaya geçirgenliği	●	• ayrık ek	
oran/ölçek	●	Bütünleme	
form		Yapı Eki	
gabari		•çatı eki	
doku	●	•cephe eki	
malzeme	●	• sirkülasyon	
renk	●	• saçak elemanı	
ritim	●	• yapısal ekler	

Değerlendirme

- Modern sanatlar müzesi, yapı tarihi çevrede yeni yapı olarak inşa edilmiştir. Müzesinin mevcut dokudan alınan referanslar soyutlanarak kullanılması ile tarihi dokuya uyumlu bir tasarım oluşturulmuştur. Alınan referanslar ile çağdaş yapı ile mevcut doku arasında bağ kurulmuş ancak çağdaş tasarımı ile kendi özgün kimliğini de oluşturmuştur.
- Yapı cephede yapılan kademeli kütlesel hareketler ile tarih çevresinden cephe oranları ve organik parçalı dokusuna atıfta bulunulmuş, bağ kurulmuştur.
- Yapı form olarak zıtlık oluşturmuştur.
- Kademeli olarak tasarlanan yapıda doku gabarisine sokak cephelerinde uyum sağlanmaya çalışılmış ama işlev gereği gabari bütünde aşılmıştır.
- Tarihi dokuda yer alan ahşap malzeme yapının cephesinde modern bir yorumla kullanılmış, renk tonu olarak farklılaştırılarak tarihi doku ile uyumlu bir tasarım yapılmıştır.
- Yeni yapı çevresi ile bütün olarak tasarlanmış, giriş meydanı bütüncül olarak tasarlanmıştır.
- Yapının, kamusal alan olması ve herkese tarafından ulaşılabilirliği şeffaf yüzeyleri ile yaya geçirgenliği sağlanmıştır.
- Yapı yeni işlevi sayesinde tarihi doku ile çevresinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınması sağlanmıştır.
- Yapının çevresindeki tarihi doku adeta bir açık açık hava müzesi olarak sergilenmektedir.. Yapıldığı çevrede modern duruşu ve tarihi doku ile kurduğu uyumlu zıtlık ile ön plana çıkartılmıştır. Odak noktası haline gelmiş ve sosyal bir yaşam alanı oluşturulmuştur.

Şekil 124. Odunpazarı Modern Müzesi Analiz Tablosu

Kazıklı Kervansarayı Analiz Tablosu

Adı	Kazıklı Kervansarayı
Konum	Türkiye/Kocaeli
Yapım Yılı	16. yy.
Müdahale Yılı	2010
Özgün İşlev	Kervansarayı
Yeni İşlev	Kültür Merkezi
Tasarım	Gül Köksal, Burak Altınışık

Analiz

Tasarım Yaklaşımı		Müdahale Türü	
Benzeşen		bakım/onarım	●
Uyumlu	●	sağlamlaştırma	●
Zıt		yeni işlev	●
Tasarım Kriterleri		Yeni Yapı	
kentsel entegrasyon	●	Ek yapı	
ekonomik katkı	●	• iç mekan eki	●
süliet		• bitişik ek	
yaya geçirgenliği	●	• ayrık ek	
oran/ölçek	●	Bütünleme	
form	●	Yapı Eki	
gabari	●	•çatı eki	●
doku		•cephe eki	
malzeme		• sirkülasyon	●
renk		• saçak elemanı	
ritim	●	• yapısal ekler	

Değerlendirme

- Kullanılamaz halde olan tarihi yapı kalıntıları çağdaş müdahale ile korunmuş ve yapılan ek yapı ile kültür merkezi çevrilmiştir. Kültür merkezi, tarihi yapının sergilenmesi ile adete bir açık hava müzesine dönüşmüştür. Tarihi yapı yeni işlevi ile çevresinde sosyal entegrasyonu sağlanmıştır.
- Yapının, kamusal alan olması ve herkes tarafından ulaşılabilirliği şeffaf yüzeyleri ile yaya geçirgenliği sağlanmıştır. Bırakılan çekme mesafesi ile tarihi yapıya saygılı bir tutum sergilenmiştir.
- Geri alınabilir ve en az müdahale anlayışı ile çelik konstrüksiyonlu olarak inşa edilmesi ve tarihi yapıdan ayırt edilebilir olması ile çağdaş koruma anlayışı açısından olumludur.
- Mevcut duvarlarda sağlamlaştırma yapılmış ve yapılan ek saçak ile korumaya alınmıştır.
- Soyut referans tasarım anlayışı ile iç mekan ekinde tarihi yapının form ve gabarisinden esinlenerek orantılı bir tasarım yapılmıştır.
- Taşıyıcılar ve pencere aralıkları ile cephede bir ritim yakalanmıştır.
- Odak noktası olan tarihi yapı yeni işlevi ile çevresine ekonomik, sosyal ve kültürel olarak katma değer katmıştır.

Şekil 125. Kazıklı Kervansarayı Analiz Tablosu

Şerefiye Sarnıcı Analiz Tablosu

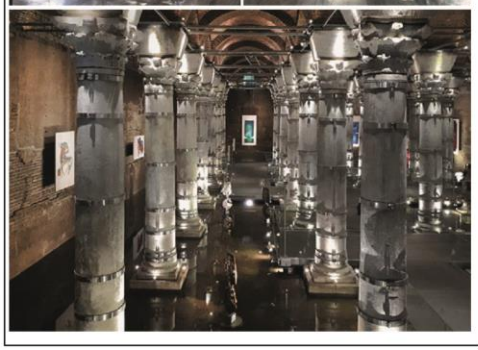

Adı	Şerefiye Sarnıcı
Konum	Türkiye/İstanbul
Yapım Yılı	5.yy.
Müdahale Yılı	2018
Özgün İşlev	Sarnıç
Yeni İşlev	Müze
Tasarım	Cafer Bozkurt Mimarlık

Analiz

Tasarım Yaklaşımı		Müdahale Türü	
Benzeşen		bakım/onarım	●
Uyumlu	●	sağlamlaştırma	●
Zıt		yeni işlev	●
Tasarım Kriterleri		Yeni Yapı	
kentsel entegrasyon	●	Ek yapı	
ekonomik katkı	●	• iç mekan eki	
süliet		• bitişik ek	●
yaya geçirgenliği	●	• ayrık ek	
oran/ölçek	●	Bütünleme	
form	●	Yapı Eki	
gabari	●	•çatı eki	
doku	●	•cephe eki	
malzeme	●	• sirkülasyon	●
renk	●	• saçak elemanı	
ritim	●	• yapısal ekler	●

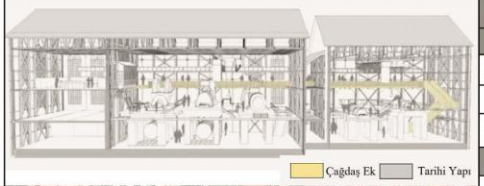
Değerlendirme

- Yapıda en az müdahale ile koruma yaklaşımı benimsenmiştir. Çağdaş malzeme ve teknikler kullanılarak eski-yeni yapı arasında dönem farkı belli edilmiştir. Çağdaş müdahale hafif çelik sistem ile inşa edilen tarihi yapıya zarar vermeden geri alınabilir olması sebebi ile yaklaşım açısından uygundur.
- Tarihi dokuyu ön plana çıkartmak amacıyla cam malzeme kullanılarak nötr bir tasarım yaklaşımı kullanılmıştır.
- Tarihi sarnıçta restorasyon kapsamında yapılan giriş yapısı ve çevre düzenlemesi ile bütüncül bir tasarım anlayışı benimsenmiştir. Kent ile entegrasyonu meydanda oluşturulan kamusal alanla sağlanmıştır.
- Çağdaş ek, dikdörtgen formu, gabari ve ölçek olarak tarihi yapı ve çevresi çevresindeki doku ile uyum sağlanmıştır.
- Çift cidarlı cephe tasarımı ile sürdürülebilir bir tasarım sağlanmış ve yapılan güneş kırıcılar ile cephede bir ritim oluşturulmuştur.
- Tarihi sarnıcın içeresinde çağdaş malzemeler kullanılarak yapılan ek yürüyüş platformu ile zemin döşemesi, cam korkuluklar ve sütunlar korunmaya alınmıştır.
- Odak noktası olan tarihi yapı yeni işlevi sayesinde çevresine ekonomik katkı sağlamaktadır.

Şekil 126. Şerefiye Sarnıcı Analiz Tablosu

Santral İstanbul ve Çağdaş Sanat Müzesi Analiz Tablosu

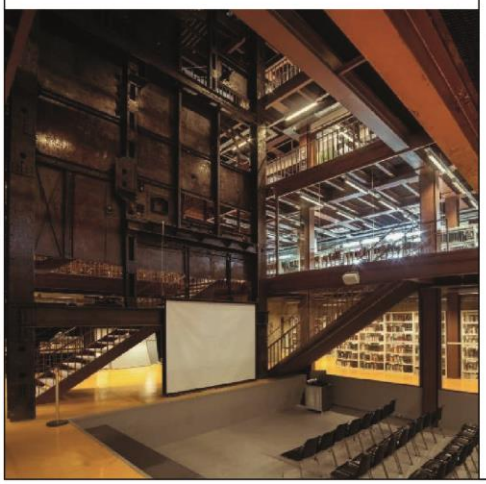

Adı	Santral İstanbul
Konum	Türkiye/İstanbul
Yapım Yılı	1914
Müdahale Yılı	2009
Özgün İşlev	Elektrik Santrali
Yeni İşlev	Müze
Tasarım	Nevzat sayın,Emre Arolat, Han Tümertekin

Analiz

Tasarım Yaklaşımı		Müdahale Türü	
Benzeşen		bakım/onarım	●
Uyumlu	●	sağlamlaştırma	●
Zıt		yeni işlev	●
Tasarım Kriterleri		Yeni Yapı	●
kentsel entegrasyon	●	Ek yapı	
ekonomik katkı	●	• iç mekan eki	
süliet	●	• bitişik ek	
yaya geçirgenliği	●	• ayrık ek	
oran/ölçek	●	Bütünleme	●
form	●	Yapı Eki	
gabari	●	•çatı eki	
doku		•cephe eki	
malzeme		• sirkülasyon	●
renk		• saçak elemanı	
ritim	●	• yapısal ekler	●

Değerlendirme

- Çağdaş sanat müzesi günümüze ulaşmamış tarihi yapının gabari ölçeğine ve formuna uygun olarak yapılmıştır olup mevct suliet değiştirilmemiştir. Çağdaş malzemlerin doku ve renklerin farklılığı ile çevredeki tarihi doku zıtlık ile uyumlu bir yakalanmış ve tarihi çevre ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır.
- Küptühane ve enerji müzesinde yapı eklerin çağdaş malzeme ile yapılması, güçlemdirme amaçlı yapısal ekler özgün mazemenin renginde yapılan tonlama ile ayırt edilebilirlilik,tarhi dokunun patinasının kosunması çağdaş restorasyon açısından olumludur.
- Özgün tarihi yapılarda bakım onarımlar ve sağlamlaştırma çalışmları yapılmıştır.
- Yapının, kamusal alan olması ve herkese tarafından ulaşılabilirliği şeffaf yüzeylleri ile yaya geçirgenliği sağlanmıştır.
- Enerji müzesinin yapılması tarihi yapının özgün işlevine referas vermesi, tarihi bellek ve sürdürülebilirlik açısından olumludur.
- Zemin kat katta beton kolonların ile cephede bir ritim yakalanmıştır.
- Yeni işlevi ile atıl durumda olan tarihi doku ile çevresinin sosya kültürel ve ekonomik kalkınması sağlanmıştır. Yapı çevreisnde odak noktası haline gelmiş ve yani bir sosyal yaşam alanı oluşturulmuştur.

Şekil 127. Santral İstanbul ve Çağdaş Sanatlar Müzesi Analiz Tablosu

Gent Pazar Salonu Analiz Tablosu

Adı	Gent Pazar Salonu
Konum	Belçika/Gent
Yapım Yılı	2012
Müdahale Yılı	-
Özgün İşlev	Konut dokusu
Yeni İşlev	Pazar Alanı ve Sosyal Donatı
Tasarım	Marie-José Van Hee

Analiz

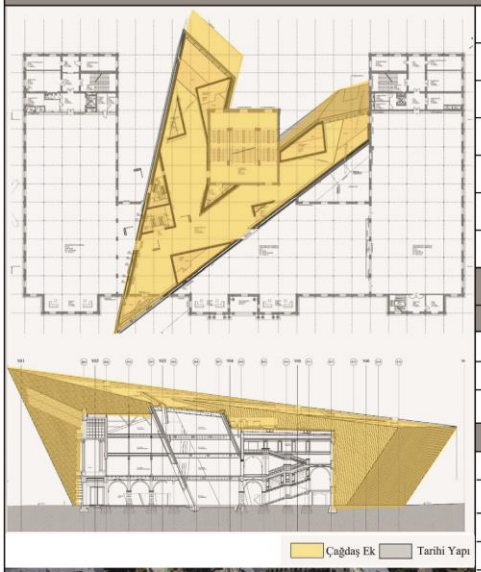
Tasarım Yaklaşımı		Müdahale Türü	
Benzeşen		bakım/onarım	
Uyumlu	●	sağlamlaştırma	
Zıt		yeni işlev	
Tasarım Kriterleri		Yeni Yapı	●
kentsel entegrasyon	●	Ek yapı	
ekonomik katkı	●	• iç mekan eki	
süliet		• bitişik ek	
yaya geçirgenliği	●	• ayrık ek	
oran/ölçek	●	Bütünleme	
form	●	Yapı Eki	
gabari	●	•çatı eki	
doku	●	•cephe eki	
malzeme	●	• sirkülasyon	
renk	●	• saçak elemanı	
ritim	●	• yapısal ekler	

Değerlendirme

- Tarihi kent meydanında kentsel boşluk kamusal ihtiyaçları karşılamak amacı değerlendirilerek, yeni pazar yapısı ve sosyal donatı elemanlarıyla değerlendirilmiştir. Yeni yapı tasarımında kent merkezi ile bütün olarak ele alınması, tarihi dokuya referanslar verilmesi, kamusal alana hizmet ederek bölgeye katkı sağlaması kendi döneminin mimari özelliklerini yansıtması ve kendi kimliğini oluşturması çağdaş koruma anlayışı açısından olumludur.
- Yeni yapı, mevcut dokudan alınan referansların yeniden yorumlanması ile tarihi çevreye uyumlu olarak tasarlanmıştır.
- Yapı tarihi yapıların dik açılı çatı eğimlerinden yola çıkılarak beşik çatılı iki yapı formunda tasarlanmıştır. Gabari ölçek ve oranları ile tarihi doku içerisinde yer alan yapılar ile uyum sağlanmıştır. Yapılan tasarımın tarihi çevre ile bütünleşmesi kentsel entegrasyon açısından olumludur.
- Özgün ahşap malzemenin çağdaş mimari tasarım ve teknikleri ile kullanılması malzeme, doku ve renk olarak tarihi çevre ile uyum sağlarken aynı zamanda yeni ile eski arasında oluşturduğu zıtlık ile vurguyu artırmıştır.
- Tasarlanan açıklıklar ile yapının çatı ve cephesinde ritim oluşturulmuştur.
- Zemin kat hizasındaki geniş açıklıklar ve herkes tarafından ulaşılabilir olmasıyla yaya geçirgenliği sağlanmıştır. Kentsel meydana hizmet eden birimleri ile sosyal entegrasyon sağlanmıştır. Yapı işlevi ile çevresine ekonomik katkı oluşturmaktadır

Şekil 128. Genzt Pazar Salonu Analiz Tablosu

Dresden Askeri Tarih Müzesi Analiz Tablosu

Adı	Dresden Askeri Tarih Müzesi
Konum	ALmanya/Dresden
Yapım Yılı	1873-76
Müdahale Yılı	2011
Özgün İşlev	Müze
Yeni İşlev	Müze
Tasarım	Daniel Libeskind

Analiz

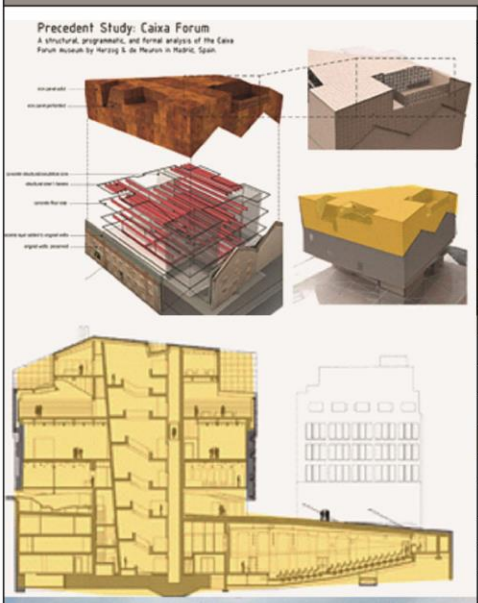
Tasarım Yaklaşımı		Müdahale Türü	
Benzeşen		bakım/onarım	●
Uyumlu		sağlamlaştırma	
Zıt	●	yeni işlev	
Tasarım Kriterleri		Yeni Yapı	
kentsel entegrasyon		Ek yapı	
ekonomik katkı	●	• iç mekan eki	
süliet	●	• bitişik ek	●
yaya geçirgenliği	●	• ayrık ek	
oran/ölçek	●	Bütünleme	
form		Yapı Eki	
gabari		•çatı eki	
doku		•cephe eki	
malzeme		• sirkülasyon	
renk	●	• saçak elemanı	
ritim		• yapısal ekler	

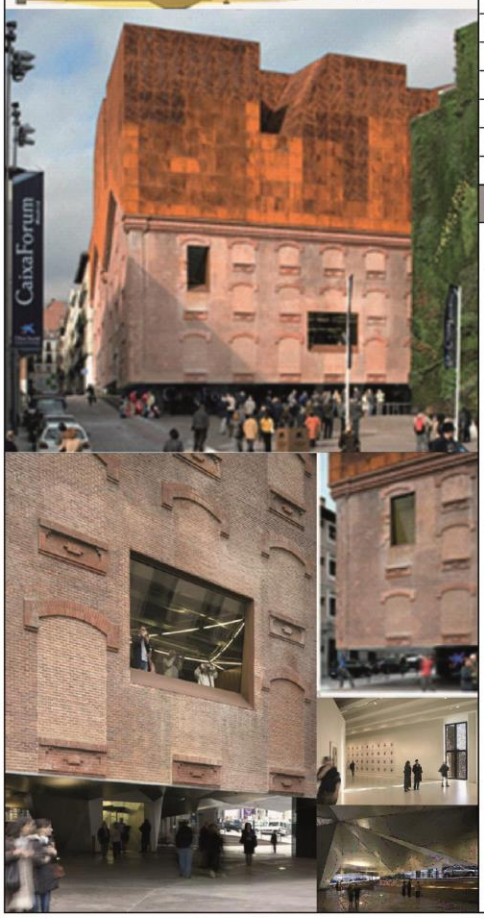
Değerlendirme

- Modern müzeye ilave edilen ek yapı zıtlık anlayışı ile tasarlanmış olup, oluşturlan bu zıtlık ile tarihi yapının vurgusunun artırmak amaçlanmıştır.
- Yapı tarihi yapının cephesini bölen keskin bir tasarım dili ile tarihi yapıyı korumayı değil, savaşların bölücülüğüne atıfta bulunarak yaratığı zıtlık ile tarihi yapıya yeni anlamalar yüklemeyi amaçlanmıştır.
- Çağdaş ekin cephesinde kullanılan çağdaş malzemeler, oluşturulan şeffaf ve açık yüzeyler ile tarihi yapının cephe oranlarına ve masif duruşuna zıt bir tavır oluşturur.
- Yapının tasarım dili olan zıtlık, form, gabari, ölçek ve malzeme kullanılmıştır. Tasarımda kullanılan renkler farklı ama uyumlu tercih edilmiştir.
- Ek yapı tarihi dokunun izlenmesini sağlayacak seyir terası ile tarihi dokuyu ziyaretçiler için ön plana çıkartmıştır.
- Yapının, kamusal alan olması ve herkese tarafından ulaşılabilirliği şeffaf yüzeyleri ile yaya geçirgenliği sağlanmıştır.
- Ek yapı tarihi yapıya yeni anlamlar katmış, tasarımı ile odak noktası haline getirmiştir. Yapı herkese açık bir kültür yapısı olması ile çevresinin sosyal, kültürel ve gelen ziyaretçiler ile ekonomik kalkınması sağlanmıştır.

Şekil 129. Dresden Askeri Müzesi Analiz Tablosu

Caxia Forum Analiz Tablosu

Adı	Caxia Forum
Konum	İspanya/Madrid
Yapım Yılı	1899
Müdahale Yılı	2007
Özgün İşlev	Elektrik Santrali
Yeni İşlev	Müze ve Kültür merkezi
Tasarım	Herzog & De Meuron

Tasarım Yaklaşımı		Müdahale Türü	
Benzeşen		bakım/onarım	
Uyumlu		sağlamlaştırma	
Zıt	●	yeni işlev	●
Tasarım Kriterleri		Yeni Yapı	
kentsel entegrasyon		Ek yapı	
ekonomik katkı		• iç mekan eki	
süliet	●	• bitişik ek	●
yaya geçirgenliği		• ayrık ek	
oran/ölçek	●	Bütünleme	
form	●	Yapı Eki	
gabari	●	•çatı eki	
doku	●	•cephe eki	
malzeme	●	• sirkülasyon	
renk		• saçak elemanı	
ritim	●	• yapısal ekler	

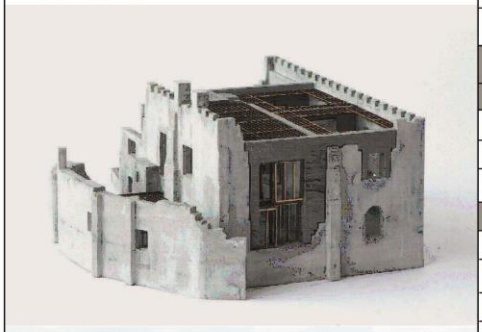
Değerlendirme

- Tarihi yapının cephesi yerden kopartılarak korunmuş ve yeni yapı eki ile birleştirilmiştir. Yeni ek ile tarihi yapı arasında zıtlık kurularak öne çıkartılmıştır.
- Yeni ekte cephe kaplaması olarak korten malzeme kullanılmış ve renk olarak tarihi yapı ile uyum yakalanmıştır. Masif bir cephe yapılarak tarihi yapının cephe süslemeleri ön plana çıkartılmıştır. Özgün pencere boşlukları kapatılmış ve cephe düzenine aykırı olarak açılan pencere boşlukları ile eski ile yeni vurgulanmıştır.
- Yeni işlevinin mekansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan kat ilavesi ile tarihi yapının gabarisi geçilmiştir.
- Ek yapının formunda tarihi yapıların çatılarından referans alınmıştır. Alınan referans ile uyumlu bir zıtlık oluşturulmuştur.
- Tarihi yapının zeminden kopartılması ile kotlar birbirine bağlanmış ve aynı zamanda oluşturulan şeffaf yüzeyler ile yaya geçirgenliği sağlanmıştır.
- Yapıya verilen yeni işlev ile bir kamusal alana dönüştürülmüştür Yapının herkes tarafından ulaşılabilir olması ve yapılan kültürel etkinlikler ile kaynaşma mekanı haline gelmesi sosyal entegrasyon açısından olumludur.
- Yapı çevresinde bir odak noktası olmuş, içerisinde yer alan ticari birimler ile çevresine ekonomik katkı sağlamaktadır.
- Yapının sadece cephe olarak korunması, koruma açısından olumsuz olsa da oluşturduğu zıtlık, yer çekimine meydan okuyan duruşu ve yeni işlevi ile yapıya yeni anlamlar yüklemiştir.

Şekil 130. Caxia Forum Analiz Tablosu

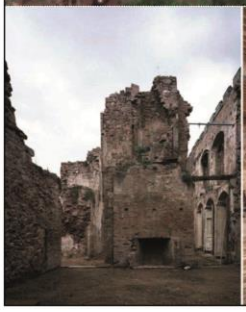
Astley Kalesi Analiz Tablosu

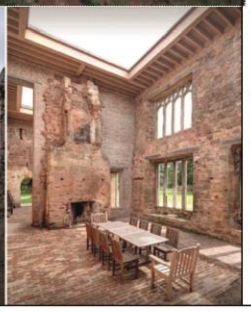

Adı	Astley Kalesi
Konum	İngiltere/Kuzey Warwickshire
Yapım Yılı	16.yy.
Müdahale Yılı	2013
Özgün İşlev	Kale
Yeni İşlev	Otel
Tasarım	Witherford Watson Mann stüdyo

Analiz

Tasarım Yaklaşımı		Müdahale Türü	
Benzeşen		bakım/onarım	
Uyumlu	●	sağlamlaştırma	●
Zıt		yeni işlev	●
Tasarım Kriterleri		Yeni Yapı	
kentsel entegrasyon	●	Ek yapı	
ekonomik katkı	●	• iç mekan eki	
süliet	●	• bitişik ek	
yaya geçirgenliği		• ayrık ek	
oran/ölçek	●	Bütünleme	●
form	●	Yapı Eki	
gabari	●	•çatı eki	
doku	●	•cephe eki	
malzeme	●	• sirkülasyon	
renk	●	• saçak elemanı	
ritim	●	• yapısal ekler	

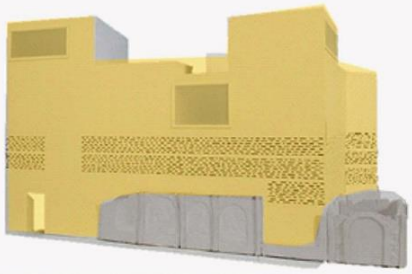
Değerlendirme

- Tarihi yapı kalıntılarının bütünleme çalışmalarında özgün malzeme kullanılmış fakat ayırt edile bilmesi amacı ile boyutlarının ve renk tonunun değiştirilmiştir. Bütünleme çalışmaları ile yapı korunmuş ve yeniden ilerlendirilerek kullanılmıştır. Yapının restorasyon çalışmalarında tarihi doku ile uyumlu bir çağdaş tasarım anlayışı benimsenmiştir.
- Tarihi yapıda bütünlemeler özgün duvar kalınlıklarından içeri çekilerek daha geride yapılmış ve tarihi yapı ön plana çıkartılmıştır.
- Tarihi dokunun patinesi korunmuş, yapılan bütünleme çalışmasında özgün doku ile yeni dokuda farklılık yaratılarak tarihi yapı ve yaşanmışlıkları ön plana çıkartılmıştır. En hasar alan kısmı tamamlanmayıp olduğu gibi bırakılmış ve vurgulanmıştır. Tarihi yapıya saygılı bir tutum izlenmiştir.
- Yapının özgün açıklıkları korunmuş, yeni yapılan pencerelerde özgün söveler yorumlanarak çağdaş malzeme ile yapılmış ve yapıya atıfta bulunulmuştur.
- Özgün yapının formu, pencere açıklık oranları, gabarisi korunmuştur.
- Restorasyon çalışmalarında sadece yapı değil bütün çevresiyle birlikte ele alınmış ve bütüncül bir tasarım izlenmiştir. Çevresi ile bütüncül bir kültür ve turizm rotası oluşturulmuştur. Bölgenin sosyal ve ekonomik olarak kalkınması sağlanmıştır.
- İç mekanda kullanılan özgün malzemenin çağdaş birleşimleri ile yeni ve eski arasında uyum yakalanmıştır

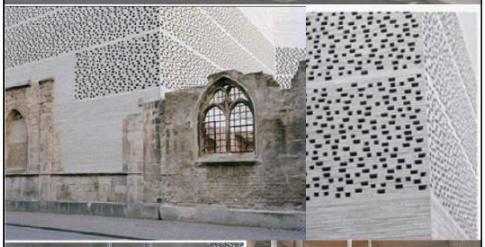
Şekil 131. Astley Kalesi Analiz Tablosu

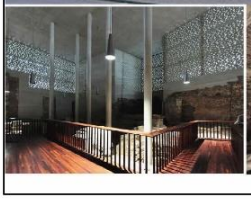
Kolumba Sanat Müzesi Analiz Tablosu

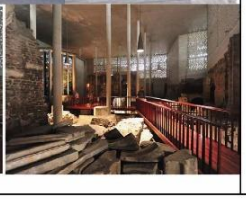

Adı	Kolumba Sanat Müzesi
Konum	Almanya/Köln
Yapım Yılı	1853
Müdahale Yılı	2007
Özgün İşlev	Kilise ve Müze
Yeni İşlev	Müze
Tasarım	Peter Zumthor

Analiz

Tasarım Yaklaşımı		Müdahale Türü	
Benzeşen		bakım/onarım	
Uyumlu		sağlamlaştırma	○
Zıt	○	yeni işlev	○
Tasarım Kriterleri		Yeni Yapı	
kentsel entegrasyon		Ek yapı	
ekonomik katkı		• iç mekan eki	
süliet	○	• bitişik ek	○
yaya geçirgenliği		• ayrık ek	
oran/ölçek	○	Bütünleme	○
form	○	Yapı Eki	
gabari	○	•çatı eki	
doku		•cephe eki	
malzeme		• sirkülasyon	
renk		• saçak elemanı	
ritim	○	• yapısal ekler	

Değerlendirme

- 2. Dünya savaşında yıkılan tarihi yapının kalıntıları tamamlanmış ve mekan ihtiyacını karşılamak amacıyla ek yapı yapılmıştır. Yapılan restorasyon çalışmaları tarihi yapının yeniden kullanılması, kilise kalıntıların taşınmadan olduğu yerde koruma altında alınması çağdaş restorasyon açısından önemlidir.
- Büyük bir kısmı yok olan yapıda rekonstrüksiyon yapmak yerine yeni malzemeler ile bütünlenmiş ve yapının tarihselliği vurgulanmış ayrıca tarihi yapı kalıntıları bir sanat eseri olarak müzenin içinde sergilenmektedir.
- Yeni işlevinin mekansal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan kat ilavesi ile tarihi yapı gabari ve ölçek olarak aşılmıştır
- Ek yapı formunda tarihi yapıya aykırıdır. Tasarım anlayışı olarak zıtlık tercih edilmiş ve tarihi yapı ile yeni ek yapının arasında oluşturulan bu zıtlık ile tarihi yapı ön plana çıkartılmıştır.
- Geleneksel bir malzeme olan tuğla günümüz şartlarında yeniden yorumlanmış ve özgün taş malzeme ile uyumlu bir renkte kullanılmıştır. Bütünlemenin özgün duvarlardan daha geride yapılması ile saygılı bir tutum izlenmiştir. Yapılan sade cephe tasarımı ile tarihi yapının süslemeli cephesi vurgulanmıştır.
- Yeni eklerin ayırt edilmesi, özgün yapının strüktürüne zarar vermeden geri alınabilir olması çağdaş restorasyon açısından olumludur.
- Tarihi yapı ile tamamlanan yeni ekin arasında zıtlık oluşturulmuştur.
- Yapıya verilen yeni işlev ile bir kamusal alana dönüştürülmüştür. Herkes tarafından ulaşılabilir ve yapılan kültürel etkinliklerle kaynaşma mekanı haline gelmesi sosyal entegrasyon açısından olumludur.
- Yapı çevresinde bir odak noktası olmuş, turizme sağladığı katkılar ile çevresine ekonomik getiri sağlamaktadır.

Şekil 132. Kolumba Sanat Müzesi Analiz Tablosu